

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

ANDRA KAMMAREN

Nr 16

7—11 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 7 maj.

Svar på interpellation av herr Pettersson i Dahl ang. beredande av lättnad i trafiktillståndsgivningen för möjliggörande av ett bättre utnyttjande av bilparken.....	5
--	---

Tisdagen den 10 maj.

Svar på interpellationer av:

Herr Nilsson i Svalöv ang. vissa av centrala uppbördsnämnden ut- färdade anvisningar om löneavdrag för skatt	13
Herr Sköldin ang. den inverkan inkorporeringsbeslut i vissa fall kan hava på valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag	17
Herr Johnsson i Kastanjegården ang. befolknings- och näringsför- hållandena i Blekinge län	21
Herr Pettersson i Dahl ang. jämkning i grunderna för statsbidrag till landsbygdens elektrifiering	31
Herr Staxäng ang. förbättring av hamnförhållandena i Hönö—Klåva	32
Herr Staxäng ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogs- fastigheter vid framdragande av vissa ledningar	35
Herr Lindahl ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare	40
Herr Jansson i Aspeboda ang. förhöjt statsbidrag till skolskjutsar med anledning av tilläggsskatten på bensin	44
Herr Jönsson i Rossbol ang. rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier	45

Interpellationer av:

Herr Håstad ang. tillskapande av ett prognosinstitut för den intellektuella arbetsmarknaden	48
Herr Nihlfors ang. inrättande av företagsnämnder inom statsförvaltningen	51

Onsdagen den 11 maj fm.

Byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.	53
Ändring av lantbruksnämndstaxan	56
Stödjande av oljeväxtodlingen m. m.	60
Omplantering av rödspätta	61
Sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser	62
Granskning av statsrådsprotokollen	64
Skydd mot sexualförbrytare m. m.	81
Fortsatt giltighet av hyresregleringslagen	87
Orienteringen i lagar och författningar	110
Nya former för samarbete mellan arbetsmarknadens parter (forts. se em.)	112

Interpellationer av:

Herr Ericsson i Näs ang. närmare ekonomiskt samarbete mellan de skandinaviska länderna	119
Herr Wiberg ang. Sveriges representation i Colombia	120
Herr Larsson i Luttra ang. bostadsstyrelsens infordrande av de statistiska uppgifterna om bostadsbyggandet i kommunerna....	121

Onsdagen den 11 maj em.

Nya former för samarbete mellan arbetsmarknadens parter (forts. från fm.)	123
Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän	135
Undanröjande av tekniska hinder i valordningen	159
Upplysningsarbete om produktion och export	162
Ifrågasatt inrättande av ny vattendomstol	165
Ersättning till I. L. Homman för olycksfall i arbete	166

Samtliga avgjorda ärenden.**Onsdagen den 11 maj fm.**

Jordbruksutskottets utlåtande nr 11, ang. bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket	53
— nr 12, ang. byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.	53

	Sid.
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. ändring av lantbruksnämndstaxan	56
— nr 20, ang. bemyndigande att försälja kronan tillhörig fast egendom, m. m.	59
— memorial nr 21, ang. försäljningar m. m. av kronan tillhörig fast egendom	59
— utlåtande nr 22, ang. anslag till statens sockernämnd	60
— nr 23, ang. nötboskapsavelns befrämjande	60
— nr 24, ang. stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.	60
— nr 25, ang. omplantering av rödspätta	61
— nr 26, ang. lån för anskaffning av flyttrålar	62
— nr 27, ang. ersättning åt J. W. Lundgren för arbete å kronolägenheten Njalle	62
— nr 28, ang. ersättning åt A. Sällström för arbete å kronolägenheten Dalen nr 7	62
— nr 29, ang. ersättning till Ester och Martin Larsson för kostnader vid jorddelningsförrättning	62
— nr 30, ang. sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser	62
— nr 31, ang. tidsenliga åtgärder för smådjursavelns befrämjande ..	64
— nr 32, ang. statligt stöd åt Norrbottens ullspinneriförening u. p. a.	64
— nr 33, ang. personlig professur för docenten L. H. Mattsson Mårn ..	64
— nr 34, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	64
<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 24, ang. granskning av de i statsrådet förda protokoll	64
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 29, ang. skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, m. m.	81
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.	87
— nr 20, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens 1948 fattade beslut, m. m.	109
— nr 21, ang. ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt ..	110
<i>Andra kammarens första tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 7, ang. orientering i gällande lagar och författningar	110
<i>Andra kammarens andra tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 8, ang. nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter (forts. se em.)	112

Onsdagen den 11 maj em.

<i>Andra kammarens andra tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 8, ang. nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter (forts.)....	123
<i>Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 7, ang. upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän	135
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. handelsöverenskommelse med Frankrike	159
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. undanröjande av tekniska hinder i den svenska valordningen	159
— nr 23, ang. ändring i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppslagets fullgörande	162
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 119, ang. anslag till tandläkarhögskolorna ..	162
— nr 120, ang. vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.	162

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 121, ang. anslag till oförutsedda utgifter ..	162
— nr 122, ang. upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor	162
— nr 123, ang. anslag till vattendomstolarna	165
— nr 124, ang. utgivande av lagsamling	166
— nr 125, ang. hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar	166
— nr 126, ang. ersättning till Ebba Eriksson och I. L. Homman för olycksfall i arbete	166
— nr 127, ang. anslag till universitetssjukhusen m. m.	169
— nr 128, ang. byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. ..	169
— nr 129, ang. statligt stöd till ålderdomshem för dövstumma m. m.	169
— nr 130, ang. upphandlingsförordningens tillämpning å statsbidragsberättigade vatten- och avloppsföretag m. m.	169

Lördagen den 7 maj.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästlidna april.

§ 2.

Svar på interpellation ang. beredande av lättnad i trafiktillståndsgivningen för möjliggörande av ett bättre utnyttjande av bilparken.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade: Herr talman! I en till mig rikttad interpellation har herr Pettersson i Dahl frågat mig, om jag är beredd att pröva vissa i interpellationen berörda spörsmål rörande tillståndsvånget för yrkesmässig biltrafik och att medverka till en sådan lättnad i tillståndsgivningen, att ett bättre utnyttjande av bilparken möjliggöres.

Interpellanten har erinrat om att möjlighet finnes att för mjölkbilar, som följa en bestämd körlinje, meddela s. k. sörmlandstillstånd, vilka innebära ett begränsat tillstånd att i anslutning till mjölktransporterna för producenternas räkning frakta varor såsom fyllnads- eller returgoods. Dylika tillstånd böra enligt interpellantens mening meddelas även för andra bilar än sådana, som transportera mjölk till mejerierna. Sålunda anser interpellanten, att transporterna av skogsprodukter med fördel skulle kunna kombineras med returfrakter av förnödenheter till jordbruket. Begränsade trafiktillstånd för transporter av ved, kalk, torv m. m. borde därjämte kunna beviljas för lastbilar, som anskaffas av jordbrukets maskinföreningar.

Beträffande de s. k. sörmlandstillstånden vill jag till en början erinra om att detta slag av trafiktillstånd står i samband med de i 2 § förordningen angående yrkesmässig trafik givna föreskrifterna om undantag i fråga om vissa transporter ifrån de i förordningen meddelade bestämmelserna. Enligt nämnda författningsrum äro från tillämpning av förordningen undantagna transporter uteslutande av mjölk, mjölkprodukter eller ägg ävensom transporter uteslutande av slaktdjur till slakteri. Däremot har särskilt undantag icke gjorts för transporter av andra slag av jordbruksprodukter eller av skogsprodukter.

Innebörden av ett sörmlandstillstånd är principiellt den, att tillstånd meddelas, innefattande rätt att i omedelbart samband med en transport, för vars utförande i yrkesmässig trafik icke kräves särskilt tillstånd, få utföra jämväl transport av gods, för vilken sådant tillstånd erfordras. Eftersom yrkesmässiga transporter av skogsprodukter — i motsats till vad interpellanten synes utgå ifrån — numera icke äro undantagna från tillämpning av 1940 års förordning, följer härav att sådana transporter redan av formella skäl icke kunna kombineras med sörmlandstillstånd. Detsamma gäller också i fråga om yrkesmässig trafik med motorfordon tillhörande jordbrukets maskinstationer.

Vad angår de rent sakliga förutsättningarna för en uppmjukning i tillståndsgivningen på dessa punkter vill jag till en början framhålla, att sysselsättningen inom den yrkesmässiga lastbilstrafiken även för det sist förflutna året visat fallande tendens. Den genomsnittliga sysselsättningstiden per bil och månad för hela landet uppgick

Svar på interpellation ang. beredande av lättnad i trafiktillståndsgivningen för möjliggörande av ett bättre utnyttjande av bilparken.

enligt biltrafiknämndens statistik sålunda för åren 1945, 1946, 1947 och 1948 till respektive 185, 178, 173 och 166 timmar. Genomsnittstiden för full sysselsättning utgör ca 190 timmar. Undantags skogstransporterna och andra transporter, som kunna utföras i anslutning därtill, från tillståndstvånget, kommer sannolikt trafikunderlaget för den yrkesmässiga biltrafiken att minskas i väsentlig mån. Även bortsett från de betänkligheter, som man redan av denna anledning kan ha anledning att hysa mot den ifrågasatta förändringen, kan anföras att frågan synes ha en så stor räckvidd, att den icke bör lösas isolerad från övriga huvudproblem rörande den yrkesmässiga biltrafiken, t. ex. frågan om kooperativ körning. Förutsättningar för ett slutligt ställningstagande till hela detta problemkomplex föreligga enligt min mening icke för närvarande.

Vad särskilt beträffar frågan om lättnader i tillståndstvånget för bilar, som ägas av jordbrukets maskinföreningar, vill jag framhålla, att en av biltrafiknämnden gjord undersökning synes ha givit vid handen, att föreningarna ännu så länge i regel icke anskaffat egna lastbilar. Innan det kan bli fråga om att överväga undantagsbestämmelser i detta hänseende, bör i varje fall avvaktas vilken inställning de tillståndsbeviljande myndigheterna kunna komma att intaga vid ansökningar om trafiktillstånd för sådana bilar. Dylika ansökningar ha emellertid hittills icke inkommit, i varje fall icke till biltrafiknämnden.

Härefter anförde:

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för att han har velat besvara min interpellation.

Vad sedan svarets innehåll angår,

har ju statsrådet inte där givit något på hand när det gäller de önskemål som jag har framfört, men statsrådet har inte heller direkt motsatt sig dessa. Han balanserar i svaret, kan man säga, mellan att försöka visa att den ordning, som vi nu ha, bör bibehållas, och att — utan att dock ge något på hand — försöka klarlägga att de nuvarande trafikreglerna behöva ändras.

Jag tror att på landsbygden har utvecklingen gått den nuvarande trafikförordningen förbi. Jordbrukarna ha, sedan de nuvarande reglerna om yrkesmässig biltrafik kommo till, skaffat sig ett allt större antal egna bilar. Det är inte bara fråga om s. k. mjölkbilar, utan jordbrukarna ha också — den saken glömde jag att framhålla i min interpellation — i allt större utsträckning skaffat sig egna traktorer, som även kunna användas för transporter. Detta gör att människorna ute på landsbygden ständigt och jämt komma i konflikt med vad som är tillåtet, och innan det blir någon ändring av de nuvarande bestämmelserna, kommer man i departementet aldrig att få någon fred för framställningar om ändringar.

Nu förstår jag mycket väl att vad som här ligger bakom — det framgår också av statsrådets svar — är att trafikbilägarnas starka organisation givetvis håller på sina medlemmars yrkesrättigheter. Men å andra sidan gäller det ju här ett problem, som måste lösas så praktiskt och så klokt som möjligt, och man får därvid inte helt bortse från andra gruppers intressen. Jag vill peka på t. ex. det s. k. dubbelkörningssystemet. Det kan väl inte vara riktigt, att en lastbil, som utför en viss körning för jordbrukare, inte skall få ta returfrakter, utan att särskilda lastbilar måste anlitas för den senare transporten. Nu har ju statsrådet framhållit att det finns möjlighet — något som jag också berört i min interpellation.

Svar på interpellation ang. beredande av lättnad i trafiktillståndsgivningen för möjliggörande av ett bättre utnyttjande av bilparken.

tion — att åstadkomma lättnader härvidlag genom de s. k. sörmlandstillstånden för mjölkbilar. Men då tillkommer ett annat problem, nämligen det som gäller lastbilar, som finnas vid s. k. maskinstationer och som ägas av jordbrukare. I sådana fall böra jordbrukarna få använda sina egna lastbilar, när de äro lediga, för transporter och inte behöva anlita trafiklastbilar och betala särskilt därför. Sak samma är det, när en jordbrukare äger en traktor och vill utföra körningar för sitt jordbruk. Om jag har en traktor, som jag hänger en släpvagn efter, så bör jag därmed inte bara få transportera produkter, som jag själv har sålt, utan jag bör också ha rättighet att köpa produkter och ta med mig hem utan att därför komma i konflikt med rättvisan. Men det torde man inte för närvarande kunna göra. Det verkar knappast att vara sant, men det är faktiskt så, att jag inte kan köpa grus någonstans och köra hem det till min gård på en släpvagn, som hänger efter min traktor, utan att riskera att bli åtalad enligt förordningen av den 25 oktober 1940.

Jag vill sluta med — jag skall nämligen inte vara så mångordig — att säga till herr statsrådet, att enligt min uppfattning är det mycket angeläget, att det på det område, som jag här har berört, sker en ändring av den nuvarande trafikförordningen. Det har ju suttit en kommitté, som arbetat med dessa frågor och som år 1947 framlagt ett förslag — med detta utredningsförslag som grund har inte statsrådet velat komma med ändringar — men nu undrar jag om inte tiden ridit förbi även det resultat, vartill denna **utredning** kommit. Jag vill därför faktiskt uppmana statsrådet att ta sig en allvarlig funderare på, om det inte vore idé att göra en hastig utredning om alla dessa problem. Statsrådet påpekade i sitt interpellationssvar, att frågan om de

körtillstånd, som jag har berört, inte kan behandlas isolerat från andra problem, och det förstår jag. Men med litet god vilja skulle man nog rätt hastigt kunna göra en utredning om alla de spörsmål, som det här gäller, och framlägga ett sådant förslag till trafikförordning, att tillämpningen kunde bli litet mer förståndsmässig än den nu faktiskt är.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag vill bara göra ett par korta kommentarer.

Jag framhöll redan i fjol i svaret på en interpellation, som hade väckts i anledning av det förslag som utredningen hade framställt, att det finns så många faktorer som spela in och som kunna påverka det slutliga ställningstagandet, att man verkligen vill tänka sig för mer än en gång innan man skrider till några åtgärder. Jag hänvisade till att det hade rätt starkt delade meningar bland remissinstanserna, vilket bestämt klargjorde, att detta inte är ett problem, som man löser i en handvändning. Enligt min uppfattning har läget i det väsentliga inte förändrats sedan föregående år.

Vad sedan den praktiska sidan av saken beträffar vill jag understryka, att vi i departementet ha varit mycket liberala vid avgörandet av besvärshärenden. I de fall då myndigheterna visat sig obenägna att bevilja sörmlandstillstånd har man vänt sig till departementet för att få rättelse, och utifrån de synpunkter, varur vi ha bedömt varje sådant fall, ha vi nästan undantagslöst kommit till den slutsatsen, att vi böra bevilja tillstånd för att undvika missförhållanden av den art interpellanten nyss har påpekat.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Jag tror nog att statsrådet själv

Svar på interpellation ang. beredande av lättnad i trafiktillståndsgivningen för möjliggörande av ett bättre utnyttjande av bilparken.

försöker tillämpa detta så praktiskt och klokt som möjligt, och jag vet också, att det rådde starkt delade meningar i utredningen. Jag förstår att statsrådet vill tänka på detta mer än en gång, men utredningen kom ju ändå fram 1947, och han har därför haft två år att tänka på saken. Man kan ju tänka för länge också, och jag vill faktiskt be statsrådet att inte tänka längre på detta utan se till att det blir något resultat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskottet på kammarens bord liggande motionerna:

nr 413 av herr andre vice talmannen *Skoglund m. fl.* och

nr 414 av herr *Edenman m. fl.*

§ 4.

Föredrogs den av herr *Widén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående anordnande av viss försöksundervisning i ämnet samhällskunskap.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Jacobson* i Vilhelmina vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående ändring av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Kyling* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående posttrafiken på landsbygden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 207, i anledning av väckta motioner angående upphävande av gällande bestämmelse om stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval; och

nr 208, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att åvåga bringa valmetoder medförande större proportionell rättvisa vid mandatfördelningen mellan partierna;

från statsutskottet:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt anslag för budgetåret 1949/50 till verksamheten vid statsunderstödda privatläroverk;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens skol- och yrkeshem på Salbohed och i Vänersborg m. m.;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till Statens uppfostringsanstalt

för sinnesslöa gossar: Ombyggnad av rättarbostad m. m.;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till landsfiskalerna m. fl.;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande del av Mariebergssområdet, del av Kampementsbacken å Ladugårdsgärdet och tomten nr 1 i kvarteret Atomena i Stockholm m. m.;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa fastigheter m. m.;

nr 189, i anledning av väckt motion angående vissa vid vattenfallsstyrelsens kraftverksbyggnader och sjöregleringsarbeten anställda arbetares tjänstårsberäkning för pension;

nr 190, med vissa allmänna synpunkter i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 200, i anledning av väckt motion om ersättning till G. I. Lager för skada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till fängvårdsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centraldepån för blindas arbeten;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till ersättningar för vissa läkarundersökningar enligt arbetarskyddslagen m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sinnessjuknämnden för budgetåret 1949/50; och

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av investeringsanslaget till lån till

uppförande i Stockholm av en byggnad för blinda;

från första lagutskottet:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207); och

nr 210, i anledning av väckta motioner angående kontroll av den offentliga partipropagandan samt angående bokförings- och redovisningsplikt för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda; samt

från andra lagutskottet nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en handelsöverenskommelse mellan Sverige och Frankrike;

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning av väckt motion angående utredning i syfte att undanröja vissa tekniska hinder i den svenska valordningen;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppgiftens fullgörande; och

nr 24, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tandläkarhögskolorna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal be-
träffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till oförutsedda utgifter;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till vattendomstolarna jämte i ämnet väckt motion;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till utgivande av lagsamling;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ebba Eriksson i anledning av olycksfall i arbete, dels ock väckt motion om ersättning av statsmedel till I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 129, i anledning av väckt motion angående utredning om statligt stöd vid upprättande av särskilda ålderdomshem för dövstumma m. m.; och

nr 130, i anledning av väckt motion angående uppmjukning av upphandlingsförordningens tillämpning i fråga om till statsbidrag berättigade vatten- och avlopps företag m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärings i riket m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustri-restitution;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva befrielse i vissa fall från skyldighet att erlägga inkomstskatt vid fusion mellan försäkringsbolag;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner angående tjänste- och familjepensionsunderlaget för rektorsbefattningar vid statens dövstumskolor;

nr 31, i anledning av väckt motion om upprättande av sakregister över riksdagens justitie- och militieombudsmäns ämbetsberättelser;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utarbetande och tryckning av register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1920—1948; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår trettonde huvudtiteln;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

rad lydelse av 33 kap. 4 § rättegångsbalken, m. m.;

nr 31, i anledning av väckt motion om översyn av aktiebolagslagen m. m.; och

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472), m. m., jämte i ämnet väckt motion, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag angående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner angående legalisering av den chiropraktiska verksamheten;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensionärer, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 26, i anledning av väckta motioner dels om ändrad indelning av landet i bostadskostnadsgrupper för folkpensionärerna, dels ock angående viss ändring av 5 § lagen om folkpensionering; och

nr 27, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående övertidsersättning för sjöfolket;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa

byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.;

nr 19, i anledning av väckta motioner om viss ändring av lantbruksnämndstaxan;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 21, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens sockernämnd för budgetåret 1949/50;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nötboskapsavelns befrämjande under budgetåret 1949/50;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.;

nr 25, i anledning av väckt motion om anslag till omplantering av rödspätta;

nr 26, i anledning av väckta motioner om anslag till utlämnande av lån för anskaffning av flyttrålar;

nr 27, i anledning av väckt motion angående ersättning åt J. W. Lundgren för utfört arbete å kronolägenheten Njalle, Vitberget;

nr 28, i anledning av väckt motion

angående ersättning åt A. Sällström för utfört arbete å kronolägenheten Dalen nr 7, Vitberget;

nr 29, i anledning av väckt motion om ersättning till Ester Larsson och Martin Larsson för vissa kostnader i samband med jorddelningsförrättning;

nr 30, i anledning av väckt motion om främjande av en sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser;

nr 31, i anledning av väckta motioner angående tidsenliga åtgärder för smådjursavelns befrämjande;

nr 32, i anledning av väckta motioner om statligt stöd åt Norrbottens ullspinneriförening u. p. a.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en personlig professur vid statens skogsforskningsinstitut för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, över motion angående statens övertagande av Göta kanal m. m.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.18 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 10 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande maj.

§ 2.

Svar på interpellation ang. vissa av centrala uppbördsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Nilsson i Svalöv — under hänvisning till vissa av centrala uppbördsnämnden den 20 januari i år meddelade anvisningar rörande löneavdrag för kvarstående skatt för arbetare inom husbyggnads- och anläggningsindustrierna — till mig framställt följande frågor:

1. Är det enligt herr statsrådets mening lämpligt att centrala uppbördsnämnden genom sina anvisningar om löneavdrag för skatt favoriserar vissa arbetstagargrupper?

2. Anser herr statsrådet, att centrala uppbördsnämnden håller sig inom gränserna för sin befogenhet, då nämnden meddelar andra bestämmelser för anstånd med erläggande av kvarstående skatt än dem riksdagen beslutat?

I anledning härav får jag anföra följande.

Enligt förordningen den 17 december 1948 om särskilt anstånd med inbetalning av kvarstående skatt på grund av 1948 års taxering gäller, att löneavdrag för kvarstående skatt på grund av nämnda års taxering skall verkställas under månaderna januari—augusti innevarande år.

Genom de av interpellanten åsyftade anvisningarna har centrala uppbördsnämnden meddelat närmare föreskrifter angående storleken av de löneavdrag, som under nämnda tid må göras för sådana arbetstagare inom husbyggnads- och anläggningsindustrierna, som erlägga preliminär A-skatt och som normalt uppbära lön veckovis samt därjämte ackordsöverskott vid oregelbundet infallande tillfällen. Nämnden har tillika föreskrivit att om den kvarstående skatten enligt dessa föreskrifter icke kunnat till fullo uttagas under avdragsperioden januari—augusti, anstånd må åtnjutas längst till årets slut. Under anståndstiden skall löneavdrag alljämt ske i enlighet med de meddelade föreskrifterna, dock att under anståndstiden avdrag å ackordsöverskott må ske utan begränsning.

I anledning av interpellationen har jag inhämtat centrala uppbördsnämndens yttrande i frågan. Nämnden har därvid framhållit att ett av de spörsmål, som nämnden haft att ta ställning till, hade gällt frågan hur löneavdrag för skatt skulle verkställas för sådana skattskyldiga, som åtnjöt både tidlön och ackordsersättning eller enbart ackordsersättning. Efter en redogörelse för de betydande svårigheter, som varit förenade med att bemästra detta problem och som nämnden försökt lösa under oavlatligt samarbete med såväl arbetsgivare som arbetstagare, har nämnden framhållit, att frågan om den preliminära A-skattens beräkning för nu ifrågavarande arbetstagare mera slutgiltigt lösts först genom en av nämnden den 18 mars 1948 avgiven förklaring.

Nämnden har vidare anfört, att till följd av att en så avsevärd tid åtgått för att komma till rätta med problemet, hade under år 1947 en alltför låg pre-

Svar på interpellation ang. vissa av centrala uppborgsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt.

liminär skatt uttagits av arbetstagare, som under nämnda år varit verksamma inom husbyggnads- och anläggningsindustrierna. Detta hade i sin tur medfört, att dessa skattskyldiga, i viss mån utan eget förvållande, påförts särskilt höga kvarstående skatter. Genom det allmänna anståndet med erläggandet av kvarstående skatt på grund av 1948 års taxering hade en viss lättnad i betalningssvårigheterna erhållits. För de nu berörda skattskyldiga hade emellertid särskilda svårigheter förelegat med hänsyn till de för dem gällande anställnings- och avlöningsförhållandena, något som nämnden först i början av januari 1949 erhållit kännedom om.

Nämnden har därefter redogjort för ifrågavarande arbetstgares avlöningsförhållanden och därvid bl. a. uppgivit, att vederbörandes veckolön vore relativt konstant och sällan överstege 120 kronor samt att det icke vore ovanligt att under ett inkomstår summan av ackordsöverskotten uppginge till ungefär enahanda belopp som den sammanlagda tidlönen. Ackordsöverskotten utbetalades inom de egentliga byggnadsfacken vanligen 3 eller 4 gånger om året. Tiden för utbetalningarna varierade, men vanligt vore att en utbetalning skedde i maj eller juni, en i september eller oktober och en vid slutet av året. Med hänsyn till de ifrågavarande arbetargruppernas avlöningsförhållanden hade det varit omöjligt för arbetsgivarna att vid en avdragsperiods början fördela den kvarstående skatten på tidlön och ackordsöverskott. Det vore även klart, att tidlönen i regel icke skulle förslå till gäldande av den kvarstående skatten, även om denna uttoges före den preliminära skatten. Detta skulle få till följd att 1948 års kvarstående skatt bleve restförd och att de skattskyldiga år 1950 komme att för 1949 års inkomster påföras betydande kvarstående skatter, enär sålunda preliminärskatten icke kunnat helt ut-

tagas. Med hänsyn till att nämndens anvisningar i förklaringen den 18 mars 1948 icke varit i tillämpning under hela detta år vore det icke osannolikt, att de skattskyldiga skulle komma att påföras kvarstående skatt även för 1948 års inkomster på grund av 1949 års taxering. Denna skatt skulle innehållas genom löneavdrag år 1950. Det kunde alltså med viss sannolikhet beräknas, att under år 1950 de skattskyldiga skulle få vidkännas löneavdrag för *dels* 1949 års kvarstående skatt, *dels* preliminär skatt för år 1950 och *dels*, på grund av införsel, 1948 års restförda kvarstående skatt. Detta skulle givetvis medföra stora svårigheter för såväl arbetsgivare som arbetstagare. Därigenom skulle även det nya systemet med preliminär skatt enligt nämndens förmenande komma att betänkligt rubbas och nämndens åtgärder för att söka åstadkomma nära överensstämmelse mellan preliminär och slutlig skatt spolieras. Det hade därför varit nämnden synnerligen angeläget att söka åstadkomma sådana anvisningar, att den kvarstående skatten skulle kunna erläggas under år 1949 samt att den preliminära skatten skulle samtidigt kunna helt uttagas.

Nämnden har vidare framhållit, att den för sin del hade svårt att förstå, att de meddelade anvisningarna kunde anses innebära någon favorisering av de berörda arbetstgargrupperna. Då starka skäl förelågo till antagande att den kvarstående skatten skulle ha blivit restförd, om anvisningarna icke meddelats, torde anvisningarna tvärtom medföra, att den kvarstående skatten nu komme att erläggas tidigare och säkrare än om anvisningarna icke meddelats.

Slutligen har nämnden anfört följande: Alla äro väl ense om att de föreliggande svårigheterna på ett effektivt sätt måste övervinnas. Kännedom om att desamma voro så stora och så svåra att bemästra förelåg icke förrän vid årsskiftet 1948/49. Förhållandet har där-

Svar på interpellation ang. vissa av centrala uppbördsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt.

för icke rimligen kunnat uppmärksammas under förarbetena till uppbördsförordningen och icke heller vid utfärdandet av förordningen om särskilt anstånd med erläggande av 1948 års kvarstående skatt. Nämnden fann att det måste ankomma på nämnden, som icke blott har att meddela bindande förklaringar i fråga om verkställande av löneavdrag utan även att meddela anvisningar i frågor rörande uppbördsförandet, att vidtaga åtgärder för att vinna ett förnuftigt och för alla parter tillfredsställande resultat. Nämnden ansåg sig kunna utfärda de ifrågakvarande anvisningarna med stöd av sin i 92 § uppbördsförordningen reglerade befogenhet. Det må framhållas, att det här gäller ett engångsförfarande. Man torde nämligen kunna utgå ifrån att de utfärdade anvisningarna komma att ha till följd icke blott att 1948 års kvarstående skatt, om intet oförutsett inträffar på arbetsmarknaden, kan innehållas under år 1949, utan även att vederbörliga löneavdrag för samma års preliminärskatt kunna ske utan olägenhet. I följd därav vågar nämnden hysa den uppfattningen att nämndens åtgärd skall medföra, att det nya uppbördsförandet i fortsättningen skall löpa mera friktionsfritt. Nämnden vill även erinra om att samtliga här berörda förklaringar avseende såväl preliminärskatt som slutlig skatt hava meddelats i fullt samförstånd med berörda arbetsgivar- och arbetstagsarsammanslutningar. Att besluten äro till gagn för det allmänna har även förut påpekats. Nämnden kan icke underlåta att framhålla, att nämnden, enligt eget förmenande, skulle illa hava förvaltatt sitt uppdrag, om den icke i föreliggande situation sökt finna en lösning av uppkomna svårigheter. Någon annan framkomlig väg än den, som nämndens beslut anvisar, torde ej förefinnas.

För egen del vill jag — med hänvisning till nämndens här citerade uttalan-

den — framhålla att de av interpellanten åsyftade anvisningarna enligt min mening icke böra betraktas såsom en favorisering av vissa arbetstagargrupper. Anvisningarna ha varit erforderliga för vinnande av en tillfredsställande lösning av ett svårbemästrat problem. Då anvisningarna, som tillkommit i samförstånd med de berörda parterna och som gagna jämväl det allmännas intressen, dessutom äro avsedda att reglera allenast ett engångsförfarande, synas de knappast behöva föranleda någon diskussion rörande omfånget av centrala uppbördsnämndens befogenheter.

Jag vill tillägga att — även om nämnden skulle anses ha tolkat de för densamma gällande direktiven i viss mån extensivt — man enligt min mening icke bör av denna anledning rikta någon kritik mot nämnden. Situationen var nämligen sådan, att det framstod såsom en nödvändighet för nämnden att snabbt åstadkomma en rimlig och förnuftig lösning av en bekymmersam detaljfråga, som tidigare inte blivit beaktad vare sig av Kungl. Maj:t eller av bevillningsutskottet och riksdagen.

Härefter anförde

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Jag ber att till finansministern få framföra mitt tack för det utförliga svaret på min interpellation.

Det är säkerligen utan vidare klart, att centrala uppbördsnämnden haft att brottas med stora svårigheter i sitt arbete, då det gällt att förklara och förtydliga uppbördsförordningen. Den brådska, som kännetecknade uppbördsreformens genomförande, medförde utan tvivel att många viktiga detaljfrågor blevo förbisedda eller inte tillräckligt grundligt genomtänkta. Man kan också förstå, att nämnden under sin första verksamhetstid handlade med en viss försiktighet, då det gällde att ut-

Svar på interpellation ang. vissa av centrala uppbördsnämnden utfärdade anvisningar om löneavdrag för skatt.

färda anvisningar om preliminärskatteavdrag, men man kan fråga sig om icke denna försiktighet — eller måhända omtanke om de skattskyldiga — gick väl långt, då nämnden fastställde avdragen å ackordsbelopp till 10 procent vid en beräknad årsinkomst på mindre än 10 000 kronor och 15 procent vid en beräknad inkomst överstigande 10 000 kronor. Det borde ju från början ha varit klart, att resultatet av så låga preliminärskatteavdrag måste bli en ganska betydande kvarstående skatt för flertalet ackordsarbetare.

I interpellationssvaret sägs det nu, att nämnda förhållande först vid årsskiftet 1948/49 till fullo kunnat uppmärksammas och att någon åtgärd för att råda bot härför inte kunnat vidtagas förrän under 1949. Dessa uttalanden te sig en smula egendomliga mot bakgrunden av vad som skett under 1948. Den 18 mars 1948 blev nämligen — enligt vad som framgår av finansministerns svar — frågan om den preliminära A-skattens beräkning för arbetare inom husbyggnads- och anläggningsindustrierna mera slutgiltigt löst. Då denna lösning, som torde vara ganska tillfredsställande, har föregåtts av underhandlingar med såväl arbetsgivar- som arbetstagarorganisationer, bör det redan vid nämnda tidpunkt ha stått klart för centrala uppbördsnämnden, liksom för finansdepartementet, att något måste åtgöras med tanke på den kvarstående skatten å 1947 års inkomster. Det kom visserligen vid 1948 års höstriksdag ett beslut om förlängning av uppbördstiden för 1948 års kvarstående skatt från 4 till 8 månader, men denna modifikation var av generell natur och beaktade icke de speciella förhållanden, som för byggnadsarbetarnas del anses ha motiverat ett särskilt beslut den 18 mars 1948 om preliminärskatten.

Med dessa ord har jag velat uttala den uppfattningen, att det tvångsläge, som centrala uppbördsnämnden synes

vilja åberopa såsom försvar för sina i interpellationen påtalade anvisningar, inte kan betraktas som oförvållat. Jag tycker för min del, att det bort ankomma på finansdepartementet att tillse, att något sådant tvångsläge icke behövt uppkomma. Ett lämpligt tillfälle härför hade finansministern, då han vid höstriksdagen 1948 lade fram förslag om en speciell förordning beträffande just kvarskatterna på 1947 års inkomster.

Finansministern uttalar såsom svar på min första fråga, att de i interpellationen berörda anvisningarna icke böra betraktas som en favorisering av de berörda arbetstagargrupperna. Centrala uppbördsnämnden ger till känna samma uppfattning och tycks rent av ifrågasätta, om det verkligen är någon fördel för de skattskyldiga att genom förlängning av tiden för uppbörden till 1949 års slut få möjlighet att betala sin kvarskatt.

Jag kan för min del inte förstå dessa synpunkter. En modifikation av uppbördsbestämmelserna, som bara en viss arbetstagargrupp kan dra nytta av, kan väl inte innebära annat än en favorisering av denna grupp? Det av centrala uppbördsnämnden åberopade förhållandet beträffande byggnadsarbetare gäller — låt vara kanske inte i samma skala — för många andra arbetstagare. Jag har i min interpellation redan pekat på att sådana byggnads- eller anläggningsarbetare, som efter 1947 måst lämna sitt ordinarie arbete och skaffa sig mindre lönande sysselsättning, äro undantagna från den generella uppskovsbestämmelsen. Jag kan också framhålla, att det för t. ex. lantarbetarna i Skåne föreläggat förhållanden, som varit i viss mån likartade med de för byggnadsarbetarna aktuella. Sommarskötsel och upptagning av sockerbetor, som försiggå under juni och juli respektive oktober och november, utföras mestadels på ackord. Genom att tillämpa en arbets-

Svar på interpellation ang. den inverkan inkorporeringsbeslut i vissa fall kan hava på valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

§ 3.

Svar på interpellation ang. den inverkan inkorporeringsbeslut i vissa fall kan hava på valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

Ordet lämnades på begäran till

dag, som ofta uppgår till 15 å 16 timmar, kunna arbetarna under dessa tider komma upp till mer än dubbelt så stor inkomst som vad den normala veckolönen är. Mycket ofta är det lantarbetarhustrurna, som ägna sig åt dessa sysslor. Då löneavdragen på ackorden år 1947 gjordes med 10 procent, blev det enligt 1948 års taxering stora kvarstående skatter för dessa lantarbetarfamiljer, särskilt därför att sambeskattningen i så många fall medförde en skärpt beskattning. Det skulle ha inneburit en stor lättnad för dessa arbetare, om de fått möjlighet att betala en del av sina kvarstående skatter under de fyra sista månaderna 1949, då de erhålla sin ackordsbetalning för betupptagningen. Här kan visserligen göras den invändningen, att vederbörande kunnat ansöka om uppskov liksom berörda byggnadsarbetare, men det förstärker säkerligen var och en, att flertalet arbetare inte känner till att den möjligheten finnes. Jag tycker därför, att den för i år gällande uppskovsbestämmelsen för byggnads- och anläggningsarbetare bort med samma rätt gälla för andra kategorier än dessa byggnads- och anläggningsarbetare.

Vad min andra fråga beträffar medger finansministern, att centrala uppborädsnämnden kunde — såsom det uttryckes i svaret — »anses ha tolkat de för densamma gällande direktiven i viss mån extensivt». Med betonande av att det här varit fråga om ett engångsförfarande vill jag gärna tillmötesgå finansministerns önskan att icke draga upp någon diskussion om centrala uppborädsnämndens befogenheter. Jag vill dock uttala den principiella uppfattningen, att en reaktion är fullt befogad, då en administrativ myndighet i sin verksamhet går längre än gällande förordningar tillstädja.

Överläggningen var härmed slutad.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Sköldin frågat mig, om det i ett av honom närmare angivet fall kan ha varit avsett att ett av Kungl. Maj:t fattat inkorporeringsbeslut skall behöva medföra, att en ledamot av stadsfullmäktige berövas rätten att inneha detta förtroendeuppdrag. Om jag finner denna fråga böra besvaras jakande undrar interpellanten om jag är beredd att ombesörja, att sådana ändringar i gällande författningar komma till stånd, att ett upprepande av liknande fall förhindras.

Sakförhållandet är i korthet följande. I Solna stad valdes år 1946 stadsfullmäktige för tiden 1947—1950, däribland den person, som avses i interpellationen. Vi kunna kalla honom A. Han var vid valtillfället mantalsskriven och boende i Lilla Alby i Solna stad. I oktober 1948 flyttade han till en annan del av staden, nämligen till Råsunda, som sålunda efter 1949 års ingång torde vara att räkna som hans mantalsskrivningsort. Från samma tidpunkt, den 1 januari 1949, överflyttades jämlikt ett Kungl. Maj:ts beslut viss del av Lilla Alby — den del, där A. var mantalsskriven för 1948 — från Solna stad till Sundbybergs stad. Enligt interpellantens uppgift är A. i 1948 års röstlängd upptagen i den del, som upprättats för det med Sundbyberg införlivade området. Röstlängden justerades under juli månad 1948 och länder lagenligt till efterrättelse, intill dess ny röstlängd kommer till stånd, alltså till

Svar på interpellation ang. den inverkan inkorporeringsbeslut i vissa fall kan hava på valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

i juli månad 1949. Då intill sistnämnda tid rättelse icke kan åstadkommas i A:s rösträttsstatus, uppfyller han enligt interpellanten under cirka ett halvt år — såsom icke röstberättigad i Solna — icke valbarhetsvillkoren såsom stadsfullmäktig där. Såsom interpellanten framhållit kräves nämligen enligt kommunallagarna för valbarhet till fullmäktige, att vederbörande är röstberättigad i kommunen. Härjämte fordras att han är boende där, varför A. ej synes vara valbar till stadsfullmäktige i Sundbyberg.

Någon uttrycklig föreskrift i kommunallagarna att dessa valbarhetsvillkor skola vara uppfyllda under hela mandattiden för att vederbörande skall få behålla sitt uppdrag finnes icke. I praxis har emellertid fastslagits, att ledamöter i en kommuns fullmäktig-församling, vilka icke längre äro upptagna som röstberättigade i röstlängden för kommunen, icke äga kvarstå som ledamöter i representationen. Fullmäktig, som under löpande valperiod utflyttat till annan kommun, har vidare såsom icke boende i kommunen av regeringsrätten förklarats ha upphört att kunna vara fullmäktig där.

Att döma av dessa ställningstaganden i praxis kan även ett inkorporeringsbeslut medföra, att en ledamot av fullmäktige förlorar rätten att inneha sitt förtroendeuppdrag. Något avgörande i högsta instans av denna innebörd finnes emellertid mig veterligen ej. Då frågan är av rättslig natur och i sista hand efter anförda besvär skall prövas av Kungl. Maj:t i regeringsrätten, synes det icke heller i och för sig finnas anledning för mig att nu i anledning av interpellantens första fråga närmare gå in på detta spörsmål. I det i interpellationen avsedda fallet föreligger emellertid sådana omständigheter, som torde medföra, att de i den från Solna stad exkorporerade delen av Lilla Albyområdet mantalsskrivna personerna,

däribland A., på grund av ett felaktigt förfarande vid röstlängdens upprättande kommit att erhålla rösträtt såväl i Sundbybergs stad som i Solna stad vid val, som avse tid efter utgången av år 1948.

Rörande det felaktiga förfarandet vid röstlängdens upprättande är följande att säga.

Upprättandet av röstlängd enligt kommunala vallagen åligger lokal skattemyndighet, d. v. s. i detta fall häradskrivaren. Den lokala skattemyndigheten skall emellertid jämlikt särskild författning av länsstyrelsen tillhandahållas stommar till röstlängd. Enligt 1919 års indelningslag skall, då kommuns område genom indelningsändring delas, vid upprättande av kommunal röstlängd året innan ändringen träder i kraft iakttagas, att särskild längd upprättas för varje del.

Vid en i anledning av interpellationen verkställd närmare utredning har framkommit i huvudsak följande. När Kungl. Maj:ts beslut den 30 mars 1948 angående inkorporeringen kom länsstyrelsen i Stockholms län till handa, hade redan tidigare på landskontorets folkbokföringsavdelning stommar till röstlängd för det valdistrikt Lilla Alby tillhörde upprättats och avsänts till häradskrivaren i Solna fögderi — givetvis utan hänsynstagande till föreskriften om upprättande av särskilda längder i anledning av en indelningsändring. När sedermera Kungl. Maj:ts berörda beslut kommit till länsstyrelsens kännedom, hade folkbokföringsavdelningen tillställt häradskrivaren ytterligare exemplar av stommar till röstlängden för ifrågavarande valdistrikt, varvid överenskommelse träffats att genom häradskrivarens försorg i dessa stommar skulle strykas de personer, som ej vore mantalsskrivna inom Lilla Alby-området, samt att därefter dessa stommar skulle överlämnas till valnämndens ordförande i Sundbybergs

Svar på interpellation ang. den inverkan inkorporeringsbeslut i vissa fall kan hava på valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

stad. Strykningarna ha sedermera blivit verkställda genom häradsskrivarens försorg, varigenom särskilda stommar alltså erhållits beträffande den med sistnämnda stad inkorporerade delen av Alby-området. Mot det sålunda tillämpade förfaringssättet, vilket torde ha varit betingat av praktiska skäl, synes enligt min mening någon erinran ej kunna göras. Emellertid borde uppenbarligen i de stomsexemplar beträffande ifrågavarande valdistrikt av Solna stad, vilka först kommit häradsskrivaren till handa, på motsvarande sätt ha strukits de personer, som voro mantalsskrivna inom Lilla Alby-området. Därigenom skulle särskilda stommar ha erhållits även beträffande den efter indelningsändringen återstående delen, d. v. s. Solna-delen, av ifrågavarande valdistrikt. Så har emellertid ej skett. Dessa stommar hade alltså, då de såsom röstlängd av häradsskrivaren överlämnades till vederbörande valnämnds ordförande i Solna, upptagit även de inom den med Sundbybergs stad inkorporerade delen av Lilla Alby-området mantalsskrivna personerna. Då röstlängden, sedan den justerats, enligt förut nämnda bestämmelse i kommunala vallagen länder till ovillkorlig efterrättelse — något överklagande har för övrigt ej skett — torde de i den från Solna stad exkorporerade delen av Lilla Alby-området mantalsskrivna personerna, däribland A., på grund av förfarandet vid röstlängdens upprättande kommit att erhålla rösträtt såväl i Sundbybergs stad som i Solna stad vid val, som ha avseende å tid efter utgången av år 1948.

Ehuru den kommunala indelningsändringen i det aktuella fallet alltså ej synes ha inneburit någon förlust av valbarheten, kan detta givetvis, som jag förut antytt, inträffa i andra inkorporeringssituationer. Kvar står alltså — och jag berör nu interpellantens andra fråga — att sådana förhållanden

kunna tänkas uppstå att en person till följd av en kommunal indelningsändring icke är valbar i någon av därav berörda kommuner. Detta måste i vissa fall anses mindre tillfredsställande. Olägenheterna hänföra sig emellertid till bestämmelser i den kommunala lagstiftningen, som icke äro ägnade att tagas upp till isolerad behandling. Frågan synes mig icke heller vara av den angelägenhetsgrad att detta nu bör ske. Däremot vill jag icke hålla för uteslutet, att den framdeles kan komma att tagas under omprövning, nämligen i sammanhang med en översyn av 1919 års lagstiftning om kommunala indelningsändringar, vilken, som jag i annat sammanhang framhållit, är i trängande behov av en sådan översyn.

Herr talman! Med vad jag nu anfört anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr SKÖLDIN: Herr talman! Jag vill framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar jag erhållit på min interpellation.

Vad beträffar min första fråga i interpellationen vill jag medgiva, att jag var ytterst tveksam, om jag skulle medtaga denna i interpellationen. Med hänsyn till det intresse, som ifrågavarande spörsmål rönt i Solna och Sundbyberg, ansåg jag emellertid det vara angeläget att även denna fråga framfördes till herr statsrådet. Genom herr statsrådets svar har framkommit att den kommunala förtroendeman, varom nu är fråga, alltså är valbar i Solna och således i fortsättningen kan upprätthålla sitt förtroendeuppdrag som stadsfullmäktig. Detta torde vara av allra största intresse för de kommunala myndigheterna i Solna, enär en osäkerhet härutinnan måste vara till men för Solna stadsfullmäktige vid besluts fattande.

Rörande det felaktiga förfarandet vid

Svar på interpellation ang. den inverkan inkorporeringsbeslut i vissa fall kan hava på valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

röstlängds upprättande, som omnämnes i herr statsrådets interpellationssvar, har herr statsrådet icke något att erinra mot det förfaringssätt, som tillämpats vid upprättandet av röstlängden. Personligen vill jag framhålla, att jag är nöjd med nämnda förfaringssätt i detta speciella fall, enär den person, som åsyftas i min interpellation, alltså är valbar i Solna. Men det torde enligt mitt förmenande vara ett väl lättvindigt sätt för upprättande av röstlängden att endast med en rödpenna korsa över sida efter sida i stället för att i anmärkningskolumnen göra vederbörliga anteckningar om rösträtt vid fullmäktigval och/eller riksdagsmannaval. Det är emellertid anmärkningsvärt att valnämndens ordförande i Solna, vilken synes vara skyldig att övervaka röstlängdens riktighet i samband med dess justering, väckt frågan om vederbörande förtroendemens behörighet att vara stadsfullmäktig i Solna.

Vad därefter beträffar min andra fråga till herr statsrådet, vill jag uttala min tillfredsställelse över att herr statsrådet har för avsikt att påkalla en översyn av 1919 års lagstiftning om kommunala indelningsändringar, så att någon oskäligen förlust av valbarhet till följd av en kommunal indelningsändring icke uppstår. Det torde vara av intresse att i detta sammanhang närmare beröra en del omständigheter beträffande tillämpningen och konsekvenserna av nämnda lag, och får jag i detta hänseende framhålla följande.

I indelningslagen föreskrives att Kungl. Maj:t skall fatta beslut före mars månads utgång året innan den nya indelningen skall träda i kraft, då indelningen medför att kommunen delas. Detta innebär således att man i kommunerna skall ha en tid av nio månader på sig att förbereda indelningsändringens ikraftträdande. Det synes ju vid första påseende vara en tillräcklig tid, men i praktiken visar det sig, att det är

omöjligt att ställa sig till efterrättelse de lagar och författningar, som skola iakttagas i olika sammanhang. Jag vill belysa detta genom att närmare angiva den tidpunkt, då en ny stadsfullmäktigförsamling i en kommun, som införlivat en del av en annan kommun, kan träda i funktion, såsom fallet varit exempelvis för Sundbyberg med anledning av Kungl. Maj:ts inkorporeringsbeslut den 30 mars 1948, genom vilket beslut vissa delar av Solna stad och Spånga kommun införlivades med Sundbyberg.

Den första åtgärd som måste vidtagas är att få till stånd en justerad röstlängd. Justeringen av röstlängden äger som bekant rum enligt gällande författningar den 25 juli. Uppkommer sedan frågan om fastställande av ett ändrat antal stadsfullmäktige samt ändring av för kommunen gällande valkretsindelning, måste allmän rådstuga besluta därom. Med iakttagande av vederbörliga kungörelseföreskrifter och i avvaktan på att rådstugans beslut vinner laga kraft, torde val av en ny stadsfullmäktigförsamling, i vilket samband man även har att iakttaga författningens kungörelsetid, äga rum först i början av oktober månad. Äro omständigheterna så olyckliga att man dessutom samma år är skyldig att föranstalta om andrakammarval, torde det framstå ännu mera klart, att valet särskilt med hänsyn till de politiska partiernas intresse att driva valrörelse icke kan komma till stånd förrän omkring mitten av oktober månad. Här efter skall sammanräkning av de vid kommunalvalen avgivna rösterna verkställas, och som bekant kan man icke börja sammanräkningen förrän tidigast åtta dagar efter valdagen. Sedan sammanräkning verkställts måste man avvakta vederbörlig tid för att valet skall vinna laga kraft. Först här efter kan den nya fullmäktigförsamlingen sammanträda. Detta torde således icke kunna äga rum förrän i slutet av november månad.

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

Om man ser detta mot bakgrunden av de gällande föreskrifterna för fastställande av utgifts- och inkomststaten för kommun — vilket ärende torde vara det viktigaste för en kommun att behandla — torde det framstå för envar, att det är omöjligt att efterfölja författningsföreskrifterna. Efter den nya uppbördsreformens genomförande är drätselkammare eller kommunalnämnd skyldig att under september månad behandla utgifts- och inkomststaten. Under oktober månad skola stads- respektive kommunalfullmäktige fastställa utdebiteringen för det kommande året. Det är även nödvändigt att dessa tider iakttagas, då förarbetena från häradsskrivarens sida (den lokala skattemyndigheten) efter källskattens införande äro mera omfattande och debetsedlarna måste distribueras redan i början av januari månad.

Praktiskt sett blir resultatet att den gamla stadsfullmäktigeförsamlingen får besluta om utdebitering för nästkommande år utan att vara behörig därtill. Dess bättre ha vi den ordningen i de kommunala författningarna, att ett olagligt beslut blir lagligt, om besvär icke anföres, och det är endast därigenom som den nu gällande indelningslagen icke medfört de obehagliga konsekvenser, som den rätteligen skulle kunna få för kommunerna.

Jag får därför hemställa att herr statsrådet snarast möjligt ville gå i författning om att få fram en ändrad lagstiftning i förevarande hänseende.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.**Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.**

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Johnsson i Kastanjegården till mig framställt en fråga om regeringen har uppmärksam-

mat de befolkningspolitiska och näringspolitiska problemen i Blekinge län. Vidare önskar interpellanten att få kännedom om vilka åtgärder regeringen planerar att vidtaga.

Då jag går att besvara dessa frågor, vill jag inledningsvis anföra, att jag väl kan finna det vara ganska naturligt, att interpellanten uppmärksammat de av honom påtalade förhållandena såsom särskilt bekymmersamma i hans hemlän. De tendenser, som interpellanten berört, torde emellertid icke vara några specifikt blekingska företeelser utan torde även framträda på en del andra håll i landet. I vissa avseenden torde dessa svårigheter, t. ex. i fråga om de förändrade sysselsättningsmöjligheterna, snarare vara mindre utpräglade i Blekinge län än på vissa andra håll.

Vad sålunda beträffar utflyttningen från länet synes denna under åren 1931—1945 icke ha varit större än utflyttningen från grannlänerna. Detta gäller särskilt landsbygden.

Städerna i Blekinge län hade under åren 1931—1945 en något lägre nettoinflyttning än grannlänens städer. Även blekingestäderna hade emellertid under denna tid ganska betydande inflyttningsöverskott.

Det är sant, att Karlskrona under åren 1946 och 1947 visade en nettoutflyttning. De tre övriga städerna hade emellertid ett mindre inflyttningsöverskott. För 1948 finnas ännu icke några flyttningssiffror publicerade. Folkmängdsutvecklingen tyder dock på en förbättring. Blekingestädernas folk-mängd, som 1946 minskade med nära 1 000, ökade sålunda under 1947 med ca 250, och under 1948 fördubblades denna ökning.

Gentemot interpellantens uttalande att utflyttningarna medföra »ökad för-gubbning och fattigdom» kan vidare framhållas, att länet trots flyttningssför-lusterna har en gynnsammare utveckling av folk-mängden inom de produk-tiva åldrarna än riket som helhet. Ar-

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

betskraftsunderlaget kan sålunda sägas vara gynnsamt för en utbyggnad av näringslivet. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att i den mån en utbyggnad av länets eget näringsliv icke kan bereda tillräckliga sysselsättningsmöjligheter, är det både naturligt och lämpligt att en utflyttning sker till områden, som ha brist på arbetskraft. Av allt att döma behöver detta dock icke ske i sådan omfattning, att det medför några katastrofala följder i fråga om befolkningsförhållandena i länet.

Sysselsättningssvårigheterna i Blekinge län ha till stor del berott på stenindustriens svåra kris under 1930-talet. Av de till länets arbetslöshetsnämnder rapporterade hjälpsökande arbetslösa, vilka vid utgången av februari utgjorde 173 personer, voro två tredjedelar i åldern över 50 år. Detta förhållande framhäver arbetslöshetens karaktär av restarbetslöshet. Till jämförelse vill jag i detta sammanhang erinra, att i Västernorrlands län, där en liknande restarbetslöshet uppkommit till följd av krisen inom sågverksindustrien, var relativt sett antalet hjälpsökande avsevärt högre.

Arbetslösheten bland byggnadsarbetarna har under den gångna vintern varit relativt högre i Karlskrona än i flertalet andra städer. Detta sammanhänger med att byggnadsarbetarkåren, vilken under krigsåren kom att tillväxa starkt, ännu icke anpassats till efterkrigsförhållandena. Vidare bör framhållas, att interpellantens uppgift att en tredjedel av byggnadsarbetarna i Karlskrona voro arbetslösa hänför sig till läget i januari, februari och första hälften av mars. Under senare hälften av mars inträdde en markant förbättring, som alltjämt fortsätter.

Vad angår bostadsbehovet vill jag erinra, att vid fördelningen av tillstånden måste hänsyn tagas till en rad olika omständigheter för varje enskild s. k. kvotort i landet. För kvotkommu-

nerna i Blekinge gäller, att de enligt tillståndsgivningskvoten för 1949 sammanlagt komma att beviljas byggnadstillstånd för avsevärt flera lägenheter än under 1948. Tillståndsgivningen för 1949 upptar sålunda för dessa kommuner 450 lägenheter, under det att antalet lägenheter för vilka byggnadstillstånd meddelades år 1948 var 317. Denna ökning är betydligt högre än vad som skulle motiveras av den totala ökningen av antalet tillstånd för bostäder i riket som helhet.

Vad gäller frågan om näringspolitiska åtgärder av betydelse för Blekinge vill jag till en början framhålla den betydelse, som 1947 års riksdagsbeslut rörande den framtida rationaliseringsverksamheten inom jordbruket måste tillmätas i detta län. Den i november 1948 tillkallade utredningen angående småbrukens möjligheter att uppnå full lönsamhet genom specialisering av produktionen torde vidare kunna framkomma med förslag, som i hög grad kunna vara av värde för det blekingska småbruket. Av betydelse för länet äro vidare de beslut, som fattats av 1948 års riksdag angående dels skärgårdstrafiken, dels statsbidrag till byggande av fiskehamnar m. m. Jag vill också erinra om behandlingen vid 1946 års riksdag av frågan angående ombyggnad till normalspår av vissa av blekingenätets järnvägar.

Jag vill vidare erinra om att den rådgivning beträffande industriens lokalisering, som arbetsmarknadsstyrelsen och Industriens produktionsråd bedrivit efter kriget, har bl. a. resulterat i att en del nya industrier tillförts Blekinge. Telefon AB L. M. Ericsson har sålunda förlagt ett dotterföretag för tillverkning av telefonapparater till Karlskrona. För närvarande äro 190 män och 225 kvinnor anställda. Verksamheten är dock ännu ej fullt utbyggd. Med nuvarande produktionsprogram kommer fabriken, när den blir färdig, att erfordra 600 arbetare;

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

och lokalerna möjliggöra en utökning av arbetskraften till 800. Utsikterna att genom successiv nyanställning fylla detta behov förefalla vara goda. Etableringen av denna industri i Karlskrona har redan haft mycket stor betydelse för staden och länet, då den skapat nya arbetstillfällen och medfört en ur olika synpunkter önskvärd differentiering av näringslivet. Även andra betydelsefulla industriföretag ha kommit till stånd genom arbetsmarknadsorganens medverkan. Karlskrona har sålunda efter undersökning av tillgången på kvinnlig arbetskraft erhållit en konfektionsfabrik, som för närvarande sysselsätter 9 män och 86 kvinnor. Detta företag planerar utökning av driften. AB Atlas Diesel har efter samråd med länsarbetsnämnden förlagt en filial för tillverkning av tryckluftsmaskiner till Karlskrona. För närvarande har denna fabrik ett 25-tal män anställda och skulle behöva ytterligare ett 10-tal, om yrkesarbetare kunde hållas. En för fisket betydelsefull utvidgning av industrien i Blekinge är tillkomsten av ett fryshus och en fiskmjölsfabrik i Karlskrona. Till fryshusbyggnaden har därvid utgått statligt lån. Särskilt med tanke på arbetsmarknadsförhållandena i länet har därtill helt nyligen byggnadstillstånd medgivits för utvidgning av porslinsfabriken i Karlskrona. Sysselsättningsmöjligheterna vid örlogsvarvet i Karlskrona ha vidare underlättats genom att varvet utfört civila arbeten för staten och enskilda. Jag vill i detta sammanhang också nämna de förbättrade yrkesutbildningsmöjligheter, som tillkomsten av den centrala verkstadsskolan och det under byggnad varande tekniska gymnasiet i Karlskrona innebära.

Länsarbetsnämnden har gjort omfattande undersökningar angående befolknings- och näringsförhållandena i vissa kommuner. Dessa undersökningar ha givit en värdefull kännedom om läget i respektive kommuner och ha

även föranlett vissa åtgärder. Undersökningen rörande Mjällby kommun visade, att där fanns god tillgång på kvinnlig arbetskraft. Med stöd därav upptog kommunen på initiativ av arbetsmarknadsstyrelsen förhandlingar med Iföverken om förläggning av en filial till Mjällby. En sådan kom också till stånd, och för närvarande sysselsätter denna 45 kvinnor och 5 män. Vidare kan nämnas, att med bidrag och lån från staten ett modernt fryshus skall uppföras i Mjällby, vilket kommer att skapa nya arbetstillfällen i kommunen och även vara till gagn för fisket. Det förtjänar också erinras om att, då ett textilt företag under 1948 lokaliserades till Backaryd, byggnadstillstånd omedelbart beviljades ifrågasvarande industri främst med hänsyn till önskemålet att förstärka näringslivet i bygden. För att understödja hantverk och småindustri inom länet ha slutligen särskilda medel ställts till förfogande av staten.

Statsmakterna ha, såsom framgår av denna redogörelse, ägnat stor uppmärksamhet åt arbetsmarknads- och näringsförhållandena i Blekinge samt vidtagit åtgärder ägnade att skapa nya och förbättrade utkomstmöjligheter för befolkningen. Även de åtgärder, som kunna bli erforderliga i framtiden, måste säkerligen liksom hittills inriktas såväl på att påverka förutsättningarna för en ytterligare utveckling av näringslivet, exempelvis genom förbättring av kommunikationerna, som på att direkt medverka till etablering av nya industriföretag inom länet.

Slutligen vill jag understryka vad jag redan tidigare antytt, att förhållandena på arbetsmarknaden i Blekinge icke få ses isolerade från landets arbetsmarknad i övrigt. Lösningen av här berörda frågor måste i sista hand ske under hänsynstagande till näringslivets utvecklingstendenser och produktionsinriktningen i landet i sin helhet.

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

Härefter anförde:

Herr JOHNSSON i Kastanjegården: Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till hans excellens herr statsministern för hans vänlighet att besvara min interpellation om det blekingska näringslivet. Att herr statsministern och jag se på dessa ting något olika är väl ganska förklarligt, och att herr statsministern skulle kunnat lämna ett svar, som gjort mig fullt nöjd, får jag ärligt sagt framhålla, att jag knappast hade väntat. Men jag hade nog hoppats, att jag skulle ha fått något mera av löfte och tröst för framtidens Blekinge.

Jag har alldeles särskilt fäst mig vid några rader i svaret, där herr statsministern säger, att det är naturligt och lämpligt att en utflyttning sker till områden, som lida brist på arbetskraft, och att detta inte behöver få några katastrofala följder. Ja, det beror naturligtvis på vad man menar med katastrofala följder. För min del kan jag inte tänka mig en fortsatt utveckling sådan som den, som nu råder där nere, utan att både föruggbning och fattigdom tillta. Jag ber om ursäkt, Ers Excellens, för att jag använder dessa ord; de äro inte vackra, men när jag nu en gång använt dem i interpellationen, får jag väl försöka hålla samma stil.

Det finns helt säkert folk där nere, som redan nu anser, att detta län ligger så långt efter andra län att det närmar sig katastrofen eller i vart fall att en hel del inte är reparabelt.

Herr statsministern gör å ena sidan gällande, att läget för oss inte är så allvarligt — man kan inte undgå att få det intrycket, när man läser interpellationssvaret — men å andra sidan pekar han på en rad åtgärder, som planeras. Han nämner de industrier, som ha kommit till i Karlskrona, Backaryd, Mjällby och på andra orter. Men allt detta tyder väl ändå på att statsmakterna ha ansett, att det föreligger allde-

les speciella behov där nere och att därför byggnadstillstånd för vissa av dessa industrier ha beviljats omedelbart. Den utbyggnad som har skett — även om det enligt mitt förmenande inte är i så förfärligt stora mått i förhållande till behovet — har mottagits av befolkningen med allra största tacksamhet.

Eftersom herr statsministern alldeles särskilt omnämnde 1946 års beslut, vill jag inte dölja både mitt och många andras missnöje med att breddningen av våra järnvägar inte pågår i hastigare takt än som faktiskt sker. Jag tror nämligen för min del, att det inte kan bli någon riktig fart på det blekingska näringslivet och dess utbyggnad förrän detta handikap, den smalspåriga, långsamgående järnvägen med dess förslitna materiel och många omlastningar, blir avhjälpt. Jag har tidigare sagt och upprepar det nu, att många industrier, som ha planerats i vårt län, till sist ha stoppat på att järnvägen har varit smalspårig.

Herr statsministern nämnde något om att man håller på att planera industrier där nere, men i många socknar, i vart fall i de socknar, som haft en stenindustri, har man en känsla av att det inte går att skapa hur stora industrier som helst. Vi ha också vid många tillfällen försökt rekommendera den vägen att vi skulle få småföretag, och att vi ha intresserat människor härför bevisas ju av de framställningar, som ha gjorts i detta avseende. Men arbetsmarknadsstyrelsen har ingalunda tillstyrkt alla dessa utan har i stället, såsom har skett under de allra sista dagarna, avslagit sådana framställningar, som ha gjorts från socknar, som mycket väl hade behövt ett sådant företag.

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att nämna min egen hemkommun, där det inte funnits annan industri än stenhuggeri. Socknen är en vanlig bondsocken; där bodde förr ungefär 400 stenhuggare, som hade en allt annat än hög levnadsstandard. Man arbe-

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

tade med den hårda stenen, en råvara, som faktiskt inte kostar någonting i sig själv men som bearbetad blev en exportartikel, som skaffade länet en icke föraktlig inkomst. När stenindustrin bröt samman — regeringen har sig väl bekant, hurudana förhållandena då blevo — måste man ju ha något annat att livnära sig på. Herr statsministern nämnde i fråga om utflyttningen vissa siffror för åren 1931—1945, medan jag i stället har använt siffror för åren 1941—1945. I stenhuggeridistriktet fanns det inte någon möjlighet för en människa att flytta någon annanstans, dels därför att det var ont om arbete för en duktig stenhuggare, som inte kunde något annat yrke, och dels därför att han hade hus och hem och ville fortsätta med sitt gamla arbete, som emellertid som sagt var omöjligt att få.

Vi ha nu i kommunen försökt finna personer intresserade av att starta något företag där. Det har då bl. a. varit fråga om stenhuggarsöner, som ha tagit arbete på annat håll. Men det är klart, att man vid den allra minsta permittering behåller sina gamla arbetare på orten i fråga, medan våra arbetare i första hand bli permitterade. Jag skulle kunna nämna ett par sådana unga män, som ännu de allra sista veckorna ha velat sätta upp en småindustri, men vilkas ansökningar ha avslagits av arbetsmarknadsstyrelsen. I ett av dessa fall där ett sådant här tillstånd, såvitt jag kunnat se, skulle ha varit lyckligt både för kommunen och för de sökande själva men avlogs, frågade jag vederbörande tjänsteman om anledningen till avslaget och fick då till svar, att enligt hans personliga uppfattning skulle företaget inte ha kunnat bära sig. Jag har nu en alldeles motsatt uppfattning i det avseendet och menar, att man inte skall sitta här i Stockholm i ett ämbetsverk och avgöra vilka som skola kunna klara sig eller icke. Det gäller dock här människor, som ha visat att de ha kunnat

klara sig så pass, att de ha kunnat skaffa pengar att bygga upp ett eget företag utan något bidrag från statens sida. Men de ha nu förvägrats dylikt tillstånd. Ätminstone på detta område tycker jag, att statsmakterna borde kunna vara mera gentila mot vårt län, där ju faktiskt, såsom också herr statsministern framhöll, näringslivet har vållats mycket stora skador, inte minst då inom stenindustrin. Det är alldeles givet att människorna där nere stå mycket undrande inför statsmakternas beslut i dessa ting.

Beträffande bostadsförhållandena nämnde herr statsministern, att vi för år 1949 fått 450 lägenheter mot 317 år 1948, och han uttalade, att ökningen skulle vara betydligt högre än vad som skulle motiveras av den totala ökningen av antalet tillstånd för bostäder i riket som helhet. Vad är nu anledningen till denna ökning? Ja, om inte Blekinge har blivit alltför illa behandlat tidigare, måste det ju anses orättvist mot andra landsdelar, att de nu skola släppa till av sina byggnadskvoter till Blekinges hjälp. Jag tror emellertid att ökningen har varit av behovet påkallad, och alla äro vi där nere tacksamma för denna förbättring. Läget i dag är sämre än det var samma tid i fjol, men det är utsikt till att det skall kunna förbättras till hösten genom denna utökning. Herr statsministern medgav, att i Karlskrona voro den 1 februari 1949 en tredjedel av byggnadsarbetarna utan arbete, men framhöll, att läget numera väsentligt hade förbättrats. Jag kan hålla med om att läget har förbättrats i det avseendet, ty två månader senare var antalet arbetslösa bara 23,1 procent. Men om vi jämföra Karlskrona med läget i de 48 större orter i landet, för vilka särskild arbetslöshetsstatistik föres, visar det sig, att medeltalet här är 12,5 procent, alltså en väsentlig skillnad trots de nya arbetstillfällen, som faktiskt ha tillkommit i Karlskrona och som herr statsministern omnämnde.

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

För att nu återgå till vad jag sagt om förgubbningen och fattigdomen i länet har därvidlag ingenting annat påståtts än att födelseöverskottet åren 1931—1940 var större än i alla andra län utom norrlandslänen. Trots detta förekom emellertid en nettoförlust i befolkningsantalet med över 1 000 invånare per år. Beträffande utflyttning under åren 1945—1947 kan nämnas, att hälften av männen voro under 25 år och tre fjärdedelar av kvinnorna under samma ålder. Blekinge län är det, som näst efter Norrbottens län hade den största utflyttningen under åren 1945—1947. 1945 översteg antalet utflyttade antalet inflyttade med 1 469, 1946 med 3 188 och 1947 med 1 851. Blekinge län hade den största genomsnittliga folkminskningen under åren 1945—1947. 1946 var den exempelvis i Blekinge län 11,12, medan Västernorrlands län hade en ökning med 1,34 och, för att ta endast ännu ett län, Stockholms län ökade med 46,48, allt pro mille. 1941—1945 minskade på grund av utflyttning den yrkesmässigt verksamma befolkningen med 3 134 personer. Jag skall inte anföra flera siffror, men de anförda tycker jag bestyrka det uttryck »förgubbning», som jag har använt.

För att sedan något belysa vad jag menar med talet om fattigdomen i Blekinge skall jag be att få anföra några siffror från det år, som senast är klart i statistiskt hänseende, nämligen 1947. Det året var antalet skattekonor per 1 000 invånare i Blekinge län 10 000. Det län, som herr statsministern nämnde i svaret, Västernorrlands, hade 13 900, och för att nu ta våra grannlän hade Kalmar län 12 300, Kronobergs län 12 500 och Kristianstads län 13 400. Och för att slutligen ta ett län, som i mångt och mycket liknar vårt, nämligen Bohuslän, också det ett stenindustrilän, hade man där 13 700 skattekonor. Jag tror att dessa siffror visa, att vårt ekonomiska läge inte är på något sätt avundsvärt.

Herr statsministern säger vidare, att beslutet om jordbrukets rationalisering måste tillmätas stor betydelse för Blekinge läns vidkommande och att den kommitté, som tillsattes i november 1948, torde komma med rekommendationer avsedda att höja jordbrukets lönsamhet genom upptagande av specialodlingar och sådant. Jag för min del befarar emellertid, att det i stället blir ett ännu större lösgörande av arbetskraft från jordbruket, åtminstone så att säga på det översta trappsteget, ty i och med dessa bestämmelser kunna väl en hel del sammanslagningar av jordbruk inte undgå, varigenom en del arbetskraft blir lösgjord. En omskolning av arbetskraften är naturligtvis även härvidlag svår, och en utflyttning leder också, som jag redan har påpekat, till att vi få mindre och mindre folk där nere. Jag har åtminstone vid ett tillfälle hört ett statsråd på tal om de arbetare, som på detta sätt komma att frigöras från jordbruket, säga, att antingen finge de flytta till industriorterna eller, om de inte ville flytta, så finge industrierna placeras där de bodde, ungefär så som nu herr statsministern nämnde hade skett i Backaryd och snart kommer att ske i Mjällby. Jag tror att statsmakterna böra försöka sätta sig in i att det är alldeles nödvändigt att vi i Blekinge så snart som möjligt få om inte storindustrier så dock en del småföretag, som kunna absorbera de människor, som sålunda bli lösgjorda från sitt gamla arbete, ty annars kan det gå så, att det blir onödigt med både järnvägsbyggande och att flytta människor. Men det vilja inte vi, som bo därnere. Vi vilja att samhället skall existera så att människorna få en utkomst jämförlik med den man har i andra delar av landet. Vi begära med andra ord endast en dräglig tillvaro för dem.

Jag skall, herr talman, nöja mig med de nu anförda siffrorna, som jag menar visa, att balansen på arbetsmarknaden

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

i Blekinge är otillfredsställande. Mot en relativt konstant efterfrågan på arbetskraft svarar ett utbud, som städse ligger över efterfrågan. Det är arbetstillfällena åt i första hand männen, som vi alldeles särskilt behöva. Jag har försökt sammanfatta problemet i några punkter, som jag här skall be att få föredraga för att få dem till protokollet. De lyda:

1. Länet har i dag 5 000 människor mindre än 1910. Detta är anmärkningsvärt, framför allt om man betänker, att födelsetalet i länet är bland de högsta i landet.

2. Utflyttningsförlusterna i länet äro med undantag för ett län större än i något annat län i landet. Även tätorterna ha under senare år haft utflyttningsförluster.

3. Oroväckande är att det mest är ungdom, som flyttar ut. Avtappningen av ungt folk innebär, att åldersfördelningen försämras i de flesta kommunerna. En förgubbning inträder.

4. Länets näringsliv är svagt utvecklat, vilket gör att inkomstförhållandena äro dåliga, sämre än i något annat län.

5. Kommunikationerna äro dåliga och inbjuda icke till ökad industrialisering i länet. En förbättring av kommunikationerna skulle betyda mycket för näringslivets utveckling m. m.

6. Det råder överskott på manlig arbetskraft praktiskt taget året runt. Största delen av denna är icke omflyttningsbar på grund av ålder, bundenheten till hemorten genom eget hem etc.

7. Den alltmer tilltagande förgubbningen och fattigdomen inverka i högsta grad menligt på företagsamheten, och det är stöd härutinnan, som är ett absolut behov.

Jag vill ännu en gång säga, att jag förväntar att statsmakterna tänka på de besvärliga förhållanden, som råda i Blekinge. Jag framhåller särskilt vikten av att de framställningar beaktas, som göras eller komma att göras om stöd åt småföretagen, som ju komma att absorbera en hel del mänsklig arbets-

kraft och få den att stanna kvar där nere.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Interpellantens reflexioner kring mitt interpellationssvar skulle kunna föranleda mig till åtskilliga reflexioner både av principiell natur och i anknytning till blekingeförhållandena. Jag skall emellertid icke trötta kammaren alltför mycket. Jag skall därför begränsa mig till att framhålla ett par synpunkter.

För det första vill jag icke, att mitt interpellationssvar skall uppfattas på det sättet, att jag skulle ha bagatelliserat de svårigheter, med vilka man kämpar i Blekinge. Ett av mina första ärenden i Kungl. Maj:ts kansli var handläggningen av frågan om Lyckebyåns reglering; och oavsett vad man säger om detta företag hade denna handläggning det goda med sig, att jag lärde mig under vilka otroligt svåra förhållanden, som en stor del av Blekinges småbrukare lever. Även om under de femton år, som ha gått sedan dess, förhållandena ha förbättrats kolossalt för landets småbrukare, kan jag ändå icke tänka mig annat än att 1947 års beslut om den stora rationaliseringsreformen kommer att betyda väsentligt ökade chanser och möjligheter också för Blekinges småbrukare.

Jag skall icke taga upp någon diskussion med interpellanten om befolkningssiffrorna. Vad som skiljer eller har skilt Blekinge från de län, som jag nämnde i mitt interpellationssvar, är icke intensiteten i flykten från landsbygden, ty där står jag vid vad jag sade. Jag skall bara för att styrka, att jag ej för med löst prat, räkna upp utflyttningssiffrorna för 1947 i några av de angränsande länens landsbygd. I Blekinge hade vi ett utflyttningsöverskott, alltså en förlust genom utflyttning från landsbygden, på 1 416. Motsvarande siffror voro för Kronobergs

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

län 1 322, för Kalmar län 1 713 och för Kristianstads län 2 022. Att det ändå blir en större nettoutflyttning från Blekinge beror på att både Kronobergs, Kalmar och Kristianstads län ha städer, som till sig draga litet mera folk än som flyttar därifrån. Men efter de åtgärder, som nu vidtagas för staden Karlskrona och som icke kunde verka under 1947, borde det — eftersom de andra blekingestäderna icke ha något utflyttningsöverskott — finnas grund för den i interpellationssvaret uttryckta förhoppningen, att Blekinge även i detta hänseende skall komma i ungefär samma situation som grannlänen.

Så ha vi det förhållandet, att vi ha lämnat litet mera bostadstillstånd. Nu är det alltid riskabelt att interpellera statsministern, ty han är egentligen okunnig på alla områden; det är fackministrarna som följa detta dagligen. Men jag har för mig, att den ökning av bostadstilldelningen, som Blekinge fått utöver den normala tilldelningen, icke beror på att vi ha blivit särskilt samvetsömma över vår tidigare behandling av Blekinge utan grundas på att till Blekinge kommer ett så betydande antal nya exportindustrier. Om vi vilja, att L. M. Ericsson skall ha en verkstad i Blekinge, och om vi önska främja L. M. Ericssons export, kunna vi icke göra annat än ställa en del av den speciella bostadskvot, som vi ha anslagit till exportindustrier, även till Blekinges förfogande. Det är naturligtvis åtgärder som stödja Blekinge, både att exportindustrier genom statens medverkan förlagts dit och att som följd av exportindustriernas förläggning dit vi fått en ökning av bostadsbyggandet. Jag hoppas, att interpellanten icke skall resa någon opinionsstorm mot oss för att vi råkat gynna Blekinge i båda dessa avseenden.

Beträffande huvudfrågan är det naturligtvis en besvärlig sak, hur man skall bevara näringslivets frihet och samtidigt dirigera näringslivet att lägga så mycket som möjligt av sina nyin-

vesteringar till de områden, där det finns överskott på arbetskraft. Jag är förvånad att interpellanten själv, som borde vara mera känslig för detta dilemma än en representant för det socialdemokratiska partiet, icke tillräckligt kraftigt varnat mot en sådan centraldirigering, där vi försöka påverka det privata näringslivet att förlägga sina nyinvesteringar i största möjliga utsträckning till orter, varest det finnes balans på arbetskraft eller i varje fall icke brist på arbetskraft.

För att komma till rätta med detta utomordentligt vittutseende problem, som enligt min mening, när allt kommer omkring, är ett av de viktigaste motiven för statligt inflytande över investeringsverksamheten, ha vi tillsatt en lokaliseringsutredning, som skall se efter, hur man på lämpligaste sätt skall gå till väga för att med bibehållande i största möjliga grad av rörelsefrihet för industrien ändå ställa till industriens förfogande sådana upplysningar, att den av egen drift söker sig till sådana överskottsområden. Vi ha i avvaktan på att denna utredning skall lämna resultat tillåtit oss att ställa sådana upplysningar till industriens förfogande. Det är naturligtvis en form av centraldirigering. Jag tror att den är nödvändig. Jag tror att det är riktigt, att man använder sig av denna metodik. Jag tror att man i både Västernorrlands län, Bohuslän och Blekinge län, de stora underskottsområdena, har haft stor välsignelse av att vi ej låtit oss hindras av några doktriner utan i varje fall handlat på det sätt vi ansett vara klokast och riktigast ur ortsbefolkningens synpunkt. Jag hälsar med tillfredsställelse, att vi på denna punkt tydligen ha stöd även av den ärade interpellanten.

Jag vill sluta med att säga, att det är för mig en överraskning, om man ej skulle ha tagit hänsyn till Blekinges speciella förhållanden vid beviljandet av byggnadstillstånd. Jag nämnde några exempel på att så skett. Jag har i min

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

hand en promemoria av arbetsmarknadsstyrelsen, daterad den 19 april 1949. Jag kan icke tro annat än att denna promemoria uttrycker sanningen. Det får arbetsmarknadsstyrelsen stå för. Det låter så här: »Enligt interpellanten skulle ansökningar föreligga avseende tillstånd för byggande av industrier, som i framtiden kunde ge befolkningen ökad försörjning. I anledning härav har en inventering av hos arbetsmarknadsstyrelsen inneliggande byggnadstillståndsansökningar för industriföretag inom Blekinge verkställt. Av denna inventering framgår, att ansökningar, som kunna få den betydelse interpellanten uppger, icke finnas. För någon månad sedan inkom visserligen byggnadstillståndsansökan, avseende ett större projekt för en av länets mest betydelsefulla industrier, men enligt föreliggande uppgifter kommer icke denna investering att medföra något större nyanställningsbehov. En ökning av produktionen åstadkommes utan motsvarande ökning av arbetsstyrkan tack vare den rationellare driften i de planerade lokalerna. Ansökan är ännu icke slutbehandlad.»

Om dessa uppgifter ej överensstämmer med de verkliga förhållandena, beklagar jag det. Då kommer sannolikt arbetsmarknadsstyrelsen att få veta om att jag beklagar det.

Herr ANDERSSON i Ronneby: Herr talman! Det är ju alldeles klart, att om man finner att de människor, som bo i ett län här i landet, ha sämre ekonomiska förhållanden än landet i övrigt, så måste i synnerhet de, som representera detta län, sätta sig ned och taga under övervägande vad som kan göras för att rätta till detta förhållande.

Man kan omedelbart konstatera, att Blekinge befinner sig bland de delar av landet, som relativt sett ha den sämsta ställningen. Interpellanten har här

ganska utförligt statistiskt redogjort för dessa fakta. Jag skall icke längre uppehålla mig vid dem. Jag kan hålla med herr statsministern i det avseendet, att om vi ej hade haft de hjälpåtgärder, som statsmakterna ha vidtagit, är det tydligt att standarden skulle ha varit lägre än den nu är. Det hindrar icke att förhållandena äro sämre än annorstädes. När befolkningsutflyttningen fortsätter i starkare takt än i andra län, visar det att det måste finnas något fel. Vi bedöma det så, att det är kommunikationerna som ha varit orsak till att industrien icke har velat satsa på Blekinges utveckling i industriellt avseende. Vi måste alltså lita på statsmakternas stöd för att få bättre industriella betingelser och en bättre differentiering av länets näringsliv.

Vi äro ytterligt tacksamma för de åtgärder, som ha vidtagits för att få Karlskrona bättre tillgodosett i detta avseende. Denna stad har alltid haft stora svårigheter att genomlida genom att den i huvudsak varit militärstad. De åtgärder, som med statsmakternas stöd ha vidtagits för att få näringslivet differentierat, komma att i hög grad giva staden en annan struktur och en bättre befolkningsutveckling.

Vi ha också en landsbygd, som i hög grad är präglad av småbruken, vilket gör att välståndet är lägre än i andra delar av landet. Vi ha en fortgående utflyttning från denna landsbygd på grund av den fortlöpande rationaliseringen. Kan man icke i städerna taga emot dessa från landsbygden utflyttade eller få till stånd industrier på landsbygden, kommer befolkningsminskningen att fortsätta i länet. Det är ett förhållande, som ej kan vara önskligt. Med hänsyn till länets litenhet ha vi ej råd till denna befolkningsåderlåtning, som går ut över de arbetsföra åldrarna och automatiskt måste medföra ökad förgubbning.

Jag tror att vi kunna icke i varje fall där nere enbart lita till privat före-

Svar på interpellation ang. befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

tagsamhet. Även herr Johnsson i Kastanjegården, som i det avseendet har en annan principiell uppfattning än jag, vädjade starkt till statsmakterna om ökat stöd. Det enda vi ha att hoppas på är faktiskt, att detta stöd fortsätter såsom det börjat. Jag säger, att vi äro nöjda med de insatser statsmakterna ha gjort för att få Blekinge på fötter. Jag vädjar till statsmakterna att fortsätta att medverka till att få upp detta län i samma standard som landet i övrigt. Kunna vi få järnvägsfrågan ordnad så fort som möjligt tror jag, att man kan se ljusare på framtiden även i Blekinge.

Herr **JOHNSON** i Kastanjegården: Herr talman! Herr statsministern kan vara säker på att jag icke skall resa någon storm för de 450 lägenheterna. Jag hoppas, att statsministern icke missförstod uttrycket, när jag talade om detta, så att det skulle vara någon anmärkning. Tvärtom är jag väldigt glad över detta och hoppas att det skall fortsätta icke bara i ungefär samma takt utan i ytterligare utökad takt.

Beträffande statsministerns tal om centraldirigering skall jag icke alls vidröra detta ämne; tills vidare få vi handla efter nuvarande läge. Jag vill bara säga, att när det gäller Blekinge få herrarne kalla det vad herrarne vilja, bara vi få möjlighet att låta människorna där nere leva och stanna kvar. Det är det väsentliga för oss.

Sedan skall jag icke upptaga tiden längre. Det var bara den där lilla saken om ansökningarna hos arbetsmarknadsstyrelsen från industriföretagen, som jag skulle vilja beröra. Nu vet jag ej vad arbetsmarknadsstyrelsen menar att ett industriföretag är för någonting. Vad jag närmast syftade på var icke något storföretag, utan det var fråga om ett litet företag, som skulle syssel-

sätta, enligt vad jag skulle tro, fem eller sex man. Men detta företag hade betydelse just för oss. Jag har själv sett avslaget den 29 april på denna ansökan; jag tror ej att jag tar fel på dagen. Men därförutom vet jag ju, att man har avslagit vissa ansökningar om liknande byggnadstillstånd. Jag skall nu icke upprepa dem, därför att jag vet icke tillräckligt noga, när ansökningarna skedde och när avslagen meddelades. Men jag vet åtminstone om två fall, som icke ligga längre tillbaka i tiden.

Det är möjligt, att arbetsmarknadsstyrelsen betraktar detta som alldeles ovidkommande, när vi ha resonerat om industriföretagen; därom vet jag ingenting. Men även dessa ansökningar borde ha prövats. Förmedlingsorganen i vederbörande socken hade tillstyrkt och särskilt tryckt på att det var behövt. Som representant för den socken det var fråga om utbad jag mig att få ett samtal med vederbörande tjänsteman, innan avslag skedde. Det dröjde, och när jag sedermera uppsökte en byrådirektör i samma styrelse, var ärendet redan avgjort. Det var ingenting att göra. Beslutet blir naturligtvis överklagat. Jag vågar hoppas och tro, att statsmakterna nästa gång skola giva dessa ärenden en välvilligare behandling.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Jag vill bara med tacksamhet notera, att den ärade interpellanten säger, att om bara en åtgärd är till gagn för befolkningen bryr han sig ej om vad man kallar det. Kunde litet mera av denna mentalitet tränga igenom i vår församling, skulle vi komma ifrån mycket klichétänkande och många vanföreställningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Svar på interpellation ang. jämkning i grunderna för statsbidrag till landsbygdens elektrifiering.

§ 5.

Svar på interpellation ang. jämkning i grunderna för statsbidrag till landsbygdens elektrifiering.

Enligt i dagens föredragningslista intaget meddelande skulle statsrådet Nilsson nu besvara tre interpellationer, var-
efter statsrådet Sträng skulle lämna svar på herr Petterssons i Dahl interpellation ang. jämkning i grunderna för statsbidrag till landsbygdens elektrifiering. Herr statsrådet Sträng hade emellertid hos talmannen anhållit att få avgiva svar på sistnämnda interpellation före besvarandet av de tre övriga spörsmål-
en. Sedan kammaren, på av herr talmannen därå given proposition lämnat sitt bifall därtill, erhöll chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Pettersson i Dahl till mig riktat ett par frågor angående grunderna för statsbidrag till landsbygdens elektrifiering. Frågorna avse, om jag är villig att medverka till en jämkning i dessa grunder så att bidrag kan utgå, även om kostnaden för elektrifieringen överstiger 240 kronor per centralblocks-
enhet.

De bidragsbestämmelser, som nu gälla, ha tillkommit i slutet av år 1947. De innebära bland annat, att statsbidrag i regel inte utgår, när kostnaden för elektrifieringen överstiger 240 kronor per centralblocks-
enhet. Denna begränsning är emellertid inte, såsom herr Pettersson tycks ha uppfattat saken, ovillkorlig. Undantag kan nämligen göras för företag, som har hög angelägenhetsgrad. Tanken har varit att man vid behov skall kunna tillämpa denna undantagsbestämmelse, när det gäller skärgårds- och gränsbygdselektrifieringar samt vissa stora socken- och skogsbygdselektrifieringar.

Såvitt jag kan finna äro alltså de önskemål, som interpellanten uttalat, i det väsentliga redan tillgodosedda genom nu gällande bestämmelser. Jag skall därför utöver vad jag redan sagt endast erinra om att dessa bestämmelser böra ses mot den begränsning av anslagen och av investeringarna, som omständigheterna framtungit. När det blivit nödvändigt att hålla anslagen till elektrifieringen inom en starkt begränsad ram är det naturligt, att man velat att dessa anslag skulle komma till största möjliga nytta. Man har ansett, att man bäst når detta mål genom att som regel utestänga de allra dyraste företagen men samtidigt hålla möjligheten öppen att ge bidrag till sådana bygdeföretag, som kunna anses utgöra ett verkligt samhällsintresse, även om kostnaderna överstiga den uppställda gränsen. Jag tror att detta är en förnuftig princip. Det är emellertid klart, att det även kan finnas smärre företag, som kunna anses mycket starkt motiverade, fastän kostnaderna överstiga nämnda gräns. Trots de administrativa besvärigheter, som en behovsprövning beträffande dylika företag otvivelaktigt för med sig, bör man därför enligt min mening överväga att justera bidragsreglerna så att bidrag skall kunna utgå även till mindre företag, förutsatt att det ur det allmännas synpunkt finns starka skäl för att de skola komma till
stånd.

Härefter anförde

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få frambära mitt tack för svaret. Jag kan ju också säga att jag är tacksam för svarets innehåll.

Statsrådet framhöll att han trodde, att jag missuppfattat de bidragsbestämmelser, som finnas. Det skulle jag knappast

Svar på interpellation ang. förbättring av hamnförhållandena i Hönö—Klåva.

tro att jag gjort. Statsrådet nämnde, att jag fattat den föreskrivna kostnadsbegränsningen såsom ovillkorlig. Jag har fattat saken så — och jag har också sagt det i min interpellation — att reglerna skola tolkas enligt statsrådets uttalande i statsverkspropositionen och enligt de bestämmelser som finnas hos elkraftsberedningen men att vederbörande företag ofta framställer saken annorlunda. Man tolkar bestämmelserna såsom om de vore ovillkorliga. Jag vet i varje fall kraftföretag som räkna så, att när kostnaderna komma upp i 239 eller 240 kronor per centralblocksenhet, finns det ingen möjlighet att få statsbidrag. Beträffande det företag, som jag nämnt i min interpellation, nämligen Svarteborg i Bohuslän, har vattenfallsstyrelsen tolkat bestämmelserna på detta sätt. Nu har jag emellertid hört under en resa till Luleå, att vattenfallsstyrelsen för företag där tolkat bestämmelserna annorlunda, nämligen såsom de skola tolkas. I vart fall sade kraftverksdirektören där att det för sådana företag brukar ingivas framställning till Kungl. Maj:t om statsbidrag, oaktat kostnaderna överstiga den ominösa gränsen för rättighet till statsbidrag.

Nu har statsrådet sagt, att han tycker det finns anledning att justera bidragsreglerna så att bidrag skall kunna utgå även till mindre företag, förutsatt att det ur det allmännas synpunkt finns starka skäl för att de skola komma till stånd. Jag har fäst mig vid uttrycket »förutsatt att det ur det allmännas synpunkt finns starka skäl för att de skola komma till stånd». Vad menas med det? Jag hoppas att man inte menar att det nödvändigt skall vara industriföretag eller större företag utan att även sådana företag inbegripas som avse elektrifiering av en bygd, som huvudsakligen består av smågårdar eller mindre företag, som ligga tillsammans. Jag hoppas att statsrådet delar min uppfattning att alla, oberoende av yrke och bo-

stadsort, böra få förmånen av en elektrifiering inte bara för ljus och värme utan framför allt för kraft. När det, som tiderna nu äro, är ont om arbetskraft, är det inte blott en mycket stor välsignelse och nödvändighet att ha tillgång till motorer, men detta är otänkbart såvitt man inte får elektrifierat.

Herr talman! Jag tillåter mig ännu en gång att säga, att jag är nöjd med den tolkning, som statsrådet givit, och jag hoppas att den också blir tillämpad för de oelektrifierade bygder, som finnas kvar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.**Svar på interpellation ang. förbättring av hamnförhållandena i Hönö—Klåva.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade: Herr talman! Med kammarrens tillstånd har herr Staxäng under erinran om de för fiskarna bekymmersamma hamnförhållandena i statens fiskehamn vid Hönö-Klåva frågat mig, vilka omedelbara åtgärder jag är beredd att vidtaga för att undanröja de akuta utrymmesproblemen i nämnda hamn.

Såsom interpellanten framhållit föreslog 1944 års fiskehamnsutredning, vars utredningsresultat underställdes 1948 års riksdag, betydande förbättringsarbeten i denna fiskehamn. Motiven härför voro bland andra att hamnutrymmet med hänsyn till fiskeflottans storlek var alldeles otillräckligt. Utredningen anförde, att för undanröjande av den svåra trängseln i hamnen betydande utvidgningsarbeten vore nödvändiga och brådskande. Det framlades också en arbetsplan, enligt vilken utvidgnings- och förbättringsarbeten för sammanlagt

Svar på interpellation ang. förbättring av hamnförhållandena i Hönö—Klåva.

1 600 000 kronor skulle utföras i tre etapper.

Fiskehamnsutredningen upprättade också för varje län en flerårsplan för erforderliga hamnförbättringar för fisket. Denna plan var avsedd icke blott att sätta de olika arbetena i inbördes angelägenhetsordning utan den avsåg även att tjäna till ledning vid fördelningen mellan länen av de anslag riksdagen anvisar till bidrag till fiskehamnsarbeten.

I fråga om Bohuslän framgår av planen bland annat att omkring 42,5 procent av bidragen borde gå till detta läns fiskehamnar och att såsom angelägnaste arbeten i länet ansetts förbättringar av fiskehamnarna på Öckerö och vid Hönö-Klåva i nu nämnd ordning. Under förutsättning att anslag till fiskehamnsändamål komme att anvisas i den av utredningen tänkta omfattningen, så skulle dock arbetena i de båda hamnarna kunna bedrivas samtidigt.

Anslag och byggnadstillstånd ha emellertid under de gångna åren av kända skäl icke kunnat beviljas i den utsträckning, som fiskehamnsutredningen räknade med. Emellertid har jag varit angelägen att tillse att fiskehamnsutredningens flerårsplan icke utan tvingande skäl frångåtts vare sig då det gällt att fördela mellan länen de medel, som stått till förfogande, eller då det gällt ordningsföljden mellan de särskilda företagen inom varje särskilt län.

Sålunda ha anslagsmedel och byggnadstillstånd beviljats under år 1948 för en första, till 361 000 kronor kostnadsberäknad etapp av Öckerö fiskehamns förbättring, och detta arbete pågår. I Hönö-Klåva ha flera mindre etapper utförts eller påbörjats. Anslag och byggnadstillstånd beviljades 1945 intill 160 000 kronor, 1946 intill 158 000 kronor och 1948 intill 81 000 kronor. I båda de hamnar, vilkas förbättring ansetts såsom mest angelägen i Bohuslän, bedrivs sålunda om än i relativt långsam takt arbeten, ingående i de före-

liggande förslagen till dessa hamnars slutliga, planmässiga utbyggnad.

Även under innevarande år torde det bli möjligt att bevilja såväl medel som byggnadstillstånd till en ytterligare etapp i endera av fiskehamnarna i Öckerö eller vid Hönö-Klåva. Vilkendera hamnen det kan bli är emellertid ännu icke klart. Detta beror på att det icke är möjligt att inom ramen av tillgängliga medel eller av den för hamnarbeten fastställda investeringskvoten för året inrymma samtliga i Öckerö eller Hönö-Klåva återstående arbeten. Vilken av hamnarna som i år kan komma i fråga blir därför beroende av möjligheterna att uppdelat planerna i etapper, vilka kunna genomföras självständigt och på sådant sätt, att utförda arbeten komma till omedelbar nytta. Utredningen härom pågår och kan förväntas bli klar inom ett par månader.

Svaret på interpellantens fråga vill jag alltså formulera så: Förbättring av statens fiskehamn i Hönö-Klåva har pågått och pågår alltjämt genom arbeten, vartill anslag anvisats under de senare åren. Möjligheterna att forcera utförandet av återstående arbeten, däribland byggandet av den av interpellanten omnämnda nya hamnbassängen vid Sandlyckan, begränsas av knappheten på anslagsmedel och på utrymme inom den för hamnarbeten fastställda investeringskvoten. Emellertid föreligger vissa utsikter till att redan i år kunna igångsätta ytterligare en utbyggnadsetapp, antingen i Öckerö eller i Hönö-Klåva. I fråga om båda hamnarna är jag beredd att i fortsättningen som hittills medverka till ett så snabbt bedrivande av erforderliga förbättringsarbeten som förhållandena medgiva.

Vidare anförde

Herr STAXÅNG: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för det svar, som lämnats mig.

Svar på interpellation ang. förbättring av hamnförhållandena i Hönö—Klåva.

Jag har ingen anledning att taga upp någon längre debatt, eftersom statsrådet ställt sig välvillig och varit ganska positiv i fråga om att tillmötesgå vissa av interpellationens önskemål, men jag kan inte underlåta att i korthet göra några kommentarer till vissa saker, som statsrådet har framhållit.

Det är inte min mening att här öva någon kritik mot statsrådet för att utbyggandet av våra fiskehamnar icke fortgått i det tempo, som varit önskvärt. Som statsrådet framhållit har det av kända skäl icke varit möjligt vare sig att bevilja så stora anslag, som önskvärt varit, eller att medgiva tillräckligt stor byggnadskvot för dessa fiskehamnar. Beträffande den sista punkten, nämligen byggnadskvoten, som för innevarande år torde bli omkring 1 miljon kronor, vill jag framhålla att den är i allra minsta laget och säkert i mycket hög grad har medverkat till svårigheterna att utbygga de två hamnar, som statsrådet berört. Men detta förhållande är ju, som framhållits, i hög grad beroende på tidsläget.

Jag vill uttala min tillfredsställelse över att statsrådet i sitt svar framhållit, att trots anslagsminskningen och svårigheten att få byggnadstillstånd har dock statsrådet för avsikt att fullfölja den flerårsplan, som fiskehamnsutredningen framlagt, och även bibehålla den ordningsföljd mellan olika företag och den fördelning mellan länen av tillgängliga anslag, som angivas i planen. När nu anslag och byggnadstillstånd icke kunnat erhållas i tillräcklig utsträckning, är det dock en mycket allvarlig sak att byggandet av de smärre hamnar, som skulle komma i tur efter dessa större hamnar, kommer att uppskjutas till en mycket långt avlägsen framtid. Det har faktiskt gått så långt att man i en hamn i norra Bohuslän måst avlysa bryggorna för tyngre belastning. Jag hoppas att det skall bli möjligt att på något sätt rätta till detta. Det är möjligt att i framtiden, när större anslag kunna

beviljas, rangordningen måste brytas mellan de olika företagen, så att större och mindre byggnadsföretag kunna utföras jämsides med varandra. En mindre hamnbyggnad kan inom sin ort ha mycket stor betydelse.

De upplysningar, som statsrådet lämnat i interpellationssvaret angående redan beviljade anslag för Hönö-Klåva hamn, äro mig icke obekanta. Säkert ha dessa pengar kommit till stor nytta. Såsom jag i interpellationen framhållit har det blivit allt mer besvärligt att kunna utnyttja den nuvarande hamnen. Vid lägre vattenstånd vågar man sig inte in i hamnen på grund av bottenförhållandena utan måste lägga båtarna utanför hamnen med de risker, som detta medför. Det är inga små ekonomiska värden som det här gäller. En modern fiskebåt med utrustning är värd betydligt över 200 000 kronor.

En ytterligare anledning till interpellationen har varit, att man saknat tomtplatser för sjöbodan inom det nuvarande hamnområdet, vilket gjort en forcing av hamnbyggnaden nödvändig. För närvarande vänta 16 båtar på tomter till sjöbodan, där man kan förvara de dyrbara fiskredskapen, som många gånger äro importerade med hårdvaluta. En hastigare utbyggnad av hamnen är därför nödvändig. På denna punkt har statsrådet — det vill jag gärna erkänna — givit ett tillfredsställande svar, så tillfredsställande som statsrådet sannolikt i nuvarande läge kan göra.

Jag har vid ett tillfälle, då en delegation uppvaktade det statsråd, som har hand om byggnadskvoterna, framhållit att när det gäller en stor utbyggnad av en fiskehamn, som icke kan inrymmas i den byggnadskvot, som är beviljad för respektive kalenderår, borde möjlighet förefinnas att omarbета planerna så att arbetet kan utföras i etapper. På det sättet skulle man kunna arbeta vidare inte bara på ett ställe utan kanske även på ett par ställen samtidigt. Det är därför

Svar på interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

med tillfredsställelse jag noterar den upplysning, som statsrådet i detta avseende lämnat. Visserligen säger statsrådet, att endera av fiskehamnarna i Öckerö eller vid Hönö-Klåva torde komma att utbyggas under innevarande år, och jag vill inte alls diskutera på vad sätt detta skall ske, men jag hälsar med tillfredsställelse den upplysningen, att det har föranstaltats om en utredning, som nu pågår, i syfte att uppdelna planerna i etapper, vilka kunna genomföras självständigt och på sådant sätt, att utförda arbeten komma till omedelbar nytta. På denna punkt har jag, såsom jag nyss framhållit, fått ett så fördelaktigt svar på min interpellation som säkert är möjligt i nuvarande läge, och jag ber att få tacka statsrådet härför. Jag hoppas det skall bli möjligt att vidtaga de åtgärder, som i interpellationen avses. Jag vill tillägga att det skulle vara av utomordentligt stor vikt, om det för nästa år kunde beviljas en större byggnadskvot för dessa ändamål. I annat fall kommer den av fiskeriutredningen uppgjorda planen att i ännu högre grad förtyckas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Svar på interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Ledamoten av denna kammar, herr Staxäng, har med kammarens tillstånd till mig riktat följande frågor, nämligen

1) om jag ämnar vidtaga åtgärder för att få till stånd utredning om ersättningsnormer för annat fall än intrång genom kraftledning eller väg,

2) om jag ämnar vidtaga åtgärder för

att tillskapa garantier för att varje berörd markägare på tillräckligt tidigt stadium får del av tillämpliga ersättningsnormer och, om så är, på vad sätt jag anser sådana garantier kunna skapas.

Såsom interpellanten påpekat ha kraftledningsskadeersättningssakkunniga och vägmarkersättningssakkunniga förra året i två skilda betänkan den framlagt förslag till ersättningsnormer vid upplåtelse av och intrång i åkermark för kraftlednings- resp. vägändamål. Förslag till motsvarande skogsnormer beräknas komma att framläggas inom den närmaste tiden. Åkernormerna ha i viss utsträckning redan börjat tillämpas.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen ha meddelat, att sådana ersättningsfall som interpellanten avsett i sin första fråga — alltså då intrång sker för annat ändamål än för kraftledning eller väg — endast mera undantagsvis förekomma inom styrelsernas förvaltningsområden. Något behov av särskilda ersättningsnormer för dessa undantagsvis förekommande ersättningsfall har enligt styrelserna icke framkommit. Vad särskilt angår statsbidragsverksamheten avseende vatten- och avloppsledningar må framhållas att det ankommer på vederbörande bidragstagare att själva bestrida alla kostnader för marklösen och vad därtill hör.

När det gäller intrång, som förorsakas av telegrafverkets anläggningar, betalar telegrafverket för rätten att framdraga stolplinjer och nedlägga jordkabel ersättning till markägarna efter fri överenskommelse, som träffas i varje särskilt fall. Ersättningens storlek avväges dels med hänsyn till den markareal, som lages i anspråk för stolpar och övriga anordningar, och dels för det allmänna intrång, som genom anläggningen förorsakas markägare. För förstörd gröda och annan skadegörelse ersättes särskilt.

Om jämförelse göres mellan telefon-

Svar på interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

ledningar och kraftledningar i fråga om grunderna för intrångsansättning, är att märka att förutsättningarna för sådan ersättning i flera avseenden äro väsentligt olika i de båda fallen. Telefonledningar stakas sålunda alltid i samråd med markägarna, varvid hänsyn i regel kan tagas till uttalade önskemål beträffande stolparnas placering, så att intrånget blir det minsta möjliga. Om det framdeles skulle visa sig, att telefonstolparnas placering lägger hinder i vägen för markägaren att disponera sin egendom på sätt som ej kunnat förutses vid stolparnas uppsättande, flyttar telegrafverket sådana stolpar på egen bekostnad. Det bör också nämnas, att telefonledningar icke föra ström, som kan medföra risk för liv och egendom. Därtill kommer att den verksamhet telegrafverket bedriver på landsbygden i allt väsentligt är att betrakta som en social gärning av direkt och påtaglig nytta för bygdens egen befolkning. Denna verksamhet åsamkar telegrafverket årligen stora förluster och kan ej heller i framtiden väntas bli ekonomiskt självbärande. Telegrafstyrelsen har därför ställt sig avvisande mot att tillämpa de av kraftledningsskadeersättningssakkunniga framlagda normerna, som skulle innebära en väsentlig fördyring för verket. Såsom ytterligare skäl för denna ståndpunkt har styrelsen framhållit, att frivillig uppgörelse hittills nästan undantagslöst kunnat träffas rörande ersättning för det mycket stora antal stolpar, som under årens lopp uppsatts. Då i sällsynta fall expropriation måst tillgripas — sedan år 1934 har expropriation endast förekommit i 19 fall, varav 17 för kabelarbeten och 2 för uppsättande av stolpar — har ej högre ersättning utdömts än den, som telegrafverket tidigare erbjudit.

För min del kan jag icke finna att någon utredning om ersättningsnormer för i interpellantens första fråga åsyftat slag av intrång nu kan vara påkallad

för telegrafverkets del. Vad angår kommunikationsdepartementets förvaltningsområde i övrigt, har icke till mig anmälts behov av ersättningsnormer för intrång av sådan beskaffenhet, som angivits av interpellanten. Jag anser mig därför sakna anledning att vidtaga åtgärder för en utredning i ämnet.

Beträffande interpellantens andra fråga vill jag till en början meddela, att kraftledningsskadeersättningssakkunnigas och vägmarkersättningssakkunnigas betänkanden äro avsedda att tryckas, så snart de sakkunniga avslutat sina uppdrag. Jag är beredd att medverka till att betänkandena tryckas i så stora upplagor, att de, när så erfordras, kunna tillhandahållas markägarna. Det bör på detta sätt bli möjligt för dessa att skaffa sig en ingående kännedom om de principer, som ligga till grund för motpartens anbud. För övrigt vill jag nämna att vattenfallsstyrelsen kommer att utarbeta en särskild informationsskrift, som skall syfta till dels att upplysa markägarna om motiven för tillkomsten av nya kraftledningar etc., dels att i korthet informera dem om reglerna för markupplåtelse och värderingsgrundernas innebörd. Denna informationsskrift har vattenfallsstyrelsen för avsikt att överlämna till varje markägare redan vid den första kontakten mellan honom och styrelsens tjänstemän. Om det visar sig nödvändigt bör en liknande publikation kunna utarbetas även för vägväsendets del.

Beträffande telegrafverkets ledningsarbeten har jag i förevarande hänseende inhämtat följande.

I fråga om abonnentledning, för vilken ny stolpledning måste anordnas, gäller att det ankommer på vederbörande abonnent att från markägarna anskaffa tillstånd för telegrafverket att uppsätta ledningsstolpar m. m.

Gäller frågan däremot framdragande av ny stolplinje för riks- och landsled-

Svar på interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

ningar eller nedläggande av kabel, meddelas markägarna i god tid vid personligt besök av tjänsteman från telegrafverket om det planerade intrånget. I fråga om framdragandet av stolplinjor eller kortare kablar lämnas sådant meddelande i samband med arbetets planering och stakningsförrättningen, i regel två å tre veckor före arbetets påbörjande. Avser arbetet nedläggning av rikskabel, meddelas vederbörande markägare längs kabelns planerade sträckning detta minst ett år i förväg — vid oförutsedda omkastningar i arbetsprogrammet i något fall med kortare varsel. Vederbörande tjänsteman förhandlar med markägaren om markupplåtelse, orienterar angående grunderna för ersättning härför samt träffar skriftlig överenskommelse om nyttjanderätt för telegrafverket mot viss engångsersättning enligt för ändamålet särskilt avsedda blanketter. I nämnda skriftliga överenskommelse förbinder sig telegrafverket vidare att ersätta alla skador, som kunna komma att uppstå i samband med ledningarnas framdragande. Sådan skadereglering sker omedelbart efter arbetets utförande.

Av den här lämnade redogörelsen synes mig framgå att det — särskilt sedan kraftlednings- och vägnormerna blivit färdiga — kan anses i stort sett tillfredsställande sörjt för att markägarna skola ha möjligheter att bevaka sina intressen vid bestämmandet om ersättning för överlåtelse av mark eller för intrång och skada. Om interpellanten har några närmare preciserade förslag, som äro ägnade skapa ytterligare garantier i de avseenden varom här är fråga, är jag beredd att upptaga dem till prövning.

Härefter anförde:

Herr STAXANG: Herr talman! Jag har anledning att även i denna fråga framföra ett tack till statsrådet, särskilt för

det positiva svar han givit på punkt 2 i min interpellation.

De ersättningsfrågor, som jag berört i interpellationen, ha blivit större och fått en allt mer ökad omfattning. Det har därför blivit ofrånkomligt för statsmakterna att företaga en utredning för att få fram ersättningsnormer, som skulle kunna bli till ledning för bestämmandet av ersättningsbeloppen. Hittills ha dylika normer icke i tillräcklig grad funnits. Jag skall här nämna ett exempel som visar, hur det faktiskt tillgått när det gällt att bestämma ersättning för mark, som tagits i anspråk för väganläggning.

Vid ett tillfälle uppstod tvist mellan en jordägare och vägförvaltningen i det län, som jag tillhör. Det gällde ersättning vid en väganläggning. Denna väg berörde en rad jordbrukare, men det var särskilt en av dem som hade förmåga att i detalj precisera sina ersättningsanspråk. Han motiverade utförligt sina ersättningskrav för såväl ianspråktagen mark som för det intrång, inte minst genom försvårad brukning, som denna väganläggning åstadkom, och han framställde ett krav på detta belopp till vägförvaltningen. Vägförvaltningen svarade med att bjuda ungefär hälften. Mannen förklarade då, att han icke ville diskutera vägförvaltningens anbudssumma. Han krävde i stället att hans motpart skulle bevisa att hans detaljerade krav voro oriktiga, och å andra sidan den klumpsumma vägförvaltningen hade erbjudit skulle specificeras, men det kunde den inte göra. Där fanns alltså från den ena parten ett i detalj preciserat krav, medan den andra parten hade erbjudit en klumpsumma.

Jag medger att de utredningar som sedermera kommit till stånd — jag har för övrigt själv väckt en motion i denna fråga — om ianspråktagande av mark för vägar och kraftledningar, som nu delvis äro färdiga, i hög grad ha lagt

Svar på interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

saken till rätta. Det är egentligen bara skogsnormerna som återstå, och när de nu snart bli klara, ha vi fått fram detaljerade normer, som kunna ligga till grund för bedömningen av dessa ersättningsspörsmål.

Jag anser sålunda, att jag har fått ett i stort sett tillfredsställande svar på min andra fråga, om statsrådet var villig att vidtaga åtgärder för att tillskapa garantier för att varje berörd markägare på tillräckligt tidigt stadium får del av tillämpliga ersättningsnormer och, om så är, på vad sätt statsrådet anser sådana garantier kunna skapas. Statsrådet har nyss relaterat detta, och jag tror det tills vidare räcker med de åtgärder han har vidtagit — åtminstone böra de vara till viss ledning för hur man skall förfara sedermera. Jag vill bara nämna att det inte räcker med att fastställa ersättningsnormer och sedan tillämpa dem, utan det är lika viktigt att samtliga jordägare få en rättvis ersättning. Det kan diskuteras om jordägarna böra försöka få till stånd kollektiva förhandlingar, men det är en sak som kan arbetas fram på andra sätt.

Däremot kan jag inte anse statsrådets svar i den första punkten fullt tillfredsställande. De utredningar, som snart äro färdiga, gälla väg- och kraftledningsanläggningar, men numera ha en hel rad ersättningsfrågor blivit aktuella även för andra fall, t. ex. beträffande telegrafverkets ledningar och vidare och inte minst vatten- och avloppsledningar, vilkas antal ökas på grund av tätortsbildningen och som ofta medföra intrång för jordägare runt omkring samhällena.

Jag vill framhålla några synpunkter beträffande framdragandet av telegrafverkets ledningar. Det är inte någon direkt kritik mot verkets sätt att förfara i dessa ärenden. Som statsrådet har nämnt har verket i stor utsträckning lyckats uppnå frivilliga överenskommelser. Det har dock icke varit

någon garanti för att den andra parten fått rättvis och tillräcklig ersättning, att man i de fall, då det förekommit expropriation, stannat för att besluta den ersättning, som telegrafverket från början bjudit. Det säger inte allt, ty om det hade förelegat en utredning beträffande ersättningsnormer i sådana fall, hade man kanske kommit till belopp som varit bättre för jordägarna.

Sedan vill jag tillägga en sak. Jag finner det inte alldeles självklart att telegrafverket skall komma lindrigare undan än t. ex. vägväsendet eller vattenfallsstyrelsen. Telegrafverket framhåller, att dess verksamhet på landsbygden är att betrakta som en social gärning. Är icke vägbyggandet i hög grad en social gärning? För det har man fått till stånd värderingsnormer. Väganläggningar äro i många fall av lika stor social betydelse som telefonledningar. Och var fanns den sociala känslan när telegrafstyrelsen begärde flera hundra procents förhöjning av inträdesavgiften för telefonabonnemang? Då var inte den sociala känslan med på samma sätt som när man uppmanar jordägarna att sänka sina anspråk på ersättning.

Statsrådet säger vidare att man måst tillgripa expropriation i endast 19 fall sedan år 1934. Det gällde i 17 fall kabelledningar, alltså ledningar som ligga i jorden. Nu är det att märka att utvecklingen går mot ökad användning av jordledningar även för telegrafverket. När det byggs flera jordledningar blir det flera konflikter rörande ersättningen, även om fallen hitintills inte äro synnerligen många. Jag skall emellertid inte rikta något direkt krav på denna punkt och vill låta saken växa till sig. Jag vill bara uttala, att jag inte tror att telegrafverket kommer att få stå i särklass och få sätta sig över de värderingsnormer, som man på andra håll försöker arbeta fram för ersättning till jordägarna.

Svar på interpellation ang. ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

Ungefär samma betraktelsesätt vill jag lägga på vatten- och avloppsledningarna. Jag vill dock framhålla att man måste följa denna fråga med uppmärksamhet, och jag förutsätter att statsrådet kommer att göra det.

Jag tog i min interpellation inte ställning till de normer som utredningen har kommit till, utan jag uppehöll mig bara vid hur sakägarna skola få del av dessa normer. Jag vill framhålla att normerna sannolikt måste kompletteras på vissa punkter. Det är en sak som utredningen icke tillräckligt beaktat, nämligen jordägarnas ansvar för uppkomna skador. Om man vid skogsavverkning ouppslätligen råkar fälla ett träd som skadar ledningen, är det stor risk att det riktas anspråk på att markägaren skall ersätta eller reparera skadan. Det är en sak som i någon mån måste beaktas redan när ersättning bestämmes för intrånget. Jag medger att det är en svår fråga, men man får inte helt förbise den. Detsamma gäller i ganska hög grad vatten- och avloppsledningar. Inte minst vid stenröjning och dikning kan man åstadkomma skador på ledningarna, och jordägaren måste förutom intrånget även vidkännas denna risk.

Jag har velat framhålla beträffande punkt 1, att jag hoppas statsrådet följer dessa frågor med uppmärksamhet, och jag hoppas de utredningar om ersättningsnormer, som gjorts på andra områden, i någon mån skola kunna ge anvisningar om de åtgärder, som jag ifrågasatt under punkt 1. Jag ber emellertid att ånyo få tacka för det positiva svaret på den andra frågan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag kan fatta mig kort. Jag tror interpellanten och jag äro överens om att vi ha anledning att avvakta de praktiska verkningarna av de normer, som

utarbetats beträffande kraftledningar och vägar.

Interpellanten säger, att när man övergår till att i större utsträckning använda kabelledningar, kan man räkna med häftigare konflikter än dem som förorsakats av stolpledningar. Det är möjligt att så är fallet, men trots den våldsamma expansionen av telegrafverkets verksamhet under de gångna åren, då så många telefonledningar byggts och så många kabelarbeten ha utförts, har det endast varit 19 konfliktfall som gått till expropriation. Det har därvid visat sig, att de belopp, som telegrafverket erbjudit sig betala som ersättning, varit så stora, att man inte höjt summorna, och detta tyder på att man på frivillighetens väg kunnat komma fram till praktiskt tillfredsställande resultat.

Jag kan dock försäkra interpellanten, att jag med uppmärksamhet skall följa utvecklingen på området även sedan de nya normerna börjat tillämpas, och därest det skulle visa sig nödvändigt att vidta åtgärder, skola förutsättningarna därför undersökas.

Herr JÖNSSON i Rosshol: Herr talman! Jag vill i anledning av den föreliggande interpellationen framställa en fråga till statsrådet.

Efter interpellationer av herr Svensson i Vä år 1947 och av mig år 1948 ha vi fått försäkringar från kommunikationsministern om att den sedan många år arbetande sakkunnigutredningen angående värdesättning av mark som tagits i anspråk för ledningar snart skulle vara färdig. Både 1947 och 1948 fingo vi försäkringar om att det inte skulle dröja så länge innan de normerna kunde presenteras.

Jag har fäst mig vid att kommunikationsministern i dag säger, att så snart de sakkunniga ha justerat sitt betänkande, skola normerna kunna distribueras

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

i tillräckligt stort antal till sakägarna för att dessa i största möjliga utsträckning skola få kännedom om vad de sak-kunniga kommit till för resultat. Jag vore tacksam om kommunikationsmi-nistern ville svara på om det bara är justering som återstår innan dessa länge efterfrågade normer bli färdiga eller om det kommer att dröja ytterligare någon längre tid.

Anledningen till att jag ställer frågan är att vi inom den provins jag repre-senterar ha ett stort antal linjegator, framför allt för kraftledningar och inte minst sådana som gå mellan kraftstatio-ner för att sammanknyta dem i gemen-sam kraftprestation. Vår fackliga orga-nisation har i stor utsträckning fått full-makt att träffa uppgörelse med sak-ägarna, men vi ha nödgats skjuta på dessa uppgörelser på grund av att vi vänta på normerna. Vi ha i många fall inte kunnat träffa uppgörelse på de vill-kor vederbörande ha erbjudit. Det är därför av stort intresse för oss att få veta, när skogs- och jordägarna kunna få ta del av dessa normer.

Chefen för kommunikationsdeparte-mentet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Det är svårt för mig att säga den exakta dagen, och jag vågar för närvarande inte precisera tidsutdräk-ten, men det förhållandet, att åkernor-merna äro färdiga och skogsnormerna beräknas komma inom den närmaste tiden — vilket i och för sig är ett tänj-bart begrepp — tyder ju på att det inte skall behöva dröja så lång tid innan de önskemål tillmötesgås, som herr Jönsson i Rossbol påtalade.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8.

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdeparte-mentet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade: Herr talman! Med kammarrens tillstånd har herr Lindahl frågat mig om jag finner det möjligt i nuvarande läge att sysselsättning beredes permit-terade vägarbetare — i främsta rummet pensionsberättigade arbetare — genom att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för arbeten i säsongutjämnande syfte nu får använda medel ur det anslag å 15 miljoner kronor, som riksdagen anvisat å tilläggsstat till riksstaten för budget-året 1943/44 till vissa vägbyggnads-arbeten.

Interpellanten har framhållit, att vin-terpermitteringarna av vägarbetare i år tagit hårdare former än tidigare och att detta i synnerhet varit fallet i Norrbot-tens, Västernorrlands och Örebro län. Till belysande härav har interpellanten jämfört antalet för närvarande syssel-satta arbetare med det antal arbetare, som enligt arbetsmarknadsstyrelsens be-slut högst må sysselsättas vid resp. väg-förvaltningar i vägunderhållsarbete och andra arbeten utan särskilt byggnads-tillstånd. Interpellanten har därvid an-sett sig kunna konstatera, att vägförvalt-ningarna icke kunnat i behövlig om-fattning bedriva vägunderhållsarbetet, churu de haft arbetsmarknadsmyndig-heternas tillstånd att anställa erforder-lig arbetskraft.

Vad denna jämförelse beträffar vill jag understryka att det av arbetsmark-nadsstyrelsen fastställda antalet arbeta-re för de olika länen utgör maximisiff-ror, som äro avpassade efter arbets-kraftsbehovet under den del av året då detta behov är störst. Att sysselsätta hela maximiantalet arbetare året runt i vägväsendet torde ej vara praktiskt möj-ligt och är givetvis ej heller nödvändigt för att tillfredsställande sköta underhål-let. Det skulle för övrigt leda till att den ur skilda synpunkter värdefulla sä-songutjämnning i fråga om arbetskraft-försörjning, som hittills skett mellan

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

vägväsendet samt skogs- och jordbruket, skulle försvåras. Man torde sålunda få räkna med att även vid normal medelstildelning till vägväsendet endast en del av den vid toppbelastning anlitade arbetskraften beredes sysselsättning året runt inom vägväsendet.

Enligt protokollsanteckning till kollektivavtalet mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet avseende vägunderhållsarbeten ha styrelsens representanter i anledning av arbetarsidans krav på arbete året runt för arbetare med en sammanlagd anställningstid av minst 10 år förklarat, att styrelsen vore villig att medverka till att fortlöpande arbete vid vägunderhållet om möjligt beredes sådana arbetare.

Det har från olika håll — bl. a. av interpellanten — hävdats, att åtminstone alla vägarbetare, på vilka tjänstepensionsreglementet för arbetare blivit tillämpligt, de s. k. p-arbetarna, borde kunna påräkna oavbruten sysselsättning inom vägväsendet. Interpellanten har påpekat, att vägförvaltningarna under de sistförflutna vintersäsongerna kunnat bedriva arbetena så, att alla p-arbetare kunnat sysselsättas vid vägbyggnadsföretag eller vid förstärknings- och förbättringsarbeten i den mån de blivit friställda från underhållet, men att denna praxis inte kunnat fullföljas i år, enär förvaltningarna sakna erforderliga anslagsmedel för ändamålet.

Med anledning härav får jag till en början erinra om vad jag nyss anförut rörande den ståndpunkt till sysselsättningsfrågan som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter förhandlingar med arbetarparten intagit.

Även ur min synpunkt framstår det givetvis som önskvärt att vid planeringen av väghållningsarbetet all nödig uppmärksamhet ägnas åt frågan om sysselsättningen av p-arbetarna. Frågan är emellertid svårlost. Pensionsbestämmelsernas utformning medför att antalet

arbetare, på vilka dessa bestämmelser bli tillämpliga, successivt ökar i ganska hastig takt. Särskilt i norrlandslänen, där de säsongmässiga växlingarna i arbetskraftbehovet på grund av klimatförhållandena äro stora, torde kravet på kontinuerlig sysselsättning för samtliga p-arbetare i längden komma att möta allt större ekonomiska och arbetstekniska svårigheter, allt eftersom p-arbetarnas antal ökar. Härvid inställer sig med växande aktualitet spørsmålet i vilken utsträckning vinterarbeten i sysselsättningssyfte skola igångsättas i sådana fall, då kostnaderna för arbetena bli avsevärt mycket högre än vid deras utförande på annan tid under året. En annan svårighet, som man i detta sammanhang har att räkna med, är att lämpliga vägbyggnadsarbeten icke alltid finnas att tillgå i de trakter, där arbetskraft blivit friställd inom vägunderhållet, och att det härvid ofta visar sig svårt att överflytta arbetskraften till andra platser, där sysselsättningsobjekt finnas.

Enligt min mening måste dessa frågor fortfarande lösas på det sättet att väg- och vattenbyggnadsverket i samråd med arbetsmarknadsmyndigheterna får träffa avgöranden från fall till fall med beaktande av de möjligheter som finnas att temporärt sysselsätta vägarbetare i skogsbruket eller inom andra näringar.

Vad särskilt angår den nu aktuella situationen må framhållas att de av statsmakterna beslutade investeringsbegränsningarna inom vägväsendet bl. a. ha till syfte att frigöra arbetskraft för annan produktion, som i dagens läge anses mera angelägen. Under sådana förhållanden kan det bli nödvändigt att även p-arbetare — åtminstone sådana med kortare anställningstid — måste friställas. Endast i den mån den friställda arbetskraften härvid icke kan komma till lämplig användning på annat håll, bör det kunna komma i fråga att

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

taga medel i anspråk från det s. k. 15-miljonersanslaget för att sysselsätta arbetarna vid vägväsendet. Vissa temporära svårigheter torde kunna uppkomma när det gäller att klarlägga var den friställda arbetskraften kan och bör sysselsättas. Sådana svårigheter böra emellertid i fortsättningen kunna snabbt övervinnas genom ett smidigt och effektivt samarbete mellan väg- och arbetsmarknadsmyndigheterna.

I detta sammanhang vill jag emellertid också påpeka, att medelstillgången på flera av vägväsendets byggnadsanslag fortfarande är så pass riklig, att en rätt väsentlig ökning av väg- och brobyggnadsverksamheten utöver den ram, som uppdragits i gällande investeringsbudget, kan ske om arbetsmarknads- och materialförsörjningsläget skulle visa sig medge en sådan ökning.

Av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ha lämnats följande delvis approximativt beräknade sifferuppgifter, belysande sysselsättningen av p-arbetarna vintern 1948 och 1949.

Antalet sysselsatta p-arbetare, exklusive förmän, förråds- och verkstadspersonal samt färj- och brovakter, uppgick för hela landet den 27 februari 1948 till omkring 5 750. Motsvarande antal den 25 februari 1949 utgjorde ca 6 100. Beträffande de av interpellanten särskilt omnämnda länen voro sysselsättnings-siffrorna för p-arbetare i runda tal för Västernorrlands län 410 (1948) mot 445 (1949) och för Norrbottens län 365 (1948) mot 370 (1949). I början av mars voro vid arbetsförmedlingarna i nämnda län anmälda 17 resp. 18 p-arbetare som arbetssökande. I Västernorrlands län har, enligt vad jag inhämtat, möjlighet nyligen öppnats att sysselsätta ytterligare ett antal arbetare i vägbyggnadsarbete genom att ett företag, som avsetts få byggnadstillstånd först i höst, fått igångsättas redan nu.

För Örebro läns vidkommande har en viss försämring i sysselsättningen av

p-arbetarna inträtt i år. Antalet sysselsatta p-arbetare, förutom förmän etc., utgjorde sålunda i februari 1948 ca 210 man och i februari 1949 ca 190 man. Anledningen till denna försämring torde främst ha varit att den i årets statsverksproposition förordade begränsningen av medelstilldelningen till vägväsendet föranlett relativt kraftigare och snabbare anpassningsåtgärder i detta län än på andra håll. Antalet till arbetsförmedlingarna i Örebro län såsom arbetssökande anmälda p-arbetare utgjorde emellertid i början av mars endast 5 man. Såvitt jag kunnat finna vid ett nyligen företaget besök i länet bör det icke erbjuda några större svårigheter att åter bereda dessa arbetare sysselsättning vid vägväsendet. I den mån så erfordras är jag beredd att medverka till att medel till igångsättande av smärre förbättringsarbeten i länet ställas till förfogande för ändamålet.

Vidare anförde:

Herr LINDAHL: Herr talman! Jag får tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Det kan måhända sägas, att frågan nu inte har den aktualitet den kanske hade när interpellationen väcktes, då vi ju nu kommit fram till en tidpunkt, då vägförvaltningarna behöva en del arbetare och följaktligen åtminstone p-arbetarna nu torde vara i full sysselsättning.

Emellertid kan ju frågan bli aktuell en kommande vinter. Det vore därför enligt min mening givetvis tacknämligt, om p-arbetarnas anställningsförhållanden kunde bli föremål för prövning. Såsom statsrådet här sagt innebär naturligtvis inte den omständigheten att vederbörande äro underkastade det statliga pensionsreglementet för arbetare, att de inte kunna permitteras. Det är alltså klart, att även dessa arbetare kunna permitteras, då brist på arbetsobjekt uppstår. Jag vet emellertid, att

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

inte bara vid vägförvaltningarna utan också vid statens järnvägar anse sig de arbetare, som kommit in under pensionsreglementet, i alla händelser vara mera stadigvarande och liksom ha rätt att, när vintern kommer, inte behöva permitteras. Det är därför klart, att när en uppsägning ändå kommer, blir besvikelsen hos dessa större än hos andra.

Naturligtvis kunna, som statsrådet säger, vissa slag av vägarbeten inte utföras på vintern utan en ganska väsentlig fördyring. Om emellertid vägförvaltningarna hade behövliga ekonomiska medel skulle det nog gå att få fram en hygglig avvägning av arbetstillfällena mellan sommar och vinter. Det finns nämligen en mängd angelägna arbeten, som kunna utföras vintertid utan att det behöver bli några väsentliga kostnadsstegringar. Jag tänker på sådana vägförbättringsarbeten som kurv-rätningar, då exempelvis ett berg, en stor jordbank eller dylikt skymmer sikten med därav följande ständig risk för trafiken. Det är arbeten som precis lika bra kunna utföras på vintern som på sommaren.

Vidare vill jag säga, att åtminstone inom det vägdistrikt jag haft att göra med voro vi mycket intresserade av att få behålla dem som vi räknade som mera stadigvarande vägarbetare även på vintern. För att kunna få behålla våra ordinarie arbetare brukade vi uttaxera speciella medel till vägkassan för att användas till vägförbättringsarbeten. Inte minst vägarbete är ju yrkesarbete, och man behöver ju även för sådant arbete yrkeskunnigt folk, bergssprängare, stenarbetare, horrsmeder, snickare o. s. v. Jag tror för min del att vägförvaltningarna ha gjort den erfarenheten, att det är mycket viktigt att få behålla sådana yrkeskunniga arbetare och inte behöva släppa dem, ty i tider, då det finns tillgång på annat arbete, kan det länkas, att dessa arbetare inte komma

tillbaka efter permittering. Det är klart, att vägarbetarna inte äro något Guds egendomsfolk: de måste tåla vad som faller innanför ramen för vad andra arbetare måste finna sig i. Det är givet, att i den mån det bland vägarbetarna finns sådana, som äro lämpliga för om skolning och lämpligen kunna övergå till annat arbete, utgör den omständigheten, att de äro vägarbetare, intet hinder härför. Jag vill emellertid framhålla, att en mycket stor del av p-arbetarna ju ha kommit upp i en sådan ålder, att det är litet svårt för dem att gå över till annan sysselsättning. Därtill kommer att de fastnat på de platser, där de under många år ha arbetat. De ha byggt sig bostäder och på annat sätt rotat sig fast. Det är inte så gott för en arbetare i medelåldern att binda sig för en ny sysselsättning så där utan vidare.

Som statsrådet säger, kan vägarbete vara ett komplement till annat arbete, t. ex skogsarbete. Under de år, då vi hade de stora skogsavverkningarna här i landet, var det inte svårt för dem, som blevo uppsagda av vägförvaltningarna, att få arbete i skogarna. Det är litet annorlunda nu. Man behöver inte folk i samma utsträckning nu som då. Väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundet redovisar i sin arbetslöshetskassa för Västernorrlands läns del för januari månad en utgift på 40 000 kronor. Det är visserligen inte någon så förfärligt stor summa, men det visar, att arbetslösheten är betydligt större än under tidigare år. I Västernorrlands län utbetalade nämligen arbetslöshetskassan under hela år 1948 70 000 kronor. Nu fick man, som sagt, utbetala 40 000 kronor för januari månad. Jag har inte forskat efter siffran för februari, men jag har en känsla av att den var ändå högre. Väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundet beräknade, att kostnaderna skulle bli större än under januari månad.

Svar på interpellation ang. förhöjt statsbidrag till skolskjutsar med anledning av tilläggsskatten på bensin.

Jag konstaterar emellertid med den största tillfredsställelse, att statsrådet och jag i denna fråga ha samma uppfattning, nämligen, att det inte är klokt att permittera vägarbetare och låta dem få uppbära understöd från arbetslöshetskassan samtidigt som det finns en hel del vägarbete, som kan behöva utföras. Jag är glad över att statsrådet givit uttryck åt denna mening, och enbart detta uttalande av statsrådet gör, att jag anser, att min interpellation ändå har haft någon uppgift att fylla. Jag är samtidigt tacksam för statsrådets utfästelse i fråga om p-arbetarna i Örebro län. Vägförvaltningens i Örebro län verksamhet förefaller vara något, skola vi säga svältfödd. Dess möjligheter att utföra arbeten av det slag som i detta fall kunna tänkas ifrågakomma äro enligt uppgifter till mig synnerligen begränsade för att inte säga alldeles obefintliga, därför att vederbörande inte har några pengar. Det har ryktats — jag vet inte hur mycket som ligger bakom — att vägförvaltningarna i allmänhet ha det ganska knalt och att de vänta på att detta budgetår skall ta slut, så att man kommer in i ett nytt budgetår. Det har från arbetarhåll antytts — jag vet inte om det är med sanningen överensstämmande — att man inte kan hålla folket i arbete till den 1 juli, därför att man inte har tillräckligt med pengar.

Jag vill sluta med att säga, att jag vore statsrådet ännu mer förbunden, om han ville ägna litet uppmärksamhet åt hur det förhåller sig med denna sak.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Det kanske icke är så mycket att tillägga, då interpellanten och jag på det hela taget äro överens. Jag vill bara understryka, att det under de senaste åren skett en påtaglig säsongutjämning för vägarbetarnas vidkomman-

de i jämförelse med förhållandena tidigare. Jag vet också att man från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida i samarbete med — eller i varje fall i underhandlingar med — väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundet söker åstadkomma den rimliga avvägning mellan vinter- och sommararbeten, som interpellanten efterlyste.

Vad sedan beträffar den senaste frågan, som drogs upp av herr Lindahl, veta vi alla som varit med om att bevilja anslag till vägväsendet, att man på detta arbetsfält liksom på så många andra genom omständigheternas makt fått leva under knapphetens kalla stjärna. Eftersom det gäller ett verksamhetsområde, som jag själv är intresserad av och önskar skall utvecklas under gynnsamma förhållanden, kan jag väl få uttrycka den förhoppningen, att detta tillstånd icke skall bli alltför långvarigt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9.

Svar på interpellation ang. förhöjt statsbidrag till skolskjutsar med anledning av tilläggsskatten på bensin.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Jansson i Aspeboda till mig riktat följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat, att statsbidrag till skolskjutsar icke utbetalas för den ökning av skoldistrikten kostnader, som förorsakats av tilläggsskatten på bensin?

2. Har herr statsrådet för avsikt att låta vidtaga sådana åtgärder att statsbidrag utbetalas på hela den kostnad som skoldistriktet haft för skolskjutsar under den i interpellationen omnämnda tidsperioden?

Svar på interpellation ang. rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier.

Såsom svar på dessa frågor får jag anföra följande.

Genom beslut av 1948 års riksdag höjdes från och med den 1 april 1948 skatten på bensin och motorbrännolja. I samband därmed medgav priskontrollnämnden, att droskbilstaxorna fingo fr. o. m. samma dag höjas med högst 13 procent. Detta beslut inverkade helt naturligt på skolskjutstaxorna och i en hel rad fall överenskommo skoldistriktet och skolskjutsentreprenörerna om en höjning av skolskjutstaxorna för återstoden av läsåret 1947/48. Detta skedde även i åtskilliga fall, då tidigare hade uppgjorts kontrakt om skolskjutsar mot viss ersättning, gällande till läsårets slut eller eventuellt ännu längre. Emellertid rädde hos länsstyrelserna tveksamhet om statsbidrag skulle utbetalas på det lägre eller det högre beloppet, och vissa länsstyrelser meddelade beslut om att det ursprungligen kontrakterade, lägre ersättningsbeloppet skulle ligga till grund för statsbidragen. Denna tolkning vann stöd hos riksräkenskapsverket, där en länsstyrelse förfrågade sig här om. Länsstyrelserna torde därför i allmänhet ha bibragts den uppfattningen, att statsbidrag till skolskjutsar skulle utanordnas på det lägre beloppet.

Emellertid överklagades i några fall länsstyrelsernas beslut hos regeringsrätten, som nyligen genom tre utslag avgjort dessa ärenden till skoldistriktets förmån. Regeringsrätten har nämligen fastslagit, att den omständigheten att skoldistriktet utöver avtalad skjutserättning erlagt det tillägg, som föranletts av under läsåret företagen höjning av skatten på bensin och motorbrännolja, icke kan anses belaga skoldistriktet rätt att erhålla statsbidrag på hela kostnaden för skolskjutsarna.

Genom den tolkning av statsbidragsbestämmelserna, som sålunda godtagits av regeringsrätten och som bragts till samtliga länsstyrelsers kännedom, torde

ytterligare åtgärder i den av interpellanten berörda frågan ha gjorts överflödiga.

Härpå anförde

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Det var så positivt, att jag gott kan inskränka mig till att säga ett ytterligare tack. Eftersom nu detta utslag från regeringsrätten kommit, ha vi väl bara att emotse det belopp, som vi enligt vederbörande länsstyrelses utslag icke tillerkändes. Jag ber att få tacka ännu en gång.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10.

Svar på interpellation ang. rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Jönsson i Rosshol tagit upp frågan om möjligheten för lärjungar i folkskolans frivilliga högre avdelning att erhålla stipendier enligt 1946 års kungörelse angående statsstipendier för bedrivande av studier vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter.

Enligt denna stipendiekungörelse må statliga stipendier kunna utgå till lärjungar vid allmänna läroverk och vissa andra högre skolor. Bland de skolor, som enligt kungörelsen likställas med allmänt läroverk, märkas högre folkskola och folkskolans högre avdelning.

Herr Jönsson i Rosshol har nu till mig riktat följande frågor:

1. Äger studielånenämnden bemyndigande att generellt avstänga elever

Svar på interpellation ang. rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier.

vid en folkskolas högre frivilliga avdelning från att komma i åtnjutande av de stipendier, som enligt i stipendiekungörelsen angivna villkor kunna utgå till studiebegåvade och skötsamma elever vid i författningen angivna skolor, under förutsättning att den meddelade undervisningen är likvärdig med den som vid obligatoriska högre folkskolor meddelas?

2. Kan man få räkna med herr statsrådets intresse och medverkan till att den här förut angivna frivilliga formen av högre undervisning i fråga om stipendier blir jämställd med obligatorisk sådan?

När interpellanten talar om »obligatorisk» högre undervisning och »obligatoriska» högre folkskolor, torde han, eftersom den högre undervisningen ju icke är obligatorisk, avse sådan högre undervisning som meddelas i någon av de *allmänna* högre skolformerna, t. ex. läroverk, kommunala mellanskolor, högre folkskolor o. s. v. Om jag fattat interpellanten rätt, avser hans frågor alltså, huruvida den mindre vanliga skolform, som benämnes folkskolans högre avdelning, i stipendiehänseende är och bör vara jämställd med andra, mera allmänt förekommande och i särskilda författningar reglerade skolformer.

Jag får till en början erinra om att de stipendier det här gäller äro av två slag: grundstipendier och behovsstipendier. Grundstipendierna utgå utan behovsprövning med 500 kronor för varje lärjunge med god studielämplighet, som är inackorderad på skolorten, eller med vissa bidrag till dagliga resor till skolorten. Behovsstipendierna utgå efter behovsprövning med i regel högst 540 kronor för läsår men kunna *icke* tilldelas lärjungar i klasserna 1^a och 1^b—2⁵ av realskolan eller i motsvarande klasser av andra jämförliga skolformer. Anledningen till detta undantag är den, att behovsprövade stipendier icke ansetts

böra utgå till lärjungar i realskolornas begynnelseklasser och motsvarande klasser i andra jämförliga skolformer och ej heller till den med 6:e folkskoleklassen parallella andra klassen av femårig realskola.

Tillämpningen av stipendiekungörelsen har lagts i studielänenämndens händer. Enligt kungörelsen skola beslut rörande stipendier fattas av studielänenämnden, vars beslut icke får överklagas. Nämnden har också fått uttrycklig befogenhet att meddela erforderliga bestämmelser rörande kungörelsens tillämpning. Givet är dock, att något godtycke från nämndens sida icke får förekomma. Det torde icke heller med fog kunna göras gällande att nämnden förfarit godtyckligt. Beträffande det av interpellanten berörda fallet, som tydligen föranlett interpellationen, förhåller det sig på följande sätt. Ett visst skoldistrikt i Härjedalens skogsbygder har, såsom interpellanten framhåller, vid sin kyrkbys folkskola inrättat en frivillig högre avdelning om två klasser, motsvarande 7:e och 8:e folkskoleklasserna. För innevarande läsår söktes stipendier för 11 elever i denna högre avdelnings 2:a klass. Ansökningen blev, såsom interpellanten säger, till en början avslagen. Från studielänenämnden har jag emellertid inhämtat, att en förnyad framställning blivit bifallen, sedan det upplysts att de två klasserna i denna frivilliga högre avdelning hade i huvudsak samma kursinnehåll som 1:a och 2:a klass av den fyraåriga realskolan och att den högre avdelningen således var att jämföras med en tvåklassig högre folkskola.

Studielänenämnden har vidare gjort följande principiella uttalande av betydelse i detta sammanhang:

»Folkskolan omfattar numera obligatoriska sju klasser. Den frivilliga sjunde klass, som förut funnits med viss stipendierätt, har därmed försvunnit. Många skoldistrikt ha vidare förbättrat

Svar på interpellation ang. rätt för elever vid folkskolas icke obligatoriska högre avdelning att komma i åtnjutande av vissa stipendier.

sin folkundervisning genom att införa ett obligatoriskt åttonde skolar. Lärjungarna i detta ha icke stipendiemöjligheter. Knappt tjugo skoldistrikt ha en frivillig åttonde klass. Lärjungarna i denna äro emellertid så gott som uteslutande boende i skolorten, d. v. s. hemortslärjungar, och då de äro elever i klass omedelbart efter avslutad folkskola kunna de lika litet som eleverna i den fyraåriga realskolans på avslutad folkskola byggande första klass erhålla stipendier. Stipendier för elever i de frivilliga folkskoleavdelningarna skulle f. ö. innebära ett favoriserande av de frivilliga avdelningarna och motverka den av statsmakterna anbefallda utvecklingen av folkundervisningen och böra därför principiellt icke förekomma.»

Jag kan för egen del ansluta mig till den tolkning av bestämmelserna rörande stipendiemöjligheterna för elever i folkskolans högre avdelning, som studielänenämnden givit uttryck åt genom detta uttalande och sitt beslut rörande den av interpellanten berörda skolan i Härjedalen.

Med vad sålunda anförts torde jag ha besvarat herr Jönssons interpellation.

Härefter anförde:

Herr JÖNSSON i Rossbol: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Det förhåller sig alldeles riktigt så, att när jag fick underrättelse om att en ansökan från Lillhärds skoldistrikt om stipendier till eleverna i andra klassen av folkskolans högre avdelning blivit avslagen av studielänenämnden, ansåg jag att det förelåg en tolkning av stipendiekungörelsen, som icke var alldeles oantastbar, icke minst därför att det visat sig att den undervisning som bedrivits vid denna högre avdelnings

två klasser motsvarat de två första klassernas i en vanlig fyraårig realskola. Med hänsyn till studielänenämndens oinskränkta befogenhet att handlägga stipendieärendena och då nämndens beslut icke kunna överklagas, tyckte jag att en interpellation skulle vara befogad för att man skulle få klarhet om principerna vid handläggningen av ärendena.

Nu har Lillhärds skola dess bättre fått de sökta stipendierna till eleverna vid den nämnda klassen, och interpellationen saknar sålunda för dess vidkommande aktualitet innevarande år.

Jag har emellertid med intresse tagit del av statsrådets i svaret återgivna principuttalande av studielänenämnden. Enligt detta skulle den frivilliga sjunde klassen liksom så småningom även den åttonde alldeles försvinna. Formellt skulle sålunda de i Lillhärds och eventuellt i andra skoldistrikt bedrivna högre avdelningarna av folkskolan drabbas av studielänenämndens restriktiva tolkning av bestämmelserna om stipendier.

Jag skall inskränka mig, herr talman, till att passa på tillfället att uttala den förhoppningen, att studielänenämnden vid handläggningen av stipendieansökningarna, i trots av denna i och för sig måhända riktiga gränsdragning, ägnar ansökningarna nödig individuell prövning med uppmärksamheten riktad på att så behjärtansvärda initiativ till berikande av studiemöjligheterna, som Lillhärds skoldistrikt och eventuellt även andra skoldistrikt kunna prestera, röna den välvilja och uppmuntran i fråga om stipendiemöjligheter, som en dylik framsynthet förtjänar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag ber att ytterligare få tillägga, att riksdagen efter allt att döma nästa år får pröva frågan om studiestipendiernas

Interpellation ang. tillskapande av ett prognosinstitut för den intellektuella arbetsmarknaden.

anordning och om lämpliga föreskrifter beträffande tillämpningen. Det blir då tillfälle för interpellanten liksom för alla andra ledamöter av riksdagen att framställa sina synpunkter, och riksdagen får då också anledning att överväga gränsdragningen mellan den obligatoriska skolan och de överbyggnader, där man kan få stipendier för fortsatta studier.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag vill icke på något sätt förringa den effekt interpellanten anser sig ha vunnit med sin interpellation, men i egenskap av ledamot i studielånenämnden vill jag påpeka en sak, som enligt min mening icke framgick tillräckligt tydligt av statsrådets svar. Beträffande Lillhäradsfallet var det så, att det först gjordes en framställning, som avlogs, men att en förnyad framställning bifölls. Att det blev bifall berodde icke på interpellationen. Framställningen hade bifallits redan innan interpellationen gjordes. Men man visade, att i dessa två klasser i Lillhärda lästes kurser, som motsvarade realskolans, och då ansåg nämnden att vederbörande voro stipendieberättigade. Såsom ett ytterligare bevis kom det fram, att de elever, som gått på kurserna, klarade sig när de skulle in i tredje klassen av realskola — jag tror att det var till realskolan i Sveg de gingo över.

Man kan sålunda icke säga, att Lillhäradsfallet var ett specialfall. Det hela berodde på att man läste sådana kurser. Jag tror att jag vågar säga att andra liknande skolor behandlats på precis samma sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 5, konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial nr 22—24, statsutskottets utlåtanden nr

119—130, bevillningsutskottets betänkanden nr 31—37, bankoutskottets utlåtanden nr 30—32 samt 36, första lagutskottets utlåtanden nr 30—32, andra lagutskottets utlåtande nr 23—27, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 11 och 12 samt 19—34 ävensom andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 12.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att jordbruksutskottets utlåtanden nr 11, 12 och 19—34 samt konstitutionsutskottets memorial nr 24 måtte i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista samt övriga ärenden i den ordning de förekommo å dagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 13.

Interpellation ang. tillskapande av ett prognosinstitut för den intellektuella arbetsmarknaden.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr HÅSTAD, som anförde: Herr talman! Under de sista årens riksdagar har man gång efter annan kunnat konstatera, hur den till synes allt mer tilltagande bristen på intellektuell arbetskraft stått hindrande i vägen för förverkligandet av planerade eller beslutade reformer på olika samhällsområden. Jag behöver här endast erinra om den för alla kända bristen på t. ex. lärare, läkare och tandläkare. Hur annorlunda var det inte under slutet av 1930-talet och början av 1940-talet. Redan så tidigt som år 1928 varnades de studerande för att söka sig till tandläkaryrket, då denna bana sades snart bli överbe-

Interpellation ang. tillskapande av ett prognosinstitut för den intellektuella arbetsmarknaden.

folkad. I dag se vi, hur folktandvården inte kunnat utbyggas på grund av tandläkarbrist. För inte så många år sedan varnades för arbetslöshet på läkarbanan, och i dag är det ett allbekant faktum att vi inte ha tillräckligt med läkare utan delvis — särskilt inom sinnessjukvården — måste hjälpa oss fram med läkare bland flyktingarna. I början på 1940-talet rådde i stor utsträckning överskott på läroverkslärare, och det talades allmänt om ett framväxande lärarproletariat. I dag förbli skolkommisionens planer en ljusblå framtidsdröm och det bl. a. av den orsaken att det inte finns lärare för att förverkliga dem.

Det är uppenbart, att de förhållandevis tvära omkastningar och den stora osäkerhet som är rådande beträffande det sätt på vilket man bedömer framtidsutsikterna på de intellektuella barnorna — och även omkastningarna och osäkerheten i fråga om det verkliga förhållandet mellan arbeidskraftsbehov och arbeidskraftstillgång — måste medföra allvarliga olägenheter inte blott för dem som ämna ägna sig åt ifrågavarande yrken utan även för samhället i dess helhet. Det har också sedan åtskilliga år tillbaka rests krav på åtgärder för åstadkommande av tillförlitligare prognostiska beräkningar för den intellektuella arbetsmarknaden. I direktiven för den i slutet av år 1946 tillsatta utredningen angående den högre utbildningens demokratisering — studentsociala utredningen — framhöll även dåvarande ecklesiastikministern, statsrådet Erlander, att tillskapandet av ett prognosinstitut för den intellektuella arbetsmarknaden borde övervägas av de sakkunniga med hänsyn till nödvändigheten av en utvidgad och förbättrad yrkesvägledning, baserad på en ingående kunskap om utvecklingen inom den intellektuella arbetsmarknaden och om de faktorer som bestämma denna utveckling. De sakkunniga ansågo denna fråga så angelägen, att de färdigbehandlade

den tidigare än de övriga frågor de hade att taga ställning till. De framlade den 20 september 1947 ett delbetänkande i frågan om prognosinstitutet. De sakkunniga underströko starkt behovet av ett sådant institut. Deras förslag gingo ut på dels inrättandet av ett prognosinstitut för intellektuell arbeidskraft förlagt till arbetsmarknadsstyrelsen, vilket skulle fordra ett engångsanslag om 13 700 kronor och ett årligt anslag om 41 850 kronor, dels inrättandet av en statens nämnd för orientering rörande intellektuella yrken, vilken skulle kräva ett årligt anslag om 7 000 kronor.

Av de 21 remissyttrandena över dessa studentsociala utredningens förslag äro endast tre helt eller övervägande avstyrkande. Ett par remissinstanser ställa sig tveksamma. I 15 av remissyttrandena tillstyrkas förslagen med eller utan förändringar; några av dessa remissinstanser vilja emellertid tillgodose det avsedda syftet på väsentligt annat sätt än de sakkunniga. Bland dessa sistnämnda femton remissinstanser befinna sig universitetsmyndigheterna, student- och akademikerorganisationerna, arbetsmarknadskommissionen, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, statistiska centralbyrån och arbetsgivareföreningen.

Sedan remissbehandlingen under år 1948 avslutats har ärendet överförts från ecklesiastikdepartementet till socialdepartementet.

De exempel jag ovan anförde på otillförlitliga bedömningar av behovet av intellektuell arbeidskraft ådagalägga behovet av att åtgärder vidtagas för att få till stånd tillförlitligare prognoser. Men de visa också — i den mån dessa bedömningar grundat sig på vissa prognostiska beräkningar — svårigheten att verkligen åstadkomma tillförlitliga prognoser. De tillstyrkande remissinstanserna ha i allmänhet även framhållit dessa metodiska svårigheter. Jag vill understryka, att det är vanskligt att ställa sådana prognoser som här avses, sär-

Interpellation ang. tillskapande av ett prognosinstitut för den intellektuella arbetsmarknaden.

skilt för längre tid framåt, och jag vill även understryka, att därest ett prognosinstitut kommer till stånd, uppgifterna måste användas med största försiktighet. Till en början bör verksamheten snarast få karaktär av försöksverksamhet. Men värdet av en bättre överblick och bättre beräkningar bör vara stort, och jag vill framhålla, vad dåvarande arbetsmarknadskommissionen 1945 yttrat: »Genom att sammanställa från olika håll insamlade uppgifter och taga initiativet till prognostiska undersökningar i de fall, då detta kan anses vara av behovet påkallat och möjligt att genomföra, bör man otvivelaktigt kunna bidra till en bättre överblick över vilka arbetskraftsbehov och konkurrensförhållanden man under de närmaste åren har att räkna med på olika intellektuella arbetsområden.»

För den studerande ungdom, som står i begrepp att påbörja långvariga och dyrbara studier för ett intellektuellt yrke måste det vara av utomordentlig betydelse att kunna erhålla en så god uppfattning som möjligt om framtidsutsikterna på olika levnadsbanor, så att felinvesteringar i görligaste mån undvikas. För det allmänna måste det vara av väsentlig betydelse att få överblick över arbetskraftsbehov och arbetskraftstillgång, så att reformarbetet kan avpassas härfter. Likaså ligger det i det allmännas intresse att de studerande på grundval av prognoser kunna tillrådas söka sig till banor med brist på arbetskraft. Och det är även ett allmänt intresse att olika åtgärder inom undervisningsväsendet i god tid kunna planeras för att möta en stegrad eller minskad tillströmning till utbildningsanstalterna.

Som självklart förutsätter jag att det inte får bli fråga om en tvångsdirigering av arbetskraften. Som jag ser saken behövs en kontinuerlig prognostisk verksamhet just för att genom förbättrad planering och förbättrad yrkesvägledning sådana nödlägen inte skola upp-

stå, att statsmakterna känna sig frestade att tillgripa tvångsdirigerande åtgärder i stil med tjänstepliktslagen för tandläkare.

Vid detta års riksdag ha olika motioner väckts i vilka kraven på utredning eller översyn av arbetskraftsbehov och arbetskraftstillgång inta en central plats. För en sådan översyn skulle, vad de intellektuella yrkena beträffar, ett prognosinstitut enligt studentsociala utredningens förslag vara av största värde. Förslaget finns utarbetat, det bara ligger och väntar på förverkligande. Men oavsett det aktuella utredningsbehovet är det nödvändigt med detta prognosinstitut för den kontinuerliga verksamhet, som kräves inom området.

Några remissinstanser ha antytt, att det ej borde inrättas ett prognosinstitut endast för den intellektuella arbetsmarknaden; om åtgärder vidtoges på detta område, borde de avse hela arbetsmarknaden. Men de intellektuella yrkena förete som studentsociala utredningen framhållit vissa särdrag som särskilt accentuera behovet för dessa yrkens del. Således råder det en ofta framträdande godtycklighet i fråga om valet av levnadsbana, då tillströmningen till de högre studierna mera regleras av tillfälligheter och allmänna antaganden än av koncisa överväganden. Fluktuationerna i antalet examinerade bli härigenom illa anpassade efter arbetsmarknadens behov. Man bör därvid beakta, att utbildningstiden för dessa yrken är avsevärt längre och mera kostnadskrävande än för andra yrkesutbildningsgrenar, varför dels felinvesteringar bli kostsammare både för den enskilde och samhället, dels en markant stelhet beträffande arbetskraftens anpassning till annat yrke än det ursprungligen avsedda framträder. Den höga graden av specialisering inom de intellektuella yrkena gör att användbarheten inom andra liknande yrken blir mindre och en eventuell omskolning svårare.

Interpellation ang. inrättande av företagsnämnder inom statsförvaltningen.

Dävarande arbetsmarknadskommis- sionen framhåller också i sitt remiss- yttrande, att de intellektuella yrkena inta en särställning, varför det är befo- gat att i första hand upptaga frågan för dessa yrken, och understryker, att det är värdefullt för den fortsatta till andra yrken vidgade verksamheten om erfa- renheter först vinnas av prognosverk- samhet inom det naturligt avgränsade område som den intellektuella arbets- marknaden utgör.

Lika litet som den här berörda in- vändningen torde ett par andra remiss- instansers åsikt, att det ej skulle före- ligga ett behov, vara riktig. Visserligen utföras då och då arbetsmarknadsprog- noser för vissa av de här berörda yr- kena av olika instanser, men det förelig- ger ett behov av en samordnad, konti- nuerlig verksamhet. Det övervägande flertalet av remissinstanserna framhålla också behovet härav, och det läge som i dag råder på den intellektuella arbets- marknaden ådagalägger att åtgärder äro nödvändiga för att åstadkomma bättre överblick och bättre planering inom denna sektor av arbetsmarknaden. Däremot kan man naturligtvis ha olika meningar om hur frågan organisatoriskt bäst skall lösas.

Den nu nödvändiga återhållsamheten i fråga om statsutgifterna borde icke hindra att åtgärder snarast vidtagas för ett förverkligande av de framlagda för- slagen. Man kan instämma med social- styrelsen, när den i sitt remissyttrande framhåller, att behovet är så betydande, att kostnaderna för en fortlöpande prog- nosverksamhet synas väl motiverade. Och det ligger fara i dröjsmål; allt som över huvud taget kan göras för att åstad- komma kontinuerliga och i möjligaste mån tillförlitliga beräkningar av ar- betskraftsbehov och arbetskraftstillgång för dessa yrken måste göras och göras snart.

Med hänvisning till vad jag nu anfört får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen

för socialdepartementet få rikta följän- de fråga:

Avser statsrådet — och i så fall när — att framlägga förslag till förverkli- gande av det av studentsociala utred- ningen föreslagna prognosinstitutet för intellektuell arbetskraft eller andra för- slag — och i så fall vilka — för tillgo- doseende av samma syfte?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.**Interpellation ang. inrättande av före- tagsnämnder inom statsförvaltningen.**

Herr NIHLFORS erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Under de senaste åren har frågan om infö- rande av företagsdemokrati i enskild och offentlig verksamhet varit synner- ligen aktuell. Avtal om företagsnäm- der träffades redan den 30 augusti 1946 mellan Svenska arbetsgivareföreningen och LO samt mellan den förra för- eningen och TCO. På grundval av detta avtal har sedermera ett stort antal före- tagsnämnder upprättats. Det beräknas att vid senaste årsskiftet funnos inom industrien 2 120 nämnder i funktion, berörande ca 460 000 till LO anslutna medlemmar.

Inom handelns område ha dylika nämnder inrättats sedan avtal träffats i januari 1947 mellan Handelsarbetsgi- vareorganisationen och Handelstjänste- mannaförbundet.

Under 1945 infördes på försvarets område företagsdemokrati genom en överenskommelse mellan försvarets av- talsnämnd och Försvarsverkens civila personals förbund. I de inrättade pro- duktionsnämnderna deltog dock ej tjänstemännen. Förhandlingar om en revision i syfte att få med tjänstemä- nen upptogos under år 1947.

Under år 1948 har TCO kunnat träffa avtal om företagsnämnder vid Tobaks- monopolet. Med övriga statsägda bolag torde förhandlingar pågå.

Interpellation ang. inrättande av företagsnämnder inom statsförvaltningen.

Inom kommunalförvaltningen har under år 1947 beslutats inrättande av samarbetsnämnder och samarbetsombud. Enligt detta avtal skall vid varje förvaltningsområde, där minst tjugofem arbetstagare stadigvarande sysselsättas, inrättas en dylik nämnd om så begäres av arbetsgivaren eller av en eller flera av de lokala personalorganisationer, som omfatta minst hälften av arbetstagarna på arbetsplatsen i fråga.

Vid mindre arbetsplats kan, om fler än fem arbetstagare stadigvarande sysselsättas, i stället utses högst två samarbetsombud.

Statssekreteraren Arne S. Lundberg framlade i en den 25 januari 1946 dagtecknad promemoria vissa synpunkter rörande olika former av samarbete mellan företagsledning och personal. Promemorian var avsedd att tjäna såsom utgångspunkt för överväganden inom kommunikationsdepartementet underställda verk samt vederbörande personalorganisationer angående spörsmålet om inrättande av särskilda organ för att främja nämnda samarbete.

Efter remissbehandling påbörjades förhandlingar mellan representanter för verksstyrelserna och personalorganisationerna, vilka avslutades den 11 september 1947, då överenskommelse träffades om inrättande av företagsnämnder i postverket, telegrafverket, statens järnvägar, väg- och vattenbyggnadsverket samt vattenfallsverket.

Nämndernas främsta uppgifter äro enligt detta avtal att upprätthålla fortlöpande samverkan mellan verket och personalen för åstadkommande av bästa möjligt driftsresultat och betjäning av allmänheten, att bereda personalen insikt i verksamhetens ekonomiska och tekniska betingelser, att verka för säkerhet, sundhet och trivsel i arbetet, att främja verkets yrkesutbildning av personalen och att i övrigt verka för goda drifts- och arbetsförhållanden.

Beträffande en stor del av den stat-

liga förvaltningen har, som av ovanstående framgår, ännu intet åtgjorts för införande av företagsdemokrati i här nämnda utformning. Framställning här om har dock ingivits av berörda personalorganisationer redan i april 1948.

Såvitt kunnat utrönas ha erfarenheterna av företagsnämndernas arbete vid kommunikationsverken varit goda. I olika sammanhang har framhållits betydelsen av att man skapar en s. k. vanda även i de statliga företagen. En intimare samverkan mellan människorna i ett företag kan leda till ökad produktivitet genom till exempel effektivisering av arbetet efter förslag från de anställda. I en tid, då ofta kritik riktas mot förvaltningen för dess tungroddhet och tendenserna till s. k. krångel, synes det mig vara av betydelse, att statsverket på allt sätt skapar förutsättningar för en god samverkan med de statsanställda på *alla* förvaltningsområden. I arbetet på en effektivisering av rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen, för vilket ändamål i dagarna tillkallats ett antal sakkunniga, skulle säkerligen inrättande av företagsnämnder bliva av stor betydelse.

Under hänvisning till vad ovan anförts får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande frågor:

Är herr statsrådet av den uppfattningen att företagsnämnder böra inrättas på andra håll inom statsförvaltningen än där sådana nämnder för närvarande finnas?

Om så är fallet, är herr statsrådet villig att utan alltför omfattande utredning vidtaga åtgärder för ett mera allmänt inrättande av företagsnämnder inom statsförvaltningen?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 6.54 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 11 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående tillskapande av ett prognosinstitut för den intellektuella arbetsmarknaden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Nihlfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående inrättande av företagsnämnder inom statsförvaltningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.**Byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.

I en till riksdagen den 11 februari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 49, hade

Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

1) godkänna vad chefen för jordbruksdepartementet föreslagit angående upplåtelse av vissa delar av Bogesunds egendom i Östra Ryds socken, Stockholms län, till skogshögskolan, statens skogsforskningsinstitut, skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län och sjökrigsskolan samt

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa reservationsanslag av 23 000 kronor till Skogshögskolan: Byggnadsarbeten å övningsskog vid Bogesund, 30 000 kronor till Statens skogsforskningsinstitut: Byggnadsarbeten å försöksfält vid Bogesund och 500 000 kronor till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för istandsättning av Bogesunds egendom.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) godkänna Kungl. Maj:ts förslag angående upplåtelse av vissa delar av Bogesunds egendom till skogshögskolan, statens skogsforskningsinstitut samt skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om ytterligare utredning angående möjligheten att anskaffa övningsområde åt sjökrigsskolan utanför Bogesunds egendom, samt

3) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Skogshögskolan: Byggnadsarbeten å övningsskog vid Bogesund ett reservationsanslag av 23 000 kronor,

b) till Statens skogsforskningsinstitut: Byggnadsarbeten å försöksfält vid

Byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.

Bogesund ett reservationsanslag av 30 000 kronor, samt

c) till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för iståndsättande av Bogesunds egendom ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Larsson* i Karlstad, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte,

1) godkänna Kungl. Maj:ts förslag angående upplåtelse av vissa delar av Bogesunds egendom till skogshögskolan, statens skogsforskningsinstitut, skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län och sjökrigsskolan samt

2) å riksstaten för budgetåret — — — 500 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Karlstad: Herr talman! Jordbruksutskottet har i detta utlåtande räknat upp — jag skulle nästan vilja säga konstruerat — ett antal skäl, vilka enligt utskottets mening tala mot Kungl. Maj:ts förslag att använda en del av Bogesundsområdet till militärt övningsområde: »... skogsbeståndet och övrig vegetation inom området skulle komma att utsättas för avsevärd åverkan», det skulle vara olämpligt »att dylika militära övningar förläggas till trakter, som i allt större utsträckning torde komma att användas som fritidsområde», och »åtskilliga olägenheter kunna väntas uppstå för den i närheten boende jordbrukande befolkningen».

Kunna dylika skäl verkligen tillmätas sådan betydelse, att de motivera ett avsteg från Kungl. Maj:ts förslag? Det har jag svårt att tro. Den »avsevärda åverkan» på skogsbestånd och vegetation, som ifrågavarande övningar skulle medföra, blir väl ungefär densamma i vilken skog övningarna bedrivs. Utskottet kan väl nämligen inte mena, att övningarna icke skola få bedrivs i skogsterräng? Inte heller kan man väl gärna

göra gällande, att försvarets behov av övningsområden skulle vara av så mycket oväsentligare allmänt intresse än behovet av fritidsområden, att man icke av en strandsträcka på ca 5 mils längd skulle kunna reservera ungefär $\frac{1}{10}$ för försvarets räkning. I sjökrigsskolans användning av området ingår för övrigt också dess användande till rekreationsplats för militärerna, om nu fritidsintresset skall tillmätas en så dominerande betydelse.

Vi äro alla eniga om att vårt land skall ha ett försvar och ett effektivt sådant. De stora kostnader detta medför gör det synnerligen angeläget att undvika onödiga utgifter. Försvarets effektivitet beror utom på beväpning och utrustning i övrigt på soldaternas utbildning och moral. Nu äger staten på Bogesund ett område, som enligt sakkunskapens av Kungl. Maj:ts godtagna utredning är lämpligt som övningsområde för militär utbildning. Detsamma är därtill så närbeläget till förläggningsorten att det med lätthet och ett minimum av transportkostnader kan utnyttjas för sitt ändamål. Likväl vill utskottet hänvisa sjökrigsskolan att förlägga sina övningar på annat håll. Det måste i så fall bli på ett ganska betydande avstånd, om området skall vara så beläget att där bedrivna övningar icke kunna störa någon. Eller anser utskottet det vara mindre olägligt att störa människor i deras hem eller under deras förvärvsarbete än under deras fritid? Eljest kan det ju inte vara ekonomiskt försvarbart att flytta övningsplatsen så långt från förläggningen, att längre resor med åtföljande tidsförlust än vad som är alldeles nödvändigt bli följden, helst som även transporterna i så fall måste bli förenade med högre kostnader. Det kan inte heller vara förnuftigt att ordna saken på det sättet, att övningarna måste inskränkas på grund av kostnader och tidsutdräkt vid användningen av ett långt bort beläget övningsområde.

Byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.

Vidare kan man icke helt bortse från den omständigheten, att försvarets personal kan komma att uppfatta det som avoghet mot deras yrke, om riksdagen skulle anse försvarets behov mindre viktiga än ett synnerligen rikligt tillmätt tillgodoseende av fritidsområden. En dylik uppfattning vore icke ägnad att stärka personalens försvarsanda och höja dess stridsmoral. För övrigt har erfarenheten visat att den svenska allmänheten och särskilt ungdomen hyser ett ganska stort intresse för militärövningar och ingalunda känner sig generad av skottlossning. Jag behöver endast erinra om en sådan sak som det allmänt florerande och synnerligen svårutrotliga påskskjutandet.

Vad slutligen olägenheterna för jordbrukarna på Bogesunds ägor beträffar bli väl dessa icke större än för jordbrukare på andra håll där militärövningar förekomma, om nu övningsplatsen skulle förflyttas till annan ort. Utskottets mening kan väl nämligen inte vara, att dylika övningar skola förvisas till helt obebodda trakter. I så fall torde avståndet bli mycket stort. Och skulle olyckan komma över vårt land är nog allmänheten angelägen om att ha försvaret i närheten.

Jordbruksutskottet förordar ytterligare undersökningar i syfte att finna ett annat lämpligt övningsområde, vilket icke är förenat med de av utskottet anförda olägenheterna å Bogesunds marker. Enligt vad som meddelas i propositionen har dylik undersökning redan företagits och även underkastats vederbörlig granskning av Kungl. Maj:t. En ny sådan förefaller därför icke motiverad.

På nu anförda skäl och då jag icke kan gilla det tillbakasettande av försvarets behov i jämförelse med vissa andra, som utskottets motivering onekligen kan tydas som uttryck för, och icke heller utskottets därpå grundade hemställan, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlå-

tande fogade reservationen, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag även i denna del.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! I motsats till vad herr Larsson nyss anförde anser sig utskottets majoritet ha mycket goda skäl för att ställa sig avvisande mot att sjökrigsskolan skall få disponera ett område på omkring 135 hektar av Bogesunds vackraste strand- och markområden som övningsfält.

Det område som sjökrigsskolan skulle få disponera är ju avsett att användas för fältskjutning, sprängtjänst, landstigningsövningar och övriga fältövningar samt dessutom för rekreatiönsändamål. Bogesundsegendomen omfattar utomordentligt vackra och dyrbara områden, den är belägen i närheten av huvudstaden och avsedd för i första hand fritidsområde, inte bara för huvudstadens utan för hela landets befolkning. Ett sådant område bör väl inte användas, om det är möjligt att undvika det, som övningsområde för militära ändamål. Jag tror det skulle vara till mycken skada om man på det sättet mitt inne uti detta fritidsområde förlade ett militärt övningsfält av den beskaffenhet som det här är fråga om. Hela området skulle därmed säkerligen i mycket hög grad förlora i värde för den uppgift som det, enligt vad statsmakterna ju redan ha beslutat, är avsett att tjäna.

Jag ber att få påpeka att det här området i Bogesund, som väl de flesta av kammarens ledamöter känna till, är ett utav de vackraste orörda områden som finnas i Stockholms närhet. Såväl vegetationen som djurlivet är där mycket rikt. Älgarna äro ju nästan tama där ute, och det skulle väl också vara ganska otrevligt, om man med militära övningar, med skarpskytte och dylikt, skulle tränga in mitt i detta område och på det sättet ställa till obehag för de människor som bo där. Det kan inte

Ändring av lantbruksnämndstaxan.

heller vara riktigt att man ifrån statens sida upplåter till övningsfält områden som äro så utomordentligt dyrbara som detta är.

Utskottet har förmenat att man borde kunna finna ett mera ändamålsenligt område som övningsplats. Det finns också inom Stockholms skärgård en mängd områden som synas kunna vara lämpliga, i varje fall lämpligare än Bogesund, att användas som övningsfält. Utskottet har därför, som framgår av utlåtandet, föreslagit att riksdagen skall besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att denna fråga tas upp till förnyad omprövning.

Det har framhållits i propositionen, och den senaste ärade talaren berörde även den synpunkten, att detta område är avsett att användas för rekreationsändamål för militärerna. För min del förutsätter jag att det inte är meningen att det skall användas för rekreationsändamål under annan tid än sådan, då militärerna ha fritid. När de ha fritt och vilja ha rekreation, böra de väl lämpligen kunna använda samma område som användes av den civila befolkningen. Marinens manskap är ju så väl sedda av den civila befolkningen, att det säkerligen skulle höja trevnaden för båda parter, om man inte avskiljer det militära området för rekreation från det som användes av civilbefolkningen.

Jag hemställer med dessa ord, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 5.**Ändring av lantbruksnämndstaxan.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om viss ändring av lantbruksnämndstaxan.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 125 av herrar *Eskilsson* och *Hjalmar Nilsson* samt II: 45 av herr *Larsson* i Karlstad *m. fl.*, hade hänvisats till att lantbruksnämndstaxan innehölle två olika tariffer, betecknade A och B, för bestämmande av ersättning till statsverket för vissa förrättningar och uppdrag, som utföras av befattningshavare vid lantbruksnämnd, och hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av lantbruksnämndstaxan, att tariff A må tillämpas vid alla bruksningsdelar, oberoende av deras möjligheter att erhålla statsbidrag».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 125 och II: 45 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Isaksson*, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Karlstad och *Boman* i Stafsund, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de förevarande motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr LARSSON i Karlstad: Herr talman! Då riksdagen år 1947 efter långvariga överläggningar fattade principbeslut rörande statens medverkan vid jordbrukets rationalisering och i samband därmed delade upp den härför erforderliga verksamheten på olika organ, framhöllo den nya organisationsformens förespråkare såsom ett av de viktigaste motiven härför de fördelar, som därigenom skulle beredas jordbruket och jordbrukarna.

Lantbruksnämnderna skulle, sade man, komma att på ett helt annat och effektivare sätt än de förutvarande organen, hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna, främja jordbrukets yttre och inre rationalisering. Jag vill i förbigående erinra om de vidsträckta

Ändring av lantbruksnämndstaxan.

befogenheter och påtryckningsmöjligheter gentemot de enskilda jordbrukarna, som lantbruksnämnderna i samband därmed utrustades med för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Det saknades visserligen inte vid beslutets fattande betänksamma röster, som varnade för överdriven optimism beträffande den nya organisationens överlägsna effektivitet, och menade, att ett bibehållande av de äldre organen och arbetsfördelningen dem emellan kunde ha givit lika bra resultat, om de erhållit nödig personalförstärkning och annan behövlig utrustning.

Den korta tid, som den nya organisationen hittills varit i verksamhet, gör det ännu icke möjligt att bedöma, i vad mån den kan komma att i huvudsak lyckas med sin svåra och grannliga uppgift. På ett område har man emellertid redan kunnat lägga märke till en mindre gynnsam verkan: det har blivit betydligt dyrare för jordbrukarna att få planläggningen av inre rationaliseringsåtgärder utförd. De motioner, som jordbruksutskottet i här förevarande utlåtande behandlat och avstyrkt, I: 125 och II: 45, ha tagit sikte på de väsentligt höjda kostnaderna för planläggning av täckdikningsföretag. Jag skall därför inskränka mig till att redogöra för dessa, ehuru jag samtidigt vill påpeka, att förhållandena äro i huvudsak likartade även beträffande andra rationaliseringsåtgärder, t. ex. för avloppsförbättring, nyodling, stenröjning, betesförbättring m. fl.

Såsom i motionerna framhållas har lantbruksnämndstaxan två olika tariffer, en lägre, tariff A, för sådana brukningsdelar — i regel om högst 20 hektar åker — till vilka statsbidrag till yttre och inre rationalisering kan utgå, och en högre, tariff B, med dubbelt så höga avgifter som i tariff A för alla andra brukningsdelar. För planläggning av ett täckdikningsföretag får rekvisient, som kan komma i åtnjutande av den lägre taxan, erlagga avgift enligt en

glidande skala, där kostnaden per hektar sjunker allt efter som den planlagda arealen ökar, från högst 17 kronor per hektar vid planläggning av ett hektar till lägst 6 kronor 25 öre vid planläggning av 20 hektar.

Vid det hushållningssällskap, där jag är anställd, var jordägarnas kostnad för motsvarande tjänst av sällskapets tjänstemän innan den nya organisationen började tillämpas fyra kronor per hektar, dock lägst fem kronor per företag, upp till en areal av 10 hektar och för överskjutande areal tre kronor per hektar; för mindre jordbrukare sålunda knappt en tredjedel och för ägare av större arealer föga mer än hälften av lantbruksnämndstaxans tariff A.

Värmland är liksom flera andra mellansvenska och norrländska landskap en typisk småbrukarbygd. Av Värmlands läns cirka 28 100 brukningsdelar ha inte mindre än cirka 23 700 högst tio hektar åker. Behovet av täckdikning vid dessa småbruk är i regel mycket stort, och ägarnas intresse för denna rationaliseringsåtgärd behöver kraftigt stöd. Före kriget täckdikades i Värmlands län cirka 700 hektar per år. Under krigsåren minskades verksamheten vissa år till mindre än hälften av vad den hade varit tidigare. Under den sista tioårsperiod, som sällskapet drev denna verksamhet, åren 1938—1947, upprättades planer för sammanlagt 1 855 dikningsföretag, omfattande tillsammans 3 934 hektar eller i medeltal 2,12 hektar per företag. Under förutsättning att alla företag varit lika stora — vilket de naturligtvis icke voro; det stora flertalet låg under medeltalet, och endast ett fåtal låg över — hade jordägarnas kostnader enligt hushållningssällskapets taxa uppgått till 15 735 kronor, under det att kostnaden enligt lantbruksnämndstaxan skulle ha uppgått till cirka 46 100 kronor, d. v. s. till ett i det närmaste tre gånger högre belopp.

Även om hushållningssällskapet, på

Ändring av lantbruksnämndstaxan.

grund av sin billiga taxa, icke fick full tackning för sina kostnader för planlägningsarbetet och även om vederbörande befattningshavares löner sedan den tiden ha undergått en välbehövlig justering uppåt och även om resekostnaderna stigit, så tycker man dock att lantbruksnämndstaxans tariff A borde täcka även nuvarande omkostnader för ifrågavarande tjänster. Om man sålunda kan utgå ifrån att nämnda taxa ungefär täcker lantbruksnämndernas självkostnader för arbetet — och något bevis för att så icke skulle vara fallet har jordbruksutskottet icke presterat — och om man vidare går med på att jordbrukarna skola betala full ersättning för de tjänster de påkalla, synes det icke finnas anledning att låta jordbrukarna, genom avgifterna enligt tariff B, bidraga till finansieringen av lantbruksnämndernas övriga omkostnader.

Som en ytterligare olägenhet kan framhållas, att förekomsten av två taxor vållar osäkerhet om den blivande kostnaden för vederbörande jordägare. En tjänsteman kan många gånger inte utan vidare besvara rekvirentens fråga om kostnaden för ett visst arbete. Denna beror nämligen på om lantbruksnämnden efter verkställd prövning finner vederbörande jordägare bidragsberättigad eller inte. Till grund för sin prövning har lantbruksnämnden i regel endast sökandens egna uppgifter om sin ekonomiska ställning. Det kan t. ex. tänkas, att en jordbrukare med 10—20 hektar åker, som alltså enligt huvudregeln skulle vara bidragsberättigad, har så stor skogsmark — och på grund därav så högt taxeringsvärde på sin brukningsdel — att nämnden vid sin prövning finner, att han icke är bidragsberättigad. Det kan också hända, att en annan jordbrukare, som visserligen har 25 hektar åker, ändock har så svag ekonomisk ställning — beroende på t. ex. dålig markbeskaffenhet — att

lantbruksnämnden finner honom fullt berättigad till bidrag. Han får följaktligen också planläggningen utförd för den billigaste taxan. Detta medför mycket besvärliga avgöranden för lantbruksnämnden i de talrika gränsfall, som en nämnd av detta slag ofta ställes inför. Det kan i sådana fall inträffa att nämnden, på grund av bristfälligheter i de tillgängliga uppgifterna, ger bidrag åt en jordbrukare, som i verkligheten har det bättre ställt än en annan — i värsta fall en granne — som blir utan bidrag. Den sistnämnde blir då icke blott utan bidrag, utan han får också för den erhållna täckdiktningssplanen betala dubbelt så högt arvode som hans lyckligare lottade granne.

För att komma ifrån den betydande irritation, som en dylik utgång av ärendenas behandling skulle framkalla, kunde man möjligen nöja sig med ett yrkande att tariff A skulle få användas för alla brukningsdelar med upp till 30 eller 50 hektar åker. Men då man icke heller i sådant fall skulle kunna undvika att en mera välsituerad får bidrag, under det att en sämre lottad blir utan, och då vidare taxan enligt tariff A bör i huvudsak motsvara den verkliga kostnaden för arbetet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, vilket innebär bifall till motionerna I: 125 och II: 45.

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Jag vill erinra därom, att bestämmelserna om ersättning till lantbruksnämnderna för olika förbättringsåtgärder på jordbruksfastigheter tillkommo vid 1948 års riksdag och sålunda ha varit i tillämpning knappt ett års tid.

Motionärerna och reservanterna äro missnöjda med att man tillämpar ett taxesystem som innebär, att för planeringsarbetena vid mindre bärkraftiga jordbruk en lägre avgift skall erläggas än för dylika arbeten vid mera bär-

Ändring av lantbruksnämndstaxan.

kraftiga jordbruk, då ersättningen är dubbelt så hög.

För egen del vill jag inte göra något uttalande, huruvida det kan vara rättvist eller inte att man i ena eller andra fallet betalar en högre eller lägre taxa; jag tror att det är ganska omöjligt att här anlägga rättvisesynpunkter. Emellertid ligger det väl så till att man vid genomförandet av rationaliseringsbesluten så att säga uppdelade landets jordbruk i tvenne kategorier, nämligen bärkraftiga och mindre bärkraftiga. Man räknade med att de större och ekonomiskt bättre situerade skulle i största möjliga utsträckning klara sig själva på grund av den allmänna pris-sättningen, medan de mindre skulle göras bättre och ekonomiskt mer bärkraftiga genom att under den tid detta arbete pågår erhålla förmåner från statens sida i olika former. Självfallet finns det jordbruksfastigheter med något större areal än 20 hektar åker, som knappast kunna anses vara mer bärkraftiga än sådana med en åkerareal, som något understiger 20 hektar. Och naturligtvis kan man säga att det i dylika fall vore skäligt, att en mindre avgift skulle utgå än för den som äger något mer än 20 hektar men som dock är ekonomiskt ganska svag. Jag vill slutligen här framhålla, att taxegrunderna i lantbruksnämndstaxan ha sin motsvarighet i 1947 års provisoriska bestämmelser om ersättning till statsverket för uppdrag, som utförts av lantmäteriets distriktsorganisation. Det är ju meningen att förslag till ny lantmäteritaxa skall framläggas redan nästa år, och under sådana förhållanden anser utskottet att det är onödigt att nu taga ståndpunkt till motionärernas förslag, alldenstund det är meningen att även lantbruksnämndstaxan i samband därmed skall bli föremål för behandling.

Därmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositionen

ner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Karlstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Karlstad begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 86 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 21, angående departementsvis uppgjorda för-

Stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.

teckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens sockernämnd för budgetåret 1949/50; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nötboskapsavelns befrämjande under budgetåret 1949/50.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.**Stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Livsmedelskommissionen har förklarat, att det nästa år borde odlas oljeväxter på åtminstone 70 000 hektar. Nu förefaller det som om oljeväxtodlingen i år skulle bli i det närmaste dubbelt så stor. Detta är en oerhört snabb utveckling, som uppenbarligen måste bero på att det här föreligger en prissättning, som särskilt gynnar oljeväxtodlingen. Den saken har också jordbruksutskottet observerat och i sitt här föreliggande utlåtande framhållit. Utskottet framhåller nämligen nödvändigheten av att i fortsättningen med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område för att det skall bli möjligt vidtaga de åtgärder, som kunna bli påkallade, när det gäller att bringa

lönsamheten för oljeväxtodlingen i skälig överensstämmelse med lönsamheten för annan odling. Om det var berättigat att skriva så när detta ärende behandlades i jordbruksutskottet, så är det ännu mycket mera berättigat i dag, efter de upplysningar om odlingens omfattning, som nu framkommit.

Den stora frågan här är ju prissättningen på de höstsådda oljeväxterna. Priserna för årets odling äro satta redan tidigare, och nu skola priserna för nästa års odling definitivt bestämmas av Kungl. Maj:t, som i sinom tid alltså har att beakta denna fråga. Det är emellertid en annan liten detalj i det föreliggande utskottsutlåtandet, som jag har velat fästa uppmärksamheten på. Det gäller den sista delen av utlåtandet, som jag skall be att få läsa in i protokollet. Där står det på följande sätt:

»Utskottet biträder även förslaget, att kronan vid behov skall utfärda förklaring av innebörd, att krav på återbetalning av hampberedningsföretags lån från hemslöjdslånefonden icke skall göras gällande förrän i samband med företagets likvidation och att lånet vid likvidationen skall äga sämre rätt än övriga gällande fordringar hos företaget. Därvid förutsätter emellertid utskottet, att kronans rätt icke eftersättes i vidare mån än som, efter prövning i varje särskilt fall, befinnes erforderligt för att företaget skall undgå att lagligen böra upphöra med sin verksamhet.»

Det är väl praxis i svensk riksdag att man inte efterger statliga fordringar annat än efter konkreta förslag i varje särskilt fall, där riksdagen alltså vet innebörden och omfattningen av de beslut, som fattas. Här däremot är det fråga om att utfärda förklaringar i förskott, vilkas ekonomiska innebörd icke är fastställd, och det strider, så vitt jag kan förstå, mot all gammal praxis på detta område.

Nu har det i utskottets utlåtande

Omplantering av rödspätta.

lämnats vissa upplysningar, som motivera varför det kan vara nödvändigt att i detta fall förfara på föreslaget sätt. Men även om det på grund av vad som hänt eller möjligen ganska snart kan hända kan vara nödvändigt att i detta fall förfara på sätt som föreslagits, så har jag i alla fall velat fästa kammarens uppmärksamhet på denna sak. Detta tillvägagångssätt bör i varje fall endast få vara ett undantag från normal praxis.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Omplantering av rödspätta.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om anslag till omplantering av rödspätta.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 14, av herr *Staxäng m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till omplantering av rödspätta för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 kronor.

Utskottet hemställde, att motionen II: 14 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Utbult*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 14, till Omplantering av rödspätta för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **UTBULT**: Herr talman! Vi ha varje år en ganska stor import av rödspätta. Det är varje år och hela året

runt en betydande efterfrågan på denna fisk. Under åtskilliga år under 1930-talet fingo vi också statsanslag för utplantering av smårödspätta, som importerades från Danmark till Sverige. Åren 1938—1939 fingo vi 10 000 kronor för detta ändamål. Denna utplantering visade sig efter några år, när fisken kommit till den rätta storleken, vara mycket värdefull. Enligt vår mening blev det en mycket god avkastning.

Fiskeristyrelsen har varit mycket försiktig i sina beräkningar. Det finns ingen statistik över vad detta fiske ger, och man har räknat med en mycket liten procent; det rör sig om en gissning, som man knappast kan rätta sig så mycket efter. Vi, som studerat detta fiske, ha kommit till en helt annan uppfattning om resultatet. Fiskeristyrelsen skulle lika gärna ha kunnat nämna siffran 50 procent som 15 procent.

Detta fiske pågår mest under somrarna inne i fjordarna, och det bedrivs dels av gamla fiskare, som slutat med storsjöfisket, dels av icke fullt arbetsföra fiskare, varför det är mycket betydelsefullt.

Det är ju en mycket liten summa, som begärts i år, och det är kanske därför som inte departementschefen tagit upp den. Det är måhända även därför, som inte heller utskottet tillstyrkt bifall till motionen. Jag har emellertid i utskottet ställt mig på motionärernas sida, ty jag har ansett summan så liten, att utskottet bort kunna tillstyrka bifall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Staxäng*.

Herr **ANDERSSON** i Tungelsta: Herr talman! Vad fiskeristyrelsen anfört i denna fråga står på sidan två i utskottsutlåtandet. Fiskeristyrelsen har verkställt en utredning angående lönsamhe-

Främjande av sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser.

ten av inplanteringen av rödspättor. Av denna utredning framgår, att en utplantering av etthundra rödspättor kostar 5 kronor 50 öre. Genom märkning som skett samt senare utredningar har fiskeristyrelsen funnit, att omkring 15 % av de utplanterade rödspättorna återfångats, när de haft den rätta storleken. Dessa återfångade rödspättor ha ett värde av 6 kronor 56 öre. Därför har man från fiskeristyrelsens sida inte funnit det vara ekonomiskt lönande att fortsätta med denna utplantering på västkusten.

Nu säger herr Utbult, att denna utredning mera är en gissning, och han fäster därför inte något större avseende vid den. Utskottet har emellertid inte kunnat bedöma saken på detta sätt, och utskottsmajoriteten har därför ansett sig böra avstyrka bifall till förevarande motion.

Med dessa ord hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr UTBULT: Herr talman! När jag talade om olika meningar i detta fall betydde det inte, att jag klandrade fiskeristyrelsen för dess sätt att lägga upp denna fråga. Det är klart att fiskeristyrelsen från sina biologiska utgångspunkter har en uppfattning om denna sak, medan vi som praktisera fisket och direkt se vad det ger ha en annan uppfattning. Jag vill betona, att fiskeristyrelsen dock tillstyrkt detta anslag på 4 000 kronor.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckta motio-

ner om anslag till utlämnande av lån för anskaffning av flyttrålar;

nr 27, i anledning av väckt motion angående ersättning åt J. W. Lundgren för utfört arbete å kronolägenheten Njalle, Vitberget;

nr 28, i anledning av väckt motion angående ersättning åt A. Sällström för utfört arbete å kronolägenheten Dalen nr 7, Vitberget; och

nr 29, i anledning av väckt motion om ersättning till Ester Larsson och Martin Larsson för vissa kostnader i samband med jorddelningsförrättning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Främjande av sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 30 i anledning av väckt motion om främjande av en sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 223, av herrar *Staxäng* och *Carlsson* i Bakeröd hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande möjligheterna av att genom statsbidrag främja en önskvärd sanering av hingstbeståndet bland våra kallblodiga hästraser».

Utskottet hemställde, att motionen II: 223 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG: Herr talman! När man läser utskottets utlåtande får man en stark känsla av att utskottet tagit ganska lätt på detta problem. Man erkänner dock att hingstföreningarna fått minskade inkomster och genom dessa

Främjande av sanering av hingstbeståndet bland kallblodiga hästraser.

ekonomiska svårigheter fått sämre möjligheter att anskaffa hingstar av högre kvalitet.

Det är ju ett känt faktum, att våra hingstföreningar och hingsthållare ute i landet i närvarande stund ha mycket stora svårigheter att år för år klara den ekonomiska sidan av saken. En annan sak som även ställer dessa i ett mycket svårt läge är, att man inte kan förnya hingstbeståndet. Nu säger utskottet här, att detta har sin grund i rådande marknadsförhållanden. Därmed tror man sig ha avfärdat hela frågan. Jag förmodar att det bakom detta uttalande ligger ett antagande, att marknadsförhållandena skola ändras och att hingstföreningarna på detta sätt åter skola få en bättre ekonomi. Här är det emellertid inte fråga om en vanlig fluktuation; inte minst genom jordbrukets rationalisering har här en förändring beträffande jordbruksdriften över huvud taget ägt rum. Detta har i hög grad inverkat på våra möjligheter att hålla det hästbestånd, som vi hade för några år sedan. Detta är ju en utveckling, som man från jordbrukarhåll inte vill ändra på, eftersom en ökad traktordrift i detta nu är en ofrånkomlig sak. Däremot är det synnerligen viktigt att det hästbestånd, som fortfarande finns kvar vid jordbruket, inte blir försämrat i kvalitet, utan att kvaliteten skall kunna bibehållas vid en hög nivå och om möjligt ytterligare förbättras. Detta är emellertid inte möjligt om våra hingstföreningar och våra hingsthållare över huvud taget fortfarande skola dragas med så stora ekonomiska svårigheter, som de för närvarande ha. Framför allt möter det stora svårigheter att byta ut äldre hingstar, och under alla förhållanden förmår man inte skaffa hingstar av högre kvalitet, eftersom priset på dem i närvarande stund är högt. De hingstföreningar som en gång lyckats skaffa en hingst av hög kvalitet måste ha denna kvar, därför att ekonomin inte tillåter dem att göra ett utbyte.

På grund av dessa förhållanden ha vi motionärer velat föra fram denna fråga. Vi ha inte vågat oss på att skissera någon särskild linje, efter vilken man skulle kunna lösa detta problem, men vi ha begärt att lantbruksstyrelsen skall göra en utredning om denna sak. Det är ganska anmärkningsvärt att utskottet rätt kallsinnigt går förbi denna fråga och tror, att den med tiden skall ordna sig själv. Bakom utskottets utlåtande ligger dock ett yttrande från lantbruksstyrelsen, där man klart stryker under det allvarliga läget beträffande det i motionen påtalade spörsmålet. Samtidigt framhåller lantbruksstyrelsen den stora betydelsen av att man åstadkommer en sanering av det nuvarande hingstbeståndet. Detta kan emellertid inte genomföras — säges det — utan ganska betydande ekonomiska insatser från det allmännas sida.

Lantbruksstyrelsen visar även på en väg, som man skulle kunna gå vid lösandet av detta problem. Det har lämnats ett anslag för främjande av vår nordsvenska hingsthållning. Samma möjlighet skulle kunna prövas när det gäller hingstar av ardenerraser.

Jag ville endast, herr talman, framföra ett beklagande med anledning av utskottets ställningstagande samt framföra de synpunkter, som jag anser böra komma fram i denna debatt. Jag finner det lönlöst att här räkna på en majoritet för motionens förslag, eftersom utskottet här är enigt. Jag vill i alla fall, herr talman, yrka bifall till motionen nr 223, som vi väckt i denna kammar.

Häruti instämde herr *Carlsson* i *Bakeröd*.

Herr *ERICSSON* i *Sörsjön*: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att polemisera mot den föregående ärade talaren. Jag är övertygad om att han varit besjälad av en allvarlig föresats när han tillsammans med herr *Carlsson*

Granskning av statsrådsprotokollen.

i Bakeröd väckt en motion och begärt en utredning i syfte att försöka åstadkomma bättre förhållanden på ifrågavarande område. Utskottet har emellertid inte ansett det vara möjligt att tillstyrka riksdagen att bifalla motionen och avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t. Utskottet menar nämligen, att de svårigheter som otvivelaktigt finnas på detta område ha sin grund i marknadsförhållandena. Detta kan inte avhjälpas genom konstlade medel, utan saken måste få sin lösning genom utvecklingen själv.

Nu säger herr Staxäng, att vi genom att hänvisa till marknadsförhållandena velat avfärda motionen. Det kan ju vara riktigt, att vi i nuvarande läge avfärdat motionen på detta, enligt motionärens uppfattning, lättvindiga sätt. Det kan ju emellertid komma andra tider, och jag föreställer mig, att om konjunkturerna på detta område ändras, så kommer det hela kanske att te sig en smula annorlunda än nu. I alla händelser har utskottet inte ansett det vara möjligt att vid detta tillfälle göra något uttalande till förmån för motionen, och med hänsyn till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÄNG: Herr talman! När den föregående talaren talade om konstlade medel vill jag nämna, att man beträffande nordsvenska hästraser gripit in och lämnat ett anslag för att stödja hingsthållningen. Det är möjligt att den ärade talaren har bättre kontakt med de bygder, där denna hästras framför allt förekommer, och att detta i någon mån bidrager till att han ser på dessa åtgärder på ett annat sätt. Jag vill emellertid understryka, att denna fråga har en ganska stor räckvidd, ty det är möjligt att man i framtiden i stor utsträckning får bygga på export av hästar. Det är då också nödvändigt att ha en hög kvalitet på vårt hästbestånd. Därför bör man också i tid försöka stödja den sak vi här berört.

Detta är ju en sak, som man inte klarar av på något år. Blir det en kvalitetsförsämring, så kan man inte på några få år förbättra kvaliteten, utan man måste i tid se upp med denna fråga.

Sedan överläggningen förklarats härmed avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående tidsenliga åtgärder för smådjursavelns befrämjande.

nr 32, i anledning av väckta motioner om statligt stöd åt Norrbottens ullspinneriförening u. p. a.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en personlig professur vid statens skogsforskningsinstitut för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.**Granskning av statsrådsprotokollen.**

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 24, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

Lades till handlingarna.

Utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot

Granskning av statsrådsprotokollen.

av statsrådet tillämpa § 107 regeringsformen.

Lades till handlingarna.

Härefter anförde:

Herr von FRIESEN: Herr talman! Riksdagen står nu återigen inför en dechargede-batt, denna årligen återkommande företeelse, som ju skall äga rum efter granskning inom konstitutionsutskottet av i statsrådet förda protokoll under föregående år. Det är väl alldeles uppenbart, att det stora allmänpolitiska intresse, som decharge-ärendena, vare sig det gäller majoritetsanmärkningar eller reservationsvis framförda anmärkningar, tilldrogo sig förr i världen, numera inte längre är för handen. Man kan väl snarare säga, att intresset nu är i avtagande både hos allmänheten och kanske även här i riksdagen, där man måhända är en aning förströdd inför dessa olika punkter, som man inom utskottet fastnat för.

Anledningen till detta minskade intresse för dechargede-batten är kanske inte så lätt att utreda. En av orsakerna är väl, att vi ha en fast majoritet inom utskottet, samma majoritet, som bär upp den sittande regeringen. Man är under sådana förhållanden ganska obenägen att göra anmärkningar mot sina egna. Jag vill dock i rättvisans namn erkänna, att sådana anmärkningar i själva verket förekommit även på sista tiden. Sålunda vann man inom utskottet senast under föregående år majoritet för en anmärkning mot regeringen. Denna anmärkning biträdades således även av ledamöter av regeringspartiet.

Sannolikt är det svårt att få någon ändring på dessa förhållanden, så fasta som partihanden numera äro. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att en av anledningarna till att dechargeförfarandet numera förlorat mycket i intresse kanske är att vi ha att följa föreskrifter i våra grundlagar, som äro avpassade för samhälls-

förhållanden, vilka voro helt annorlunda än våra dagars. Jag har tidigare försökt att motionsvägen åstadkomma en annan anordning, när det gäller riksdagens granskning av statsrådets åtgöranden. Riksdagen har emellertid inte velat vara med om detta mitt förslag. Jag tror för egen del, att det vore högeligen önskvärt, om vi — oavsett vilka partier vi tillhöra — skulle kunna försöka hålla en förutsättningslös diskussion beträffande frågan, om inte detta granskningsförfarande borde ske under nya former. Det är nämligen en omistlig tillgång för demokratin, att man har möjlighet att fästa uppmärksamheten på missgrepp av de styrande. Med tidens tendenser till ökad förstärkning av regeringsmakten och även av byråkratien är detta en angelägenhet av stor vikt. De nuvarande formerna för denna granskning tjäna likväl utan tvivel inte längre sin uppgift.

Jag skall tillåta mig att som brukligt är beröra några av de anmärkningar, som man från reservanternas sida framfört. Jag skall då stanna vid tre reservationsanmärkningar, vilka jag själv väckt inom utskottet.

Jag börjar med den som nr I rubricerade anmärkningen. Denna anmärkning rör förhållandena vid det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet. Jag skall inte alltför utförligt uppehålla mig vid denna fråga, eftersom jag för några veckor sedan interPELLERADE justitieministern om hithörande ting, d. v. s. de allvarliga svårigheter, som förefinnas på detta område. Det blir under sådana förhållanden tillfälle för mig att med justitieministern taga upp en mer allmän debatt i dessa frågor. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att vad som här skett och vilket närmare redovisas under punkt I är ett uppenbart överträdande av bestämmelserna i en lag, som gemensamt stiftats av Konung och riksdag, nämligen sinnessjuklagen. I en av paragraferna i denna lag stadgas, att rättspsykiatrisk

Granskning av statsrådsprotokollen.

undersökning av person, som är häktad, skall företagas av sådana läkare, som äro anställda vid särskilda avdelningar på fångvårdsanstalterna. I en annan paragraf i sinnessjuklagen sägs, att undersökning av personer, som befinna sig på fri fot, skall företagas av rättspsykiatriskt utbildade läkare, som äro knutna till vissa sinnessjukvårdsanstalter.

Nu har Kungl. Maj:t på föredragning av justitieministern utfärdat en förordning, som innebär att — med kringgående av dessa uttryckliga bestämmelser — även vissa personer, som befinna sig i häkte, skola kunna undersökas av de läkare, som eljest ha till uppgift att undersöka de s. k. frifottingarna. Syftet med Kungl. Maj:ts åtgärd är kanske i och för sig lofvärt. Detta syfte har varit att minska den långa kön av undersökningar vid fängelserna. Dessa häktade skulle alltså slippa att alltför länge sitta i fängelserna i avvaktan på sin slutliga dom. Men medan man minskar kön på ett håll, ökar man den i stället på ett annat håll. Genom denna åtgärd har man på ett ganska besvärligt sätt ökat kön av de på fri fot varande, som skola undersökas av läkarna vid sinnessjukhusen. Detta förfarande har medfört många olägenheter. Åklagarmakten häktar numera inte så ofta som förr, utan vederbörande anklagade få i stället vara på fri fot. Här får sålunda en hel rad av asociala individer, sedlighetsförbrytare, egendomsförbrytare och våldssverkare, befinna sig alltför länge på fri fot. Dessa förbrytare tycka, att de under sådana förhållanden kunna uppföra sig nära nog litet hur som helst. De veta, att flertalet av dem ändock förr eller senare bli omhändertagna av samhället.

Kungl. Maj:t har här genom att på detta sätt överträda gällande lagbestämmelser således icke vidtagit någon rationell förbättring av de uppenbara missförhållanden, som råda på detta

område. Det är alldeles tydligt, att den nya anordningen vållat en hel del trassel. — Senast i dag på morgonen hörde jag, att en av dessa personer, som befinna sig på fri fot och som ser sin sinnesundersökning uppskjuten allt längre i framtiden, gjort en anmälan till justitieombudsmannen beträffande dessa för vederbörande allvarliga missförhållanden. Personen i fråga yrkar också på skadestånd för det lidande, som åsamkats vederbörande genom denna åtgärd.

Det har även visat sig uppstå svårigheter, då det gäller att få läkare såsom vikarier för de ordinarie läkarna för att fullfölja arbetet efter dessa nya riktlinjer. Även i det avseendet har det således uppkommit trassel och besvärligheter till följd av Kungl. Maj:ts åtgärd på detta område, vilken f. ö. vidtog i strid mot uttalade önskemål från den organisation, till vilken de rättspsykiatriska läkarna äro anslutna. Under sådana förhållanden har man inte vunnit så värst mycket av syftet med denna åtgärd. Tvärtom är det uppenbart, att nya olägenheter ha uppkommit.

Den andra reservationsanmärkning, som jag hade tänkt att här beröra mycket kortfattat, redovisas under punkt II. Denna anmärkning rör förhållandena i samband med sändebudsbefattningen i Washington. Jag är angelägen framhålla, att denna anmärkning självfallet ingalunda riktar någon som helst udd mot den högt förtjänste, numera avlidne ämbetsman, som uppehöll befattningen som ambassadör i Washington, innan han av sjukdom blev förhindrad att fullgöra sina åligganden. Anmärkningen riktar sig således icke mot denne förtroendeämbetsman, som ju självfallet inte kunde få för att förhållandena gestaltade sig så olyckligt som faktiskt skedde.

Under en tid av mer än ett år upprätthölls befattningen som svenskt sändebud i Washington av en underordnad tjänsteman i karriären och detta i en

Granskning av statsrådsprotokollen.

tid, då det var kanske dubbelt angeläget att våra förhållanden till och kon-taktmöjligheter med Förenta staterna voro så goda som möjligt. Det är nämligen alldeles uppenbart, att en person i ambassadörs ställning har långt större möjligheter att göra sig gällande och att få företräde hos vederbörande i State Department o. s. v. än en tjänsteman i karriären. Jag tror att var och en, som hört på dessa föredragningar rörande den hjälp till Europa, som nu lämnas från Förenta staterna, den s. k. Marshallhjälpen, och rörande den s. k. Atlantpakten m. fl. viktiga frågor, nog har fått det intrycket att det brustit en hel del i tillförlitliga kontakter mellan Sverige och Förenta staterna under denna särskilt betydelsefulla tid. — Några svårigheter att tidigare göra en definitiv utnämning på denna viktiga post ha enligt reservanternas uppfattning icke förelegat. Ambassadör Eriksson hade icke behövt att på något sätt ekonomiskt bli lidande av ett sådant arrangemang.

Den under denna punkt framförda anmärkningen riktar sig också mot det faktum, att sedan det blev uppenbart, att ambassadör Eriksson led av en allvarlig kärlsjukdom, så utnämndes han icke desto mindre till ambassadör i ett annat land, nämligen Danmark. Ett sådant förfarande har synts oss reservanter såsom föga lämpligt. Det kan ju te sig en smula egendomligt för danskarna, att man ansåg ambassadör Eriksson kunna räcka till för denna uppgift. Ambassadörposten i Köpenhamn har numera en helt annan betydelse och ställer långt större krav än vad förhållandet var förr i världen.

Det tredje och sista anmärkningsärendet, som jag hade tänkt att beröra här i dechargedebatten, är redovisat under punkt VI i utskottets förevarande memorial. Denna anmärkning berör en befodringsfråga.

Jag är av den uppfattningen att konstitutionsutskottet i allmänhet inte skall

lägga sig i befodringsfrågorna. Det skulle i så fall bli ganska besvärligt. Jag anser därför att utskottet endast i undantagsfall, då det gäller frågor av principiell innebörd, skall taga upp sådana spörsmål. Jag tror, att detta är en princip, som i allmänhet respekterats inom utskottet. Anledningen till att jag anført en anmärkning under denna punkt och avseende just ett befodringsärende är att det synes mig, som om den fråga, som behandlas under denna punkt, hade just en sådan principiell innebörd.

Ärendet gäller en befodringsfråga inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har utnämnt en viss befattningshavare, och sedan har en förbigången kvinnlig befattningshavare inom verket överklagat väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beslut. Detta överklagande har inte föranlett någon ändring från Kungl. Maj:ts sida. Det är just det förhållandet, att Kungl. Maj:t inte företagit någon ändring i det av ämbetsverket fattade beslutet, som föranlett denna anmärkning.

Mellan dessa båda ifrågavarande befattningshavare, den man som fick befattningen och den kvinna, som sökte men icke fick befattningen, föreligger den betydande skillnaden, att kvinnan i fråga haft en tjänstetid inom verket på över 35 år. Hennes manlige medsökande däremot hade sammanlagt i statlig tjänst, alltså även i annat verk, en tjänstetid på 7 år och 8 månader. Jämför man sedan de båda sökandenas övriga meriter, finns det inte någonting som ger ett klart företräde för den befattningshavare, som sedermera blev utsedd. Ingendera av de sökande har studentexamen. Den manlige sökanden hade — vilket den kvinnliga saknade — en utbildning vid ett handelsinstitut, men detta är också den enda skillnad, som förelåg. Det har även vitsordats, att denna kvinnliga befattningshavare med mycket goda vitsord skött sin tjänst inom verket och att hon i många

Granskning av statsrådsprotokollen.

avseenden skulle ha fått likartade arbetsuppgifter i den nya tjänst, till vilken hon blev förbigången.

Såsom det sagts någonstades i de handlingar, som utskottet haft att taga del av i detta ärende, kan man inte värja sig för det intrycket, att bl. a. eller kanske främst det faktum att den ena sökanden var en kvinna ledde till att hon blev förbigången till denna tjänst. Vi veta ju alla, hur dåligt behörighetslagen i själva verket fungerar. Det förefaller mig, som om detta befordringsärende varit ett exempel även på dessa missförhållanden. Ett faktum, som enligt min uppfattning alldeles speciellt talar till den förbigångna kvinnans förmån, är att två personalorganisationer, nämligen Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund och Väg- och vattenbyggnadsverkets tjänstemannaförening, hela tiden stött den kvinnliga sökanden i hennes anspråk. Mina medreservanter och jag ha därför ansett denna fråga vara ur principiell synpunkt så pass viktig, att vi inte kunnat underlåta att inom utskottet yrka anmärkning mot kommunikationsministern enligt 107 § regeringsformen.

Herr NOLIN: Herr talman! Inom utskottet ha några reservanter yrkat på en anmärkning mot föredragande statsrådet Wigforss, då det gällt försäljning av ett par egendomar tillhörande allmänna arvsfonden.

Sådana fastigheter som tillfalla arvsfonden skola enligt lag försälgas till högsta möjliga pris i syfte att tillföra arvsfonden största möjliga belopp. Arvsfonden har som en av sina främsta uppgifter att stödja ungdomen då det gäller uppfostran och utbildning, och under sådana förhållanden är det ju av största intresse, att arvsfonden tillföres största möjliga belopp från fastigheter, som försälgas för fondens räkning.

Här är det fråga om en fastighet i

Jämtland, som heter Fjällandet. Den såldes på offentlig auktion, och högsta utbudet avgavs av en enskild person, ett anbud på 280 000 kronor. Lits kommun, inom vilken fastigheten låg, var även spekulant på den, men kommunen bjöd endast 271 000 kronor. Kungl. Maj:t fann emellertid skäligt att antaga det lägre anbudet, som alltså var 9 000 kronor lägre än det högsta avgivna. Till grund för Kungl. Maj:ts beslut har tydligen legat ett uttalande av länsstyrelsen. Länsstyrelsen yttrade, att eftersom fastigheten hade utpräglad karaktär av skogsfastighet, så borde lämpligen kommunens anbud antagas. Man ansåg att det var lämpligare att kommunen fick denna fastighet i stället för den enskilde.

Vi ha funnit ett sådant tillvägagångssätt mycket egendomligt, eftersom det ju i viss mån blir prejudicerande och därigenom kan komma att lända arvsfonden till stor skada. Om en kommun är spekulant på en saluförd fastighet och kommunen, även om dess anbud är lägre, får företräde, så blir det föga lockande för enskilda att uppträda som spekulanter vid försäljning av fastigheten.

I detta fall gällde det ju, som jag nyss nämnde, ett belopp av 9 000 kronor, som på detta sätt frånhänts allmänna arvsfonden. Det är visserligen sett mot köpesumman inte något större belopp, men det är i alla fall rätt betydande. Dessutom gäller det här en principfråga. Vi äro ju alla vana vid att då det gäller offentliga auktioner har den som avger det högsta anbudet en obestriddlig rätt till den vara, som han bjuder på, för så vitt han har möjligheter att stå för sitt anbud, att han är solvent och kan klara upp den ekonomiska sidan av saken. I detta fall hade den enskilde spekulanten ett intyg av lantbruksnämnden om att han var behörig att förvärva jordbruksfastighet. Det förelåg således intet hinder ur synpunkten att han inte skulle äga rätt att

Granskning av statsrådsprotokollen.

köpa fastigheten. Han hade också ekonomiska möjligheter att klara upp den affär det här gällde. Det kunde sålunda heller inte resas några anmärkningar mot honom på den grunden. Under sådana förhållanden har det befunnits mycket egendomligt att denne köpare ändå har ratats och kommunens anbud antagits. Som jag framhållit, har en enskild person, som avgivit det högsta anbudet, en obestriddlig rätt att även få den vara han har bjudit på. Det är ju en gammal praxis, som här dock synes brytas. Det synes vara rent jordpolitiska synpunkter, som här fått göra sig gällande, då det varit fråga om att realisera en sådan egendom, som tillfallit allmänna arvsfonden. Det torde vara lagens otvetydiga mening att denna egendom skall förvandlas till högsta möjliga belopp kontanter att tillföras fonden.

Ett annat ärende gäller en fastighet Eskedalen i Västra Vingåkers socken i Södermanlands län. Jag kan nämna, att arvlåtaren, en hemmansägare, avled den 14 februari 1946. För allmänna arvsfondens räkning förordnades god man, och denne begärde försäljning av fastigheten i fråga. Den försåldes också på offentlig auktion. Där förelågo tre olika anbud. Det högsta anbudet löd på 113 000 kronor och avgavs av en lantbruksarbetare, det andra på 112 000 kronor av en agronom och det tredje på 110 000 kronor av Västra Vingåkers kommun. Här var ju differensen inte så stor emellan högsta och lägsta anbudet, vilket även i detta fall antogs av Kungl. Maj:t. Emellertid visade det sig, då affären skulle göras upp, att kommunen inte vidblev sitt anbud. Den ville då inte ha fastigheten. Då beslöt Kungl. Maj:t att låta ärendet gå ut på remiss till alla möjliga olika myndigheter, och detta tog en väldig tid. Det ser ut som om det gjordes allt möjligt för att förhindra, att den enskilde spekulantén skulle få förvärva fastigheten. Emellertid visade det sig till slut att det

inte var möjligt att placera fastigheten på annat sätt, utan till slut fick den enskilde anbudsgivaren, som hade avgivit högsta anbudet, överta köpet, men det var ju rena slumpen, att han tre år efter auktionen kunde stå vid sitt anbud och vidbliva köpet. Det var säkerligen rena slumpen att inte allmänna arvsfonden här förlorade ett rätt avsevärt belopp på grund av det sätt, på vilket ärendet handlagts under dessa tre år.

I detta fall gäller ju inte anmärkningen, att arvsfonden skulle ha tillskyndats någon förlust, eftersom någon sådan inte uppstod på grund av att det inte gick att realisera egendomen på annat sätt än genom att låta den högste anbudsgivaren få övertaga den, men det uppseendeväckande i detta ärende är det långa dröjsmålet med ärendets handläggning. Det har tagit ungefär tre år att realisera denna fastighet, vilket kunnat ske på några månader omedelbart efter det auktionen hölls. Statsrevisorerna ha också observerat detta ärende och gjort grava erinringar mot detta dröjsmål, som de för sin del funnit ganska egendomligt. Vi reservanter ha också ansett, att det var anmärkningsvärt att på det sätt som här skett uppskjuta ärendets avgörande. Här synas samma synpunkter ha legat till grund för förfaringssättet som i det första ärende jag berörde, nämligen att man till varje pris velat förhindra, att en enskild person, som dock hade förord av lantbruksnämnden — det hade den högste anbudsgivaren även i det andra ärendet — skulle få förvärva ifrågavarande fastighet.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som gjort, att vi reservanter i dessa två ärenden ansett, att det finns anledning till anmärkning mot finansministern på grund av handläggningen av ärendena.

Herr HALLÉN: Herr talman! Man skulle nästan kunna vara en smula

Granskning av statsrådsprotokollen.

tveksam om vad man skall kalla en sådan här debatt. Den brukar ju kallas för dechargedebatt, men frågan är, om denna egentligen är en sådan. Den har bara till hälften karaktär av en sådan debatt. Den har nästan prägeln, tycker jag, av monologvis framförda resonemang från några reservanter, och praxis har ju varit, att åtminstone i de flesta fall regeringen inte funnit sig föranlåten att ta upp någon diskussion med anledning av sådant som avvisats av utskottet. Den största anmärkningen, som gäller ABA-fallet, har ju förut i annat sammanhang, om också inte konstitutionellt så i alla fall sakligt, prövats av riksdagen och har väl inte så lätt att uppkalla nytt intresse.

Anledningen till att jag i alla fall, herr talman, skulle vilja säga några ord, är, att herr von Friesen sade några principiella ord om konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen. Han ifrågasatte, om inte tiden snart är inne för införande av mera moderna och tidsenliga former för denna granskning. Han är ju ingalunda den ende, som spunnit på den tråden. Vi komma ihåg, att Arthur Engberg på sin tid ofta kallade 107 § regeringsformen för ett gammalt rostigt muskedunder, som inte med framgång kunde användas till att beskjuta några av Kungl. Maj:ts rådgivare. Det är ju också alldeles riktigt så, att det är ganska sällan en dechargeanmärkning kan bringa ett statsråd på knä eller rent av göra att han försvinner. Vare sig det gäller partiella ministerkriser, som någon gång kunna inträffa, vilket dock numera är mycket sällsynt, eller det gäller regimskiften, bottna de i regel i helt andra orsaker och förhållanden, som inte ha med någon dechargeanmärkning att skaffa. Om mitt minne inte sviker mig, är det inte mindre än 21 år sedan ett statsråd verkligen fälldes genom en dechargeanmärkning.

Jag hoppas att tiden medger, att jag för kammaren berättar en liten rörande

och vacker historia om det. När jag var sjömanspräst i Antwerpen 1928, kom det en gång in en sjöman, som ville veta, om Wohlin gått. Jag trodde han menade en kamrat, som varit i sjömanskyrkan och gått och sade: »Wohlin är inte här i dag.» Sjömannen var en smula onykter, men när han sedan kom tillbaka på kvällen och hade fått mat och kläder, befanns det vara en mycket sympatisk och duktig man, som fastän han reste i främmande länder följde med svenska konstitutionella förhållanden mycket noga. Han hade läst, att dåvarande finansministern Wohlin på grund av vissa mellanhavanden med Jordbrukarbanken blivit föremål för anmärkning av konstitutionsutskottet, vilket också föranledde, att han försvann från arenan. Detta är mig veterligt senaste gången ett statsråd fallit på grund av en dechargeanmärkning.

Jag förstär vad herr von Friesen kanske särskilt syftade på. Det är att nu för tiden måste ett konstitutionsutskott på grund av partibildningarna vara så deciderat i sitt ståndpunktstagande, att det grupperar upp sig i å ena sidan energiska vedersakare från oppositionens sida och å andra sidan lojala vappdragare från regeringshåll, som likaså hålla skölden över denna. Jag kan ju inte bestrida, att det ligger något i denna teckning av förhållandena. Den kritik som ligger däri drabbar emellertid precis lika mycket den ene som den andre. För egen del vill jag dock frita mig från beskyllningen. Jag har många år medverkat till anmärkningar såväl mot borgerliga som socialdemokratiska regeringsledamöter. Det kan ju tänkas, att man i framtiden verkligen kan behöva pröva, om man kan finna andra vägar för denna granskning, men man skall dock inte underskatta den. Även om den inte har så stora politiska verkningar som förr i tiden, så vet jag, att man i Kungl. Maj:ts kansli med mycket stort intresse uppmärksammar såväl de anmärkningar som framställas av ut-

Granskning av statsrådsprotokollen.

skottet som ibland de reservationer som föras fram till offentligheten. Jag känner till många fall, där sådana ha föranlett, att man iakttar en annan praxis och att man på det sättet i Kungl. Maj:ts kansli år efter år liksom samlar rön. Man ser, att så eller så bör man inte göra. Det kan uppkalla riksdagens kritik eller missnöje, och man får väl också inom Kungl. Maj:ts kansli själv lära av utvecklingen. Man söker uppträda med större varsamhet för att inte ge anledning till sådana konstitutionella anmärkningar.

Vidare ha vi att lägga märke till en annan sak beträffande de politiska anmärkningarna. Vi veta, att om det blir regimskifte och en annan sammansättning av utskotten, kunna vi räkna med att en ny politisk regim kommer att finna en hel del av de åtgärder, som den försvunna regeringen har på sitt samvete, ha varit för landet skadliga, kanske konstitutionellt inte angripliga men otjänliga och skadliga. Regeringen anses inte ha iakttagit rikets sannskylidiga nytta, som det heter. Det blir anmärkningar av en annan art. De konstitutionella anmärkningar, där man fastslår formella fel, tror jag däremot bli alltmera sällsynta.

Jag skulle beträffande årets granskning vilja säga, att vi inom utskottet inte kunnat bli övertygade om det berättigade i de anmärkningar, som framförts reservationsvis och som egentligen ha politisk karaktär, men vilka man sökt motivera med att konstitutionella fel skulle vara begångna. Jag skall inte provocera fram någon debatt i AB-fallet, om ingen annan tar upp en sådan debatt, men vi ha inom utskottet haft den uppfattningen att, granskat ur rent formella synpunkter, finns det inte anledning att framställa någon anmärkning i detta fall. Om det hade funnits det, skulle jag för min del inte alls tvekat att biträda en sådan anmärkning. Jag har biträtt anmärkningar, visserligen inte alla år men de allra flesta år,

och jag skulle ha gjort det även nu, om jag ansett, att det funnits skäl därtill. Jag undrar om kammaren egentligen själv anser, att det nu föreligger någon fråga, som är av den art, att riksdagen som sådan bör reagera. Jag tror inte det, och det förströdda intresse, som denna debatt tycks framkalla, visar väl, att riksdagen inte känner sig övertygad om att här begåtts sådana fel, att det verkligen finns anledning för riksdagen som sådan att reagera.

Innan jag slutar vill jag med anledning av vad herr von Friesen sade om andra och mera tidsenliga former för granskningen av statsrådets verksamhet säga, att det är mycket möjligt, att det kan finnas fog för att införa sådana. Emellertid veta vi ju alla, att de hävdvunna uttryck, på vilka 107 § regeringsformen vilar, i alla fall betraktas med en sådan respekt på alla håll, att det inte är så lätt att ersätta dem. Men frågan kan ju stå öppen för framtiden. Den är ju inte alls av någon politisk natur, så att i den bör man kanske kunna komma till ett ganska enigt uppträdande.

Det är, herr talman, endast detta jag ville säga. Någon anledning att ta upp de olika reservationsvis framförda erinringarna och anmärkningarna ha vi ju inte, såvida det inte skulle utspinna sig någon större debatt, där möjligen något statsråd skulle finna sig föranlåten att deltaga. I annat fall få reservanterna ensamma stå vid klagomuren.

Herr von FRIESEN (kort genmäle): Herr talman! Efter den intressanta betraktelse av konstitutionsutskottets värderade ordförande, som vi nu åhört, skulle jag bara på en enda punkt vilja göra en liten kommentar. I många stycken är jag överens med honom om de synpunkter han framförde. Jag skulle dock vilja göra den lilla erinran, att när man gör en anmärkning i konstitutionsutskottet, får detta inte uppfattas

Granskning av statsrådsprotokollen.

så, att man har till syfte att komma åt det ena eller andra statsrådet eller, som utskottets ordförande uttryckte det, såsom ett försök att få statsrådet att avgå. Det står visserligen i de berörda 106 och 107 §§ regeringsformen, men det behöver ingalunda uppfattas på det sättet. Vi veta ju, att för att få ett statsråd att avgå fordras ju ingenting mindre än någonting av en naturkrafts våldighet. Vi förmå inte uträtta någonting för att främja en sådan sak, och dit syfta vi helt säkert heller inte. Vad jag menar är, att man skulle försöka få bort den litet skräckinjagande formuleringen av 106 §, som ju är fullkomligt orimlig och vilken paragraf aldrig tillgripes. Men även formuleringen av 107 § är otillfredsställande. Vi borde få fram en annan ordning. Riksdagen skulle ha ett organ, genom vilket riksdagen vakade över att inga maktmissbruk förekomme, att man gäve akt på vissa företeelser av principiell natur och att man inte i första hand hade till syfte att försöka malträtera det ena eller andra statsrådet.

Herr **HALLÉN** (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av att min ärade vän herr von Friesen talade om de skräckinjagande uttryck, som finnas i 106 och 107 §§ regeringsformen, vill jag bara säga, att de ha i alla fall inte injagat någon skräck hos regeringen och knappast någon annan heller. Det skulle möjligen vara herr von Friesen som känner sig ängslig för de starka orden. Någon annan ha de inte skrämt så mycket.

Sedan måste jag reagera mot vad herr von Friesen säger om att man från oppositionen inte menar så illa som att man skulle vilja få ett statsråd på knä eller att avgå. Herr von Friesen får tala för sig själv. Men nog undrar jag, om det inte finns en ganska varm önskan på en del håll, där man ställt ett anmärkningsyrkande, att kunna ge ett

statsråd ett grundskott, så att han försvinner. Jag undrar, om inte anmärkningen mot statsrådet Vougt är baserad på en varm önskan om att anmärkningen måtte bli droppen, som kommer bägaren att rinna över, så att han försvinner. Så alldeles oskyldig är man nog inte i fråga om sådana motiv, när man ställer sina anmärkningsyrkanden. Med det vill jag inte ha sagt någonting om herr von Friesen, men att önskemålet, att statsrådet Vougt skall avgå, finns på en del andra håll veta vi allsammans.

Herr **EDSTRÖM**: Herr talman! Det är den under punkt IX reservationsvis gjorda anmärkningen som föranleder mig att här säga några ord.

Enligt min mening är det få åtgöranden från regeringens sida, som haft en så ingripande och fördärvbringande verkan för produktionen som de direktiv för priskontrollnämnden, vilka fastställdes den 21 juli 1948. I synnerhet har den lönsamhetsprincip, som i dessa direktiv fastslogs, haft olyckliga följder för näringslivet. Såsom framhålles i den reservationsvis framförda anmärkningen, strider det speciellt mot förfoganderättslagens principer att en näringsidkare skall avstå sina varor med förlust, men just genom de direktiv för priskontrollnämnden, som jag här berört, kan han tvingas att försälja sina varor med förlust utan att någon som helst ersättning därför lämnas. Detta måste väl sägas vara någonting ganska anmärkningsvärt och stridande mot varje rättsmedvetande.

Därtill kommer att direktiven ha, såsom också påpekats i reservationen, tillkommit under ganska uppseendeväckande former. För min del tror jag att om statsrådet den 20 juli, när statsrådet hade tillfälle att sammanträffa med näringslivets folk, verkligen haft den goda viljan att söka finna en lämpligare och bättre formulering av direktiven, så

skulle det ha varit möjligt att åstadkomma en sådan. Det svenska näringslivet skulle därigenom ha besparats många förluster, och man skulle ha kunnat undvika mycken snedvridning av produktionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka att den under punkt IX reservationsvis framställda anmärkningen godtages.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Konstitutionsutskottets här föreliggande memorial är ju ur kvantitativ synpunkt tunt, och man kan väl också säga att de reservationsvis framställda anmärkningarna inte ha någon vidare tyngd. Under den tid, som granskningen omfattar, ha ju många tusentals ärenden passerat regeringen, och tar man detta i betraktande, när man studerar memorialet, kan man väl knappast komma till det resultatet, att vad oppositionen kunnat presentera vid årets dechargedebatt utgör något avskräckande exempel på vanstyre.

Herr von Friesen förde delvis in diskussionen på ett annat område, i det att han framhöll att när man vill rikta en anmärkning mot regeringen, så ligger inte där bakom några politiska avsikter; man vill inte komma åt någon enskild ledamot i regeringen, utan man ser på dessa frågor ur rent sakliga synpunkter. Ja, den principen hävdades ju på sin tid ganska starkt inom konstitutionsutskottet, när utskottets förre ordförande ledde förhandlingarna där. Men det har senare till konstitutionsutskottet kommit en annan professor i statsrätt, som förklarat, att det inte är tänkbart annat än att vi, när vi ta upp spörsmål som gälla regeringens åtgöranden, också se på dem ur rent politiska synpunkter. Denne professor i statsrätt hävdar sålunda mycket bestämt, att han för sin del inte kan avlägga sin högeråskådning i och med att han träder inom konstitutionsutskottets dörrar, och jag förmodar att inte hel-

Granskning av statsrådsprotokollen.

ler herr von Friesen avlägger sin folktopartistiska kåpa, då han träder inom dessa dörrar.

Men det må vara hur som helst med detta. Vi kunna väl alla öppet erkänna, att även om rent sakliga och konstitutionella synpunkter äro vägledande vid konstitutionsutskottets granskning, så behärskas dock oppositionen av en önskan att ur rent politiska synpunkter kunna göra erinringar mot regeringen, och inom majoriteten är man inte mer främmande för det hela än att man begriper, att det är på detta sätt som de politiska synpunkterna komma fram.

Jag vill också, med tanke närmast på de erinringar som här gjorts av herr von Friesen, erkänna, att det inte är så lätt att få till stånd en anmärkning mot regeringen. Jag försökte i ett fall att tillsammans med herr von Friesen utföra det konststycket, men vi fingo inte mer än fyra anhängare, och när jag såg att det var så besvärligt att samla utskottet mot ett visst statsråd, trots att det gällde ett ärende som enligt min bestämda mening borde ha handlagts på ett annat sätt än som skett, så avstod jag från att reservera mig. Jag delar emellertid i detta ärende den uppfattning som har tillkännagivits av herr von Friesen.

Herr Edström har tagit upp ett spörsmål, som inte någon av reservanterna i utskottet har vågat sig på att beröra här i kammaren. Jag vet inte heller, om det finns någon anledning att närmare syssla med saken, men jag vill dock påpeka för herr Edström, att statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet hade, såsom också angives i reservationen, inbjudit näringslivets representanter till överläggningar. Man kan kanske anmärka på att tiden därvid var för kort tilltagen, men man kan inte säga att näringslivets representanter ha ställts alldeles utanför. Dessutom har ju, enligt en kommuniké som utsänts genom T. T. i september, det vidtagits sådana personella förstärkningar

Granskning av statsrådsprotokollen.

av organisationen som näringslivets representanter gjort framställning om.

Herr EDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara påpeka att vid sammanträffandet den 20 juli fingo icke näringslivets representanter något besked om att dagen därpå skulle direktiven fastställas och offentliggöras. Näringslivets representanter trodde tvärtom, när de gingo hem från sammanträdet den 20 juli, att de hade tid på sig att ytterligare diskutera saken med statsrådet, och de blevo mycket överraskade, då direktiven följande dag publicerades.

Herr OLSSON i Mora: Herr talman! Jag har utan någon ånger funnit mig böra biträda flera reservationsvis framställda anmärkningar. Dessa ha redan i viss utsträckning berörts av andra talare här i debatten, och jag skall inte upprepa vad som har sagts, men jag skulle vilja säga några ord — även om jag därigenom förlänger de monologer, som ha fått ersätta den gamla decharge-debatten på grund av den nya tidens uppfattning om de med majoritetsställningen förenade förpliktelserna i konstitutionsutskottet. Vi ha ju nu hört herr Nilsson i Göteborg säga, att de reservationsvis framförda anmärkningarna inte ha någon tyngd, men herr Nilsson skulle ha kunnat berätta för kammaren, att den tyngden hade hans personliga närvaro i utskottet, att det med största sannolikhet skulle ha blivit en majoritetsanmärkning, om inte herr Nilsson vid ett visst tillfälle funnit anledning att lämna utskottets förhandlingar. Jag hoppas att jag inte begår någon otillbörlig indiskretion, när jag avslöjar detta faktum.

Jag skulle sedan vilja berätta en liten historia, som inte gäller några miljoner utan som handlar om en stackars liten fårahjörd, och som i all sin enkelhet kan vid sidan av andra i dechergen

berörda ting illustrera svensk rege- ringskonst anno 1948.

Svenska fåravelsföreningen köpte år 1947 i Storbritannien 25 dyrbara avelsfår, som med flyg överfördes till Göteborg och där intogos i karantän. Det blev en ganska dyr historia. Baggarna kostade enbart i inköp över 2 000 kr., och överfrakten till Göteborg gick på mer än 6 000 kr. Hela affären kom att dra en kostnad på över 30 000 kr. Medan fåren förvarades i karantän, befanns det att flocken led av en i England förekommande smittsam ögonsjukdom. Kungl. Maj:t förordnade därför att djuren skulle dödas genom veterinärstyrelsens försorg med undantag för tre av dem, vilka skulle överföras till statens veterinärmedicinska anstalt för vetenskaplig undersökning av ögonsjukdomen. Sedan denna undersökning slutförts, skulle också dessa djur dödas.

Det blev en kännbar förlust för fåravelsföreningen — den beräknades till närmare 32 000 kr. Man hade visserligen försäkrat fåren för 24 710 kr., men man hade inte sett bättre upp än att vederbörande försäkringsbolag kunde förklara sig vara utan ersättningsskyldighet. Fåravelsföreningen fann inte skäl att processa om den saken, trots att den möjligheten förelåg, därest man ansåg att föreningen varit utsatt för orättvis behandling. Försäkringsbolaget var emellertid gentilt nog att med hänsyn till de särskilda omständigheterna i ärendet bevilja föreningen ett anslag av 12 355 kr.

Nu är det så, att det finns en ännu gällande författning angående vad iakttagas bör till förekommande av smittsamma husdjursjukdomars införande i riket. I denna författning säges uttryckligen, att ägare av djur, vilket på grund av smittsam sjukdom varder dödat i karantän, ej är berättigad att av allmänna medel undfå ersättning för djurets värde. Men fåravelsföreningen gick dock till Kungl. Maj:t och begärde ersättning för 23 baggar.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Sedan ärendet sänts ut på remiss, påminde statskontoret om gällande författningsbestämmelser och uttalade, att det skulle leda till synnerligen vittgående konsekvenser, därest statsverket skulle lämna ersättning för från utlandet införda kreatur, vilka under karantänstiden befunnes vara behäftade med sådan sjukdom, att de inte finge införas i landet.

Veterinärstyrelsen var av samma mening. Styrelsen konstaterade att någon i lag eller författning grundad rätt till ersättning av statsmedel inte förelåg. Förlusten vore säkerligen kännbar, men fåravelsföreningen torde i viss mån själv bära skulden till den iråkade situationen, och om man av nåd beviljade ersättning av statsmedel, skulle detta skapa ett synnerligen betänkligt prejudikat.

Både statskontoret och veterinärstyrelsen avstyrkte framställningen, men Kungl. Maj:t fann ändå skäligt med hänsyn till föreliggande omständigheter att av förslagsanslaget till *förekommående av smittsamma husdjurssjukdomar* tilldela Svenska fåravelsföreningen 13 000 kr. såsom bidrag till täckande av den förlust föreningen lidit i samband med fårimporten!

Herr talman! Jag tycker om får och har ingenting emot Svenska fåravelsföreningen, men som ledamot av konstitutionsutskottet anser jag, att anslaget till förekommande av smittsamma husdjurssjukdomar bör användas för sitt egentliga ändamål och att så länge en författning finns, bör den tillämpas. Det klandrade beslutet fattades den 12 november i fjol, och riksdagen hade kunnat höras, om man inte velat förfara självrådigt.

Herr NILSSON i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara förtydliga en anspelning som herr Olsson i Mora gjorde beträffande ett annat ärende — jag förstår att det gällde frå-

gan om statsrådet Vougt's inkallelse av värnpliktiga. När denna fråga behandlades inom konstitutionsutskottet, talade jag för en anmärkning, men jag förklarade — detta skedde vid förmiddagens förhandlingar — att om utskottet uppsköt sitt ställningstagande i ärendet till eftermiddagens förhandlingar, så kunde jag inte deltaga i den fortsatta handläggningen, eftersom jag av ett annat statligt uppdrag var förhindrad att närvara på eftermiddagen. Det var alltså av denna orsak och inte av någon annan som jag måste vara frånvarande.

Vad sedan beträffar det ärende, som herr Olsson i Mora anser vara tungt välgående i detta sammanhang, nämligen frågan om baggarna som flögo mellan England och Göteborg, och där regeringen enligt herr Olssons uppfattning bör få en anmärkning för sin handläggning av saken, så vill jag bara erinra om att man på andra håll inom den borgerliga oppositionen har en helt annan syn på den av herr Olsson reklamerade flygresan.

Herr OLSSON i Mora (kort genmäle): Herr talman. Jag måtte ha uttryckt mig mycket illa, när herr Nilsson i Göteborg kunde få den uppfattningen, att jag skulle ha någonting emot dessa baggar som kommo flygande från England. Jag trodde ju annars att jag tillräckligt tydligt hade klargjort, att min önskan endast var att regeringen skulle ställa sig gällande författningar till efterrättelse.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Vare sig vi tillhöra majoriteten eller minoriteten i denna kammare, ha vi nog inför årets dechargedebatt den uppfattningen, att själva dechargeinstitutet befinner sig i en kris. Det är om denna kris, som jag nu skulle vilja säga några ord; jag skall alltså inte gå in på de olika frågor som äro behandlade i reservationerna.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Dechargeinstitutets kris är egentligen ganska gammal. Man kan säga att den började redan på 1920-talet, då minoritetsregeringarna fullkomligt överstörtades med anmärkningar, om vilka det många gånger kunde sägas att de inte voro objektivt grundade utan endast hade ett rent partipolitiskt syfte. Mest tydligt kom detta till synes, när vi hade en ämbetsmannaregering sådan som den von Sydowska. Denna borde ju ha suttit inne med största möjliga administrativa sakkunskap, eftersom de olika departementschefsposterna voro besatta med vårt lands ledande förvaltningsmän. Men trots detta fick regeringen, vill jag minnas, 15 anmärkningar över sig. Att så skedde berodde naturligtvis på att inte något av partierna kände sig förbundet att visa återhållsamhet.

Under 1930-talet började, sedan vi fått en majoritetsregering, de blanka dechargeutlåtandena att komma. En liten förhoppning om institutets renässans fingo vi under samlingsregeringens tid, då det kunde inträffa att ledamöterna i konstitutionsutskottet höjde sig över partiintresset och samlade sig kring någon hänsynsfull administrativ anmärkning. Under de tre sista åren ha vi emellertid åter fått dessa blanka dechargememorial med en orgie av reservationer. Utgången i konstitutionsutskottet är numera alltid fullkomligt given — jag har mest varit åhörare under de två sista åren som jag tillhört utskottet. Lika säkert som ebb och flod komma voteringarna med det för anmärkarna fällande utslaget. Jag tror att detta bör ge oss anledning att — såsom här redan delvis både herr von Friesen och herr Hallén hava gjort — ett ögonblick dröja vid dechargeinstitutets uppgifter i vår tid.

Jag tror att det är oriktigt, när konstitutionsutskottets ärade ordförande vill göra gällande, att konstitutionsutskottet varken tidigare eller nu velat gå till några stora politiska aktioner

eller tilltrött sig vara rätt forum för störtandet av en minister. Någon enstaka gång har nog konstitutionsutskottet förts fram eller självt fört sig fram i centrum för den politiska debatten, låt mig säga exempelvis år 1930. Men jag är övertygad om att utskottets ledamöter normalt med sund självkritik ha begränsat sig till att försöka påtala vad de ur administrativ synpunkt funnit klandervärt eller olämpligt, och vi kunna därför enligt min mening, i varje fall i nuvarande situation, helt bortse från denna stora politiska uppgift. I andra former måste en uppgörelse ske mellan majoritet och minoritet om en regerings vara eller icke vara.

En betydelse har dock konstitutionsutskottets granskning, där såvitt jag kan se intet annat institut kan träda i stället, nämligen att åstadkomma en efterrevision av regeringens handlingar. Riksdagens ledamöter kunna ju genom att framställa motioner eller interpellationer få vissa spörsmål pröva och belysta, men man har inte vid dessa tillfällen tillgång till alla nödiga handlingar, och ofta ske väl debatterna i en ganska uppjagad partipolitisk stämning. I konstitutionsutskottet finns det däremot tillgång till alla handlingar, och konstitutionsutskottets granskning är, låt vara att den sker inför lyckta dörrar, ett led i den offentlighetsprincip som är grundläggande för hela vårt svenska offentliga liv. En viss utvald krets inom riksdagen har i konstitutionsutskottet praktiskt taget obegränsad tillgång till de handlingar, som det här gäller. Detta är någonting värdefullt som vi enligt min mening inte utan vidare böra släppa.

Jag tror också att det finns ett bestämt behov av en lugn och saklig efterrevision. Om det i ett utskott tages upp ett ärende, som kanske är förknippat med ett principiellt spörsmål, låt mig säga om gränsdragningen mellan regering och riksdag i fråga om kompetensen, så brukar själva sakintresset domi-

Granskning av statsrådsprotokollen.

nera på ett sådant sätt, att de rent principiella eller konstitutionella synpunkterna få träda i bakgrunden. Konstitutionsutskottets uppgift är däremot att i lugn och ro, oberoende av det rent sakliga intresset, göra sina överväganden och företaga en systematisk eftergranskning. Inte minst när det gäller administrativ praxis synes det mig, som om vi inte hade något annat institut än konstitutionsutskottet som kan utföra en sådan systematisk efterprövning. Att sedan utskottets granskning, även om den nu har sjunkit ner till att huvudsakligen bli ett instrument för oppositionen, otvivelaktigt har en preventiv verkan på regeringen torde vara oomtvistligt. I varje fall har man det bestämda intrycket, att alla de starkt sakligt motiverade reservationerna under de senaste åren faktiskt beaktats av regeringen i dess fortsatta verksamhet.

När vi diskutera dechargeinstitutet vill jag framhålla, att vi snart kunna komma tillbaka till den situationen att vi få en minoritetsregering, och då får granskningen på nytt en annan och större betydelse. Men jag tror ändå, att ingen egentligen längtar tillbaka till 1920-talet och det sätt, på vilket konstitutionsutskottet då handhade sin verksamhet. Vi få väl anpassa detta institut med hänsyn till att vi — det är ju vad vi önska — ha en regering som har majoritet bakom sig — den må nu vara sammansatt av ett eller flera partier. Det vi vända oss emot — jag tror att vi alla i kammaren instinktivt reagera där emot — är den ofelbarhetsdogm som trängt sig in i det politiska livet via konstitutionsutskottet. Det är samma ofelbarhetsdogm som förekommer i katolska kyrkan. Praktiskt taget allt vad regeringen av den ena eller andra anledningen gör anses riktigt. Oppositionen känner sig som åklagare, regeringens anhängare som svarande. Men regeringsmajoriteten är också domare. Det finns egentligen icke plats för den lugna oväld som här skulle erfordras. Jag har

själv en gång i kammaren citerat ett uttalande av Adolf Hedin i andra kammaren. Han uttalade 1886, alltså för 63 år sedan, en önskan som ännu är ouppfylld och som enligt min mening alljämt borde kunna uppfyllas, nämligen »att man borde kunna gå till en debatt om anmärkningar icke så som om statsrådet skulle hava att bemöta en personlig förnärmelse utan som till en strid om den rätta uppfattningen om det allmänna bästas krav».

Vi ha i vårt politiska liv exempel på att man kan vid en granskning höja sig över partiintressena. Vi behöva blott peka på statsrevisionen, som utför en av alla erkänd, mycket betydelsefull verksamhet, genom att man där söker koncentrera sig sakligt på tingen. Naturligtvis beror det på att granskningen ej direkt rör regeringen utan ämbetsverken. Detta är förklaringen till skillnaden, men i princip ligger revisorernas granskning eljest på samma plan som konstitutionsutskottets granskning.

Det är eljest mycket besynnerligt — det måste vi erkänna — att fastän bakom en reservationsanmärkning står hela oppositionen, alltså 45—46 procent av riksdagen, finns det mycket små utsikter att ett statsråd ingår i svaromål. Här ha vi i dag, för ögonblicket, nöjet att se några av regeringens ledamöter närvarande. Jag minnes från min journalisttid hur jag sett regeringar av olika kulörer i gåsmarsch med statsministern i spetsen avtåga och lämna fältet fritt, när reservationsanmärkningarna började behandlas. Om en enskild person väcker en motion och frågan går till ett utskott blir denna motion i själva verket mycket grundligt behandlad. Den blir kanske föremål för remiss till olika ämbetsverk, och när frågan kommer tillbaka från utskottet ställs det proposition i kammaren på utskottets förslag i ärendet. Man kan därvid framställa yrkanden, och om det är ett regeringsintresse implicerat, har man all anledning tro att regeringen lägger sig

Granskning av statsrådsprotokollen.

i debatten. Om jag framställer en interpellation, kan jag i 95 fall av 100 enligt inaugurerad praxis beräkna att få svar från vilket statsråd som helst, till vilken jag riktat interpellationen. Så förhåller det sig ej i fråga om reservationsanmärkningar. Utan här, då det gäller reservationsanmärkningar och då nära 200 riksdagsmän stå bakom en viss uppfattning, har man i allmänhet icke möjlighet att få ett svar. Även om denna regering icke avvikit från den praxis som äldre regeringar slagit in på, tycker jag ändå att denna praxis i nuvarande situation mycket litet lämpar sig för en saklig behandling av de problem som här föreligger.

Se vi på själva de problem som behandlats i reservationsanmärkningar under de senaste åren, står det fast, att många av dessa anmärkningar höjt sig över partiintressena och röra problem som äro väsentliga för oss alla, såsom maktfördelningen mellan regering och riksdag eller den enskilda rättssäkerheten. Jag tänker på anmärkningarna rörande utrikesnämnden, importregleringen, frågor rörande näringsfriheten och rörande riksdagens budgeträtt. Antingen ha vi här problem av synnerlig vikt för kompetensen mellan de båda statsmakterna eller frågor som djupt måste intressera människorna.

Man kan ju till sist, herr talman, fråga sig: Hur kan det bli möjligt att få en rättsida på detta område och erhålla en sådan modernisering av 106 och 107 §§ i regeringsformen, som skulle kunna svara mot vår tids behov?

Herr von Friesen nämnde, att § 106, alltså den paragraf i regeringsformen som handlar om konstitutionsutskottets rätt att ställa statsråd inför rätta, skulle ha överlevt sin tid. Jag är ej riktigt säker därpå. Jag tror mycket väl att vi kunna komma i den situationen, att denna paragraf kan behövas, även om vi om fem år kunna fira 100-årsjubileum av det tillfälle då denna bestämmelse sist användes. Vi veta hur det

var i våra grannländer Norge och Danmark under kriget. Om vi råka in i ett krig, kan det mycket väl hända att vi komma in i situationer, då det vore en fördel att utan att stifta särskilda lagar kunna komma till rätta med dessa förhållanden. Vad 107 § beträffar, vill jag bara framkasta en tanke, som måhända kan synas oöverbärgad, men jag har länge lekt med den. Skulle det inte i nuvarande situation, då man i allmänhet förutsätter att regeringen har majoritet i utskottet, vara riktigast, att en kvalificerad minoritet i utskottet hade rätt att framställa anmärkningar och att det ankom på kamrarna att, på ett sätt som särskilt skulle vara reglerat i regeringsformen, ta ställning till dessa anmärkningar? Låt mig säga, att 40 procent eller 33 procent av ledamöterna i utskottet hade rätt att framställa en anmärkning, som skulle prövas och avgöras av kammaren. Det skulle innebära att en debatt kom till stånd, och då hade vi all anledning tro att statsrådet skulle träda in i denna debatt. Det finnes många skäl som tala för ett sådant förslag, bland annat det förhållandet att konstitutionsutskottet, hur det än sammansättes, knappast inom sig kan ha all den sakkunskap som behöves för att fälla domar i riksdagens namn på olika fält. Det kan med andra ord även behövas en eftergranskning av konstitutionsutskottets granskning. Det har ju på sista tiden i viss utsträckning förekommit, att man med gillande eller med ogillande lägger en anmärkning till handlingarna, men det synes mig icke vara något främmande att på detta sätt låta en kvalificerad minoritet framtinga en debatt, i varje fall ett avgörande i kammaren. Jag tror att ett sådant arrangemang skulle framkalla ett större intresse för konstitutionsutskottets viktiga uppgift. Dessutom har jag den uppfattningen — jag vet att andra ha en annan mening — att man borde i större utsträckning än hittills tillämpa förfarande med ingressan-

märkningar. Jag vill lämna alldeles därhän, huruvida något sådant skulle stå i bokstavlig överensstämmelse med regeringsformen i dess nuvarande lydelse. Men de ingressanmärkningar, som då och då praktiserats, ha dock varit ett försök att avpolitisera vissa administrativa frågor och att få uttalanden, som kunna vara vägledande för kommande förvaltningspraxis.

Jag tycker fortfarande, att man, om ingenting annat låter sig göra, skulle kunna slå in på den vägen. Klart står under alla förhållanden för mig — och det är anledningen till att jag begärde ordet — att därest ej initiativ kommer från annat håll borde konstitutionsutskottet, som ju har initiativrätt i grundlagsfrågor, ta upp frågan om 106 och 107 §§ i regeringsformen till behandling. Det gäller här — det blir mitt slutpåstående — icke någon elimination av dessa bestämmelser utan en reformation av dem.

I detta yttrande instämde herr *Mossesson*.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag föreställer mig att inte bara herr Mossesson utan åtskilliga andra av kammarens ledamöter, kanske av riksdagens ledamöter, kunna känna en viss frestelse att instämma med herr Håstad. Det är klart, att vi väl allesammans gått och burit på mycket av vad han här uttalat som kritik av det nuvarande dechargeförfarandet.

Jag skall emellertid ej taga upp dessa intressanta delar av herr Håstads inlägg. Jag vill bara gent emot herr Håstad slå fast, att det var ovanligt malplacerat att just i dag angripa den sittande regeringen för att vi ej ingått i svaromål. Ty såvitt jag vet är det i dag första gången som någon regering så resolut brutit mot den praxis som herr Håstad angrep. I första kammaren har frågan om skötseln av ABA dragits

Granskning av statsrådsprotokollen.

upp, och den frågan har besvarats av kommunikationsministern. Frågan om värnpliktinginkallelserna har framkallat diskussion, och den har besvarats av försvarsministern.

Jag har dess värre ej haft tillfälle lyssna på hela debatten här. Den enda fråga, som under denna tid varit föremål för diskussion, är den i och för sig intressanta om fåravelsproblemet, som herr Anders Olsson i Mora tog upp. Jag avstår att gå in i en diskussion om detta problem. Om det nu framföres anmärkningar mot att regeringsledamöterna icke tillhandagå oppositionen med svaromål, har dock — det vill jag framhålla — denna regering brutit mot denna gamla praxis och gått i svaromål. Under sådana förhållanden tycker jag att herr Håstad skulle ansett det vara så utmärkt och bra, att han ej behövt kritisera andra regeringar som haft annan praxis.

Herr **HÅSTAD** (kort genmäle): Herr talman! Det må vara mig förlåtet, om jag icke har följt även debatten i första kammaren.

I denna kammare har dock ännu intet statsråd varit uppe och deltagit i debatten. Det har emellertid förekommit undantag i detta hänseende förut. På 1920-talet inledde ett statsråd debatten om reservationerna i ett fall, som jag erinrar mig, och statsrådet Mossberg var för två år sedan ivrigt uppe i den s. k. Thunborgsfrågan. Jag vill nu bara med största tacksamhet fastslå, att regeringen har slagit in på en ny princip.

Herr **HÆGGBLUM**: Herr talman! Det är beklagligt, att när diskussionen börjar röra sig om stora ting, jag skall vara nödgad att ta till orda i fåravelsfrågan, som statsministern ej ville gå in på. Saken är den, att jag såsom ordförande i Svenska fåravelsföreningen skrivit under den skrivelse, som enligt reservanternas mening lockat regering-

Granskning av statsrådsprotokollen.

en i fördärvet. Då jag således är den moraliskt skyldige, ber jag att få belysa det beslut, som svenska regeringen fattade och som herr Olsson i Mora bedömt, från andra synpunkter.

Det importerades alltså en del baggar. Innan så skedde, skaffade sig föreningen av veterinärstyrelsen några uppgifter om alla de sjukdomar som kunde anses vara farliga vid import till Sverige. Föreningen skaffade då i England fram veterinärintyg på att baggarna voro fria från dessa sjukdomar. Men den sjukdom, som en del av dem visade sig vara behäftade med, hade veterinärstyrelsen här ingen aning om. Den hade ej givit oss informationer om att vi skulle vara uppmärksamma på denna sjukdom. Vad skulle då föreningen göra? När veterinärstyrelsen skrivit att föreningen i viss mån bär skuld till situationen, är det närmast en elakhet eller fräckhet som veterinärstyrelsen tillåtit sig. Den sjukdom varom här var fråga betraktas ej i England som någon farlig sjukdom. När vi skrev till den i England som sålt djuren, fingo vi ett svar som närmast bagatellerade denna sjukdom. Den sjukdomen är, sade man, allmän där. Det rör sig om en liten infektion i ögonen med någon dags blindhet, men det hela går över, och man räknar ej med denna sjukdom såsom innebärande den ringaste fara.

Av de baggar som voro i karantän voro ej hälften smittade, och den dag slakten ägde rum var så vitt jag minns ingen bagge sjuk. Man kan fråga sig, om det var så nödvändigt med slakten. Samtidigt bestämdes att tre av djuren skulle skickas till veterinärhögskolan för undersökning. En av baggarna kom emellertid lös när den togs ur buren och jagades sedan ihjäl. Den dog ej för att hindra smitta eller som ett offer på veterinärforskningens altare. Vem skulle rätteligen betala en sådan bagge?

De andra två, som voro kvar på veterinärhögskolan, voro följande år så

friska att det inte kunde påvisas någon som helst smitta av ögonsjukdomen. Professor Hjärre, som hade dem om hand, ville ha ut dem på en ö tillsammans med andra får för att bli absolut övertygad om att de ej voro smittofarliga. Det förslaget blev ej godkänt. Djuren skulle slaktas för att hindra att det så småningom blev klart att man hade misstagit sig. Under sådana förhållanden har Kungl. Maj:t, tycker jag, resonerat mänskligt, då Kungl. Maj:t ansett att en svag organisation, som på det här sättet invecklats i en mängd av felbedömmingar, icke bör bära skulden därför, utan att det anslag till förhindrande av smittsamma sjukdomar som finnes blivit använt.

Sedan vill jag bara rätta herr Olsson i Mora när han säger, att fåravelsföreningen inte ansåg sig ha skäl att processa med försäkringsbolaget. Därom vet herr Olsson ingenting. Detta bolag har den fördelen att i sina försäkringsvillkor ha en bestämmelse, att om djur slaktas på veterinärs inrådan, är bolaget skyldigt att betala. Men när det slaktats på Kungl. Maj:ts egen inrådan — man ville ej kalla Kungl. Maj:ts regering för veterinärer — var bolaget ej villigt att betala. Men om ej saken hade ordnats som skett, kan man vara säker på att saken blivit föremål för rättsliga förhandlingar med detta försäkringsbolag.

Ja, herr talman, det hela är en struntfråga, men saken blev föremål för en reservationsanmärkning i konstitutionsutskottet, och då tycker jag, att det kan vara av visst värde att den blir belyst ur denna mera mänskliga synpunkt.

Herr OLSSON i Mora: Herr talman! Jag har ingen anledning att diskutera denna sak med Svenska fåravelsföreningen. Men när herr Hæggbloom gör gällande, att jag ingenting vet om fåravelsföreningens lust att processa sig till ersättning, vill jag bara säga, att

Skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, m. m.

jag konstaterat faktum, då jag relaterat att fåravelsföreningen inte begagnat sig av den möjlighet som den enligt försäkringsvillkoren hade att anhängiggöra rättegång, därest den inte var nöjd med försäkringsbolagets beslut. För övrigt vill jag endast beklaga, att fåravelsföreningen icke ansett sig kunna för sin framställning till Kungl. Maj:t anförä den motivering, som andra kammaren nu fått del av. Jag har, herr Hæggbloom, hållit mig till handlingarna i målet och bedömt denna fråga konstitutionellt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15.**Skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, m. m.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner dels om skyndsamt utredning rörande åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, dels angående tvångskastrering av sedlighetsförbrytare, dels ock med förslag till lag om ändrad lydelse av 41 § sinnessjuklagen.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fem inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 17 i andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och herr *Ståhl*, nr 61 och nr 110 i första kammaren av fröken *Andersson*, nr 75 i andra kammaren av fru *Ewerlöf* och herr *Kyling* samt nr 135 i andra kammaren av fru *Ewerlöf*.

I motionen II: 17 hade hemställts »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en utredning bestående av representanter för den medicinska forskningen, juridisk och social sakkunskap samt föräldrar att skyndsamt överväga möjliga åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare.»

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, II: 17, I: 61, II: 75, I: 110 och II: 135, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Rylander*, fru *Lindström*, herr *Johnsson* i Stockholm och fru *Johnansson* i Skövde, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen i anledning av motionen II: 17 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om anordnande av socialpsykiatriska undersökningar av sedlighetsförbrytare och offer för sådana i enlighet med vad utskottet i utlåtandet förordat samt

B) att motionerna I: 61, II: 75, I: 110 och II: 135 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

2) av fröken *Andersson* och herr *Fagerholm*.

Utskottets hemställan föredrogs, och yttrade därvid:

Herr RYLANDER: Herr talman! Det har varit en ganska allmän föreställning, att sexualbrottsligheten under senare tid har tilltagit avsevärt. Efter den statistik, som utskottet i sitt utlåtande förebragt, är det nog tämligen ådagalagt, att så inte är förhållandet. Man kan snarast säga, att det förefaller som om detta slag av brottslighet icke har ökats. Säkert är emellertid att sexualbrottsligheten på senare år har vållat den största oro i de vidaste kretsar. Den omständigheten att denna oro har avsatt icke mindre än tre olika motioner i detta ärende synes mig vara ett tecken på att det också finns anledning till en sådan oro. Det synes mig att man bör göra vad man kan för att stilla den oro, som gripit en stor del av allmänheten. Det är ju otvivelaktigt också så, att den på senare år förekommande sexualbrottsligheten i vissa fall varit av alldeles särskilt grov art och har utförts under mycket brutala och upprörande former.

Skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, m. m.

Jag har vid behandlingen av detta ärende jämte tre andra ledamöter av utskottet intagit en från utskottsmajoriteten avvikande ståndpunkt till en av de föreliggande motionerna. Trots att utskottets utlåtande har vunnit bifall i första kammaren, vill jag här i andra kammaren med några ord klargöra anledningen till denna min ståndpunkt och till att jag har fogat en reservation till utskottets utlåtande. Det gäller motionen nr 17 i denna kammare, likalydande med en motion i första kammaren, vari yrkas »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en utredning bestående av representanter för den medicinska forskningen, juridisk och social sakkunskap samt föräldrar att skyndsamt överväga möjliga åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare». På detta område äro redan två sakkunnigutredningar verksamma, nämligen straffrättskommittén, som för närvarande förbereder förslag till ny lagstiftning om brotten mot person och som i samband därmed kommer att föreslå ändrade bestämmelser om sexualförbrytelser, samt strafflagsberedningen, som arbetar på en reform inom det straffrättsliga reaktionssystemets område.

Den motion som jag här har berört har vunnit en ganska välvillig behandling i utskottet. I utskottet har en redogörelse lämnats för vad denna motion tar sikte på, nämligen att orsakerna till sedlighetsbrotten, återfallsfrekvensen i sådana brott och de skador, som vållas barn och ungdom genom sexualförbrytare, borde göras till föremål för särskild utredning, emedan en uttömmande behandling av dessa spörsmål inte kan förväntas av de nu arbetande utredningarna. Utskottet säger välvilligt, att det utan tvivel vore »av stort värde, om en ingående undersökning verkställdes på förevarande område. Resultatet av undersökningen», fortsätter utskot-

tet, »skulle kunna tillgodogöras icke blott av straffrättskommittén utan även av övriga utredningar, vilka i sin verksamhet ha att syssla med sexualbrottligheten. Utskottet finner emellertid icke påkallat att tillsätta en särskild kommitté för ändamålet.» Utskottet redogör sedan för hurusom ett par myndigheter, socialstyrelsen och medicinalstyrelsen, visat intresse för en sådan här utredning och slutar med att säga att utskottet förväntar »att erforderliga initiativ komma att tagas av de berörda myndigheterna och utredningsorganen efter samråd med varandra. Utskottet finner därför ej påkallat föreslå riksdagen att rikta någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.»

Enligt reservanternas åsikt är det emellertid inte så, att en utredning av dessa spörsmål kan förväntas av de ifrågavarande myndigheterna eller utredningsorganen. Man kan tvärtom säga, att de arbetande sakkunnigutredningarna i väsentliga hänseenden inte ha att utan särskilt uppdrag syssla med en sådan utredning som avses i motionen. Det gäller ju här socialpsykiatriska specialundersökningar, bestående i bearbetning av de hos medicinalstyrelsen samlade berättelserna rörande verkställda sinnesundersökningar av sexualförbrytare, sjukhusjournaler m. m., som kunna ställas till förfogande beträffande på sinnessjukhus intagna abnorma, och övriga tillgängliga handlingar. Och beträffande de ifrågavarande barnen gäller det också tillgängliga handlingar. Det må nu vara förundersökningsprotokoll, rättegångsprotokoll eller de handlingar, som kunna föreligga hos barnavårdsnämnderna beträffande dessa barn. Straffrättskommittén har yttrat, att det är kommitténs avsikt att vid sin utredning tillgodogöra sig de resultat som uppnåtts inom den vetenskapliga forskningen beträffande orsakerna och bakgrunden till sedlighetsbrott. Kommittén tänker eventuellt begära tillstånd att tillkalla en särskild sak-

Skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, m. m.

kunnig. Men kommittén säger, att mot »en mer omfattande utredning av det slag som åsyftas i motionen har kommittén från sina utgångspunkter intet att erinra». Det är ju tydligt att kommittén inte skulle yttra sig på detta sätt, om den varit av den åsikten, att den utredning som i motionen avses helt fölle inom kommitténs kompetens.

Strafflagberedningen har i sin tur sagt att i den mån »de psykiska behandlingsmetoderna för abnorma genom bearbetning av dylikt material eller på annat sätt böra bli föremål för intensifierat studium är detta enligt beredningens mening en rent medicinsk forskningsuppgift. Åtgärder för främjande av vetenskaplig forskning på detta liksom på andra områden av vetenskapen falla utom beredningens kompetens.» Jag kan i detta sammanhang erinra om att strafflagberedningens ordförande i första kammaren talade för bifall till den av mig m. fl. vid utlåtagandet fogade reservationen. Bearbetningen av det material, som föreligger hos barnavårdsnämnderna och på annat håll beträffande för sexualbrott utsatta barn, synes helt falla utanför varje här nämnt uppdrag.

Socialstyrelsen och medicinalstyrelsen ha också uttalat sig för att en utredning skall komma till stånd. Men båda dessa verk anse att det är onödigt att tillsätta en särskild kommitté för detta ändamål. Socialstyrelsen föreslår att en sådan utredning bör föranstaltas av de bägge ämbetsverken i samråd. Liksom utskottets majoritet finna vi reservanter att det är onödigt att tillsätta en särskild kommitté huvudsakligen för sådana här socialpsykiatriska undersökningar som jag nyss nämnade. Dessa undersökningar torde böra ledas av medicinalstyrelsen och socialstyrelsen i samråd, och det framgår av dessa myndigheters yttranden att de äro intresserade av sådana utredningar. Men såvitt reservanterna kunna förstå är det nödvändigt att Kungl.

Maj:t ger ämbetsverken i uppdrag att föranstalta om en sådan utredning, om den skall komma till stånd. En sådan utredning ligger ju i stort sett utanför vad dessa ämbetsverk egentligen ha att syssla med, och den kommer att kosta en hel del pengar. Med de knappa stater som dessa ämbetsverk i likhet med andra statliga verk ha till sitt förfogande är det inte att förvänta att de i sina petita komma att begära medel för detta ändamål och sätta i gång med dessa utredningar med mindre det föreligger ett särskilt uppdrag. Det framgår också av socialstyrelsens yttrande, att styrelsen förutsatt, att ett särskilt uppdrag skulle lämnas. Då det här rör två särskilda ämbetsverk torde Kungl. Maj:t för att det skall bli en allsidig utredning också böra meddela vissa föreskrifter beträffande hur utredningen skall bedrivas.

Med dessa ord förmenar jag, herr talman, att jag har framfört ganska vägande skäl för att det borde göras en framställning till Kungl. Maj:t om föranstaltande av den undersökning det här gäller. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid utskottsutlåtagandet fogade reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Fru JOHANSSON i Skövde: Herr talman! Då man tar del av de uppgifter, som inhämtats från statistiska centralbyrån angående antalet sedlighetsförbrytelser under åren 1939—1947, måste man erkänna, att man nog trott att det skulle vara en vida mer skrämmande ökning av sedlighetsförbrytelser än vad det verkligen är. Då kanske man skulle kunna säga att det inte är mycket att göra väsen av, i all synnerhet som från straffrättskommitténs sida förslag förberedes till ny lag om brott mot person, vilken ju även kommer att innefatta ändrade bestämmelser om

Skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, m. m.

sexualförbrytelser. Men tyvärr tror jag inte att man härmed lyckas lugna eller övertyga alla uppjagade föräldrar, som numera med största oro sända ut sina barn på egen hand. Folk i allmänhet tro mera på vad som sker omkring dem och vad de läsa i tidningarna än på statistiska uppgifter.

Strafflagberedningen berör i sitt yttrande en sak som jag i detta sammanhang icke kan underlåta att framhålla. Det är vissa tidningars sätt att publicera begångna sexualbrott o. d. Jag vet att man från tidningarnas sida gör gällande att man ägnar stort utrymme just åt dessa ting för att de skola komma till allmänhetens kännedom och för att allmänheten på så sätt skall skärpa sin uppmärksamhet. Men jag tror att de stora rubrikerna med åtföljande noggranna beskrivning av händelseförloppet i minst lika hög grad äro ägnade att ge uppslag och på så sätt bidra till att hos vissa olyckliga abnorma människor väcka till liv känslor som, om saken icke hade ägnats så stort intresse, kanske aldrig skulle ha kommit till utlösning. När jag läser i tidningarna om sexualbrott kan jag aldrig komma ifrån att tidningarna — jag tänker då särskilt på våra stora aftontidningar, ingen nämnd och ingen glömd — inte i första hand tänka på hur de skola bidra till att få bättre förhållanden till stånd på detta område utan i många fall först och främst tänka på att skapa stora rubriker, göra sensation för att kunna få sälja så mycket lösnummer som möjligt. Jag tar härvidlag ingen aftontidning i försvaret.

Det är säkerligen andra och mera djupgående åtgärder som behöva vidtagas för att få en ändring till det bättre till stånd. Jag tänker i detta sammanhang på de barn, som ha blivit utsatta för sedlighetsbrott. De förhör som anställas med dessa barn lämna säkerligen en hel del övrigt att önska. Jag är övertygad om att den skada, ett

barn i regel har tagit av ett begånget brott, icke minst i psykiskt hänseende, förvärras genom de förhörsmetoder som användas. Man behöver säkerligen komma fram till andra, mera varsamma metoder, då man skall höra barnen. Många av kammarens ledamöter läste kanske för en tid sedan i tidningarna om ett fall som belyser detta. Det gällde en liten flicka, inte mer än 3—4 år, som hade blivit utsatt för något sedlighetsbrott. En polissyster hörde flickan, och flickan berättade ganska utförligt för polissystemen hur det hela hade gått till. Och när polissystemen talat med flickan och fått de upplysningar hon behövde, frågade flickan om hon fick sjunga en sång. Hon sjöng då efteråt »Sov du lilla vide ung». Jag tycker detta säger en hel del om de förhörsmetoder som *kunna* förekomma. Om dessa förhör anställas på ett olämpligt sätt kan det hända att barnen taga mera skada därav än av själva den handling, för vilken de varit utsatta.

En utredning som tar sikte på att utreda orsakerna och bakgrunden till sedlighetsbrotten skulle säkerligen vara av stort värde. Jag tänker i detta fall inte bara på sexualförbrytarnas offer utan även på dessa oftast sjuka människor som utföra handlingen. Man kanske många gånger i ren desperation dömer dessa människor alltför hårt. Jag tror att även dessa skulle behöva hjälp och stöd ifrån samhällets sida.

Många sammanslutningar, som äro väl förtrogna med allmänhetens oro inför det problem som här rullas upp, vädja nu om att någonting skall göras och att det göres snart. Till första lagutskottet har inkommit en skrivelse ifrån Skånes socialdemokratiska kvinnodistrikt, som varit samlat till ett möte, besökt av omkring 300 mödrar. I denna skrivelse göres framställning om att en skyndsam utredning angående lämpliga åtgärder till skydd mot sexuellt övervåld mot barn måtte vidtagas. Denna framställning tror jag

Skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, m. m.

ganska starkt belyser vad svenska folket just nu känner.

Med tanke på de förhoppningar, som allmänheten ställer på Sveriges riksdag i denna så vitala fråga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som av herr Rylander m. fl. fogats till första lagutskottets utlåtande.

Herr HEDLUND i Östersund: Herr talman! Jag har begärt ordet för att påpeka, att det inte föreligger den minsta skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning beträffande sedlighetsbrotten och deras bekämpande. Både utskottet och reservanterna anse det vara nödvändigt att en lagstiftning kommer till för att hindra sedlighetsförbrytarnas framfart i samhället. Alldeles bortsett från att ingen nämnvärd ökning av sedlighetsbrotten kan konstateras äro utskottet och reservanterna ense om att åtgärder böra vidtagas på detta område. Uppfattningarna skilja sig endast i fråga om en liten detalj, så obetydlig, att jag inte förstår, att man på denna kunnat bygga en reservation.

Utskottets ärade ordförande har här redogjort för hur saken ligger till. Utredningen beträffande lagstiftningen rörande sedlighetsförbrytarna pågår genom två högt kvalificerade utredningskommittéer, straffrättskommittén och strafflagberedningen. Att dessa utredningar i fråga om juridisk sakkunskap äro högt kvalificerade råder väl intet tvivel om. Båda kommittéerna äro beredda att skyndsamt slutföra utredningsarbetet och säga sig inte ha någonting emot att en ytterligare utredning verkställas för att vetenskapligt utröna följderna av de olyckor som drabba minderåriga genom sedlighetsförbrytare. På detta senare bygger reservationen. Utskottet säger även, att det är synnerligen önskvärt att en sådan utredning sker. Jag frågar då liksom utskottsmajoriteten: När socialsty-

relsen och medicinalstyrelsen, var och en på sitt område ledande organ för dylikt utredningsarbete, äro beredda eller i varje fall intresserade av att en utredning på detta speciella område kommer i gång, varför skall då riksdagen begära att Kungl. Maj:t skulle tillsätta en utredning, vilken utan tvivel kommer att fördröja det utredningsarbete, som straffrättskommittén och strafflagberedningen nu bedriva? Jag frågar mig: När medicinalstyrelsen förfogar över material beträffande sedlighetsförbrytarna, som behöver vetenskapligt bearbetas, varför sätter då inte medicinalstyrelsen i gång denna utredning? Behöver den pengar så är det ju dess skyldighet att begära de behövliga medlen för en sådan utredning. Och när även socialstyrelsen säger sig förfoga över material för att kunna göra, jag höll på att säga en vetenskaplig utredning av en del frågor, som falla inom dess verksamhetsområde, varför sätter man inte i gång därmed? Socialstyrelsen säger i varje fall, att den är beredd att göra det, och då tycker jag att riksdagen skulle kunna lugna sig. Om två högt kvalificerade kommittéer arbeta med lagstiftning mot sedlighetsbrotten och två högt kvalificerade ämbetsverk äro beredda att ta upp de frågor som beröras i motionen, då förstår inte jag, varför riksdagen skall begära att utöver detta en utredningskommitté skall tillsättas, som skall ha hand om de små detaljer, som utskottets ärade ordförande har berört.

Jag yrkar, herr talman, bifall till första lagutskottets hemställan.

Fru GÄRDE WIDEMAR: Herr talman! Jag noterar med tacksamhet herr Hedlunds i Östersund välvilliga inställning till denna fråga. Det är riktigt att det i sak icke råder någon skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas inställning härvidlag. Det är bara den

Skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, m. m.

olikheten att majoriteten väntar att medicinalstyrelsen och socialstyrelsen skola utföra den önskade utredningen utan något uppdrag. För min del tror jag i likhet med herr Rylander och övriga reservanter, att det är alltför optimistiskt att tro, att dessa myndigheter skola göra utredningen utan något uppdrag. Såvitt jag förstår finns det knappast någon möjlighet för dem att göra det, då det måste bli en ganska omfattande utredning. Enbart den omständigheten att dessa myndigheter, trots att de själva uttalat uttryckliga önskemål om att en sådan utredning bör komma till stånd, ännu ej ha börjat därmed, visar att de anse sig icke kunna göra den utan uppdrag. I deras utlåtanden sägs också, att de förvänta sig att få uppdrag att göra en utredning. Medicinalstyrelsen förordar sålunda, att en allsidig socialpsykiatrisk undersökning av ett antal sexualförbrytare och deras offer skyndsamt måtte komma till stånd. Socialstyrelsen uttalar, att det bör lämpligen uppdragas åt medicinalstyrelsen att i samråd med socialstyrelsen låta verkställa de erforderliga specialundersökningarna.

Herr Rylander och övriga reservanter ha gått på den linjen, att det skulle givas ett särskilt uppdrag från Kungl. Maj:t. Vi motionärer hade naturligtvis från början hoppats, att utskottet skulle tillstyrka bifall till vårt yrkande i motionen. Men vi vilja nu förklara, att vi äro nöjda med den inställning som reservanterna ha intagit, och vi ansluta oss till deras yrkande.

Jag tror att det skulle väcka mycket missnöje ute i landet, om vi släppte denna fråga utan någon som helst åtgärd från riksdagens sida. Det skulle lätt komma att ingiva den uppfattningen, att vi ringaktade detta problem.

Det är visserligen sant, att antalet sexualbrott icke har ökats under de senare åren. Annat har åtminstone jag icke heller påstått. Vad jag gjort gällande är att man numera kommit till

ökade insikter om de skador, som åstadkommas på barnen och på samhället i dess helhet genom sexualbrottsligheten. Man har genom vetenskaplig forskning kunnat påvisa, att många människor som vuxna förete allvarliga psykiska skador till följd av sexuella förbrytelser, som de ha blivit utsatta för i sin barndom eller ungdom. I alla utlåtanden, som ha kommit in till utskottet, framhålles också vilka stora faror som sexualbrott mot barn föra med sig.

Eftersom vi nu ändå alla vilja ha denna utredning, borde riksdagen kunna besluta att den skall äga rum. Frågan har väckt stor oro ute i landet, och denna oro blir icke stillad förrän vi ha visat, att vi verkligen behärta frågan och vilja göra något åt den. Det är som jag förut påpekat i sak ingen skillnad mellan utskottsmajoriteten och oss. Jag tycker dock att kammaren kan visa sin goda vilja att medverka till att få en rättelse till stånd på detta område. Det är i alla fall barnens säkerhet och hälsa det gäller.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Rylanders m. fl. reservation.

Häruti instämde herr *Ståhl*.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Rylander m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde emellertid vötering, i anledning varav efter given varsel följande vöteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Rylander m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 111 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså befallit den av herr Rylander m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 16.**Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 mars 1949 dagtecknad proposition, nr 136, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; samt

3) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 28 maj 1948 (nr 245) med

vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått tre i anledning av densamma väckta motioner. I motionerna i första kammaren nr 289 av herrar *Johannesson* och *Uhlén* samt inom andra kammaren nr 363 av herrar *Sköldin* och *Edberg*, vilka motioner voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling, innebärande att under nu rådande bostadsbrist alla lägenheter, som bli hyreslediga, skola uthyras genom den kommunala bostadsförmedlingen samt förbud mot att lägenhet uthyres på annat sätt».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med förklaring, att det genom förevarande proposition, nr 136, framlagda förslaget till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

B. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition, nr 136, framlagda förslagen till

1) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; och

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 28 maj 1948 (nr 245) med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m.

C. att motionerna I: 264, I: 289 och II: 363 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande utskottets hemställan

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

under C. av herr *Uhlén*, som ansett att utskottets utlåtande därutinnan bort, med beaktande av den motivering, som lämnats i motionerna I: 289 och II: 363, ha utmynnat i hemställan,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning av frågan om lämpligheten att medgiva kommunerna rätt att, i de fall dessa så funne nödigt, genomföra obligatorisk kommunal bostadsförmedling samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen föranledde;

2) beträffande motiveringen till utskottets hemställan

dels av herr *Hellbacken*, utan avgivet yrkande;

dels och av herrar *Hallagård*, *Esklison*, *Sunne*, *Jacobsson* i Igelsbo, *Ryberg*, *Stjärne* och *Kyling*, vilka ansett, att motiveringen, såvitt anginge utskottets avstyrkande av motionerna I: 264, I: 289 och II: 363, bort hava annan, av reserverna angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **EDBERG**: Herr talman! Jag har tillsammans med herr *Sköldin* väckt en motion om möjlighet för kommun att med regeringens medgivande besluta införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling. Andra lagutskottet har avstyrkt motionen.

Det är icke första gången, som denna fråga är före i kammaren. Den var före 1943, den var före 1947 och den var före 1948. Utskottet har varje gång avstyrkt.

Jag förstår utskottets betänksamhet gentemot att införa nya krisbestämmelser eller skärpa dem som vi redan ha. Jag vill säga, att jag delar denna betänksamhet. Det finnes väl för övrigt ingen som ej önskar, att de bestående, av krisförhållandena betingade regleringarna skola kunna avvecklas så snart

som möjligt. På denna punkt råda inga delade meningar mellan utskottsmajoriteten och motionärerna.

Men de olägenheter, som bristläget har framkallat, kommer man ju icke ifrån genom allmänna talesätt om det olustiga i bestående eller nya regleringar. Här är det icke fråga om huruvida en reglering är olustig eller ej. Först och främst gäller det ingen ny reglering utan bara ett komplement till den reglering, som vi redan ha i hyresregleringen. Denna anser säkerligen ingen i denna kammare att vi kunna avskaffa i nuvarande läge. Då blir den andra och väsentliga frågan den, huruvida detta komplement kan vara nödvändigt eller i vart fall socialt angeläget.

Utgångsläget för resonemanget måste ändå vara den bestående bostadsbristen. När man tidigare avböjt att införa skärpta bestämmelser, har det skett därför att man väntat en rätt snar förbättring på bostadsmarknaden. Nu måste emellertid utskottet taga till en annan argumentation, när det avstyrker den framställning som gjorts. Utskottet säger så här: »Till stöd för yrkandet att nu införa obligatorisk kommunal bostadsförmedling kan sålunda icke åberopas någon skärpning av bostadsbristen.»

Det är alltså en annan motivering än den tidigare. Det kan naturligtvis i stort sett vara sant, att ingen skärpning har skett. Men gentemot detta kan man säga, att det är illa nog att bristen består. Den lättnad, som alla efter krigets slut hoppades skulle inträda och som motiverade, att man vilade på hanen, har icke inträtt. Utskottet redovisar själv några siffror, som framräknats av bostadsstyrelsen och som visa, att för åren 1945—1947 fick man ett nettotillskott på 115 000 lägenheter i vad man med myndigheternas ordgörarglädje kallar för kvotorterna, men under samma tid ökades antalet hushåll i kvotorterna med praktiskt taget exakt lika mycket eller med 114 000 på grund av

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

inflyttningar och den ökade äktenskapsfrekvensen. Det betyder, att bristläget var exakt detsamma 1947 som året efter krigsslutet. Någon förbättring inträdde som bekant icke förra året. Att läget ej skulle ha förvärrats är för övrigt en sanning med vissa modifikationer. Det gäller i vart fall icke för de större städerna med den otillfredsställande kvot-tilldelning, som de i regel ha haft. Där kan man i stället peka på en försämring, som låter sig klart sifferbeläggas. Jag skall icke trötta kammaren med många siffror utan bara be att få illustrera mitt påstående med ett par.

I Göteborg kunde man enbart under första kvartalet i år inregistrera en försämring, som visade sig bland annat däri att antalet bostadssökande, som den 1 januari var 8 796, den 31 mars var uppe i 9 506. Det är alltså en ökning på ett kvartal med praktiskt taget 700. Dessa nya bostadssökande voro familjer, som till större delen saknade egen lägenhet. De som saknade egen lägenhet ökades från 4 889 till 5 546; av dem voro barnfamiljerna respektive 1 633 och 1 769.

Det är torra siffror. Men bakom dessa torra siffror, som man kan få från alla våra större städer, döljer sig en mängd personliga tragedier, fall där familjer på upp till sju, åtta eller nio personer få tränga ihop sig i en enrummare, eller sådana förhållanden som att tre familjer kunna få dela en tvårummare, att unga människor ha svårigheter att sätta eget bo, att gifta få bo åtskilda hos sina föräldrar, att familjer få bo i kolonistugor o. s. v.

Bristläget består alltså, och på sina håll har det förvärrats, tvärtemot vad vi kalkylerade med när kriget var slut. Men, säger utskottet, bristläget torde dock icke komma att förvärras under den närmaste tiden. Jag vill icke taga upp någon polemik med utskottet; här rör man sig i mycket med förmodanden. Jag vill bara hänvisa till att bostadsstyrelsen, vars omdöme i hithörande

frågor väl icke kan fränkännas allt vitsord, i en skrivelse, som delvis citeras i utskottsutlåtandet, räknar med att utsikterna för det närmaste året snarast pekar mot fortsatt försämring av läget och att möjligheterna till en effektiv bristavveckling med all sannolikhet måste dröja flera år.

Utgångsläget är alltså detta, att den bostadsbrist, som rädde vid krigsslutet; består alltjämt, och att någon utsikt till snar förbättring icke kan skönjas utan att man snarare får räkna med en fortsatt försämring. Det gör att man i varje fall icke kan tänka sig att slopa hyresregleringslagen inom den tid som kan överblickas. Men om en lag skall ha någon mening måste den respekteras. Om den någorlunda skall tjäna sitt syfte, måste den vara någorlunda effektiv. Nästa fråga måste alltså bli: Fungerar hyresregleringslagen tillräckligt effektivt? Svaret måste dess värre bli nej. Vi veta säkerligen alla, att det förekommer en rad företeelser på bostadsmarknaden, inför vilka myndigheterna stå maktlösa, därför att de icke ha tillräckligt effektiva instrument till sitt förfogande. Det är säkerligen icke obekant för någon i denna kammare, att det florerar en svartabörshandel med lägenheter, som i vart fall i de större städerna har tagit sig allt mer utmanande former under de senaste åren. Det gäller framför allt i huvudstaden, men fenomenet är icke främmande för en rad andra platser. För överlåtelse av en lägenhet kräves det ofta en ersättning på 3 000, 4 000 eller 5 000 kronor. Man kan få fram isolerade fall, där överlåtelssumman gått upp till 9 000 kronor; i något enstaka fall ha upp till 12 000 kronor begärts. I utskottets utlåtande säger man ju också, att »vissa omständigheter tyda på att under de sist förflutna åren dylika ersättningar blivit allt vanligare». Ja, herr talman! Omständigheterna torde verkligen tyda på detta.

Jag har här framför mig anteckningar om en rad individuella fall, som

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

det skulle vara nog så intressant att få berätta. Jag skall avstå från att göra det, därför att de illustrera bara den faktiska verkligheten, men de säga självfallet ingenting om omfattningen. Det ligger i sakens natur, att det icke går att få fram en verklig kartläggning på detta område. Det är ju två parter inblandade, och som regel äro båda parterna intresserade av att förhållandena ej komma i ljuset. Att omfattningen emellertid ej är obetydlig kan man sluta sig till av en rad omständigheter. Jag tror att polisens skojarrotel här i Stockholm skulle kunna berätta om hur polisen ofta får utreda frågor om brott mot hyresregleringen, oftast uttagande av olaga vederlag i samband med lägenhetsöverlåtelse. Många, kanske de flesta anmälningarna leda ej till åtal, därför att bevis saknas. Affärerna göras som bekant upp utan vittnen och utan kvitton. Hyresgästföreningarna få också allt oftare mottaga förfrågningar angående skäligheten av begärda ersättningar. Det uppfattas ofta av allmänheten som något naturligt, att en överlåtelssumma skall betalas; det håller liksom på att ingå i medvetandet. Frågan gäller egentligen bara vad som kan betraktas som skälig taxa.

Sekreteraren i hyresnämndernas centralkansli här i Stockholm kan berätta, att kansliet så gott som dagligen uppvaktas av personer, som fråga sig för om villkoren för att få övertaga hyreslediga lägenheter. En del slutsatser kanske man också kan dra av hyresannonserna i dagspressen. Hyresgästernas riksförbunds advokat, som har haft anledning att rätt ingående syssla med dessa frågor, räknar med att 90 procent av alla lägenheter, som utannonseras i dagspressen, icke kunna erhållas utan viss kontant ersättning, varvid 3 500 kronor uppgives vara vanligt för mindre lägenheter. De som icke fordra någon ersättning ha ju mycket liten anledning att annonsera om sina lägenheter.

Försiktigtvis nämnes i annonserna ganska sällan någonting om villkoren — orsaken ligger i öppen dag — men det har dock förekommit. Jag har sett annonser både i Stockholm och i Göteborg, där lägenheter ha utbudits till »högstbudande»; jag har för övrigt ett par sådana annonser med mig här.

När det råder brist på ett område måste man ransonera på ett eller annat sätt. Det gäller också i fråga om bostadsbristen. Men den ransonering, som där äger rum, sker nu i alltför hög grad icke efter angelägenhetsgrad, utan det blir så att den penningstarke får ett försprång framför den penningssvaga. Följderna av detta system, som nu råder, ha ju blivit att de som äro mest i behov av lägenheter ofta komma längst ner i kön. Redan från begynnelsen äro de så att säga utslagna ur tävlan, därför att de icke kunna uppbringa erforderligt belopp.

Utskottet har två huvudargument mot tanken att införa obligatorisk hyresförmedling. Man säger bland annat — det är det första stora huvudargumentet — att man skulle »överbältra ansvaret för barnfamiljernas bostadsförsörjning på vissa enskilda medborgare». Jag måste, herr talman, säga, att jag har utomordentligt svårt att följa med i detta resonemang. Jag skulle ha reagerat redan om jag hade hört det från fastighetsägarhåll. Jag är övertygad om, att socialt ansvarskännande fastighetsägare icke resonera på sådant sätt. De ha på flera håll trätt i kontakt med myndigheterna för att tillgodose behovssynpunkten, i varje fall i nybyggda fastigheter. Men vad skall man säga, när man hör ett sådant resonemang från ett av riksdagens utskott? Man kan fråga: Vad har fastighetsägandet eller fastighetsförvaltandet för funktion i samhället? Har icke fastighetsägaren en social funktion: att tillhandahålla bostäder åt folk som behöver dem, vare sig det är familjer med eller utan barn?

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

Kan det anses socialt anständigt, att barnfamiljerna skola ställas längst ned i kön? Eller är det samhället ensamt, som skall taga på sig ansvaret för att barnfamiljerna få tak över huvudet? Som bekant är den kommunala bostadsproduktionen ännu inte av den omfattningen, att samhället kan sörja för den saken, och om man anser, vilket utskottet tycks göra, att de privata fastighetsägarna normalt inte skulle ha någon speciell skyldighet i detta avseende, kommer man ändå tillbaka till detta, att man måste ta hänsyn till det rådande bristläget. Man måste fråga sig: Vilket är angelägnast, att tillgodose en del fastighetsägares önskan att slippa barn i sina fastigheter eller att tillgodose en rad barnfamiljers behov av bostad?

För att inte något missförstånd skall uppstå vill jag här erinra om att det aldrig från motionärernas sida har varit fråga om någon absolut och ovillkorlig hänvisning från bostadsförmedlingarnas sida. Vi ha förutsatt, att fastighetsägarna skulle få rätt att inom ganska vida gränser själva välja sina hyresgäster bland de till bostadsförmedlingen anmälda. Vi mena också, att speciella hänsyn måste tagas till ägare av mindre fastigheter, fastigheter med exempelvis endast två lägenheter, och likaså vid lägenhetsbyten. Detta kan också utan tvekan ske, utan att själva huvudprincipen för den skall förkastas.

Men så kommer utskottet fram till sitt huvudargument nr 2. Man säger nämligen, att en vidlyftig administrativ apparat skulle bli nödvändig, om kommunerna på detta sätt skulle få möjlighet att göra bostadsförmedlingen obligatorisk. Detta motsäges faktiskt av sakkunskapen på området. Från Malmö kommunala bostadsförmedling förklarar man, att bostadsförmedlingsarbetet inte nämnvärt skulle belastas genom att förmedlingen bleve obligatorisk. I Göteborg rapporterar man från bostadsför-

medlingen, att nu offras flera timmar på jakt efter bostäder än som motsvara det merarbete, som förmedlingen skulle förorsakas, om riksdagen beslutar obligatorisk förmedling. Och från Stockholm säger man från bostadsförmedlingens sida, att, även om verksamheten ökas genom att lägenheter i det äldre bostadsbeståndet tillkomma, skulle organisationen som sådan inte behöva ändras; vad som erfordras är endast en viss utökning av personalen. Intendenten på bostadsförmedlingen säger sig önska, att den skall bli obligatorisk, därför att det ger ökade möjligheter att hjälpa de i bostadshänseende sämst ställda. Det förefaller alltså, som om farhågorna för den vidlyftiga administrativa apparaten lindrigt talat skulle vara ganska överdrivna.

Jag vill också till slut erinra om att ute i landet finns det en mycket stark och växande opinion bakom kravet på att en kommunal bostadsförmedling, i vart fall i en del av de större städerna, göres obligatorisk. Det är ingen tillfällighet att frågan allt sedan 1943 vid upprepade tillfällen har kommit före i riksdagen. Jag har framför mig en tidning, där en rubrik talar om, att 70 000 hyresgäster i Svealand kräva obligatorisk kommunal bostadsförmedling. Och bara för några dagar sedan uttalade hyresgästföreningen i Stockholm sin mycket stora besvikelse över den ståndpunkt första kammaren intagit i frågan och fortsatte, att det ur social synpunkt vore ytterst beklagligt, om även andra kammaren skulle fatta samma beslut. Men inte bara de organiserade hyresgästerna stå bakom detta krav. Kommunalmännen i våra större kommuner önska i regel få detta redskap i sin hand för att komma till rätta med de på många platser rådande oeffterrättliga förhållandena. Kanske jag också får erinra om att bostadsstyrelsen, som inte är främmande för läget på bostadsmarknaden, i den skrivelse jag förut hänvisat

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

till även har uttryckt önskemål om att de kommuner, som finna det angeläget, skola få möjligheter att föreskriva obligatorisk bostadsförmedling efter Kungl. Maj:ts medgivande.

Det finns, herr talman, en reservation fogad vid utskottsutlåtandet, som är avgiven av herr Uhlén och i vilken han önskar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa, att regeringen måtte låta verkställa skyndsamt utredning i frågan om lämpligheten att medgiva kommunerna rätt att, i de fall dessa så finna nödigt, genomföra obligatorisk kommunal bostadsförmedling och förelägga riksdagen det förslaget, vartill utredningen kan föranleda. Jag tycker för min del, att detta är det minsta, som riksdagen skulle kunna begära, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Uhlén avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Netzen* och *Sehlstedt*.

Herr KYLING: Herr talman! Beträffande själva hyresregleringslagen råda inga delade meningar i utskottet, utan vi anse oss allesamman tvungna att förlänga den ytterligare ett år. Meningarna äro däremot något delade i fråga om de i bägge kamrarna avgivna motionerna. Man kan dock säga, att enigheten om avslag på motionerna är så stor, att endast en av utskottets ledamöter, nämligen herr Uhlén, som herr Edberg nyss nämnde, i en reservation har yrkat bifall till motionerna.

När vi i utskottet ha gått att behandla detta ärende, ha vi varit fullt på det klara med alla de besvärligheter, som för tillfället vidlåda bostadsmarknaden. Herr Edberg har berikat denna diskussion genom att ge många värtliga exempel på hur svartarbetsjobbare och andra för tillfället kunna tjäna stora summor på grund av bostadsbristen, och jag delar helt hans uppfattning i det avseendet och skulle också

kunna ge åtskilliga exempel på samma sak. Men det är inte av behovet påkallat, ty på denna punkt tyckas vi vara fullkomligt överens.

När vi emellertid sedan komma till själva lösningen av frågan, nämligen hur denna obligatoriska hyresförmedling skall kunna genomföras och vilka besvärligheter, som därvid komma att möta, ha vi i utskottet kommit till den uppfattningen, att det är vida mera av nackdelar än av fördelar förenat med en dylik obligatorisk hyresförmedling. Till att börja med kan man inte blunda för att det kommer att bli betydande inskränkningar i den enskildes avtalsfrihet. Vederbörande får inte längre välja de hyresgäster han vill ha. Det kan ju sägas, att det är en sak, som ligger vid sidan av själva frågan, därför att fastighetsägarna skola, som herr Edberg säger, ha social ansvarskänsla, så att ingen blir utan tak över huvudet. Men vi få också tänka oss, att det finns sådana, som inte höra till de större fastighetsägarna i samhället, folk som inte ha många lägenheter till sitt förfogande att hyra ut. Hur ofta byggs det inte t. ex. i våra villastäder fastigheter med bara två lägenheter. Där brukar det ofta vara så, att den som bygger fastigheten inte vill ha vem som helst som hyresgäst. Han vill helst ha t. ex. en släkting eller någon nära bekant; han vill med andra ord ha en hyresgäst, som han kan trivas med. Frågan är naturligtvis denna: Skola dessa villafastigheter gå utanför den obligatoriska hyresförmedlingen eller skola de komma med i detta sammanhang?

Vidare talade herr Edberg om den administrativa apparaten och ansåg, att denna på intet sätt kommer att bli så förfärligt besvärlig. Han återopade stöd för denna sin mening från städer, där man redan har en sådan kommunal hyresförmedling, och han framhöll, att det utan tvekan skall gå att göra denna hyresförmedling obligatorisk utan att man därmed skulle komma att fördyra

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

den administrativa apparaten något väsentligt eller göra det svårare för den att arbeta. Det är emellertid en sak, som herr Edberg i detta sammanhang kanske inte har tänkt på eller som gått honom förbi. I en större stad skall den administrativa apparaten, d. v. s. den obligatoriska hyresförmedlingen, placera ut de olika hyresgästerna på olika platser i olika fastigheter. Är det då någon som tror, att alla dessa hyresgäster och alla dessa fastighetsägare komma att vara överens med den obligatoriska hyresförmedlingsapparaten? Helt säkert blir det många, som komma att vilja överklaga hyresförmedlingens beslut, och herr Edberg kan väl inte mena, att den kommunala nämnd, som fördelar lägenheterna mellan olika hyresgäster, skall ha diktatorisk makt att avgöra de olika fallen. Överklagningar måste givetvis kunna ske, och jag kan inte tänka mig annat än att vid sidan av denna nämnd måste inrättas någon sorts besvärsinstitut och ordnas ett besvärsförfarande på ett eller annat sätt.

En annan sak, som man också måste tänka på, när det gäller den obligatoriska hyresförmedlingen, är naturligtvis frågan: Om en fastighetsägare — han må ha en stor eller en liten fastighet — får sig hyresgäster tillsända, som inte förmå betala hyran, vem skall då träda in och svara för kostnaden? Skall fastighetsägaren vara skyldig att bli utan den hyra, som han rätteligen skulle ha, eller skall kommunen träda in och betala den? Eller mena motionärerna, att staten skall träda till och svara för den förlust fastighetsägaren gör därför att han har fått en hyresgäst sig påbördad, som inte kan betala hyran? Man kan väl ändå inte gå så långt att man säger, att fastighetsägarna uteslutande skola ha ett socialt ansvar, utan man måste väl också säga, att fastighetsägarna för att kunna fylla ett socialt ansvar måste ha möjlighet att kunna ekonomisera de fastigheter som de ha byggt, ty annars

kommer man ju här fullkomligt ut på det sluttande planet.

Vidare säger herr Edberg i sitt anförande, att den hyreslag vi för närvarande ha inte alls fungerar på ett effektivt sätt. Jag är den förste, herr Edberg, att dela den uppfattningen, men, herr Edberg, är det inte ett kännetecken på alla krislagar, att de inte fungera effektivt? Vi skola något längre fram enligt föredragningslistan behandla en sådan krislag, nämligen bestämmelserna rörande slaktgodemännen. Är det någon här i kammaren, som vågar säga att slaktgodemannainstitutionen har fungerat effektivt? Jag kan inte tänka mig, att någon kan göra det. Och jag kan peka på den ena krislagen efter den andra. Om man vill få en krislag att fungera effektivt, torde det inte kunna gå på annat sätt än att varje människa, som har med lagen att göra, får avstå från en större eller mindre, jag skulle tro en större del av sin personliga frihet.

Det är allt detta som gör, att vi i utskottet ha gått emot motionerna och att utskottet har ansett, att det är så många väsentliga svårigheter och nackdelar förenade med en sådan obligatorisk hyresförmedling, att man inte har möjligheter att genomföra den.

Nu har, som kammarens ledamöter ha sett, vid detta andra lagutskottets betänkande fogats — förutom den nyss nämnda reservationen — en reservation av ett antal av utskottets ledamöter. Alla, som ha varit med om att yrka avslag på motionerna, ha nämligen inte kunnat enas helt om motiveringen för detta avslag. I stort sett kan man säga, att motiveringarna äro likadana, men på ett par punkter ha några reservanter velat ha en annan formulering.

Det gäller till att börja med följande passus, som vi reservanter inte ha kunnat få med i utskottets motivering, nämligen: »Utskottet vill slutligen framhålla att utskottet till fullo delar departementschefens uppfattning om angelä-

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

genheten av att så snart som möjligt avveckla krisregleringarna och icke skärpa dem.» Det ansågs nämligen, att man därigenom skulle ge något på hand, att man därmed skulle invagga folk i den tron, att det snart nog skulle gå att upphäva hyresregleringen. Jag är övertygad om att ingen kan tolka denna passus på det sättet. Men däremot tror jag, att det spelar mycket stor roll ute i vårt land, om medborgarna få klart för sig, att riksdagen mycket klart och med skärpa i olika sammanhang säger ifrån, att krisregleringar av vilken form och vilken art de vara må inte skola behöva finnas en enda dag längre än som är nödvändigt.

Vidare har den reservation jag talar för velat stryka sista meningen i utskottets förslag där utskottet säger: »Utskottet förutsätter därför att, därest läget på bostadsmarknaden skulle försämras eller utvecklingen i övrigt förändra därtill, Kungl. Maj:t kommer att för riksdagen framlägga förslag till erforderliga åtgärder för att möjliggöra en tillfredsställande fördelning av det förefintliga beståndet av hyreslägenheter.» Jag skulle för min del ha kunnat vara med om en sådan skrivning, om den nu hade varit behövlig. Det sägs emellertid i denna mening inte bara, att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag, om bostadsmarknaden försämras, utan det finns också några ord om att det skall ske, om utvecklingen i övrigt skulle förändra därtill. Vad menar man med orden »eller utvecklingen i övrigt förändra därtill»? Jag tycker det är att ge alltför mycket på hand, om man går med på en sådan skrivning.

Nu ha vi emellertid bland reservanterna fullt klart för oss, att Kungl. Maj:t följer detta ärende mycket ingående. Vi skriva nämligen i vår reservation: »Emellertid vill utskottet erinra om att departementschefen i den föreliggande propositionen uttalat att frågan om behovet av att införa en obligatorisk bostadsförmedling är föremål för fortlö-

pande uppmärksamhet inom Kungl. Maj:ts kansli.»

När nu alltså Kungl. Maj:t i kansliet följer detta ärende mycket noggrant, tycker jag det är fullkomligt onödigt att riksdagen begär, att Kungl. Maj:t skall lägga fram ett förslag till obligatorisk hyresförmedling, ett förslag, som vi äro övertygade om icke kan genomföras, därför att det är alltför många besvärigheter förknippade därmed.

Jag ber, herr talman, att med vad jag här har anfört få yrka bifall till den reservation, som är framburen av herr Hallagård m. fl.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande fogat en blank reservation, därför att jag i likhet med den siste talaren hade velat, att utskottet skulle understryka vad departementschefen har anfört i propositionen, att vi skulle medverka till att snarast möjligt avveckla kristidsregleringarna. Detta innebär givetvis icke att man skall avveckla hyresregleringen, som ju är så nödvändig att den egentligen inte bör ingå i detta begrepp. Men jag hade gärna önskat, att detta departementschefens nttalande också hade understrukits i utskottets utlåtande.

Vad som här har anförts tidigare i denna fråga kan jag i vissa avseenden understryka, men jag kan också säga till herr Edberg såsom motionär, efter det anförande som han har hållit här i dag, att när en av huvudmotionärerna under utskottsbehandlingen skulle svara motionen, kunde han egentligen inte påvisa något, som skulle styrka behovet av att få en bindande kommunal bostadsförmedling på detta område. Herr Uhlén meddelade, att i Malmö har man en kommunal hyresförmedling, och han omvittnade att denna förmedling fungerade på ett utmärkt och tillfredsställande sätt. Men även om så är förhållandet i Malmö och i andra tätorter, där man har infört systemet, exem-

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

pelvis i Göteborg, finns det väl därför ingen anledning att locka kommunerna i landet att införa bostadsförmedling. Det bör stå de kommuner fritt, som anse det nödvändigt, att införa kommunal bostadsförmedling och på detta sätt få det behov tillfredsställt, som man eftersträvar.

Det finns en sak, som inte har nämnts under de anföranden, som ha hållits före mig, men som det kan vara lämpligt att påtala. Herr Kyling var inne på det något, men jag skall först säga en annan sak. Antag exempelvis, herr Edberg, att det är en ung familj, som bygger sig ett bostadshus och inreder en lägenhet en trappa upp för ena makens åldriga, sjuka och orkeslösa föräldrar, som behöva tillsyn. Skulle man utgå ifrån dels vad som har sagts här i dag och dels vad man kan utläsa i motionen i detta avseende, skulle givetvis dessa gamlingar icke ha förtursrätt för att komma i fråga till denna lägenhet. Vi ha i utskottet befarat, att en sådan obligatorisk bostadsförmedling, som man här vill gå in för, skulle kunna medverka till att det blir mindre tillgång på hyreslägenheter, därför att vederbörande skulle vägra att hyra ut åt hyresgäst som icke är önskvärd. Då borde lagen också kompletteras med en absolut skyldighet till tvångsuthyrning till dem, som hyresförmedlingen har anmält skulle komma i fråga.

Herr Kyling har frågat, vem som skall betala fiolerna, när en hyresgäst inte kan klara sin hyra. Är det kommunen eller staten eller skall vederbörande fastighetsägare få taga den förlust, som kan bli följden härav. Det har man inte tänkt på i motionen och ej heller meddelat under debatten här i dag, men det vore mycket lämpligt att det redogjordes för den saken. Kanske säger man, att detta får den blivande utredningen klara upp.

Jag har sagt en gång förut i denna kammare och jag vill ytterligare understryka, att jag tycker inte att man skall

påkalla flera utredningar än sådana, som äro absolut nödvändiga. När man läser den massa motioner, som komma inte minst från äldre riksdagsmän som ha funnit, hur fruktlöst det är att komma med ett förslag i tro att riksdagen skall acceptera det utan ändring, finner man hur ofta de tillgripa det bekväma sättet att föreslå utredning för att få fram ett förslag. Vid min första riksdag använde finansminister Thorsson det ädla vapen som heter Geddesyxan. Jag skulle, herr talman, önska att regeringen försöker använda detta vapen en gång till mot detta utredningsraseri, som har gripit omkring sig mer och mer. Förhållandet har blivit sådant, att är det något, som man exempelvis vill ha genomfört, så ligger det alltid under utredning. Hur många kommittéer arbeta inte här i landet! Om damerna och herrarna se på hur förhållandena ha utvecklats sig kan man med skäl fråga: Var detta nödvändigt; kunde man inte ha underlåtit att över huvud taget sätta i gång? Jag tror den utredning, som här föreslås, skulle komma till mycket negativt resultat. Jag tror det icke är möjligt att tillfredsställande lagstifta på detta område. Framför allt skola vi inte införa obligatorisk kommunal bostadsförmedling, som motionärerna föreslå. Det har sagts att Malmö stad har en kommunal bostadsförmedling, och det har gått bra, likaså Göteborg. Andra städer och samhällen, som anse att de behöva införa den, kunna göra det kommunalt, men det föreligger inte sådana skäl att man såsom motionärer och reservanter påkallat inför obligatorisk kommunal bostadsförmedling.

Med vad jag nu anför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr EDBERG (kort genmäle): Herr talman! Om herr Hellbackens anförande får tagas som mätare på kunskapen

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

i andra lagutskottet i denna fråga, förstår jag mycket väl, varför man har avstyrkt motionen. Herr Hellbacken polemiserar mot förslag, som över huvud taget inte ha väckts. Avsikten med den obligatoriska bostadsförmedlingen är ju att de kommuner, som finna en sådan nödvändig, efter medgivande från Kungl. Maj:t skola få införa den. Det är inte meningen att påtvinga en obligatorisk förmedling i de kommuner, där inte något särskilt behov finnes eller där den kommunala bostadsförmedlingen såsom i fallet Malmö fungerar ganska tillfredsställande och har hand om en betydande del av lägenhetsbeståndet. Avsikten är att sätta ett instrument i kommunalväsendets händer i de städer och samhällen, framför allt i de större städerna, där svartabörshandeln med lägenheter de sista åren har tagit allt mer hotande former. Jag måste säga, att jag hyser verkligen den tilltron till våra kommunalmän, att de inte rusa i väg och göra en sådan sak i onödan. Om de besluta införa en kommunal bostadsförmedling, därest de få denna formella möjlighet, tror jag att det sker på mycket goda grunder.

Herr HELLBÄCKEN (kort genmäle): Herr talman! Jag vet mycket bra, herr Edberg, vad jag talar om. Jag har varit med alla år, när denna fråga har behandlats i andra lagutskottet. Huvudmotionären har icke kunnat anföra annat än att vi samtliga kommit till den uppfattningen, att motionens utredningskrav icke bör bifallas.

Herr Edberg har nu talat om att kommunerna vilja ha detta instrument stadfäst av statsmakterna. Kommunerna kunna ju omedelbart införa denna bostadsförmedling om de vilja. Det har Malmö stad gjort, och herr Uhlén meddelade, att den har fungerat tillfredsställande kommunalt. Nu säger kanske herr Uhlén, att det är i alla fall inte samma styrka som om man får statens

sigill under. Ja, herr Edberg, det är mycket som man skulle önska att staten gick in för, utan att man förden skull anser att man skall gå så långt att man skulle föreskriva, att det skall bli lag.

Herr EDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag är ledsen att ännu en gång behöva korrigera herr Hellbacken. Det är smärtsamt över huvud taget att från en utskottsrepresentant få höra, att han inte satt sig in i vad saken gäller. Inte ha kommunerna möjlighet att införa en obligatorisk bostadsförmedling, om de så skulle önska! De kunna införa en kommunal bostadsförmedling, men de kommunala bostadsförmedlingarna få i regel endast taga hand om de rent kommunala fastigheterna. Däremot har man på vissa håll kunnat träffa överenskommelse med byggmästarna om behovsprövning, när det gäller de nybyggda fastigheterna. I Göteborg har man exempelvis träffat en sådan överenskommelse med byggmästarna, när det gäller nybyggda lägenheter, som bland annat innebär, att lägenhet bör i första hand uthyras till sökande, som saknar egen bostad, bebor hälsovådlig bostad eller är trångbodd, att hyreskostnaden i regel icke bör uppgå till mer än 20 procent av sökandens och hans familjs sammanlagda inkomst, att anvisad sökande och hans familj skall besitta god bostadskultur och att sökande skall förete »klart kontrakt» beträffande senast innehavd lägenhet osv. Denna överenskommelse tillförsäkrar de bostadsökande med stora behov en förmånsrätt samtidigt som den skyddar fastighetsägarna i deras intresse.

Jag menar att man skulle kunna ha liknande mjuka bestämmelser även för en obligatorisk förmedling, och jag anser därför att herr Kyllings farhågor äro ganska överdrivna. Men, herr Hellbacken, det äldre bostadsbeståndet kommer man över huvud taget inte åt med

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

de nuvarande kommunala bostadsförmedlingarna. Det är endast en mycket obetydlig procent av detta som går till de kommunala bostadsförmedlingarna, och avsikten med en obligatorisk bostadsförmedling, beslutad av kommunalmännen i de kommuner, där kommunalmännen själva ha funnit det angeläget och nödvändigt att införa den, är att den skulle öppna dörrarna även till det äldre lägenhetsbeståndet för dem, som framför allt äro i behov av lägenhet.

Jag vill tillägga, att det verkliga jobberiet bedrivs inte från fastighetsägarhåll, utan det är hyresgäster som i regel betinga sig dessa stora överlåtelsepris på 3 000, 4 000 och 5 000 kronor och stundom även mer.

Herr **HELLBACKEN** (kort genmäle): Herr talman! Jag skall läsa upp, herr Edberg, vad ni säger i er motion. Herr Edberg har själv skrivit under den. I de likalydande motionerna I: 289 och II: 363 hemställles »att riksdagen måtte besluta införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling, innebärande att under nu rådande bostadsbrist alla lägenheter, som bli hyreslediga, skola uthyras genom den kommunala bostadsförmedlingen samt förbud mot att lägenhet uthyres på annat sätt».

Jag behöver inte mer än repetera detta, herr Edberg. Det är tillräckligt för att visa, att vad jag sagt är riktigt och att vad utskottet har anfört är just vad som bör anföras.

Herr **KYLING** (kort genmäle): Herr talman! Jag hade just tänkt att citera denna passus i motionen, men det verkar av herr Edbergs sista anförande, som om han inte hade fullt klart för sig, att det står just så i motionen.

Nu säger herr Edberg, att man kan naturligtvis mjuka upp en sådan bestämmelse, som skulle gälla för en obligatorisk bostadsförmedling. Men, herr Edberg, om man nu mjukar upp be-

stämmelserna, kommer naturligtvis lagen att bli fullkomligt ineffektiv.

Sedan är det väl på det sättet, att herr Edberg och motionärerna syfta väl närmast till att den lag, som man nu tänker på, inte bara skulle vara en krisföreteelse utan skulle bli bestående även för framtiden. Jag står fortfarande för vad jag sade tidigare, att om man här gör en lag, som i dag verkar effektivt men med herr Edbergs goda minne och vilja skulle kunna mjukas upp på ett sådant sätt, som han nu senast sade, blir den lagen, herr talman, mycket snart ineffektiv. Då är det bättre att inte ha någon lag än ha en lag, som är till bara för att kringgås.

Herr **EDBERG** (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bara be att få läsa upp en liten passus i motionen, som varken herr Kyling eller herr Hellbacken tycks ha observerat. Det heter där: »Eftersom bostadsbristen icke är lika framträdande på alla platser, där hyresregleringslagen gäller, bör det införas sådan lagstiftning, att kommuner, som så finna angeläget, ges möjlighet att efter Kungl. Maj:ts medgivande föreskriva obligatorisk bostadsförmedling.»

Herr **PERSSON** i Landafors: Herr talman! I motion nr 264 i första kammaren av herrar Norling och Öhman har det yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att varje kommun, där hyresmarknad förefinnes, bör lagligen förpliktas att upprätta avgiftsfri bostadsförmedling och samtidigt bör ägare av hyreshus i lag åläggas att upplåta hyreslediga lägenheter till bostadssökande, som den kommunala bostadsförmedlingen anvisar.

Som motivering för detta yrkande åberopa motionärerna en motivering, som är anförd i motion nr 181 i första kammaren, där det sägs, att då bostadsbristen inte kan beräknas komma att

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

minska under den närmaste tiden, föreligger ett absolut behov av att såväl nyuppförda bostadslägenheter som lägenheter i äldre fastighetsbestånd, vilka bli lediga, uthyras efter behovsprövning.

Vidare säga motionärerna, att bostadsbristen skänker möjlighet för enskilda ägare av hyreshus att av egoistiska skäl godtyckligt vraka bland de bostadsbehövande. Helt andra bevekelsegrunder än angelägenhetsgraden hos de bostadssökande fallen få för dem vara bestämmande vid urvalet av hyresgäster. Denna frihet för fastighetsägarna att själva utvälja hyresgäster ökar också möjligheterna till att i kraft av bostadsnöden bedriva ocker.

Hyresgästernas riksförbund och bostadsstyrelsen äro ju inne på samma linjer, och hyresgästernas riksförbunds kongress har i år hemställt till statsmakterna om en sådan komplettering av hyresregleringslagen, att alla lägenheter, som bli hyreslediga, skola anmälas till kommunerna eller det organ kommunen föreskriver, exempelvis bostadsförmedlingen, som därefter har att efter prövning av de sökandes behov fördela de lediga lägenheterna. Hyresvärden skulle inte få uthyra ledig lägenhet med mindre han valt hyresgäst bland dem, som kommunens organ anser i främsta rummet böra ifrågakomma.

Den stora bristen på bostäder, som föreligger sedan lång tid tillbaka och som har åstadkommit så svåra sociala förhållanden, bör nu genom positivt beslut här i kammaren föranleda åtminstone en förnuftig fördelning av de hyreslediga bostäderna till i första hand de mest behövande och dem, som eljest knappast inom rimlig tid kunna få tillgång till en bostadslägenhet. Det nuvarande jobberiet med lägenheter med extra ersättning för överlåtelse av lägenhet betyder att massor av bostadssökande utestängas från bostadsmarknaden. Blir ägare av hyreshus genom

riksdagens beslut skyldig att anmäla ledigblivna lägenheter till det kommunala bostadsförmedlingsorganet, kan man i någon mån komma fram till bättre förhållanden på detta område. Byggnadsverksamheten är så begränsad, att en bättre tillgång på bostäder i förhållande till efterfrågan för närvarande icke kan ställas i utsikt.

Utskottet har givit motionärerna rätt i sin motivering. Utskottet säger i andra stycket på s. 13, att man i stort sett är överens om de motiveringar, som ha anförts för motionen, och att man inser allvaret i situationen. Men så kommer man fram till att det skulle bli en viss frihetsbegränsning för hyresvärdarna, om de skulle nödgas att välja en hyresgäst bland det klientel, som den kommunala bostadsförmedlingen har satt upp på förslag. Det är ju alldeles uppenbart, att som det är för närvarande är det de bostadsbehövande, som helt och hållet få bära svårigheterna i situationen. Även om det skulle uppstå en del svårigheter och besvär vid tillämpningen av detta förslag och även om det skulle uppstå en del svårigheter att få hyresvärdarna att efterfölja och ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som komma att ges, så är det uppenbart, att man ur rent social och samhällelig synpunkt måste föredra dessa svårigheter och försöka komma till rätta med dem framför det oeffterättlighetstillstånd, som här sedan länge råder. Detta tillstånd bör alltså kunna i någon mån elimineras.

Under dessa förhållanden har vår motion tagit sikte på att riksdagen nu skulle fatta definitivt beslut i frågan. Vår motions yrkande går längre än de motioner, för vilka herr Edberg har talat här i kammaren. Det oaktat hemställer jag att få yrka bifall till herr Uhléns reservation, där det yrkas på utredning i frågan. Vi göra det från den kommunistiska gruppens sida för att vi skola få en enhetlig framgångs-

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

linje i detta avseende och för att vi därigenom också skola skapa bättre möjligheter att få ett positivt beslut i den riktning, som samtliga dessa motioner avse.

Herr SKÖLDIN: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av den diskussion, som här har förts. Sedan jag lyssnat till utskottets föredragande, kan jag instämma med herr Edberg däri, att om hela utskottet är lika dåligt undermåttat som herr Hellbacken om vad man här avser, är det inte förvånande att utskottet har yrkat avslag på den motion som föreligger.

Här säger herr Hellbacken, att man föreslår, att varje kommun skall tvingas införa bostadsförmedling. För att söka täckning för detta påstående kryper herr Hellbacken bakom klämman i den motion, där man föreslår, att det skall införas obligatorisk bostadsförmedling och att alla lediga lägenheter på orter, där det finns bostadsförmedling, skola förmedlas genom denna. Nu har herr Hellbacken blandat ihop detta och tror att det gäller *alla kommuner*, fastän det i den motion, vars kläm han läste upp, uttryckligen säges ifrån, att motionen avser någonting annat. Ha andra lagutskottets ledamöter läst motionen på det sättet, ha de inte kunnat komma till någon annan slutsats än de ha gjort.

Sedan talade herr Hellbacken om kommittéerna. Om herr Hellbacken kan komma med något förslag till förenkling av riksdagens arbete, så att vi omedelbart kunna fatta beslut utan att saken först utredes, kan man slopa kommittéerna, men annars kan jag inte förstå, hur man skulle kunna göra det.

Det är enligt mitt förmenande en olycklig motivering, som utskottet har anfört i sitt utlåtande. Utskottet säger, att man genom införande av behovsprövning för de bostadssökande skulle

överbältra ansvaret för de barnrika familjernas bostadsförsörjning på enskilda medborgare. Tror verkligen andra lagutskottet, att vi ha det så lyckligt ställt här i landet, att alla barnrika familjer bo i fastigheter, som kommunen äger? Den övervägande delen bor i fastigheter, som ägas av enskilda, ty det fastighetsbestånd, som kommunerna ha skaffat sig, täcker inte tillnärmelsevis behovet.

När utskottet alltså nu säger i sin motivering, att det vore orimligt att överbältra ansvaret för de barnrika familjernas bostadsförsörjning på de enskilda fastighetsägarna, kunna dessa ta utskottets motivering till intäkt för att säga, att det tillkommer de kommunala bostadsförmedlingarna att skaffa bostäder åt barnrika familjer, därför att det inte ankommer på den enskilde medborgaren att göra det. Det är en olycklig formulering, och jag föreställer mig, att damerna och herrarna, som ha skrivit under utskottets utlåtande, inte ha tänkt sig in i vad den kan leda till.

Det säges också i utskottets motivering, att man skulle nödgas skapa en vidlyftig administrativ apparat, därest riksdagen bifölle motionerna. Jag bestrider riktigheten av detta påstående. Tvärtom måste man nu upprätthålla en mycket vidlyftigare administrativ apparat på grund av att man inte har möjlighet att säga åt en fastighetsägare, att han skall ta en av dem, som äro anmälda till bostadsförmedlingen. I en kommun, där det finns bostadsförmedling, har man ett visst antal lägenheter till sitt förfogande för att hyra ut, och det finns många människor som söka lägenhet. Det finns en rad katastrofall, och man söker ut de människor, som man i första hand vill placera. De bo redan tidigare i lägenheter inom samhället. Man får så ta upp kontakt med vederbörande värd och söka övertala honom att i sin tur ta en annan. Det är en vidlyftig apparat, som

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

alltid måste tillgripas vid förhandlingar med fastighetsägare. Många gånger misslyckas man med uppgiften att få dem att ta hänsyn härtill med resultat att de få ha kvar sin hyresgäst, som inte har lika stort behov av lägenheten som de fall man plockar ut. Man gör därför inte apparaten vidlyftigare än den för närvarande är, om man bifaller motionerna, utan man förenklar det i stället för bostadsförmedlingarna.

Herr Kyling säger, att kommunerna skulle få suverän bestämmanderätt. Jag måste säga, att det inte går till på det sättet ute i kommunerna. I allmänhet försöker man väl upprätthålla ett gott samarbete på samma sätt som inom andra delar av samhällslivet. Om man exempelvis för Stockholms stad skulle bestämma, att man icke fick hyra ut lägenheter till andra än dem, som äro anmälda på Stockholms stads bostadsförmedling, där det nu är 34 000 familjer anmälda, då skulle väl en hyresvärd vara bra anspråksfull, om han inte bland dessa kunde finna *någon* familj som passade honom. Det är så vi avse att det skulle gå till.

När utskottet säger, att det måste inträda en ytterligare skärpning av bostadsbristen, innan man skall vidta åtgärder på detta område, är det onekligen anspråksfullt. Som jag sade är det i Stockholm 34 000 familjer, d. v. s. 5 procent av befolkningen, som söka lägenhet. I Sundbyberg, där jag är hemma, äro 3 000 familjer eller 12 procent av befolkningen anmälda hos bostadsförmedlingen. Är inte läget då så pass allvarligt, åtminstone för Stockholm och dess omgivningar och för övriga större tätorter, att man gott kan säga, att det finns skäl i dag att göra ett ingripande?

Nu frågar herr Kyling vem som skall betala hyran, därest fastighetsägaren skulle åläggas att välja bland detta klientel och han eventuellt skulle få en hyresgäst som inte kunde betala hyran. I ett sådant fall tycker herr Ky-

ling att kommunen eller staten borde betala. Men det är inte bara människor som underlåta att betala hyran, som äro utan bostad i dag, och för övrigt vill jag ställa en motfråga: Vem betalar nu den förlust, som en fastighetsägare kan lida genom att folk bli sjuka eller arbetslösa och inte kunna betala hyran? Skulle man, därför att fastighetsägaren skulle få välja bland dem som äro anmälda till bostadsförmedlingen, låta staten eller kommunen ersätta den förlusten? Förut har man inte ansett det vara så angeläget. Jag tycker det är att göra de bostadssökande en orättvisa att göra sken av att de skulle vara särskilt dåliga och att det skulle vara särskilt farligt för våra fastighetsägare att ta dem till hyresgäster.

Jag är övertygad om att därest andra kammaren bifaller den reservation, som herr Uhlén har fogat till utskottets utlåtande, kommer det inte att medföra de risker, som utskottet har ansett skulle följa därav. Jag tror att det tvärtom skulle vara till gagn för den bostadssökande allmänheten. Jag är också övertygad om att de kommunalmän, som skulle handlägga dessa ärenden, inte skulle göra det på ett sådant sätt, att det bleve till skada för de människors intressen man vill slå vakt om, nämligen fastighetsägarnas.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Jag har begärt ordet för att replikera herr Sköldin. Han säger nu, att det inte är meningen, att den obligatoriska bostadsförmedlingen skall kunna skicka på en fastighetsägare en viss hyresgäst, utan en fastighetsägare i Stockholm skall, säger herr Sköldin, få välja vilken som helst av de 34 000 hyressökande familjerna. Men, herr Sköldin, då skulle det väl bli ungefär som det nu är, ty det finns väl inte så förfärligt många outhyrda lägenheter.

Sedan tillät jag mig, herr talman, att

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

ställa den frågan, vem som skall betala om hyresgästen inte gör det. Herr Sköldin säger, att det inte blir någon skillnad, därför att det inte finns någon som betalar nu om hyresgästen inte gör rätt för sig. Jo, herr Sköldin, det är en ofantlig skillnad på dessa två saker. Om hyresvärden nu hyr ut sin lägenhet åt en person, tar han naturligtvis själv risken, och då har inte staten eller kommunen kopplats in på något sätt, men den dag den obligatoriska hyresförmedlingen bestämmer eller föreslår en viss hyresgäst, kommer saken i ett annat läge. Då blir den frågan aktuell: Vem skall betala, om hyresgästen inte gör rätt för sig?

Fru JOHANSSON i Norrköping: Herr talman! Denna sak har diskuterats tillräckligt, och det borde egentligen vara onödigt att hålla på att tala om den längre.

Herr Sköldin trodde, att vi inom andra lagutskottet hade missuppfattat motionen, att vi trodde det var meningen att det skulle införas en obligatorisk bostadsförmedling i varje kommun. Vi ha aldrig missuppfattat motionen på det sättet, men om vi genomför en obligatorisk bostadsförmedling, har inte hyresvärden möjlighet att säga ifrån, vilken hyresgäst han vill ha, utan han blir i stället skyldig att ta emot vilken hyressökande som helst, och det ha vi ansett skulle kunna bli verkligt olyckligt i många fall.

Jag måste säga, att motionärerna ha det mycket tacknämligt i dag, ty de kunna peka på den väldiga bostadsbristen, och de kunna peka på att det finns en hel del familjer, som på grund av att de ha barn inte kunna byta sig till en bättre lägenhet. Utskottet har inte förbisett detta, men vi ha hesiterat inför alla de svårigheter, som skulle kunna uppstå, om det infördes en sådan obligatorisk hyresförmedling.

Jag skall villigt erkänna, att den där meningen, som det har talats så mycket om, att ansvaret för barnfamiljernas bostadsförsörjning kommer att övervältras på enskilda medborgare, är ganska olycklig, men det är dock kanske inte så konstigt om en hyresvärd ibland tvekar att upplåta sin lägenhet till en familj med många barn. Barnen äro kanske inte så fostrade, att de förstå att vara rädda om lägenheten och trappuppgången. Det kan behövas uppföstran både av bostadssökande familjer och av hyresvärdar. De bostadssökande kunna behöva lära sina barn att vara rädda om lägenheter och trappuppgångar, så att de inte med hammare slå stora hål i muren i trappuppgången, och hyresvärdarna kunna behöva uppföstras att ta emot även familjer med barn, ty dessa måste först och främst komma i åtnjutande av hyggliga lägenheter.

Jag hörde för bara en liten stund sedan någon som sade, att han måst sälja sitt hus för att komma ifrån en hyresgäst. Han hade en hyresgäst som var alldeles omöjlig, men med den hyresregleringslag vi ha nu kunde han inte säga upp honom, och han måste sälja fastigheten för att bli av med den, som hade hyrt lägenheten.

Det kan naturligtvis finnas skäl, som tala för både det ena och det andra sättet att komma till rätta med denna sak. Vi ha inom utskottet insett svårigheterna, men vi ha inte vågat tillstyrka förslaget att det skall inrättas en obligatorisk bostadsförmedling för att man skall komma till rätta med svårigheterna. Utskottet har också till sist sagt, att det är fullt övertygat om att Kungl. Maj:t kommer att följa denna fråga med uppmärksamhet och att Kungl. Maj:t skall komma med förslag, hur de nuvarande förhållandena skola regleras, om detta skulle behöva göras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

Herr **SKÖLDIN** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga, att min tolkning av vårt förslag, vilken tycks vara en nyhet åtminstone för herr Kyling, finns angiven också i motionen, som utskottet har behandlat. Då nu ytterligare en av utskottets ledamöter har dokumenterat sin okunnighet om vad som står i motionen, bestyrkes det betyg, som herr Edberg har behagat ge utskottet.

Det är uppenbart att det skulle vara en väldig belastning för våra fastighetsägare, om de skulle behöva godta familjer med barn. De se väl helst att de få familjer utan barn, men vi ha ansett det vara angeläget att hjälpa de barnrika familjerna. Detta uttalande i motiveringen skorrar litet i mina öron, när man säger att ansvaret för de barnrika familjernas bostadsförsörjning kommer att övervältras på enskilda, om dessa skola tvingas hyra ut sina lägenheter till barnfamiljer. Jag är övertygad om att denna motivering kommer att verka hämmande på bostadsförmedlingarna när de skola försöka övertyga hyresvärdarna om nödvändigheten att ta hand om familjer med tre eller flera barn.

Herr **KYLING** (kort genmäle): Herr talman! Jag står fast vid vad jag sade i mitt förra anförande. Jag vill att herr Sköldin besvarar frågan, vad det är för skillnad mellan nuvarande system och det system herr Sköldin tänker sig. Om det är 34 000 familjer i Stockholm som söka bostad nu, kommer det att vara 34 000 också när vi få den obligatoriska hyresförmedlingen. Då kan fastighetsägaren gå till den obligatoriska hyresförmedlingen och där bland de 34 000 välja ut den han vill ha, säger herr Sköldin. Jag har inte misstolkat någonting, utan herr Sköldin yttrade sig på det sättet. Då kan jag inte förstå, vad det blir för skillnad med den nya apparaten.

Man kan tänka sig den möjligheten, och det tror jag herr Uhlén också var inne på i utskottet, att man kunde dela in dessa 34 000 i behovsgrupper, första, andra till och med tionde gruppen t. ex. Det kan man naturligtvis tänka sig, men det skulle bli massor av överklaganden från personer, som blivit hänfödda till annan grupp än den de själva anse sig böra tillhöra.

Sedan vill jag fråga motionärerna, hur herrarna ha tänkt sig att det skulle bli, om en statstjänsteman får förflyttning exempelvis från Stockholm till Malmö och han har möjlighet att byta lägenhet med någon, som skall flytta från Malmö till Stockholm. Skall han sättas in bland de 34 000, eller skall han ha möjlighet att få byta bostad med någon som flyttar till Stockholm? Det är en fråga som inte är fullt klar.

Fru **JOHANSSON** i Norrköping (kort genmäle): Herr talman! Om motionen innefattar vad herr Sköldin här säger, kan jag inte förstå vad den skall tjäna till; då äro ju de bostadsförmedlingar som redan finnas tillräckliga. Tror herr Sköldin att om en hyresvärd får välja mellan 30 000—40 000 hyressökande han bland dem tar en familj med barn?

Herr **SKÖLDIN** (kort genmäle): Herr talman! I Stockholm finnas ju 34 000 anmälda hos bostadsförmedlingen. Om hyresvärdarna, när lägenheter bli lediga, vare sig det beror på att en ny fastighet blivit byggd eller av andra orsaker, inte ta en enda hyresgäst genom bostadsförmedlingen utan endast ta bekanta och släktingar, bli alla de som stå i kö hos bostadsförmedlingen missgynnade och komma till den uppfattningen, att det inte lönar sig att anmäla sig hos bostadsförmedlingen, ty de få ändå ingen lägenhet. Det är denna påtagliga orättvisa man skulle avhjälpa genom att göra bostadsförmedlingen obligatorisk, så att man finge ett grepp om bostadsförmedlingen, varigenom det

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

bleve en väldig skillnad mot nu. Det borde envar inse, alldenstund en mycket stor mängd lägenheter uthyres vid sidan av bostadsförmedlingen.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Antag, att herr Sköldin är utan bostad och mantalsskriven i Stockholm. Om herr Sköldin är släkt med en fastighetsägare, är herr Sköldin säkert glad över att genom honom få en bostad. Enligt det nya systemet skulle då inte fastighetsägaren kunna ge herr Sköldin någon lägenhet. Men tack vare det goda huvud herr Sköldin har, finner herr Sköldin på den utvägen att anmäla sig på den obligatoriska bostadsförmedlingen och så väljer fastighetsägaren herr Sköldin bland de 34 001 sökande, som herr Sköldin tillhör, och så får herr Sköldin lägenheten. Vari består skillnaden?

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för en replik, och man tror väl därför, att jag nu skall hålla ett längre anförande, men det är inte meningen. Jag skulle vilja säga till herr Sköldin, att han i vissa avseenden tolkar utskottets utlåtande som en viss potentat tolkar bibeln. Utskottet har gått till grunden i denna fråga och försökt att komma fram till ett utlåtande, som det anser, att kamrarna böra kunna acceptera. Vi ha inte av motionen och ej heller av motionären i utskottet kunnat övertygas om att riksdagen borde bifalla motionen.

När herr Sköldin och andra herrar här i dag tala om den bostadsbrist, som råder här i Stockholm och i tätorterna överallt, är det att slå in öppna dörrar. Det veta vi samtliga. Men om herrarna kunde föreslå någon reform, vars genomförande skulle leda till en verklig förbättring på området, skulle jag genast acceptera ett sådant förslag. Men tyvärr skulle jag tro, att det praktiska resultatet av det, som herrarna vid skrivbordet tänkt sig fram till, blir, att

en stor del av de lägenheter, som skulle komma ut i öppna marknaden, komme att stå tomma, ty hyresvärdarna skulle nog inte alltid acceptera de hyresgäster, som bostadsförmedlingen erbjöde. Man skulle ju kunna tänka sig att införa ett tvång för vederbörande hyresvärdar att uthyra sina lägenheter, oavsett om de vilja eller ej. Då bleve det en annan sak. Men så långt har man inte gått i motionen. Jag skall, herr talman, inte påstå att motionärerna använde Döbelns medicin, som gör det i morgon sjufalt värre, men jag skulle vilja säga, att vad som framkommit dels i motionen, dels under överläggningen i denna kammare, inte har varit av den art, att det är anledning att gå emot utskottet, utan utskottets utlåtande, såsom det här föreligger, bör vinna kamrarnas bifall. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr EDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag har inga pretentioner på att kunna övertyga herr Hellbacken i sakfrågan. Han tycks ännu inte ha blivit övertygad om att han fått hela saken om bakfoten, när det gäller vad som avses med obligatorisk hyresförmedling.

Först och främst tror jag, att både herr Hellbacken och herr Kyling anstränga sig över hövan, när det gäller att konstruera de svårigheter, som skulle möta. Vi ha i motionen sagt, att vi räkna med att fastighetsägarnas urvalsfrihet skulle bevaras inom vida gränser, ty hos förmedlingarna äro även inom den mest angelägna gruppen så många sökande antecknade, att fastighetsägarna alltså få en viss frihet att välja hyresgäster, låt vara inom ett begränsat antal. Det kontrakt, för vilket jag redogjorde för en stund sedan, som tecknats mellan stadsfullmäktige i Göteborg och byggmästarna och som gäller

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

de nybyggda fastigheterna, visar, hur man i alla fall kan hålla sig inom vida gränser och låta båda parternas berättigade intressen komma till sin rätt.

Jag återkommer till att vad det gäller att komma till rätta med är för det första den alltmer tilltagande svarta-börshandeln med lägenheter, där de ekonomiskt svaga redan från början äro ute från konkurrensen, slagna till slant. Det gäller att försöka få en socialt bättre fördelning av lägenheterna, även det äldre lägenhetsbeståndet. Och jag tror, herr talman, att man kan åstadkomma sådant med ganska mjuka formuleringar. Jag vill ännu en gång poängtera, att avsikten är, att våra kommunalmän i de städer, där förhållandena äro som allra mest prekära, skola kunna begära Kungl. Maj:ts medgivande att införa en sådan obligatorisk bostadsförmedling. Och jag måste verkligen fråga fru Johansson: Misstror fru Johansson så till den grad stadsfullmäktige i Norrköping, att fru Johansson inte vågar låta stadsfullmäktigeledamöterna där få de befoheter, som vi önska ge åt kommunerna?

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Det läge på bostadsmarknaden, som vi nu befinna oss i och som vi beklaga, beror på att vi inte ha möjlighet bygga tillräcklig mängd bostäder åt dem som behöva sådana. Men enligt min uppfattning får man inte flera bostäder, om man inför obligatorisk bostadsförmedling. Jag har inte blivit övertygad av den argumentering motionärerna här framfört, att man skulle genom att införa ett bostadsförmedlingstvång av det slag, som motionärerna här syfta till, nå ett bättre sakernas tillstånd. Men då man nu enligt min uppfattning måste sträva efter — och jag finner, att den uppfattningen i någon mån torde delas av vederbörande statsråd — att så småningom komma bort från regleringarna, tillåter jag mig,

herr talman, endast att yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som föreslås i reservationen av herr Hallagård m. fl.

I detta anförande instämde herr Stjärne.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag hade inte tänkt ta till orda i föreliggande fråga. Jag vet, hur svår den är. Bostadsstyrelsen har i ett yttrande till Kungl. Maj:ts framhållit sina synpunkter på detta ärende och de refereras ju i utskottsbetänkandet.

Det är inte tu tal om att detta är en svår fråga. Men att det är en fråga som i mycket hög grad berör de familjer i samhället som ha barn, kan spela en viss roll i detta sammanhang. Vi veta, att hyresvärdar inte äro glada över att nödgas ta emot alla de ungar, som förstöra trappuppgångar och allt sådant, som fru Johansson här talade om. Det är riktigt. Men vad skola vi göra åt den saken? Kunna vi med öppna ögon säga, att dessa människors bostadsfråga — de som föda upp barn åt alla dem som inga barn föda upp — intresserar oss inte? Det är detta som är problemet.

Det framgår oförtydligt av andra lagutskottets utlåtande, att det särskilt är en punkt som är ömtålig. Det erkänner jag. Det är den som kom frågan att falla i fjol och som kanske också kommer frågan att falla i år, nämligen de s. k. tvåfamiljshusen. Om en människa äger en fastighet, som hon kanske med mycket stor möda och mycket besvär och uppoffringar av alla slag har lyckats få upp, är det naturligtvis inte roligt för henne att, om hon exempelvis bor på nedre botten, som hyresgäst ovanpå sig få en familj av det slag som hon helst inte skulle önska. Jag förstår den synpunkten. Skulle det inte vara möjligt, jag säger inte att det är möjligt, men jag frågar: Skulle det inte vara möjligt att tänka sig, att man vid en fortsatt utredning av ifrågavarande

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

spörsmål avskilde dessa fastigheter, alltså en- och tvåfamiljshusen, så att en eventuell reglering endast skulle avse hyreshusen? Jag skulle åtminstone vilja rekommendera, att man försökte känna sig för på den linjen och undersökte, om den är möjlig att trafikera. Om det visar sig omöjligt, är det ju ingenting att göra åt den saken. Frågan är emellertid helt och hållet beroende av utvecklingen under den närmast kommande tioårsperioden. Den investeringsbegränsning, som för närvarande tillämpas och om vilken vi ju inte veta, när den kommer att slopas, medför automatiskt, att den situation, i vilken vi nu befinna oss, kommer att bli svårare och svårare. Jag medger å andra sidan, att detta problem är ett problem som i mycket hög grad kommer att gälla de allra största städerna, Stockholm, Göteborg, Malmö och kanske en sju, åtta andra städer. För den övriga delen av landet blir det ett mycket litet problem. I den reservation, som avgivits av herr Uhlén, kräves ju en ny utredning. Det skulle vara önskligt, att man därvid kunde våga sig på att försöka skilja ut tvåfamiljshusen och strängt hålla sig till hyreshusen.

Herr Hellbacken sade, att den medicin, som motionärerna sålunda rekommendera, inte är trevlig. Herr Hellbacken, det finns en medicin, som är ännu värre. Vi ha undsluppit den, men det finns inga garantier för att vi, om den situation, i vilken vi befinna oss, förvärras, kunna icke bara inte slopa hyresregleringen, utan att även en annan sak, nämligen bostadsransonering, kan bli ett aktuellt problem hos oss. Det är ett problem, med vilket man brottats i en hel del andra länder och som gång på gång har stuckit upp huvudet i vårt eget land, men som vi hittills inte ha ansett, att vi över huvud taget skulle syssla med. Vi kunna inte begära, att människorna skola bo i tält eller draga sig fram i skogsbackarna. Begränsa vi byggnadsverksamheten på det sätt, som vi av

omständigheterna nödgats till, så komma alla dessa problem, vare sig vi vilja det eller inte, att tränga sig fram i förgrunden. Jag skulle för egen del hoppas att bostadsransonering skulle vara någonting som inte skulle bli aktuellt i vårt land. Talar man om tvistigheter och faror i samband med den sak vi nu debattera, så kan man ju föreställa sig vad bostadsransonering skulle innebära. Det är, herr talman, för att eventuellt förebygga en sådan situation, där vi av omständigheternas makt skapa ett läge, som vi inte kunna behärska, som jag hemställer om bifall till herr Uhléns reservation om en fortsatt utredning. Om denna bifalles, önskar jag att vid utredningen till prövning upptages den väg som jag här försökt anvisa.

Herr PERSSON i Växjö: Herr talman! Jag är i vissa delar förekommen av den föregående talaren. Jag vill emellertid vad gäller tvåfamiljshusen påpeka en liten sak, nämligen att de flesta ägare av tvåfamiljshus nu ha en hyresgäst, som de fått behålla kanske ända sedan hyresregleringslagen kom till och som de få behålla även i fortsättningen, såvida ingenting speciellt inträffar. Hyresgästerna äro ju skyddade av hyresregleringslagen, och många av ägarna till tvåfamiljshus ha hyresgäster, som de mycket gärna skulle vilja slippa ifrån men som de äro tvungna att ha kvar. För deras vidkommande blir det ingen ändring, även om man skulle göra på det sätt med tvåfamiljshusen, som herr Olsson i Gävle här ifrågasatte.

Jag skulle vidare vilja ta upp en annan sak i detta utskottsutlåtande. Man har här sagt, att frågan om den obehöriga ekonomiska vinst, som vissa fastighetsägare och kanske också vissa hyresgäster, som byta lägenheter, kunna tillskansa sig, är en allvarlig sak. Man säger här också, att det synes som om under de förflutna åren dylika otillåtna ersättningar blivit allt vanligare, och

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

vidare menar man, att man såvitt möjligt bör stävja denna trafik. Men om man icke vill gå med ens på det förslag, som framställts i reservationen, hur skall man kunna stävja denna trafik? Vilka möjligheter finns det att komma åt otillåtna ersättningar och den obehöriga ekonomiska vinning, som så många, kanske särskilt i Stockholm, göra sig, om man icke ens vill göra en utredning om en obligatorisk kommunal bostadsförmedlings genomförande på de platser, där kommunerna vilja vara med om saken?

I fortsättningen av utlåtandet har ju formuleringen om barnfamiljerna — jag tror att formuleringen återkommer också i reservationen — blivit något olycklig. Jag vill anmärka att det väl ändå icke kan vara meningen, att de bostäder som byggas i kommunal regi ensamma skola taga alla barnfamiljerna, medan de enskilda fastighetsägarna skola taga ensamstående och familjer utan barn. Vi skola behandla bostadsfrågan ännu en gång i år. Det är möjligt att man då på vissa håll kommer att säga, att det bör skapas samma villkor för kommunalt och privat bostadsbyggande, vilket man anser icke skulle föreligga nu. Men om de i kommunal regi uppförda fastigheterna skola hyras ut endast åt barnfamiljerna, särskilt de stora barnfamiljerna, kunna driftskostnaderna icke bli desamma som i de privata fastigheterna.

Jag skulle sedan ett ögonblick vilja taga upp herr Kylings resonemang nu senast. Han talade om hur det skulle gå till, om herr Sköldin här i Stockholm skulle söka en lägenhet, och han menade, att gången skulle bli den, även om den kommunala bostadsförmedlingen hade hand om alla lägenheterna, att herr Sköldin under alla förhållanden skulle få en lägenhet. Men detta är väl knappast troligt. Herr Sköldin har en lägenhet i Sundbyberg. Det kan ju tänkas att han på grund av sina representationsskyldigheter vill ha en liten

lägenhet i Stockholm och därför anmäler sig till bostadsförmedlingen. Bostadsförmedlingen kommer då att säga, att även om det kan vara nyttigt och trevligt för herr Sköldin att ha en bostad här, kan han icke få lägenhet därför att han har sin bostadsfråga ordnad i Sundbyberg och därför att det är många familjer som bättre behöva bostaden i Stockholm. Även om herr Sköldin hade en släkting eller bekant här, som ville tillmötesgå herr Sköldins önskan och ville upplåta en lägenhet till honom, skulle detta icke gå för sig. Det är klart, att man trädde fastighetsägarrens önskemål för nära i det fallet, men det är andra intressen — önskan att skaffa lägenhet till en familj som verkligen behöver en sådan — som måste väga tyngre. Man måste alltså ha klart för sig, att bostadsförmedlingen måste företaga en prövning och söka i första hand ge de familjer lägenheter, som bäst behöva dem. Det skulle då bli ett verkligt lägenhetstillskott för behövande familjer. Det är ändå så efter vad man fått höra — och det är nog riktigt — att i Stockholm en stor del av lägenhetsbeståndet icke utnyttjas för att tillgodose de nödvändigaste behoven. Här finnas kanske många lägenheter som förhyras av personer, som ha sin bostad i landsorten men vistas i sin stockholmslägenhet ett par månader om året. Dessa lägenheter kunna icke lämnas till familjer, som behövde dem så väl. Det är också så, att många ensamstående, som på grund av de ekonomiska konjunkturerna blivit efterfrågekräftiga när det gäller att hyra lägenhet, i stället för att vara inneboende hyra egen lägenhet. Många ensamstående sluta sig också tillsammans och hyra lägenhet. Detta är ju intet ont i och för sig, men i en brist-situation, när man icke kan tillgodose familjernas lägenhetsbehov, får man väl ändå tillgodose de mest angelägna behoven först och låta de andra komma i efterhand.

Här har talats så mycket om bostads-

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

bristen i Stockholm. Jag har kommit i kontakt med många förtvivlade familjer, där familjemedlemmarna fått bo på olika håll i många år. Även om man icke kan lösa bostadsfrågan för alla dem som kommit så illa ut, skulle det vara av mycket stor betydelse, om alla lägenheter i Stockholm under nuvarande bristsituation kunde förbehållas familjerna, och att de personer, som ändå kunna klara sig på annat sätt, finge innebo hos andra tills vidare.

Till herr Kyling vill jag säga, att jag vad statstjänstemännen beträffar icke tror att det behöver bli så farligt. Även om det skulle gälla en folkskollärare från landsorten, som finge plats i Stockholm, kunde man nog handla på det sätt man gjort förut. Den bostadsförmedling vi ha i Stockholm har försökt att taga hänsyn till sådana förflyttningar, som statstjänstemän måste underkasta sig, och ge dessa personer lägenhet. Det är klart, att när det t. ex. sker tvångsförflyttningar för statstjänstemän, vederbörande om möjligt måste ordna bostadsfrågan för dessa.

Jag vill icke som någon talare i debatten tidigare gjort uttala mig om huruvida andra lagutskottets ledamöter sökt sätta sig in i denna fråga eller icke. Av fru Johanssons anförande att döma har hon sökt att komma saken in på livet. Såvitt jag förstår vände sig hennes argumentering helt och hållet mot motionen. Det kan ju tänkas, att formuleringarna i motionen kunde ha varit litet annorlunda i vissa avseenden, men jag förstår icke annat än att hennes anförande mycket väl skulle ha kunnat vara en motivering för den reservation som avgivits av herr Uhlén, vilken fru Johansson förmodligen icke sett innan hon tog ställning till frågan. Detta visar att om man hade velat gå in för en kompromiss i utskottet, skulle kanske vissa utskottsledamöter ha gått på herr Uhléns linje, något som ger mig anledning att förmoda, att man skulle ha kunnat få anslutning från majoriteten i

kammaren för det yrkande som framställts i denna reservation. Jag vill i det sammanhanget också understryka, att det kan vara angeläget att man redan nu visar sin vilja att göra något. Det uppstår faktiskt, framför allt i tätorterna, ett bostadsproletariat, som kommer att göra sina krav gällande allt mera högljutt. Det kan bli på det sättet, att man tvingas vidtaga längre gående åtgärder, som nog icke skulle hälsas med tillfredsställelse i riksdagskretsar.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herr Uhlén.

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! Jag har i tjugufem år haft att göra med byggnationen i ett municipalsamhälle, därav tio år som ordförande i byggnadsnämnden. Ingen som bygger i detta samhälle har underlåtit att komma till mig för att resonera om hur han skall styra och ställa med sitt bygge.

När det gäller flerfamiljshusen skulle det väl icke vara så farligt att gå på den linje, som herr Uhlén här föreslagit. Men det stora problemet är tvåfamiljshusen — precis som herr Olsson i Gävle sade. Gång på gång har man tagit upp detta problem till diskussion med mig, när man kommit till mig med sina ritningar sedan man bestämt sig för tomt. »Hur är det», har man sagt, »komma vi icke själva att få bestämma, vilka hyresgäster vi skola ha?» Jag har förklarat, att det icke är någon fara ännu, att förslaget har avslagits av riksdagen, och att det har funnits motståndare till saken inom alla partier. Detta har lugnat vederbörande. Men skulle vi nu gå in för den reservation, som herr Uhlén avgivit, skulle det genast komma i pressen, att det föreligger fara för att de som bygga egnahem och tvåfamiljshusen icke själva komma att få bestämma, vilka hyresgäster de skola ha. Då komma de ögonblickligen att säga: »Nej tack, då bygga vi icke någon tvåplans-

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

villa utan en enplansvilla, som vi själva få disponera. Vi vilja icke ha hit några hyresgäster, om vi icke själva få avgöra vem vi vilja hyra ut åt.» Så resonerar man helt enkelt, vilket parti man än tillhör.

Därför kan jag för min del, trots att jag är mycket intresserad och har med allt detta att göra, icke gå på herr Uhléns reservation utan måste följa utskottet. Sedan spelar det för mig mindre roll, om man tager utskottsmajoritetens formulering eller den formulering, vissa reservanter föreslå.

Herr KYLING: Herr talman! Jag skall icke säga många ord ytterligare.

Herr Sköldin sade att han beklagade, att andra lagutskottets ledamöter så dåligt läst motionen. Anledningen till att jag sedan tog upp replik med herr Sköldin var den, att jag fann, att herr Edberg och herr Sköldin, vilka båda — om jag icke minns fel — äro motionärer, tolkade den motion de skrivit under på olika sätt, vilket jag sedan fick belägg för av herr Perssons i Växjö anförande. Det är icke så underligt, att andra lagutskottets ledamöter, som icke skrivit motionen, icke förstått den riktigt, när motionärerna för sin del ha delade meningar om vad den syftar till.

Det var emellertid icke närmast detta jag ville säga. Efter det anförande, som herr Olsson i Gävle här höll, komma naturligtvis kammarens ledamöter att anse sig ha anledning att följa herr Olsson, eftersom han sitter med i bostadsstyrelsen och har varit med om att avge ett av de remissvar, som kommit till andra lagutskottet. När vi emellertid följt denna fråga i utskottet ha vi räknat på det sättet, att då det så tydligt i den kungl. propositionen är utsagt, att Kungl. Maj:ts följer frågan och är beredd att, om en försämring skulle inträda, vidtaga åtgärder, är det icke riktigt att besluta om en utredning av saken. Jag måste säga, herr talman, att det för mig

verkar som om en sådan utredning skulle vara ganska onödig. Vi ha ju tidigare under riksdagen talat om att icke sätta i gång utredningar, som icke äro absolut aktuella. När vi ha regeringens ord på att den följer frågan, böra vi också räkna med att detta är tillräckligt.

Att det är ganska illa ställt på bostadsområdet här i Stockholm äro vi alla överens om och att det många gånger går ut över barnfamiljerna känna vi nog också till. Men jag vill på det bestämdaste hävda, att vi, som icke dela motionärernas uppfattning, ha samma omtanke om barnfamiljerna som de. Även vi vilja att dessa familjer skola få tak över huvudet. Saken får därför icke uppfattas så, att det härvidlag skulle föreligga en skillnad i fråga om känslan för barnfamiljerna.

Sedan skulle jag vilja tillägga, herr talman, att bostadsbeståndet kanske blir bättre i Stockholm, när vi successivt — och jag hoppas i rätt rask takt — börja avveckla våra kommissioner. Då tror jag att det skall kunna bli en viss lättnad på detta område.

Herr talman! När jag nu som högerman yrkar bifall till ett av Kungl. Maj:ts förslag, tycker jag att detta skulle göra den nyttan, att kammaren då skulle kunna följa detta förslag.

Herr EDBERG: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga ett par ord i anledning av herr Olssons i Gävle anförande, vari han ifrågasatte, om icke tvåfamiljsfastigheterna skulle kunna skiljas ut. Jag erinrar om att jag redan i mitt första anförande sade, att vi motionärer mena, att speciell hänsyn måste tagas till ägare av mindre fastigheter, exempelvis fastigheter med endast två lägenheter, liksom också till rimliga önskemål i samband med lägenhetsbyten. På den punkten råda alltså inga delade meningar mellan herr Olsson och motionärerna. Och i denna speciella sak råda icke heller delade meningar mel-

Fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.

lan herr Fröderberg och motionärerna, även om vi komma fram till olika konklusioner.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Uhlén avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Edberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Uhlén avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Edberg begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 132 ja och 76 nej, varjämte 9 ledamöter av kammarén förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Beträffande motiveringen gav herr talmannen härefter propositioner dels

på godkännande av den av utskottet föreslagna motiveringen dels ock på godkännande av utskottets berörda motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Hallagård m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Johansson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén godkänner andra lagutskottets motivering i utskottets förevarande utlåtande nr 19, med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Hallagård m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén godkänt utskottets motivering oförändrad.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Kyling begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 102 nej, varjämte 10 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså godkänt utskottets motivering oförändrad.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Inter-

Underlättande av orientering i lagar och författningar.

nationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1948 vid dess tretioförsta sammanträde fattade beslut, m. m.; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.**Underlättande av orientering i lagar och författningar.**

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om åtgärder för underlättande av orientering i gällande lagar och författningar.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ERICSSON i Näs: Herr talman! I samband med behandlingen av denna fråga skulle jag vilja framföra några synpunkter. Motionen avser åtgärder för underlättande av orientering i gällande lagar och författningar. Det är som lekman jag talar här. I egenskap av nämndeman har jag kommit närmare i kontakt med en del av dessa spörsmål.

Det säges i utskottsutlåtandet, att man även kan finna andra utvägar för att få en överblick och en orientering på detta område. För min del tycker jag ju att det skulle finnas möjligheter att göra en hel del saker litet klarare i den svenska lagboken. Det är ju även angeläget att möjligheter skapas att orientera sig i lagens andemening. Ty även om man skulle hitta lagrummet men inte förstår vad som står i lagen har man inte vunnit så mycket. Lagspråket är ju ganska ålderdomligt i många avsnitt. Det talas exempelvis om själv sins vådaed. Värjemålsed kallas så. Många tycker att det är ett vackert lagspråk. Nu tror jag inte för min del att man skall läsa lagen som

om den vore skönlitteratur. Det är viktigare att den är tydlig.

Man undrar väl vad det egentligen betyder när man läser följande i 11 kap. 3 § jordabalken: »Kunna fångesmän flere vara, som var av annan fångit hava; lede var till sin man lagligen, och den böte sex daler, som åt hemul brister. Haver hemulsman medarvingar, dem han med sig till hemul binda vill; då skall han dem själv tillsäga. Brister för köparen hos nästa hemulsman; have makt, att gå till den andra, tredje, eller längre, dock i ordning efter varannan.» Jag tror inte att denna paragraf äger giltighet längre, och den bör alltså utgå ur lagen.

Men det är inte bara de gamla paragraferna som äro underliga. Jag skall be att få föredraga en enda mening ur konkurslagen, som givetvis är av senare datum. Det vittnar, tycker jag, om en ganska hög medelintelligens i kammaren, om alla som höra detta för första gången på god svenska kunna förklara för mig vad det innebär. Det är bara en enda mening. Den lyder: »Har i fall, då någon av flere för betalningen av en fordran en för alla och alla för en ansvariga gäldenärer eller löftesmän kommit i konkurs, borgenären av annan av dem erhållit avbetalning genom utdelning eller ackord i konkurs eller genom ackord i ackordsförhandling utan konkurs eller har i sagda fall annan av de ansvariga efter det beslutet om egendomsavträde meddelades gjort avbetalning å fordringen, äge ändock borgenären i förstnämnda konkurs bevaka och njuta utdelning för samma fordringsbelopp, som han, därest avbetalningen ej skett, ägt göra gällande i konkursen; dock må han ej uppbära mer än mot hans fordran svarar.» Det är också vackert lagspråk, som dock skulle kunna reformeras till fördel för dem, som skola läsa lagen.

Men vi ha också lagtexter som inte äga giltighet längre, eller som jag inte tror äro giltiga. I byggningsbalken finns

Underlättande av orientering i lagar och författningar.

det ett kapitel, det tolfte, som talar om hur svin må i ollonskog släppas. Jag är övertygad om att det inte finns något enda svin i någon ollonskog längre, om man bortser från de vildsvin som uppträdde nere i Skåne häromåret. Men de falla väl under annat lagrum. Som arrendator skulle jag vara mycket intresserad av att veta, om byggningabalken 27 kap. 2 § alltjämt äger giltighet. Tyvärr gör den nog inte det. Jag skall be att få föredraga den också för att kammarledamöterna skola förstå hur jag ser på denna fråga. Det heter där: »Den husesyn skall sedan å tinget visas, och av rätten prövas. Kan det, som tvistigt är, där ej slitas, eller begäres någon ny syn; då skall häradshövding med halv nämnd syn hålla, och strax vid synen döma. Finnes skada å hus, som färdigt var, då bonde trädde där till; böte för röta å stock två öre, för annan och tredje fyra öre; för flera, och för röta å kroppås och syll, som ej bättras kan, höte sex mark, och för ogillt och förfallet hus, två daler. Är röste bart å hus, böte sex öre. Går vatten genom tak, vägg, eller golv, eller är röta å röste, böte tre mark. För dörr, som oduglig är, en mark, och för skorsten två daler.» I denna paragraf äro tre mynitslag angivna, varav två äro försvunna. Jag tror inte det har någon som helst betydelse att detta står infört i Sveriges rikess lag, tryckt 1949.

Med anledning av vad jag nu har sagt och med hänvisning till anförda exempel tycker jag att det finns ytterligare vägar att beträda när det gäller att skapa möjligheter för orientering i gällande lagar och författningar. Jag hoppas att de synpunkter, som jag här framfört, skola vinna beaktande, när dessa åtgärder skola vidtagas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STÅHL: Herr talman! Efter det yrkande som herr Ericsson ställde skulle det kanske vara motiverat att inte

vidare taga upp denna fråga. Jag vill emellertid säga några ord, eftersom kammaren med synbart intresse hörde på herr Ericssons lilla uppläsning av valda delar ur den enligt min mening ganska vördnadsvärda skrift som heter Sveriges rikess lag. Den är ju ingen förströelselitteratur, herr Ericsson, utan har helt andra syften.

Herr Ericsson blandar på ett ganska betänkligt sätt ihop två saker. Utskottets föreliggande förslag gäller att underlätta möjligheterna att i författningssamlingarna hitta de lagtexter som man söker. Vad herr Ericsson talar om är utformningen av lagtexterna. Eftersom herr Ericsson är ny här i kammaren kan man inte begära att herr Ericsson skall vara underrättad om hur det ligger till i detta avseende. Men annars förhåller sig saken så, att riksdagens båda kamrar så sent som i fjol skrevo till Kungl. Maj:t och hemställde om en översyn av lagtexterna, så att man skulle få dem utformade på ett begripligt och ändå vackert språk. Därför finns det knappast någon anledning att nu ta upp denna sak. Ärendet har för övrigt — det kan jag upplysa dem i kammaren som kunna vara intresserade för denna fråga — avancerat så långt, att skrivelsen till Kungl. Maj:t har remitterats till en utredning, som sysslar med lagtryck och kommittétryck.

Den enda faktiskt inte fullt förmildrande omständighet, som herr Ericsson kan anföra till försvar för att besvära kammaren med denna uppläsning, är att han inte gjort den i utskottet, där herr Ericsson är suppleant och sålunda haft tillfälle att — jag tillåter mig säga det — för ovanlighetens skull infinna sig när detta ärende behandlades. Han skulle då i detalj ha fått reda på hur frågan ligger till.

Jag skall inskränka mig till att säga detta, och yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, över motion om utredning rörande principerna och metoderna för nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

I motionen II: 226, vilken hänvisats till andra kammarens andra tillfälliga utskott, hade herrar *Ståhl* och *Widén* hemställt, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande principerna och metoderna för nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter, närmast med sikte på i utlandet och här hemma prövade olika system av meddelägarskap och vinstandelsystem, allt i produktionsstimulerande och för näringslivets parter vägledande syfte.

Utskottet hemställde, att motion II: 226 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Andersson* i Långviksmon, *Rosén* och *Christenson* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande principerna och metoderna för nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter, närmast med sikte på i utlandet och här hemma prövade olika system av meddelägarskap och vinstandelssystem, allt i produktionsstimulerande och för näringslivets parter vägledande syfte.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ROSEN**: Herr talman! Orsaken till att jag och mina medreservanter, trots praktiskt taget samstämmiga, avstyrkande remissvar, dristat oss att gå emot utskottsmajoritetens avstyrkande

av motionen II: 226 är, att vi ha den uppfattningen, att det spörsmål, som motionärerna här ha fört fram, är väl värt en utredning och att frågan enligt vårt förmenande bäst gagnas av en opartisk, statlig utredning.

Utskottets majoritet förmenar, att det bör ankomma på arbetsmarknadens parter att själva utreda detta problem. Härigenom skjutes dock frågan långt fram i tiden, eftersom det torde dröja avsevärd tid innan arbetsgivarorganisationerna få sådant underlag, att ett initiativ kan vinna gehör där och frågan på det hållet kan bli föremål för en utredning. Först efter det att systemet blivit infört vid ett större antal företag torde denna fråga organisatoriskt kunna föras fram där.

På samma grunder tror jag inte heller att ett från arbetarparten framfört önskemål om gemensam utredning inom önskvärd tid skulle finna resonans inom arbetsgivarorganisationerna. En opartisk, förutsättningslös, statlig utredning med syfte att uppdraga riktlinjer för sådant samarbete, som det här är fråga om, skulle bäst gagna saken och väcka intresse för idén, som, där den kan komma att praktiseras inom företagen, torde bli en produktionsfrämjande faktor och ett medel att överbrygga motsättningar mellan arbetsmarknadens parter.

Själv har jag viss praktisk erfarenhet av det system, som motionen syftar till. Vi ha i ett av mig medägt handelsbolag sedan några år tillbaka tillämpat ett avtal med vederbörande anställda om rätt till vinstandel. Jag har enbart goda rön av denna uppgörelse, då den stimulerat de anställdas intresse för företaget och effektiviserat arbetet, samtidigt som den tillfört de anställda en ökad inkomst.

Om vi hade haft tillgång till en utredning om detta system, så hade vi kunnat införa det på ett tidigare stadium. Jag har därför den förvissningen, att där detta system kan införas, kommer det att öka effektiviteten inom företagen och skapa större arbetsglädje samt

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

medverka till utplånande av motsättningarna mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det torde därför kunna bli en produktionsfrämjande faktor och är således väl värt en statlig utredning.

Herr talman! Med hänvisning till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen ber jag att få yrka bifall till motionen II: 226.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Jag vill från början deklarerat, att jag inte i princip är motståndare till vinstandelssystem. Jag begärde närmast ordet därför, att det synes mig som om motionärerna och även reservanterna inom utskottet skulle vilja forcera fram en utveckling som inte har resonans hos arbetsmarknadens parter. Vi äro givetvis alla intresserade av de fördelar, som enligt vad man pekar på i reservationen, skulle vara tänkbara, om man ger sig in på en dylik väg. Vi äro alla intresserade av ökad produktion och förbättrade reallöner, ökad trivsel och ökad gemenskap inom näringslivet. Enligt min mening kan man vinna dessa fördelar på andra vägar utan någon statlig utredning. Jag finner det för min del förvånansvärt att man från reservanternas sida förordar en dylik utredning, trots att samtliga hörda remissinstanser ha avstyrkt en dylik. Parterna på arbetsmarknaden böra väl själva ha det bästa greppet om detta problem och de största och bästa förutsättningarna att kunna utreda detsamma. Dessa parter ha tidigare visat sin förmåga, då det gällt att lösa problemen på arbetsmarknaden, och ha genom frivilliga överenskommelser kunnat komma ganska långt. Jag vill bara som hastigast erinra om huvudavtalet, lärlingsutbildningen, avtalet om den lokala säkerhetstjänsten och senast företagsnämnderna. Jag tror att då även denna fråga om ett meddelägarskap eller vad man nu skall kalla det inom företagen är mogen för sin

lösning, så kommer den också att lösas genom arbetsmarknadens parter.

När det i reservationen talas om att förslaget i mycket stor utsträckning skulle främja trivseln på arbetsplatserna, vill jag framhålla, att det enligt mitt förmenande är en uppgift för företagsnämnderna att sörja för denna trivsel. Jag tror också att man kan skapa trivsel på ett helt annat sätt än genom något system med vinstandel. Jag vill erinra om en del aktuella åtgärder, som skulle kunna öka denna trivsel på arbetsplatserna men som stött på motstånd speciellt från företagarhåll. Jag erinrar om den diskussion som har förts om de fria lördagarna under sommarmånaderna, som skulle kunna genomföras utan någon produktivitetssnibskning. Arbetarparten har erbjudit sig att arbeta in den förlorade tiden på den övriga delen av året. När inte ens denna väg, genom vilken det ändå vore möjligt att skapa en betydligt större trivsel på arbetsplatserna, varit framkomlig, är jag mycket betänksam och tveksam beträffande hur man skall kunna komma fram på den väg som reservanterna vilja förorda.

Jag vill även peka på det samband, som alltid finns mellan trivsel och produktivitet. Jag skall för att belysa detta som hastigast ta upp en annan fråga, som har varit aktuell och fortfarande är aktuell ute på arbetsplatserna. Vi äro alla överens om att det är möjligt att komma fram till en betydligt större produktivitet, men likväl har man på företagarhåll under en följd av år gjort en hel del missgrepp för att förstöra denna möjlighet till en större produktivitet. På vad sätt har då detta skett? Jo, närmast genom det system som har kommit till användning vid ackordsprissättningar. Jag har 20-årig erfarenhet av metallindustrin och känner dess förhållanden ganska väl. Alla veta att när det har gått en viss tid, pressar arbetaren genom egen intensitet och skicklighet upp sin arbetsförtjänst på

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

ett ackord. När man då kommit till en gräns, som företagen anse inte får överskridas, ha dessa med alla metoder försökt sänka ackordspriset i fråga. På detta sätt har man inom olika företag skapat en jämnstrukenhet i lönesättningen, som hindrar skickliga arbetare att ta ut vad de kunna på ett ackordspris. Man har hållit en genomsnittlig ackordsförtjänst, som faktiskt hindrat en mycket stor del av produktiviteten att göra sig gällande. Trots att på många enstaka punkter och kanske på många verkstäder en mycket stor arbetsintensitet har uppdrivits, finns det ändå på grund av de här av mig påtalade förhållandena en latent reserv för produktivitetsökning, som nu ligger outnyttjad och som genom åtgärder från arbetsgivarnas sida hindras att komma fram.

Beträffande frågan om andel i vinst tror jag att man utan övedrift kan deklarera, att det på fackföreningsrörelsens sida för närvarande icke finns något större intresse för detta system. Om man skulle gå ut till arbetarna och säga, att de kunna få en andel i vinsten — det kan ju aldrig bli fråga om annat än en mycket liten andel — tror jag i motsats till reservanterna inte, att detta skulle leda till en ökad produktion. Att arbetaren på detta sätt får en eller ett par tior mera per år tror jag inte skulle skapa så mycket större trivsel på arbetsplatserna och större gemenskap med företaget. Tror man att så skall ske, svävar man i det blå.

Jag tror inte heller att den uppfattningen är riktig som kommer till synes i motionen, att man genom ett dylikt vinstandelssystem skulle minska omflyttningen av arbetare och öka sparan-det. Resultatet blev väl närmast en omflyttning av sparmedel. De arbetare, som ha några hundra kronor eventuellt en tusenlapp sparad, skulle kanske på grund av att vissa företag kunna ge bättre utdelning på dessa pengar än vanlig bankränta flytta över pengarna

till företagen i fråga. Men de arbetare som inte skulle göra detta och som väl få betraktas som flyttfåglarna inom industrien, skulle inte stanna kvar i företagen mer än nu.

Jag tror för min del att det finns anledning att skynda långsamt i det här avseendet. Låt det samarbete som har inletts inom företagsnämnderna växa fram i lugn och ro! Har detta vinstandelssystem någon framtid för sig, kommer frågan, som jag tidigare sade, att lösas av parterna själva. Dessa parter ha utan tvekan den största insikten och också den största expertisen till sitt förfogande, om det gäller att på detta område göra en utredning. Det erforderliga organet för detta utredningsarbete finns genom arbetsmarknadskommittén.

Jag kan inte — jag vill sluta med att säga det — undgå en känsla av att denna framstöt ifrån herrar Ståhls och Widen's sida närmast är något slags propagandahjälp åt den s. k. liberala fackoppositionen. Jag tror att herrarna här ha försökt ikläda sig rollen av någon sorts Johannes döpare åt en ny frälsare på det fackliga området. Jag tror inte att det lyckas att duperas svensk fackföreningsrörelse med sådana här framstötter, och jag tror inte heller att de komma att ha den åsyftade effekten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WEDÉN: Herr talman! Jag har inte motionerat i denna fråga, men eftersom jag nu har ordet, skulle jag gärna vilja börja med att säga några ord med anledning av den senaste ärade talarens avslutning, där han tycktes vilja frågasätta, om motiven bakom den framlagda motionen varit av riktigt fullgod beskaffenhet.

Jag vill inte alls sätta halten av den ärade talarens egna motiv i fråga, men jag måste säga, att jag hellre skulle bära bördan av den misstanke, som han här kastade ut, än jag axlade den rent

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

negativa ståndpunkt, som han och utskottsmajoriteten ha intagit.

Det problemkomplex, som herrar Ståhls och Widéns motion tar upp, är mycket omfattande och mycket svåröverskådligt. Den fråga, som motionärerna ha avsett att väcka, är väl närmast, om detta spörsmål nu skall anses ha mognat så pass mycket, att man bör göra ett allvarligt försök att penetrera det, för att se om därmed några mera betydande fördelar i produktionsfrämjande riktning kunna stå att vinna.

För min del måste jag säga, att ju mer jag funderat över de omständigheter, som stå i samband med tanken på andel i vinsten, desto mer övertygad har jag blivit om att denna fråga i varje fall är värd en ingående uppmärksamhet. Nu har ju majoriteten inom kammarens andra tillfälliga utskott kort avvisat motionen, sedan den delvis refererat remissyttranden från inom arbetsmarknaden verksamma organisationer. Det förefaller emellertid som om utskottet och remissinstanserna i sina ställningstaganden hade bestämt inte bara av respekt för själva svårighetsgraden hos denna fråga, utan även i någon mån av en viss osäkerhetskänsla, oro kanske man skulle kunna säga, för konsekvenserna av en grundlig utredning.

Såväl utskottsmajoriteten som LO, Arbetsgivareföreningen, TCO och RLF ha framhållit, att arbetsmarknadens parter själva säkerligen äro i stånd att klara av frågan om andel i vinst. Arbetsgivareföreningen säger med rätta, att vårt land står på toppen i fråga om de olika parternas förmåga att i självständigt samarbete klara av sina mellanhavanden. Just därför kunde man ju emellertid ha haft anledning vänta, att de skulle ha markerat ett något mera positivt intresse för den sak det här gäller. Något verkligt sådant intresse eller någon vilja att bringa denna fråga under diskussion är det emellertid svårt att utläsa ur remissvaren.

Därav skulle man kunna föranledas

till den slutsatsen, att frågan om andel i vinst både på företagsidan och hos olika kategorier av anställda icke anses ha någon betydelse eller aktualitet. För min del tror jag dock att en sådan slutsats skulle vara förhastad. Det förhåller sig nog i själva verket så, att det både bland en del företagare och bland avsevärda grupper av anställda finns intresse för denna sak, och den har också diskuterats ganska livligt. Därför kan det hända — jag är för min del benägen att tro det — att organisationernas relativa likgiltighet i detta fall icke är alldeles representativ för uppfattningen hos alla deras medlemmar. Vissa tongångar i den föregående talarrens anförande kunna också utgöra ett stöd för denna uppfattning.

Det vore ju i och för sig icke märkligt, om de stora organisationerna, som gjort så betydande insatser för att skapa ordning och reda på arbetsmarknaden och som ha ett så bestämmande inflytande över densamma, skulle finna de nuvarande förhållandena ganska tillfredsställande. Deras arbetsformer och formerna för deras uppgörelser med varandra ha blivit rätt väl avvägda och inslipade, och de ge möjligheter för dem, som sitta i ledningarna, till klar överblick och effektivt handlande. Under sådana omständigheter är det inte märkvärdigt, att man t. ex. hos LO och Arbetsgivareföreningen finner en skeptisk inställning till ett nytt uppslag, som de — jag skulle vilja säga med orätt — kunna befara vara ägnat att föra in oreda och oklarhet i det förhandlingsmaskineri, som de börjat vänja sig vid att betrakta som ganska fulländat. För institutioner, som nått en sådan omfattning och makt som de nämnda, kan det ofta te sig onödigt och riskabelt att ta upp problem, som man anser inte riktigt passa in i de gamla sammanhangen.

Nu tror jag visserligen för min del att en sådan oro från organisationernas sida i detta fall är obefogad. Jag tror

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

att vinstandelsmetoder inte alls behöva komma i konflikt med de nuvarande avtalsformerna. Tvärtom är det väl så, att om denna tanke över huvud taget skall ha någon framtid, så måste den utformas på ett sådant sätt, att den kan samordnas med det moderna avtalssystemet. Men jag kan mycket väl föreställa mig, att metoden skulle kunna göra detta system snidigare och mera differentierat.

Det är emellertid tydligt, att organisationernas intresse för att inom en relativt snar framtid undersöka de problem, som motionärerna velat ställa under debatt, är svagt för närvarande. Större är det säkerligen, som jag nyss nämnde, hos många av deras medlemmar. Man skulle därför möjligen kunna vänta sig, att praktiska försök på enskilt initiativ komma till stånd i något större omfattning. Jag tror emellertid inte att man skall underskatta organisationernas auktoritet inför sina medlemmar. Den auktoriteten är i själva verket mycket stor, och den utgör i detta fall ett återhållande element. När nu läget är detta, kan jag icke finna något skäl tala mot tanken på en utredning genom ett initiativ av den art, som motionärerna vilja att riksdagen skall ta. Invändningen att detta skulle vara ett statligt intrång på ett område, där organisationerna själva böra bestämma, kan jag icke tillmäta någon betydelse, eftersom det framgår av behandlingen av detta ärende, att ingen har någon tanke på att en dylik utredning skulle syfta till något lagstiftningsförsök. Om man är övertygad om att en sak förtjänar att undersökas, om man likaledes är övertygad om att i varje fall avsevärda inom produktionen verksamma grupper också anse att den är värd en undersökning och om man samtidigt finner, att de organisationer, vilkas uppgift det närmast är att tillvarata de producerandes intressen, icke äro beredda att taga någon ledning i saken — säkerligen av mycket olika

skäl — då kan man inte nöja sig med att hänvisa till dessa organisationer för att få undersökningen gjord. Det förefaller mig som om den motsatta ståndpunkt utskottsmajoriteten intagit hade ett starkt konservativt drag.

De skäl, som enligt min mening möjligen skulle kunna föranleda tveksamhet, hänga samman med frågans helt naturligt mycket komplicerade karaktär. Hantverks- och småindustriorganisationen har i sitt remissyttrande pekat på ett viktigt avsnitt av dessa svårigheter, då den framhållit hur olika detta problem måste te sig för stora och för små företag. Jag skall inte närmare ingå på detta och inte heller ta upp några principiella spørsmål i detta sammanhang. Jag vill bara framhålla, att inom de små företagen är naturligtvis avståndet mellan företagaren och hans anställda, även när det gäller själva inkomstläget, ofta inte så stort. Ibland är det mycket obetydligt. Jag har svårt att länka mig, att det skulle kunna finnas förutsättningar för vinstandelsmetoder i sådana fall. Det är klart, att särskilda svårigheter kunna tänkas föreligga även i en rad andra fall. Men när jag har försökt att mot varandra väga de möjligheter och svårigheter, som här öppna sig för det produktiva livet, har jag i alla fall kommit fram till den slutsatsen, att en utredning måste anses vara starkt motiverad.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag tycker personligen att det är ganska lustigt att för första gången förekomma i ett sammanhang där man, enligt herr Wedéns mening, bör känna sig konservativ, eftersom han tydligen har den uppfattningen, att utskottet låtit sig vägledas av övervägande konservativa

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

föreställningar om de problem, som förevarande motion rullar upp.

Jag tror det är riktigt som herr Gustafsson i Stockholm sade, vilket också accepterades av herr Wedén, att denna motion sannolikt får uppfattas som ett bländoffer på den moderna s. k. arbetarliberalismens altare. Inom utskottet tycka vi uppriktigt sagt, att motionen är både välmående och beskäftig — och då tror jag ändå att jag har tolkat utskottets omdöme väl superlativt. Utskottsutlåtandet har bevärdigats med en reservation från de tre folkpartisterna inom utskottet, vilka — jag förmodar att jag inte nu avslöjar några hemligheter — under ärendets behandling i utskottet förklarat, att om man inte kan få till stånd en utredning, så kan man väl i all världens namn ändå försöka få ett statligt organ, som »samlade ihop» uppgifter om tillämpningen av vinstandelssystemet. Men inte ens en så blygsam begäran kunde vinna anklang i detta konservativa utskott.

Jag förutsätter att om någon arbetsgivare av krassa eller ideella bevekelsegrunder, eller t. o. m. av båda dessa bevekelsegrunder i förening, skulle vilja dela med sig av vinsten åt sina trogna slavar och underlydande, så skulle det inte ligga några egentliga hinder i vägen för detta. Ingenting hindrar arbetsgivaren från att dela med sig av sin vinst, om han tycker att den är så stor, att han kan göra det, och om han tycker, att han skall vara hygglig mot sina arbetare — antingen det är av rent humana skäl eller han räknar med att denna extra dusör kommer igen i form av stegrad produktion. Det kan han faktiskt göra. Jag tillåter mig även förmoda, att företagsledaren Wedén från Eskilstuna skulle kunna dela ut en del av vinsten i företaget, om han har någon, till arbetarna för att på den vägen söka åstadkomma de resultat, som han anser vara så åtråvärda. Inte behövs det väl en statlig utredning för

att åstadkomma något sådant! Det står var och en fritt att dela med sig. Men jag erinrar om att det är en omåttlig process om örena, när man sätter sig ned vid förhandlingsbordet, eller låt mig säga när man mäter ut skatterna så att det sker en viss omfördelning.

Motionärernas önskan om en utredning motiveras av behovet att åstadkomma en stegring av produktionen. Det är ingenting att säga om den motiveringen, det vill jag betyga, och därom tror jag att utskottet är fullkomligt enigt. Behovet av en produktionsstegring är så kraftigt dokumenterat i vårt nuvarande ekonomiska läge, att det är ganska självfallet för alla att tycka, att det är angeläget att försöka åstadkomma en sådan.

Det kan måhända förutsättas, att även ganska blygsamma bidrag till arbetarna ha en stimulerande och produktionshöjande effekt. Det äro vi inte blinda för. Och när det, som jag sagt, står var och en fritt att dela med sig av sina vinster, om man tror att man därmed gagnar produktionen, så skall man naturligtvis också göra det.

Problemet om produktionsökningen och trivseln på arbetsplatserna och allt det andra, som berördes av herr Gustafsson i Stockholm, tror jag är mindre en vinstfråga än en lönefråga. Motionärerna ha visserligen också talat om meddelägarskap — observera detta verkligt förnämliga uttryck! — men jag förmodar, att detta är mera sken än verklighet. Herr Ståhls motion får väl nämligen ändå inte i den detaljen uppfattas såsom något rätt och på avvägar kommet anslag mot äganderättsförhållandena. Det synes mig riktigare att säga, att något av den gamla utopiska socialismen föresvävar arbetarliberalerna. Herr Wedén hade gjort den upptäckten, att detta är en alldeles ny idé, vilket det ingalunda är. Denna idé är så gammal, att man nu i många decennier låtit den vila i frid. Det har

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

växt massa över den. Nu uppfattas den som en ny idé, men i samma ögonblick uppstår också oro på en del håll i de liberala kretsarna. Svenska Morgonbladet, som jag hyser djup beundran för, åtminstone i vissa sammanhang, hävdade nyligen, att det inte är något liberalt intresse att staten opåtalat länkar in en utveckling i vissa bestämda banor, till vilkas förmånlighet och bärkraft parterna själva ställa sig tveksamma och tvivlande. Alla remissorganen ha ju avstyrkt detta förslag, och, herr Wedén, eftersom nu staten enligt liberal mening lägger sin näsa i blöt i allting, så föreföll det, enligt Svenska Morgonbladet, närmast som en liberal önskan att värna om och stimulera de fria formerna inom näringslivet. Men det kan ju hända att Svenska Morgonbladet är mycket illa underrättat om vad liberalism egentligen är.

Den avgörande frågan är, huruvida arbetarnas och tjänstemännens vilja att öka produktionen kan stimuleras genom ett inkomsttillskott, som kan erhållas som ränta eller som vinst på insatt kapital eller som andel i vinst — som det kallas i motionen — eller genom de inkomsttillskott, som fackföreningsrörelsen kan utvinna för arbetare och anställda genom en avtalsrörelse. Den senare vägen är, så vitt jag förstår, ägnad att väcka precis samma intresse för en produktionsstegring som den förra. Om man betalar en del av vinsten i skatt — jag gör den sammanställningen — då hotas arbets- och sparsamhetsviljan, och om man betalar ut en del av vinsten i högre löner, så är det företagsekonomiskt skadligt. Men ger man ut en del av vinsten på det sätt, som herr Ståhl rekommenderar, så bli både arbetare, tjänstemän och företagare stimulerade.

Enligt min mening talar allt för att en utredning i motionens syfte inte bara är bortslösade pengar, utan dessutom ett överdrivet utnyttjande av en massa människors arbetstid. Parterna

ha ju också godhetsfullt bett att få avstå från all denna välvilja. De ha den bekanta liberala lidelsen att vilja sköta denna sak utan inblandning från riksdagens sida, och jag måste säga att jag i detta sammanhang med en viss tillfredsställelse uppträder som konservativ i jämförelse med den radikale herr Wedén från Eskilstuna.

Jag skall inte ta upp någon detaljdiskussion om de invändningar, som till och med motionärerna haft att göra mot tanken på vinstandelar. De erkänna själva, att området är svåröverskådligt. Det bör nog kunna räcka med att erinra om att den föreslagna vägen skulle kunna skapa ganska besvärliga klyftor mellan olika inkomsttagare, å ena sidan dem, som arbeta i de stora och förnämliga företagen med de stora vinsterna, och å andra sidan dem, som arbeta i de obetydligare och kanske förlustbringande företagen. Eftersom fackföreningsrörelsen i sin lönepolitik försökt bygga över klyftorna, så tycker jag att det inte är särskilt angeläget att man tillskapar ett system — i varje fall inte med hjälp av en statlig utredning — där klyftan mellan de olika inkomstgrupperna antingen bibehålles eller också vidgas. Jag tror att det är riktigast, att ett samarbete på detta område mellan arbetarna och arbetsgivarna får växa fram av sig självt, i den mån det kan finnas intresse för saken.

Jag tillåter mig, herr talman, att med denna motivering yrka bifall till utskottets förslag.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till klockan 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 20.

Interpellation ang. ett närmare ekonomiskt samarbete mellan de skandinaviska länderna.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr ERICSSON i Näs, som yttrade: Herr talman! Då förhandlingarna om ett nordiskt försvarsförbund strandade, förklarade sig alla berörda parter beredda att fortsätta samarbetet i andra former. Man hänvisade till den redan tidigare påbörjade samverkan på de sociala och kulturella samt i någon mån ekonomiska områdena. Något avbräck i det nordiska samarbetet på dessa avsnitt synes misslyckandet av försvarsunderhandlingarna knappast ha medfört, vilket i och för sig är tillfredsställande. Men man kan å andra sidan inte heller påstå att ansträngningarna att nå fram till påtagbara resultat ha ökats under det senare halvåret. Vad man däremot tycker sig kunna konstatera är att det blivit åtskilligt tystare kring det nordiska samarbetet och de pågående utredningarna både i tidningspressen och bland allmänheten. Enligt min mening skulle det inte skada utan tvärtom gagna den nordiska saken, om den allmänna opinionen hölles bättre underrättad om vad som sker.

För någon tid sedan sammanträdde i Stockholm den delegation, som arbetar med frågan om upprättande av en tullunion mellan Danmark, Norge och Sverige. Redan vid det skandinaviska utrikesministermötet i Köpenhamn i augusti 1947 fattades beslut om att tillsätta en utredning om ökat samarbete i ekonomiska spørsmål, bl. a. i fråga om tullunion mellan förut nämnda tre nordiska länder. Utredningen, som i förbigående sagt skulle arbeta skyndsamt, kom dock till stånd först våren 1948, då ledamöter utsågos, men har därefter sammanträtt med jämna mellanrum. Något besked om hur långt undersökningen av exempelvis möjlighe-

terna för en tullunion fortskridit har inte lämnats vare sig tidigare eller vid stockholmsmötet. Det lär förhålla sig så, att delegationen för behandling av tullfrågan till sig knutit experter från industri och jordbruk. Man kan säkerligen förutsätta att en del av allmänheten vore intresserad av att få veta vad som förekommer vid dylika möten och hur arbetet är upplagt.

Men även i andra sammanhang synes det nordiska ekonomiska samarbetet vara föremål för förhandlingar mellan representanter för de tre ländernas regeringar. Enligt uppgifter i tidningarna förekommo i samband med det socialdemokratiska partiets 60-årsjubileum inofficiella förhandlingar mellan statsministrarna och handelsministrarna i ekonomiska spørsmål. Något meddelande om vad där behandlats eller om några resultat uppnåtts har inte lämnats, trots att en sammankomst av denna halvofficiella karaktär kan påräkna ett allmännare intresse.

Det förefaller vara ett rimligt krav att fortlöpande informationer lämnas om utredningarna rörande det ekonomiska samarbetet och hur dessa bedrivs. Det skulle vara till fördel att rapporter utarbetades och publicerades i den mån kommittéer och delegationer komma fram till vissa resultat, oavsett om dessa gå i positiv eller negativ riktning. Om det är så att man önskar ett närmare nordiskt samarbete — och det förutsätta de officiella deklarationerna — måste det vara angeläget att opinionen i god tid får ta ställning till de olika spörsmålen. Den nordiska tanken måste förankras i folkens breda lager, om planerna på ett vidgat och intimt samarbete skola kunna förverkligas.

Med anledning av vad jag anfört får jag hemställa om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern rikta följande fråga:

Är Ers Excellens i tillfälle att lämna kammaren en redogörelse för hur långt utredningarna kommit om ett närmare ekonomiskt samarbete mellan de skan-

Interpellation ang. Sveriges representation i Colombia.

dinaviska länderna, t. ex. i fråga om planerna på en tullunion?

Denna anhållan bordlades.

§ 21.

Interpellation ang. Sveriges representation i Colombia.

Herr WIBERG erhöill på begäran ordet och anförde: Herr talman! I 1948 års statsverksproposition, tredje huvudtiteln, s. 12, redogjordes under rubriken »Beskickningarna i Chile, Colombia och Venezuela m. m.» för framställningar — vilka redan berörts i 1947 års statsverksproposition — från Sveriges allmänna exportförening, Sveriges industriförbund och Sveriges grossistförbund angående önskvärldheten av att ersätta befattningarna såsom chargés d'affaires i förenämnda länder med sändebudsposter. I 1947 års statsverksproposition hade framhållits, att en studie-delegation under ledning av H. K. H. Hertigen av Halland vid årsskiftet 1946—1947 besökte den sydamerikanska kontinenten och att man borde taga del av delegationens erfarenhet, innan frågan om eventuell ändring av Sveriges representation i Sydamerika upptoges till prövning.

Efter sin hemkomst i februari 1947 framlade delegationen vissa förslag rörande en förstärkning av utrikesrepresentationen i Sydamerika. Sålunda föreslogs i första hand, att sändebudsposter upprättades i Chile, Colombia och Venezuela, vilket motiverades med att den hittills gällande ordningen med chargés d'affaires av flera skäl, bland annat med hänsyn till det svenska näringslivets ökade intresse för ifrågavarande länder, icke vore tillfredsställande.

I 1948 års statsverksproposition förklarade ministern för utrikes ärendena, att han i rådande finansiella läge icke vore beredd överväga något förslag om inrättande av nya sändebudsbefattningar i de länder, om vilka nu vore fråga.

Utrikesministern tillade dock följande: »Emellertid är det med hänsyn till internationella konvenanssynpunkter önskvärt, att representationen i vissa främmande länder, där arbetet i och för sig skulle kunna omhänderhas av en tjänsteman i lägre lönegrad, tager formen av ett i vanlig ordning ackrediterat sändebud. Jag vill därför i stället föreslå, att i länder, där en självständig diplomatisk representation anses böra finnas, men där beskickningen ledes av en chargé d'affaires, Kungl. Maj:t må kunna, då så befinnes lämpligt, förordna, att denne skall under sin tjänstgöring i vederbörande land erhålla ställning som sändebud. En anordning av denna art torde förekomma inom vissa andra utrikesförvaltningar, t. ex. Danmarks. Dessa tjänstemän skulle bibehållas vid nuvarande lönegrad och avlöningsförmåner, ortstillägg etc., och anordningen skulle alltså ej medföra ökade kostnader. Därest från riksdagens sida intet är att erinra mot detta förslag, torde det alltså få ankomma på Kungl. Maj:t att i förekommande fall besluta härom.»

Från riksdagens sida förekom icke någon erinran mot förslaget.

Kungl. Maj:t har också under år 1948 begagnat en möjlighet, som sålunda uppkommit, till att förordna, att beskickningscheferna i Chile och Venezuela under sin tjänstgöring i vederbörande land erhålla ställning som sändebud.

Däremot har motsvarande förordnande icke gjorts i fråga om Colombia. Det ganska märkliga förhållandet föreligger sålunda, att Sverige i vissa närliggande länder såsom Peru, Chile och Venezuela har antingen, såsom är fallet vad Peru beträffar, sändebud, eller, vad angår Chile och Venezuela, beskickningschefer, som inneha ställning såsom sändebud under den tid vederbörande äro ackrediterade i angivna länder.

De skäl, som av näringsorganisationerna åberopats till förmån för en förändring, ha utan tvivel full giltighet

Interpellation i anledning av de statistiska uppgifter, som bostadsstyrelsen inforordrar angående bostadsbyggandet i kommunerna.

vad Colombia beträffar. De internationella konvenanssynpunkter, som utrikesministern för sitt vidkommande hänvisat till, äro uppenbarligen också aktuella i fråga om Colombia. Det synes också knappast föreligga någon anledning till att icke vårt lands chargé d'affaires i Colombia skulle erhålla en ställning, som motsvarar beskickningschefernas i Chile och Venezuela. Mellan Sverige och Colombia förekommer ett handelsutbyte, reglerat genom ett avtal, vilket, såvitt man kan se, hittills ur båda ländernas synpunkt fungerat tillfredsställande. Här i Sverige åtnjuter Colombia också med fog stor aktning och uppskattning. Det är anledning understryka det faktum, att vi i Sverige allmänt sätta det allra största värde på ett vänskapligt förhållande till Colombia.

Under hänvisning till ovanstående hemställer jag om kammarens medgivande att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få framställa följande interpellation:

Avser utrikesministern att inom nära framtid föreslå Kungl. Maj:t att besluta om sådan förändring i fråga om vårt lands representation i Colombia, som redan ifrågakommit beträffande de svenska beskickningscheferna i Chile och Venezuela?

Denna anhållan bordlades.

§ 22.**Interpellation i anledning av de statistiska uppgifter, som bostadsstyrelsen inforordrar angående bostadsbyggandet i kommunerna.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Luttra, som yttrade: Herr talman! Den utvidgning av den statliga förvaltningsapparaten, som skett särskilt under de senaste åren, har medfört en del beklagliga konsekvenser. Ökad pappersexercis och ökat blanketteraseri betunga i allt högre grad såväl

allmänheten som, kanske i synnerhet, kommunala myndigheter, företag m. fl. Såväl ur besparings- som effektivitetssynpunkt är det givetvis angeläget att skyldigheten att lämna uppgifter i olika hänseenden till myndigheter begränsas till vad som är oundgängligen nödvändigt. De oroande tendenserna på detta område ha varit föremål för uppmärksamhet såväl i pressen som i riksdagen. 1947 års statsrevisorer ha även ägnat problemet en kritisk granskning. De ha sålunda anfört: »Den reformverksamhet på statslivets olika områden, som ägt rum under de senaste decennierna och som resulterat i en omfattande expansion av statsförvaltningen, har medfört, att blanketterna kommit att spela en alltmera dominerande roll vid arbetsuppgifternas lösande. En granskning av det nuvarande blankettbeståndet inom statsförvaltningen ger icke blott en skrämmande bild av dess kolossala omfång utan även en provkarta på olika format, typografisk utstyrsel och textuppställning.» En utredning i ämnet pågår, och statsrevisorerna förvänta att förslag till förenklingar skola framkomma ur utredningen. Ett område, där en viss förenkling, enligt statsrevisorernas mening, skulle kunna genomföras, gäller statistiken.

Mot bakgrunden av detta bör det vara självklart att allmänheten, de kommunala myndigheterna m. fl. icke påläggas nya uppgifter i dessa avseenden utan att starka skäl kunna förebringas. Det måste under dessa förhållanden betecknas som anmärkningsvärt att bostadsstyrelsen nu har genomfört en omfattande utökning av statistiken angående bostadsbyggandet i kommunerna, varigenom förmedlingsorganen belastas med synnerligen betungande nya uppgifter. Statistiken skall avse såväl planlagda som icke planlagda områden samt omfatta:

A. Inflyttningsfärdiga nybyggnader med minst en bostadslägenhet.

Interpellation i anledning av de statistiska uppgifter, som bostadsstyrelsen inforordrar angående bostadsbyggandet i kommunerna.

B. Avslutade ombyggnader och förbättringar i de fall då

1. en eller flera bostadslägenheter tillkommit,
2. en eller flera bostadslägenheter avgått eller standarden på en eller flera bostadslägenheter förändrats genom minst en av följande åtgärder:
3. ändring av rumsantalet,
4. inläggande av vattenledning,
5. inläggande av avloppsledning,
6. anordnande av centralvärme,
7. inredande av wc,
8. inredande av badrum.

C. Påbörjande av rivningar av hus med minst en bostadslägenhet.

Insamlandet av uppgifterna torde komma att medföra betydande besvär för förmedlingsorganen. Det gäller att få reda på alla byggnationer av nämnt slag, oavsett om byggnadstillstånd erfordras eller ej, d. v. s. även sådana byggen som olovligen utföras utan byggnadstillstånd. Uppgifternas tillförlitlighet torde helt bli beroende på det intresse och den omsorg, som förmedlingsorganen lägga ned på detta arbete. Uppgifterna skola lämnas på särskilda blanketter och insändas för vissa kommuner månadsvis och för vissa kvartalsvis. Blanketterna utgöres av en »huvudblankett», vari alla uppgiftsskyldiga byggnationer antecknas, samt husblanketter, en för varje hus där åtgärd vidtagits. Samtliga blanketter skola utskivas i två exemplar.

Även de centrala bostadsorganen

komma säkerligen att belastas med ett betydande arbete med uppgifternas infordrande, komplettering och bearbetning.

Det förefaller synnerligen tveksamt, om en sådan statistik som det här gäller har någon större praktisk betydelse för lösandet av de uppgifter, som åligga bostadsorganen. I varje fall synes nytan därav icke stå i rimlig proportion till de kostnader och besvär, som förorsakas såväl de centrala bostadsorganen som kommunala myndigheter, företag och enskilda.

Med anledning av vad som anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att den omfattande statistik, som kungl. bostadsstyrelsen beslutat, är nödvändig för att bostadsorganen skola kunna lösa sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt, och, om så är fallet, är statsrådet i tillfälle att närmare motivera detta?

2. Anser statsrådet att denna utökning av statistiken står i god samklang med de krav på förenklingar i administrationen, som framförts i många olika sammanhang?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.07 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 11 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, över motion om utredning rörande principerna och metoderna för nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr WEDÉN, som yttrade: Herr talman! Jag vill endast inledningsvis säga, att jag ingalunda accepterar de skildringar av motiven för mitt ställningstagande, som herrar Sehlfstedt och Gustafsson gävo före middagspausen. Men jag tror att det är ganska ofruktbart att ta upp en diskussion på den punkten, och dessutom skulle den kanske, såsom i någon mån framgick av vissa avsnitt av herr Sehlfstedts anförande, vara svår att hålla på den nivå, som jag under min korta tid i kammaren har funnit prägla meningsutbytet här. Jag har endast sagt, att jag hellre velat utsätta mig för risken av en misstolkning av mina motiv än jag velat intaga en helt passiv ställning till själva saken.

Det är klart att tanken på vinstandelar och meddelägarskap inte i och för sig är ny som idé, men det är de verkligt omfattande och i stor utsträckning framgångsrika försök, som gjorts i andra länder, framför allt i USA och England, som åtminstone för mig ha fört frågan över från idéernas värld till

verklighetens och givit den ett aktuellt intresse, som den inte haft på länge.

Det förefaller mig som om det, såvida man inte vill ha en ekonomisk ordning, som helt baserar sig på antingen vinstintresset hos den ensamme enskilde företagaren eller på principen att staten skall övertaga ansvaret för all produktion av någon betydelse, låge ganska nära till hands att söka efter en tredje utväg. Och jag kan för min del inte finna annat än att motionärernas förslag utgör ett försök att finna en sådan väg, på vilken man om möjligt skulle kunna samordna företagarintresset med arbetstagarintresset och kanske även med de allmänna intressena, t. ex. det allmänna intresset av att stärka produktionsviljan. Det finns nog också för närvarande inom olika läger inom det produktiva livet ett livligt intresse för en sådan väg. Men det kan ju hända att inom en del företagsledningar meningarna äro delade — det är inte alls orimligt att tänka sig, herr Sehlfstedt — och jag föreställer mig, att det måste gå bättre att övervinna motstånd och hinder av dessa slag, ju mer objektivt belyst spörsmålet kan bli.

Det är givetvis inte här fråga om något försök att få riksdagen att spela mentor för organisationerna, utan det är bara fråga om att åstadkomma en utredning, som skulle kunna verka upplysande och klarläggande, och jag skulle för min del finna det beklagligt, om inte riksdagen ville medverka därtill. Det har för mig varit förvånande att i denna fråga få bevittna herr Sehlfstedts mycket passiva inställning, ytterligare understruken i hans anförande här i kammaren. Det är denna inställning, som jag har tillåtit mig att beteckna som konservativ, och jag vill gärna tillägga, att den är utslag av en ganska dålig konservatism.

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

Vidare anförde:

Herr STÅHL: Herr talman! Jag vill börja med att säga, att det förvånar mig en smula att utskottets ärade ordförande, herr Sehlstedt, kände anledning att brösta av så våldsamt som han här gjorde, i all synnerhet som det strax efteråt visade sig att det som han hade att komma med mest bestod av ganska nerslitna små, vad pojarna hemma i Värmland kalla potkolor, som inte ha någon större möjlighet att göra effekt. Alla hans argument voro ju sådana, som redan i remissutlåtandena ha blivit ganska uttröskade. Det väsentliga var egentligen att herr Sehlstedt avslöjade två saker, och dem vill jag här gärna belysa.

Det gäller först och främst vad herr Wedén här kallat en konservativ inställning. När jag hörde herr Sehlstedt, kom jag att tänka på vad herr von Friesen häromdagen sade till socialdemokraternas högt ärade gruppordförande här i kammaren, nämligen att han är en charmerande och energisk talesman för de bestående förhållandena. Med en viss reservation för de beträffande hr Sehlstedt något överdrivna attributen skulle jag, herr talman, kunna tillämpa dessa ord på herr Sehlstedt: han framträder som en mycket energisk talesman för de bestående förhållandena. Han har hämtat sina argument dels från organisationslivet, dels och inte minst från den press, som står de allra största arbetsgivarna nära. Jag såg t. ex. att i en av dessa tidningar kallade man härom dagen den framstöt, som vi motionärer gjort, för klåfingrighet, och herr Sehlstedt kan alltså glädja sig åt att ha resonans för sin uppfattning inte minst på det hållet.

Jag skulle för det andra vilja, när herr Sehlstedt här karakteriserar vår motion som ett brännoffer på arbetarliberalismens altare, svara honom, att det är oss ganska likgiltigt, hur man försöker att klichera det hela. Om ut-

skottet hade besvärat sig med att verkligen ta reda på hur förhållandena ligga till på andra håll ute i världen, så skulle inte herr Sehlstedt på det bjärta sätt, som skett, ha avslöjat sin okunnighet om den tanke det här gäller. I samma andedrag som herr Sehlstedt avvisar varje tal om att det skulle vara fråga om någonting nytt — och det gör han med rätta — säger han, att herr Wedén kan ju, om han har lust, tillämpa systemet i den formen, att han till sina arbetsslavar, såsom herr Sehlstedt uttrycker sig, delar ut något av de vinster som han till äventyrs har. Det visar, herr talman, att utskottets ordförande icke har besvärat sig med att ens söka sätta sig in i frågan. Det är väsentligt att slå fast, att ett system med vinstandel och meddelägarskap varken kan eller är avsett att vara baserat på något slags allmosegivande. Om herr Sehlstedt är så konservativ att han önskar sig tillbaka ända till den tiden, när socialhjälpen här i landet var konstruerad på det sättet, må det vara hans ensak, men jag skulle tro att man inom socialdemokratien i övrigt betackar sig för ett sådant system, och för vår del göra vi det under alla förhållanden.

Vad sedan själva saken beträffar — och då upphör tyvärr all diskussion med herr Sehlstedt, eftersom han icke ägnat sakfrågan något intresse — så vill jag framhålla, att det finns mycket, inte minst erfarenheterna från England och Amerika, som talar för att det i längden är lika otänkbart med något statiskt stillastående, för att använda en sådan tårta på tårta i formuleringen, när det gäller förhållandet mellan företagslivets olika parter, som i fråga om andra områden inom samhällslivet. Det är inte möjligt och allra minst önskvärt att, medan olika grupper av medarbetare i företagslivet stiga allt högre i fråga om insikter, skicklighet och ansvarskänsla, låsa fast ett kollektivistiskt system, i vilket de äro definitivt och för all framtid ställda utanför, när det gäller inflytan-

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

de i företagen och därmed också andel i deras utdelning. Vi måste räkna med att här kommer, vare sig vi vilja det eller inte, något nytt att arbeta sig fram, och jag tror för min del att den utvecklingen är att hälsa med tillfredsställelse. På den punkten skär sig emellertid den uppfattning, som utskottet har och som man inte ens gjort sig besvär med att närmare utveckla, liksom över huvud taget det statiska tänkesättet, mot vår uppfattning. Vi tro att på det område, som det här gäller, ligger progressivitet och utveckling så att säga i sakens natur.

Hur kommer då denna utveckling att ske? Ja, därom kan man ha delade meningar. Finansminister Wigforss har otaliga gånger i denna kammare redogjort för hur han för sin del ser på saken. Av de små ansatser till ett sakligt resonemang, som funnos i herr Sehlisteds anförande här, förstod man att han klamrar sig fast vid den kollektivistiska organisationsform som vi för närvarande ha inom företagslivet och som har medfört, att makten och inflytandet alltmera glida över från arbetare och tjänstemän vid de olika företagen till ett relativt fåtal allt mäktigare och alltmer dominerande funktionärer i de väldiga organisationerna. Jag är för min del, herr talman, övertygad om att denna utveckling inte kan fortsätta, ty de anställda, det må vara tjänstemän eller arbetare, äro dess bättre för högtstående för att i längden känna sig tillfredsställda med eller vilja finna sig häri.

Vad finns det då för alternativ? Enligt vår uppfattning visar utvecklingen i utlandet att det verkligen finns ett godtagbart alternativ, nämligen det som vi tillåtit oss kalla systemet med vinstandel, eventuellt utbyggt till ett system med meddelägarskap i företagen. De av kammarens ledamöter, som gjort sig besvär att läsa motionen, ha funnit att vi sannerligen icke givit vår framställning den formen, att det här är fråga om någonting som är självklart eller som

måste förverkligas just på det sätt som vi tänkt oss. Vi ha tvärtom radat upp en mängd invändningar, som kunna göras mot den grundsyn på det ekonomiska livet och företagslivet som det här gäller — det finns nämligen mångfaldiga sådana invändningar. Å andra sidan vet man att t. ex. i Amerika, där produktiviteten ändå är högre än i något europeiskt land, har systemet med vinstandel och meddelägarskap trängt igenom vid hundratals olika stora företag, och jag skulle kunna, fastän jag inte tror att det på något sätt intresserar utskottets majoritet, nämna att företag av denna typ ha bildat en särskild arbetsgivarorganisation, där alltså även de anställda äro medlemmar, och att de ha kunnat visa upp att resultaten i fråga om produktionsökning och avkastning ställa sig ofantligt mycket fördelaktigare än inom företag av den gamla typen.

Jag har här framför mig, herr talman, en liten skrift, utgiven av det liberala partiet i England, som har tagit upp frågan om vinstandel och meddelägarskap på sitt program. I denna skrift berättas om ett företag, där chefen heter Steden Louis och där antalet anställda för närvarande uppgår till 12 000. Företaget, vars omsättning är uppe i 11 miljoner pund, har med fördel använt vinstandelssystemet sedan, jag vill minnas 34 eller 35 år tillbaka, och chefen för företaget säger, att det verkat så fördelaktigt, att det aldrig skulle kunna tänkas att man gick tillbaka till det gamla.

Jag vill med skärpa — jag tror nämligen att en missuppfattning har kommit att göra sig gällande — understryka att det här sannerligen inte är fråga om någon form av socialism. Det är kanske också därför som herrarna i utskottet, vilka mera svära på magisterns ord än tänka självständigt, slå ifrån sig med en sådan överdriven energi. Det är inte här fråga om socialism eller kollektivism, utan det är fråga om att företagen under fri kon-

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

kurrens skola kunna byggas upp som enskilda enheter. Och därmed har jag också anfört den invändning, som ger sig själv, när det gäller de reservationer och betänkligheter som ha kommit till uttryck i RLF:s remissutlåtande och som gå ut på att ingenting kunde vara farligare för vårt näringsliv än att företagare och anställda slöte sig ihop och på det sättet eliminerade konkurrensen och dikterade priserna. Det är, herr talman, min bestämda övertygelse — och därvid kan jag stödja mig på långa och mycket ingående erfarenheter som gjorts i mycket större länder än vårt — att resultatet blir ett helt annat. I stället för att såsom nu vara organiserade i stora, om jag får använda ordet horisontella massorganisationer, där ledningen sitter och träffar överenskomelser om både det ena och det andra, komma företagen att bli slutna enheter, vilket möjliggör att konkurrensen verkligen blir effektiv, till fördel framför allt för konsumenterna.

Detta konstaterande att det icke finns någon form av socialism i systemet med vinstandel och meddelägarskap bör också kunna lugna farhågorna på kooperativt håll. Kooperationen har i sitt remissutlåtande, såsom naturligt är, sagt att det enda riktiga är, icke att de anställda äga företagen, utan att konsumenterna göra det. Den inställningen är förståelig, men man negligerar varken producent- eller konsumentkooperationens insatser och betydelse i samhället, om man gör gällande att det vid sidan av dessa och av de privatägda företagen borde finnas företag av en ny typ, företag med vinstandelssystem och meddelägarskap, vilka alltså genom praktiska erfarenheter skulle kunna visa i vilken mån de kunna ta upp konkurrensen med övriga företag.

Det är, herr talman, ingenting annat som vi ha sagt eller propulerat än att det vore rimligt att en utredning härom gjordes. Visar det sig då, att idén inte passar för svenska förhållanden, å la

bonne heure — då är den också självfallet dömd att dö. Men i och med att vi göra ett sådant försök, har dock ett system, som i utlandet givit betydelsefulla resultat, fått möjlighet att visa sin växtkraft även här i landet.

Jag skall be att få säga några ord även om den konservativa inställningen till denna fråga. Representanter för högern inom utskottet ha ju icke anmält någon reservation, och det hade jag inte heller väntat. Jag har emellertid med intresse tagit del av åtskilliga artiklar i pressen, som skrivits av en ganska framstående konservativ man här i landet, professor Henrik Munktell. Han har sagt ungefär detsamma som jag här i all korthet sökt utveckla, nämligen att systemet med vinstandel och meddelägarskap, som i utlandet visat sig ha så goda verkningar, borde kunna prövas även hos oss. Jag har svårt att förstå, att man på konservativt håll har ett så starkt behov av att svära sig fri från den tanke, som vi fört fram och som i praktiken skulle, herr talman, leda till att det inom företagslivet blir bättre paritet mellan de anställda och chefer och ägare.

Jag vill, när jag talar om konservatismens inställning, tillägga att i England har det konservativa partiet, speciellt gruppen young conservatives, tagit upp frågan om vinstandel och meddelägarskap i sin »industrial charter» och där visat mycket stor sympati för tanken.

Vad så beträffar frågan om metoder — och det är ju där som man har skjutit i förgrunden det argumentet att staten inte bör engagera sig i en utredning — så ha vi ju i motionen närmare utvecklat de synpunkter som varit vägledande för oss. Vi ha åberopat exemplet från Lesjöfors, där ju arbetare och tjänstemän ådagalagt stort intresse för det system med vinstandel, som disponent De Geeer har lanserat. Parentetiskt vill jag här säga, att vi inte velat ge frågan om vinstandel några större pro-

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

portioner, när vi första gången presenterat den i Sveriges riksdag — det hela har närmast fått karaktären av, om jag så får säga, ett liberalt värmländskt initiativ, eftersom det ju är två värmlänningar som ha motionerat och vi delvis bygga vår motion på erfarenheter från Värmland. Vi ha emellertid i motionen framhållit, att om det helt överlåtes till parterna på arbetsmarknaden att ordna saken, så finns det, med den inställning man har här i landet, risk för att tjänstemän och arbetare bli misstänksamma och oroliga, om arbetsgivarerna ta ett initiativ. Och vice versa: om arbetarna ta ett initiativ för att få till stånd ett system med vinstandel, bli lätt arbetsgivarerna misstänksamma. Vi ha därför, enkelt och praktiskt, resonerat som så, att man av allt att döma inte kommer någonstans med hela tanken, om inte utredningen lägges i händerna på den opartiska instans som staten ändå är. Då skulle man från början kunna få med representanter för olika grupper, och alla invändningar och betänkligheter, som vi ha redovisat i vår motion, skulle kunna bli ordentligt vädrade. Det skulle då kunna skapas bättre klarhet om huruvida det finns anledning att pröva systemet och på vilka områden av företagslivet detta i så fall borde ske.

När man nu säger, mina damer och herrar, precis som de gamla manchesterliberalerna, att detta har inte staten någonting att göra med — detta skola parterna på arbetsmarknaden sköta — är det som ett eko från svunna sekler. Det är märkligt att höra socialdemokraterna föra det resonemanget, och det kan hända, att vi komma att få höra det även från annat håll. Det är en samhällsuppfattning, som i varje fall inte jag delar. Jag skulle inte ha kunnat sitta i riksdagen flera år och delta i en mängd olika beslut, som på det mest intima sätt beröra vårt arbetsliv, om vi konsekvent skulle utlämnat det åt parterna på arbetsmarknaden. Jag skulle

vilja fråga herr Schlstedt, var man i dag hade befunnit sig, om den gamla manchesterliberala skolan hade så konsekvent, som herr Schlstedt driver den i dag, tillämpats på det sättet i vårt samhälleliga liv.

Detta gör, herr talman, att denna argumentering absolut inte kan — jag skall inte använda uttrycket imponera, ty det ligger så fjärran — på något sätt beröra den inställning, som jag för min del har. Tvärtom, den avslöjar ytterligare att man inte har kunnat finna något hållbart argument för sitt nejsägeri i utskottsutlåtandet. Därför griper man efter detta formella argument som den drunknande efter ett halmstrå och skjuter det framför sig och säger, att eftersom vi fått tag i ett argument att slå ihjäl kanhända en stor och väsentlig sak med, använda vi detta halmstrå. Jag vill säga, att den argumentering, som man använder för att dölja sin nejsägande inställning med, är för svag för att den skall tjäna syftet. Därför ser man klart och tydligt att här bakom ligger en annan mentalitet. Man vill inte ta risken av att få en annan struktur av företagslivet än den som man själv växt fast vid och som befunnits i många avseenden värdefull för de syften man eftersträvar. Jag tror att på företagarhåll är man också tveksam, och det kan jag också förstå. Jag vågar emellertid säga, att denna rent mänskliga tröghetslag, som är begriplig och i många fall respektabel, kan ju ändå inte vara ett argument mot en utredning, som inte syftar till något som helst ingripande utan som, såsom det står definierat i motionen, skall ha ett klarläggande, vägledande och eventuellt i något fall stimulerande syfte, men däremot inte på något sätt, och det står åtminstone två gånger poängterat i motionen, skall föranleda något som helst samhälleligt ingripande.

Herr Gustafsson sade — jag vill gärna beröra även det — i sitt anförande, att om man tror, att vinstandel och

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

meddelägarskap på något sätt skulle öka arbetslusten — han använde det ordet — tar man fullkomligt miste. Jag skulle vilja säga till herr Gustafsson: Använd det resonemanget och uppträd här i kammaren med det argumentet nästa gång vi få socialiseringpropåer av olika slag! Det tror jag skulle kunna vara verkligt värdefullt att få höra i det sammanhanget, ty där har det sin plats. Men i detta sammanhang, där man från utlandet i hundratals fall kan visa på att detta har lett till produktionsökning, till värdefulla verkningar för både företagare och anställda i samhället i dess helhet, här har det inte det ringaste att göra.

Herr talman! Jag är ju medveten om att detta initiativ denna gång inte kommer att leda till något resultat. Det visste vi naturligtvis redan när motionen väcktes. En av de värdefullaste egenskaperna — jag skall gärna medge det — hos den svenska riksdagen är nämligen betänksamhet inför nya projekt. Det har ofta visat sig vara klokt att vara betänksam, men i detta fall är det ju inte fråga om att här införa något nytt. Här är det fråga om att ta fram ett i utlandet praktiserat system och undersöka om detta kan vara någonting för svenska förhållanden att använda. Om motionen faller, så har den i varje fall tjänat det syftet, att den har aktualiserat ett system av samarbete, av en ny anda, av en bättre inställning på arbetsmarknaden, som så småningom i ett kultursamhälle som vårt måste tränga sig fram, måste tränga igenom och som också kommer att så småningom medföra frukter och resultat för oss alla. Det är därför, herr talman, ingalunda med något vemod min medmotionär och jag här höra de kritiska inläggen i denna debatt. Tvärtom äro vi övertygade om att den sak, vars talan vi här föra, hör framtiden till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Herr Ståhl har ju slagit med friskt mod åt alla håll. När jag hörde herr Ståhl blev jag ganska osäker om vilken allmänekonomisk uppfattning herr Ståhl egentligen företräder. Om herr Ståhls uppläggning kan betraktas som ett representativt uttryck för den moderna s. k. socialliberalismen, måste jag säga, att den har blivit ännu mer konturlös än den varit tidigare. Jag skall be att strax i största korthet få exemplifiera.

Jag vill bara först, herr talman, säga, att jag tror att vi alla i denna kammare, i synnerhet vi alla som i vårt dagliga liv syssla med facklig verksamhet, äro medvetna om att ett av våra viktigaste samhällsproblem är att finna de bästa vägarna för att kunna vidga samarbetet mellan parterna i produktionslivet. Jag är också övertygad om att alla med glädje hälsa den utveckling, som markeras framför allt av de bägge saltsjöbadsavtalen. I och med att jag säger detta måste jag också inlägga en gensaga gentemot herr Sehlstedts uppläggning av problemet. Jag tror inte att hans sätt att presentera denna fråga gagnar diskussionen. Det var en uppläggning som åtminstone i mitt tycke var mycket främmande för den sakliga och objektiva atmosfär, som präglar överläggningarna på den svenska arbetsmarknaden.

Jag har, herr talman, för min del inte någon förutfattad mening om själva frågan om vinstandelssystemet. Jag har även i min ringa mån sökt studera, hur detta system har verkat utomlands, och jag har kunnat konstatera, att erfarenheterna ha varit mycket blandade. Man har exempel på sådana uppmuntrande erfarenheter, som här herr Ståhl anförde, men man har, såvitt jag kunnat se, tyvärr kanske man skall säga, lika många exempel på motsatsen. För min egen del har jag haft tillfälle att följa utvecklingen i två företag här i Sverige inom samma bransch med likar-

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

tade förutsättningar, i vilka vinstandels-systemet prövats, i det ena företaget med ganska gott resultat, i det andra företaget med negativt resultat. När man ser detta, måste man ju säga sig, att man uppenbarligen inte kan ha någon doktrinär inställning till denna fråga. Jag säger det bl. a. med hänsyn till de slängar herr Ståhl gav oss på den konservativa kanten.

Emellertid är det, herr talman, såvitt jag förstår, inte i främsta rummet detta som denna diskussion gäller, utan det är i stället något helt annat, och därvidlag skall jag be att få föra in vad jag betraktar som principiellt grundläggande borgerliga synpunkter i en ekonomisk debatt. Det heter här i reservanternas uttalande, att vinstandelarna icke utgöra löneförmåner i egentlig mening. De skola inte betraktas som vanliga avlöningsförmåner. Jag förstår inte denna inställning. Även vinstandelarna utgöra ju en del av den totala ersättningen för den utförda arbetsprestationen. Det heter vidare i reservationen att man hoppas, att vinstandelssystemets införande skall leda till höjd produktion, förbättrade inkomster, ökad trivsel och större gemenskap. Det är väl ändå ganska uppenbart, att om vinstandelarna skola kunna få dessa betydande återverkningar, få inte dessa andelar vara alltför obetydliga i förhållande till den övriga arbetsersättningen. Vinstandelarnas karaktär av löneförmån blir emellertid därmed ännu mera markerad.

Jag lade också märke till att herr Wedén för sin del, i mitt tycke med all rätt, kraftigt strök under att vinstandelssystemet bör inpassas i det moderna kollektivavtalssystemet, om man nu reflekterar på att införa vinstandelar. Om man har denna inställning förefaller mig kravet på en statlig utredning av frågan mycket förvånande. Jag trodde, att vi här i vårt land voro överens om att vi, så snart det är fråga om regle-

ring av lönefrågor, skola se till att dessa frågor få lösas av parterna på arbetsmarknaden fritt och självständigt utan några anvisningar från statligt håll. Jag vill bara, herr talman, tillägga, att för min del betraktar jag fasthållandet vid denna princip som en av grundförutsättningarna för att vi skola kunna bevara ett system med ekonomisk frihet här i landet och även bevara vad jag betraktar som en verklig demokrati för parterna på arbetsmarknaden.

Herr Ståhl sade, att man i många andra sammanhang varit med om att koppla in staten när det gäller arbetslivets utformning. Det är jag fullt medveten om men, herr Ståhl, bland det viktigaste, när det gäller dessa ting, är ändå att veta var gränsen skall gå för det statliga inflytandet. Har man inte den saken klar för sig på liberalt håll, måste jag säga, att det ur gemensam borgerlig synpunkt verkligen är att beklaga.

Nu säges emellertid till sist, herr talman, att det är beroende på särskild omständighet, att man inte vill anförtro åt parterna på arbetsmarknaden att ensamma ta hand om denna sak. Det säges här, att det avgörande skälet för att en statlig kommitté bör handha här ifrågasatt utredning är den farhågan, att ett initiativ av den ena parten på arbetsmarknaden lätt skulle kunna väcka misstro hos den andra. Herr Ståhl begagnade i annat sammanhang uttrycket »eko från svunna sekler». Om herr Ståhl och hans meningsfränder hysa den uppfattningen, att förhållandena på arbetsmarknaden se ut på antytt sätt, är det en uppfattning, som kanske hade berättigande i ett annat sekel än det nuvarande, men det är en mycket verklighetsfrämmande uppfattning den dag som i dag är. Man har hunnit mycket, mycket längre i utvecklingen av kontakterna mellan parterna på arbetsmarknaden, än vad reservanternas synas tro.

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

Jag kan försäkra herr Ståhl, att man på bägge sidor för länge sedan blivit på det klara med att alla prestigesynpunkter utan vidare skola kastas i papperskorgen och att man skall fritt och förutsättningslöst pröva varje bidrag till lösningen av gemensamma problem. Jag kan också försäkra herr Ståhl och hans meningsfränder, att om en arbetstagarorganisation här i landet skulle begära att få diskutera vinstandelssystemets införande med en sammanslagning av företagare, skulle man på företagsidan vara beredd att sakligt och ärligt gå in i en sådan diskussion. Jag är också fullt och fast övertygad om att de svenska fackföreningarna och de svenska tjänstemannaorganisationerna skola vara beredda att med samma vilja till saklig och ärlig prövning diskutera en sådan propå från företagarkåll.

Herr Wedén antydde, att vinstandelsystemet var något som inte passar in i de gamla sammanhangen. Kanske det, men, herr talman, jag kan försäkra herr Wedén att nog sysslar man ideligen med problem som inte passa in i de gamla sammanhangen, och man har klarat av mycket besvärligare problem än den fråga som här ställts under debatt. Jag kan därför inte se annat, herr talman, än att det viktigaste argumentet för den begärda statliga utredningen är ohållbart. Frågeställningen är: Skall staten ta hand om och utreda saken eller skall man överlåta åt de fria krafterna inom arbetslivet att själva ta hand om saken? Om det är så, att man tror på att systemet med vinstandelar har en verklig livskraft i det ekonomiska livet, så kan man vara övertygad om att systemet kommer att arbeta sig fram fullkomligt oberoende av om vi sätta i gång med en statlig utredning eller inte. Jag anser, att man även ifrån reservanternas och motionärernas utgångspunkter skulle, om man vill främja saken, vara rädd för en statlig utredning, som, såvitt jag kan se, måste innebära en risk för att utvecklingen bin-

des på ett ur reservanternas och motionärernas synpunkter olyckligt sätt.

Jag ber, herr talman, att få anmäla min anslutning till den ståndpunkt majoriteten inom utskottet intagit.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte ta upp någon strid med herr Hjalmarson, ty redan den polemik jag hade tillfälle föra i mitt första anförande har ju visat sig vara i det väsentliga riktig. Jag begärde ordet för att göra ett par förtydliganden för att inte några missuppfattningar skola uppstå.

Herr Hjalmarson refererade vad vi sagt i motionen, att det skulle lätt väcka misstro hos den andra parten, om den ena toge initiativ, och därför försäkrade herr Hjalmarson, att varje sådan risk var absolut utesluten. Jag tycker nog ändå, herr Hjalmarson, att det är att säga litet grand för mycket. Om herr Hjalmarson undersökt, i vilket sammanhang vi gjort nämnda uttalande i motionen, skulle han funnit, att det står i samband med ett i motionen intaget referat av herr De Geers berättelse om sina erfarenheter på Lesjöfors. Han meddelar där, att första gången han tog initiativ i saken och inbjöd de anställda, väckte det en sådan misstro hos dem, att de betackade sig och avböjde. Det är visserligen bara ett enda fall, herr Hjalmarson, men det slår dock helt ihjäl herr Hjalmarsons stolta försäkringar inför kammaren. Jag skall inte uttala mig på bredare front, ty jag har inte så stor erfarenhet, men redan vad jag anført visar, att en utredning, som alla parter kunde ha förtroende till, skulle kunna leda längre.

Vidare frågar herr Hjalmarson efter gränsdragningen mellan staten och enskild företagsamhet och säger, att man på liberalt håll inte har klarhet om den gränsen. Jag vill säga herr Hjalmarson, att om han läst motionen, skulle han ha funnit, att vi flera gånger sagt, att

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

vad staten skall göra, det är att utreda, men någon som helst inblandning från statens sida skall inte ifrågakomma. Den gränsdragningen är klar, men man vill söka fördunkla den — på konservativt håll.

Slutligen säger herr Hjalmarson, att efter min deklaration är liberalismen om möjligt ännu mera konturlös än tidigare. Ja, jag kan inte hjälpa, att inte herr Hjalmarson hittar konturerna; det är många med honom som inte gör det. Jag kan inte göra annat än resignera, ty jag har verkligen många gånger försökt belysa konturerna. Jag vill bara konstatera att för den som bara kan tänka i socialism eller, såsom herr Hjalmarson, tänka i konservatism, är det nya självfallet alltid något konturlöst. Jag kan inte tänka mig annat än att det blir tiden själv som skall visa även herr Hjalmarson var konturerna hos detta nya gå.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag är fullt övertygad om att herr Ståhl inte kan anvisa konturerna i det nya samhället. Detta få vi nog överlåta åt tiden själv att göra. Han anför ett enda exempel på att ett initiativ, om det nu var från arbetstagar- eller arbetsgivarparten, i fråga om införande av vinstandelar framkallat misstro hos den andra parten. Det är klart att man kan dra fram sådana enstaka exempel. Men jag tror för min del att man, i synnerhet sedan så starkt från herr Wedéns sida strukits under, att man skall lösa frågan som ett avtalsproblem i vanlig ordning, måste utgå ifrån, att det är de avtalslutande parterna som i första hand skola ta hand om saken. Hos dessa är icke, det kan jag försäkra herr Ståhl, inställningen på någondera sidan den som han antydde.

När herr Ståhl säger, att det här gäller att få till stånd en utredning som alla parter ha förtroende för, kan han

ju dock inte gärna undgå att ta hänsyn till det anmärkningsvärda förhållandet, att alla parter som uttalat sig hysa det allra största förtroende för de utredningar, som de få göra själva, men inte för den utredning som herr Ståhl förordar. Slutligen vill jag fråga: Var skall gränsen gå för statens inflytande i det ekonomiska livet? Herr Ståhl säger, att det här endast är fråga om en utredning. Det talet ha vi hört många gånger förut, även från socialdemokratiskt håll, och det har gunås visat sig, att utredningarna blivit helt annorlunda än man tänkt sig. Det är väl inte heller meningen att en statlig utredning skall utmynna bara i allmänna ord och lösa resonemang. Om utredningen skall kunna tjäna något förnuftigt syfte, i varje fall från motionärernas utgångspunkter, måste den väl resultera i några slags anvisningar åt parterna på arbetsmarknaden. Sådana anvisningar, därom är jag övertygad, vill emellertid parterna helst själva utforma utan att behöva ta i anspråk den statliga utredningsapparaten.

Herr SEHLSTEDT: Man har blåst upp en större storm kring detta ärende än det enligt min mening är värt. Både herr Wedén och herr Ståhl ha anmält, att de inte riktigt tycka om mitt sätt att ta på frågan om vinstandelarna. Tillåt mig säga till både herr Ståhl och herr Wedén, att jag icke med bästa vilja i världen kan jaga upp mig till något särskilt allvar och detta helt enkelt av den anledningen, att därest man på företagarkåll skulle anse det befogat med s. k. vinstandelar åt arbetare och tjänstemän, så är det ändock företagarna alldeles obetaget att göra det. Jag tror till och med att mottagarna skulle vara riktigt tacksamma över välviljan — i varje fall, herr Ståhl, icke misstänksamma.

En av reservanterna, herr Rosén, har personligen i sitt företag genomfört sy-

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

stemet med vinstandelar. Han är bestämt — jag uppfattar honom så — en mycket ideellt betonad herre. En annan av riksdagsledamöterna var nyss framme och berättade, att han hade ett litet företag med tolv anställda, där han också genomfört vinstandelssystemet alldeles på eget bevåg utan att fråga arbetsmarknadens parter och utan att begära statlig utredning. Jag inbillar mig, att det skulle kunna gå till på samma sätt i andra sammanhang. Jag betraktar det följaktligen som bortslösad tid och bortslösade pengar att ägna sig åt uppgiften att samla ihop material till en anordning, som kan genomföras vilken dag som helst, av vem som helst som över huvud taget har intresse för saken.

Herr Wedén förklarade, att det finns intresse hos parterna för vinstandelssystemet. Det är mycket möjligt. Men i den mån man betraktar arbetsgivareföreningen, LO, RLF, Kooperativa förbundet och andra organisationer som organ för parterna, ha de uttryckligen anmält, att de icke önska utredning. Men däremot önska de själva ta hand om frågan, därest det skulle finnas något intresse för den. Jag tror det är viktigt att notera detta, i synnerhet som herr Ståhl gjorde gällande att utskottet icke behagat sätta sig in i diskussionen om vinstandelssystemet. Frågan är möjligen ny för dagen i riksdagen, men problemet har ältats åtskilligt, icke minst inom arbetarrörelsen för mycket länge sedan. Jag vill minnas, att man på 1910- och 1920-talen — och före den tiden — i samband med diskussionen om industriell demokrati — ett begrepp som icke är alldeles obekant och i sig kanske innesluter andra lösningar av företagarproblemen — bland annat sysselsatte sig med de s. k. vinstandelarna. Jag kan inte hjälpa och säkerligen ingen annan heller, att denna diskussion i det förgångna är bortlagd. Och att den nu tas upp igen och presenteras som en epokgörande ny-

het av folkpartiet, tycker jag inte att ett utskott i riksdagen behöver ta så särskilt högtidligt.

Av diskussionen om vad som skett i Amerika fick jag under herr Ståhls anförande en känsla av att detta klassiskt kapitalistiska Amerika genomgått en utvecklingsprocess som synes vara förborgad för praktiskt taget alla andra än herr Ståhl. Jag är medveten om, att det alldeles säkert skett en utveckling i den angivna riktningen i Amerika, till och med inom ett ganska stort antal företag — jag tror att det var 100-talet företag enligt herr Ståhl. Men det nya, herr Ståhl, är att denna utveckling i Amerika skett, såvitt jag vet, utan att staten på något sätt ägnat frågan något intresse eller någon uppmärksamhet. Den har växt fram automatiskt, och i den mån man har erfarenhet, att det medfört resultat, har man tillämpat systemet. Men staten har, såvitt jag vet, icke lagt sin näsa i blöt, utan överlåtit åt arbetsmarknadens parter att lösa frågan som de funnit för gott.

I fråga om förslaget till utredning, herr Ståhl, ber jag att få säga ett par saker till. Herr Ståhl gjorde gällande, att en sådan skulle kunna mötas med misstänksamhet och misstro från tjänstemännens och arbetarnas sida, därest företagarna skulle svara för eventuella utredningar, medan man däremot skulle vara mindre misstrogen, därest staten verkställde utredningen. Jag tror, att det är att överskatta stämningen alldeles ofantligt. Jag inbillar mig nämligen, att ingen på arbetarsidan över huvud taget skulle ha lust att vara misstänksam inför det förhållandet, att den andra parten skulle vilja diskutera frågan om att i stället för att öka lönerna giva arbetarna en del av företagsvinsten. Jag tror uppriktigt sagt, att de skulle ta emot den med uppsträckta händer, i varje fall icke bli offer för vare sig skepticism eller misstänksamhet.

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

Jag skall inte föra in i diskussionen ytterligare synpunkter. Jag skall endast säga ett par ord till om företagsformerna, som behandlades av herr Ståhl och herr Hjalmarson. Jag tror nämligen, att företagsnämnderna betyda åtskilligt mycket mera för närmandet mellan parterna på arbetsmarknaden än vinstandelssystemet gör och att det säkert på många områden finns stora möjligheter att föra tillsammans parterna i förtroendefullt samarbete, dels genom företagsnämnderna, dels genom de övriga åtgärder som arbetsmarknadens parter kommit överens om. Men jag tror icke, uppriktigt sagt, att vinstandelarna ha den epokgörande betydelsen ur företagarnas och arbetarnas synpunkter som man gjort gällande, ty de komma icke att på något sätt giva arbetarna eller de anställda inflytande på något område. Och det är väl åtminstone på den punkten, såvitt jag förstår, som de anställda inom företagen skulle ha det största intresset av en moderniserad utveckling på företagsverksamhetens område.

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka avslag på denna motion. Ehuru jag inte var närvarande då utlåtandet justerades, har jag dock tagit del av såväl motionen som frågans behandling i utskottet. Och när jag hörde herr Ståhl säga: Tänk självständigt! förmodar jag att den uppmaningen riktades inte bara till mig utan också till mina kamrater i utskottet.

Jag gör då den reflexionen: Äro vi ensamma eller ha vi något sällskap, som inte tänkt självständigt? Arbetsgivarföreningen, Hantverks- och småindustriorganisationen, Kooperativa förbundet, LO, RLF, TCO, Handels arbetsgivarorganisation äro remissinstanserna. Vår tankegång har sammanfallit med remissyttrandena, och de som avgivit dem företräda väl i stort sett hela svenska folket. Även om inte hela

svenska folket varit med om att utforma yttrandena, torde det väl ändå vara spetsarna inom var och en av dessa organisationer som härvidlag kommit till ett samstämmigt resultat. Skola vi då allesamman beskyllas för att inte ha tänkt självständigt eller — jag fattar åtminstone herr Ståhl så — inte ha tänkt alls? Jag tycker den beskyllningen är ganska djärv.

Vidare är jag förvånad över att man i dag ger ett så klart underbetyg åt arbetsgivarnas stora skara, när man vill göra gällande att det skulle behövas en påfösare ifrån statsmakternas sida, en hjälp med utredningen. Jag säger som herr Sehlstedt, att jag vet inte något annat land, där staten har blandat sig i dessa frågor. Jag har själv varit anställd vid industrien och känner till en hel del om densamma. Jag vet att ingenjörerna i vårt land bruka under längre eller kortare tid av sitt liv praktisera i utlandet, och därifrån komma de hem med nya impulser och idéer och bli sedan kanhända företags- eller verkstadschefer eller något liknande. Finns det något bärande i detta projekt, kommer det, därom är jag övertygad, att föras fram på det sätt som är naturligt, nämligen ifrån vederbörande parter själva. Får det ske på det sättet, då bygges saken på en grund som vi kunna kalla stabil.

På många områden tror jag inte detta kommer att kunna genomföras förrän kanske efter en generation och sedan ett företag har upparbetats från att vara ett kanske dåligt företag till ett gott företag. Det finns ett område, där vi i detta avseende inbjuda genom lagstiftning, nämligen i fråga om förädlingsjordbruken. Statsrådet Sträng talade om här ifrån statsrådsbänken, när vi behandlade den frågan, att man behövde så och så mycket pengar till förädlingsjordbruken. Det är ett område som är fritt, men är det inte fritt för vem det vara månde att köpa aktier och bli delägare i så gott som samtliga

Nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter.

de företag som arbeta i vårt land? Den vägen står öppen.

Jag tror att det förslag som här är fråga om är ett utslag av något som jag inte vill nämna vid dess rätta namn. Det är en idé man hängivit sig åt. Är idén riktig kommer den utav sig själv fram på det sätt den skall komma fram, och därför har jag i utskottet frågat: Vad har staten med denna sak att göra? Och jag frågar det i kammaren också: Vad har staten med denna sak att göra? Herr Hellbacken sade för en stund sedan att det är på tiden att Geddesyxan börjar gå. Jag tror nog det kan vara på det sättet. Men om man inte ställer till det så, att Geddesyxan behöver gå alltför mycket, så är det väl ändå bättre.

Herr Ståhl sade att företagen kunde tänkas bli slutna enheter, som skulle kunna konkurrera med varandra. Jag undrar om det kan tänkas, att det skulle gå så lätt att upplösa de trust- och kartellsystem som finnas över hela världen. Om herr Ståhl menade detta och kan visa att det är genomförbart, skulle han nog få många välsignelse. Jag tror dock inte det går så lätt att göra slut på det trust- och kartellsystem som finns. Det behövs nog någon organisation mellan de olika företagen för att det skall bli möjligt för dem att få fram den vinst, som man hoppas på och som väl ändå skulle vara en sporre till den effektivitet, man eftersträvar.

Vi behandlade för någon tid sedan i kammaren en motion, som påpekade hur effektiviteten inom våra fabriker, verkstäder etc. håller på att bli så stor, att det är fara för att olycksfallsfrekvensen därigenom stiger. Motionärerna menade att här är arbetstakten så pass uppdriven, att man rent av får börja tänka efter om det inte är klokare att driva arbetet i något mindre snabb takt för att undvika olyckor. Nu förstår man att det inte är bara ur social synpunkt som denna motion kommit till, utan det finns även andra synpunkter att anlägga på frågan, såsom exempelvis att

materielen skulle vårdas på ett bättre sätt och aktsamhet om maskiner etc. skulle bli större. Ja, det ligger något i detta, det är inte tu tal om det, men numera har man nog inom de flesta industrier rätt god kontroll över materielen.

Jag skall sluta med att säga, att visar det sig att denna idé är bärande, kommer den som ett brev på posten utan att det behöver göras något från statens sida. Jag ber därför, herr talman, att i överensstämmelse med den ställning jag intog i utskottet, få yrka bifall till utskottets hemställan och alltså avslag på motionen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Det var närmast ett par yttranden av herrar Wedén och Ståhl som uppkallade mig. Herr Wedén säger att enligt hans uppfattning skulle intresset hos medlemmarna för denna sak vara större än hos de s. k. ledarna. Jag skulle vilja fråga herr Wedén: Hur vet herr Wedén det? Den uppfattning som kommer till uttryck i dessa remissutlåtanden motsvarar, skulle jag tro, fullt ut den som hyses även av de breda medlemsmassorna. I det fallet äro nog både herr Hjalmarson och jag betydligt mer kompetenta att bedöma saken än herrar Ståhl och Wedén.

Dessa två herrar ta vidare exempel från Amerika och England. Personligen är jag inte så hårt engagerad västerut att jag tror, att allt som kommer från det hållet utan vidare kan flyttas över på svenska förhållanden och här kan passas in så att det ger något. Herr Ståhl beskyller oss i utskottet också för att söka frenetiskt försvara vår ståndpunkt på grund av någon benhård konservatism. Enligt vad som framgick av herr Ståhls inledningsanförande är frenesin betydligt större på det andra hållet än som kommit till synes från vårt håll som försvarar utskottsmajoritetens inställning.

Då herr Ståhl säger åt mig att jag

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

borde ha sparat mitt yttrande till ett tillfälle, då det framställs socialiseringspropåer, måste jag svara, att herr Ståhl tycks inte ha kunnat dra gränslinjen mellan vad jag yttrade förra gången och min principiella inställning till en socialisering. Jag sade nämligen i mitt förra anförande, att en eller ett par tiotus i vinstandel inte skulle det ringaste öka arbetsintensiteten. Hur man kan förvandla detta till något ståndpunktstagande vid en socialiseringsdiskussion har jag svårt att fatta. Herr Ståhl gjorde sig också skyldig till ett yttrande som väl ändå brister en smula i logik, nämligen då han talade om utvecklingen i Amerika och i samband därmed sade att i Sverige har utvecklingen gått i den riktningen, att inflytandet blivit allt större och större bland funktionärerna och tjänstemännen men mindre bland medlemsmassorna.

Nu är det så, herr Ståhl, att i Amerika ha dessa funktionärer en nära nog diktatorisk befogenhet, en helt annan än någon fackföreningsfunktionär i Sverige — i vissa sammanhang kunna de t. o. m. själva besluta att etablera strejk vid ett företag. Hur detta kan stämma med yttrandet, att det skulle gå så bra med denna sak i Amerika, har jag också svårt att fatta. Både herr Wedéns och herr Ståhls inlägg ha styrkt mig ytterligare i den uppfattningen, att hela denna framstöt inte är något annat än en sorts konstgödning åt den späda blomman, som kallas svensk arbetarliberalism.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 145 ja och 37 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.**Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.**

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om upphävande av bestämmelserna rörande slaktgodemän.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 156, hade herr *Östlund m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att bestämmelserna i livsmedelskommissionens cirkulär av den 13 januari 1948 (cirkulär 3024/1948) rörande slaktgodemän snarast upphävdes.

Utskottet hemställde, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära, att bestämmelserna i livsmedelskom-

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

missionens cirkulär av den 13 januari (cirkulär nr 3024/1948) rörande slaktgodemän snarast upphävdes.

Reservation hade avgivits av herrar *Andersson* i Linköping, *Andersson* i Essvik, *Ekström*, *Lindström* och fru *Lindskog*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att motionen II: 156 ej måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

I sammanhang härmed föredrogs ett till kammaren överlämnat utdrag, nr 358, av första kammarens protokoll, enligt vilket första kammaren vid behandling av sitt andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 i anledning av motion i samma ämne bifallit en vid utlåtandet fogad reservation av enahanda innehåll som andra kammarens tredje tillfälliga utskotts hemställan.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrande:

Herr **ANDERSSON** i Linköping: Herr talman! I det läge köttransoneringsfrågan har kommit borde det egentligen vara onödigt med en debatt om slaktgodemännens vara eller icke vara. Motionen måste emellertid behandlas, och utskottsmajoriteten står ju därvid fast vid sitt förslag som väl kan betraktas som ett protestuttalande. Därmed är det också nödvändigt att de, som genom lottning blivit reservanter, få tillfälle att med några ord klargöra sin inställning i denna fråga.

Kammarens ledamöter erinra sig säkerligen hur köttransoneringen sviktade under hösten 1947. I skrivelse till regeringen den 22 oktober 1947 anförde livsmedelskommissionen, att ransoneringsmoralen i fråga om efterlevnaden av köttransoneringen under 1947 visat en fortgående försämring. Med hänsyn till den då för tillfället rika tillgången på nöt- och kalvkött hemställde livsmedelskommissionen bland annat att den i överensstämmelse med ett av kötthan- delsorganisationen framfört förslag

skulle få genomföra vissa skärpningar av bestämmelserna för fläsk- och kött- ransoneringen. Vidare hemställdes att nöt- och kalvkött skulle tillfälligtvis få fritt försäljas. Regeringen ansåg sig emellertid icke kunna biträda förslaget om fritt nöt- och kalvkött. Däremot be- myndigades livsmedelskommissionen att vidtaga de andra i skrivelsen an- givna förändringarna i kött- och fläsk- ransoneringen. I branschorganisationer- nas nyssnämnda förslag uttalades, att en skärpning av kontrollen över pro- ducenterna och handeln med levande djur vore nödvändig, och som ett led i denna skärpta kontroll borde enligt nä- ringsorganisationernas åsikt ingå jäm- väl kontrollen av lantbrukarnas krea- tursbestånd genom slaktgodemän. Dy- lika slaktgodemän hade för övrigt varit i verksamhet under åren 1942—1944. Den 13 januari 1948 utfärdade livsme- delskommissionen det numera om- stridda cirkuläret 3024, som alltså från början hade branschorganisationernas välsignelse. Erfarenheterna av de i bör- jan av 1948 skärpta bestämmelserna voro inledningsvis goda. Enligt LK:s uppfattning skedde en uppräckning i fråga om efterlevnaden av ransone- ringsbestämmelserna.

Ännu i slutet av februari detta år, alltså åtskillig tid efter det denna mo- tion framlades i riksdagen, hade slakt- godemannainstitutionen branschorgani- sationernas fortsatta välsignelse.

I LK:s remissvar till tredje tillfälliga utskottet den 5 mars i år redogöres för de överläggningar som några dagar ti- digare ägt rum om de då aktuella för- hållandena på köttmarknaden. I dessa överläggningar hade deltagit utom re- presentanter för LK representanter för kristidsstyrelserna och representanter för de olika branschorganisationerna. Vid dessa överläggningar hade konsta- terats att tillgången på kött var så ringa, att ransoneringen icke kunde slopas för dagen; en balans räknar man med först till hösten. Men man var också överens

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

om och betonade angelägenheten av en effektiv kontroll av såväl distributionen som produktionen och förordade därvid ett bibehållande av slaktgodemännen, vilkas verksamhet om möjligt borde effektiviseras. Handelns och de privata slaktarnas talesmän framhöllo också, att de icke ville finna sig i en kontroll som ensidigt var inriktad mot dem. Om slaktgodemännen slopades borde enligt deras uppfattning även kontrollen vid slakten och inom handeln bortfalla.

Sedan LK:s utlåtande till utskottet avgivits har det förflutit ett par månader. Kampanjen mot kötttransoneringen har under den tiden intensifierats. Om alla propagandauppgifter vore riktiga, skulle det svenska folket i dag ha drunknat i kött. Kampen mot slaktgodemännen har blivit ett led i en agitation från deras sida, kan man säga, som i årtal sökt inbilla det svenska folket att kötttransoneringen varit onödig och endast ett resultat av myndigheternas ransoneringsraseri.

Slaktgodemännens återinförande följdes med blandade känslor av jordbrukarna. Skälen därtill voro tydligen flera. I motionen talas det om att det var ett orättmätigt misstänkliggörande för bristande solidaritet av en hel samhällsgrupp. Detta argument håller inte vid en saklig prövning. Kontroll av djurbeståndet är ju endast ett led bland många andra kontrollåtgärder för efterlevnaden av kötttransoneringen. Samma argument skulle för övrigt kunna användas av varje grupp i samhället och varje bransch, som utsättes för kontroll av ena eller andra slaget.

När första kammaren för någon vecka sedan behandlade denna fråga anförde hemmansägaren och bondeförbundaren Lars Andersson bl. a. följande: »Jag må dock säga, att för den lojale föreningsjordbrukaren ha slaktgodemännen inte vållat det besvär och det obehag, som man söker göra gällande.» Ja, herr talman, då kan man fråga sig: Vem ha då

slaktgodemännen vållat obehag och besvär för? Den frågan hoppas jag att motionärerna och utskottets talesmän kunna ge besked om. Att det behövs kontroll av djurbeståndet så länge vi ha en kötttransonering är väl så uppenbart för alla, att det inte behöver motiveras.

Nu förklaras det att slaktgodemännen inte kunna utöva en effektiv kontroll, och även reservanterna medge detta. Är det någon som tänkt förlänga debatten genom att om denna, som det har kallats, parodi på kontroll försöka övertyga reservanterna om att systemet med slaktgodemän inte fungerar i Kräkemåla eller på någon annan plats, så är det en ren överlappsgärning. Reservanterna leva ingalunda i den tron att allt är bra som det är. Det är sant att många kommuner inte lyckats tillsätta slaktgodemän, och det är lika sant att många slaktgodemän inte ta sin uppgift på rätta sättet. Slaktgodemännen visa inte alltid prov på den rätta samhällsandan. Men är det systemets fel? Är det inte i stället en ganska naturlig följd av en organiserad kampanj mot slaktgodemännen, som tagit sig uttryck i att enskilda slaktgodemän fått hotelsebrev, vari de t. o. m. hotats till livet?

Varken utskottsmajoriteten eller reservanterna kunna fastställa graden av effektiviteten hos slaktgodemännen. Då emellertid såväl livsmedelskommissionen som kristidsstyrelserna och representanter för olika branschorganisationer för föga mer än två månader sedan uttalade sig för ett bibehållande av slaktgodemännen, synes det reservanterna icke vara motiverat att andra kammaren i dag kräver deras försvinnande.

Denna fråga har också en principiell sida. Det är inte vanligt att riksdagen söker bestämma sättet för kontrollen och efterlevnaden av de i vanlig ordning beslutade ransoneringsbestämmelserna. Ansvaret för att ransoneringsarna fungera åvilar Kungl. Maj:t och krismyndigheterna. Då är det inte mer än

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

rimligt att också Kungl. Maj:t och krismyndigheterna själva få avgöra hur kontrollen bör utformas.

Sveriges lantbruksförbund har inte kunnat tillstyrka denna motion. Lantbruksförbundet har i stället framhållit att ansträngningarna böra inriktas på att slopa kött- och fläskransoneringen. Då försvinna slaktgodemännen automatiskt. Detta är ett förnuftigt resonemang, och detta resonemang vilja reservanterna oförbehållsamt ansluta sig till.

I går inleddes överläggningarna om kött- och fläskransoneringens avskaffande. Alla hoppas vi väl att det skall vara möjligt att bli kvitt denna besvärliga ransonering så fort som det över huvud taget är möjligt. Och majoriteten av det svenska folket hoppas, att det skall vara möjligt inom stabiliseringspolitikens ram. Om nu resultatet av dessa överläggningar blir positivt, är det väl ändå en överlappsgärning, att andra kammaren i dag skriver till regeringen och begär ett slopande av slaktgodemännen. Om å andra sidan ansträngningarna misslyckas att slopa kötttransoneringen, är det uppenbart för alla att det lika väl nu som på hösten 1947 eller nyåret 1948 behövs en ny giv, en skärpt kontroll. Och då skulle det se underligt ut om andra kammaren i dag uttalade sig för slopandet av en del av den låt vara bristfälliga kontroll som vi redan ha.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag, vilket innebär avslag på motionen.

Herr JÖNSSON i Rosshol: Herr talman! Jag måste erkänna, att när jag i utskottet först tog del av denna motion fick jag nog det intrycket, att det var ett onödigt initiativ. Jag ansåg nämligen, att tiden nu var så långt liden, att man näppeligen längre kunde behöva diskutera frågan om ransoneringens slopande eller icke. Vi ha inom den organisation, där jag har vissa försänk-

ningar, länge haft fullt klart för oss, att det är otänkbart att upprätthålla denna ransonering. Att då i ransoneringens elfte timme börja vidtaga förändringar var något som jag tyckte kanske icke var så nödvändigt. Jag försökte därför i utskottet få ett gemensamt ställningstagande. Man försöker ju som utskottsordförande alltid att sammanjämka de olika synpunkterna. Men jag fann, att det var omöjligt, enär det i utskottet fanns två diametralt motsatta uppfattningar: en uppfattning som gick ut på att denna motion borde bifallas och en annan, som benhårt höll på att den skulle avslås. Då hade jag ingenting annat att göra än att jag fick en bordläggning till stånd för att ledamöterna skulle få tid att tänka på saken någon vecka. Under tiden kanske vi skulle få se verkningarna av den nya giv som införts beträffande prissättningen på kött och fläsk. Måhända skulle de resultat man där skulle vinna giva vid handen, att man kunde snarare än man trott upphäva ransoneringen. Genom de iakttagelser som jag gjort har jag stärkts i min uppfattning, att ransoneringen kan slopas.

Jag vill erinra om att förhållandena äro bra mycket annorlunda nu än 1947. Då hade vi en utpräglad knapphet på fläsk. I dag ha vi ett överskott, som kanske så småningom kommer att förorsaka producenterna vissa bekymmer för att icke kunna hålla priset. Vi kunna vänta en produktion av fläsk, som möjligen kan komma att pressa priset på denna vara. Det är ju ett motsatt förhållande mot 1947. Livsmedelstillgången över huvud taget är en annan. Vi ha en vida bättre försörjning nu än vi hade 1947.

Nåväl, vi ha väl ingen anledning att gå händelserna i förväg och förutsätta vare sig det ena eller det andra. Det är alldeles riktigt som vice ordföranden i utskottet påpekade, att det försiggår underhandlingar som kanske kunna giva resultat. Men det kan hända att de

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

ej ge resultat. Om nu dessa underhandlingar icke giva annat resultat än att ransoneringen måste fortsätta till hösten, finnes det väl ingen anledning att bibehålla slaktgodemännen. Det finnes väl ingen anledning att uppehålla en kontroll, som visat sig fullständigt ineffektiv.

I motsats till vad vice ordföranden påstod måste jag ändå säga, att denna kontroll är i viss mån kränkande för jordbrukarna, icke minst därför att jordbrukarna till sitt alldeles övervägande flertal varit solidariska mot sin organisation, Sveriges slakteriförbund, och dess avdelningar i landets olika delar. Endast tack vare denna solidaritet från det stora flertalet jordbrukare ha vi kunnat så behärska denna vara att vi kunnat åvägabringa en rättvis fördelning och en sund prisbildning i fråga om densamma.

När herr Andersson i Linköping här återoppar en reservant i andra kammaren, som säger att för den lojale föräningsbonden spelar detta ingen roll, är jag färdig att underskriva detta. Jag kan nämna, att i motsats till vad fallet var på många andra håll i landet mötte denna nya giv med kontroll på slaktdjuren genom slaktgodemännen, när den infördes 1948, i min hemtrakt ingen större opposition, därför att vi ansågo att det måste bli en mycket kortvarig sak och att man kunde acceptera en sådan institution som slaktgodemännen under förutsättning att den bleve kortvarig. Man kan tolerera en individuell kontroll av lags efterlevnad om den är av snabbt övergående natur. Men erfarenheten har visat att det ej går att uppehålla en dylik kontroll i längden; det har ju slaktgodemannainstitutionen visat exempel på.

När man för övrigt går in på vad som föranledde ett återinförande av denna kontroll så vill jag något rätta på den historieskrivning som herr Andersson i Linköping gjorde. Han sade, att det skedde efter enträgna framställningar

från branschorganisationerna — dit får man i varje fall icke räkna Sveriges slakteriförbund. Saken var nämligen den, att 1947 diskuterade man upphävande av ransoneringen på kött. Trots att man hade knapphet på fläsk och mindre tillgång på livsmedel över huvud taget än nu, trodde man, på grund av den stora tillgång man hade på kött, att det var möjligt att genomföra detta. Våra representanter från producenthåll visade sådan redobogenhet att gå myndigheterna till mötes, att de förklarade, att om det visade sig att det vid ett slopande av ransoneringen icke skulle gå att vidmakthålla priserna utan att detta skulle föranleda högre priser, var man beredd på att införa slaktgodemannakontroll och skärpning över huvud taget av kontrollen på hithörande område.

Regeringen accepterade icke det som var grundförutsättningen för denna producenternas förklaring, nämligen sloandet av ransoneringen, utan gick direkt på förslaget om omedelbar skärpning av ransoneringen.

Vad som skett från producenternas sida är sålunda ej att vi utan vidare enträget påyrkat skärpt kontroll. Denna var tvärtom tänkt som en beredskapsåtgärd för det fall att det skulle visa sig att köttets frisläppande icke vore lyckligt i prishänseende.

Man kan även lägga andra synpunkter på denna fråga. Det är bland annat kostnadssynpunkten. Visserligen är det en bagatell i förhållande till vad hela denna ransonering kostar. Ty kött- och fläskransoneringen är förenad med oerhörda sammanlagda kostnader för den rörelse som sysslar med detta. Men den kostnad det här är fråga om är dock icke alldeles betydelselös. Jag kan nämna, att i en så liten kommun som min hemkommun Lockne uppgår kostnaden för dessa slaktgodemän till cirka 1 100 kronor per år. Den totala årliga kostnaden är ungefär en och en halv miljon kronor. Man kan svårigen framräkna

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

det exakta beloppet. Jag har talat med ordförandena i kristidsnämnderna i flera kommuner, bland annat i min egen hemkommun. Det är pålitliga och dugliga män som gjort sitt bästa för att få ransoneringen att fungera under dessa år. Men de äro alla absolut övertygade om att det inte sker någon skada om slaktgodemännen slopas. De äro beredda att med en mun vitsorda, att det fullständigt saknar betydelse om vi ha dessa slaktgodemän eller ej. De anse också att det är en rätt onödig kostnad, med t. ex. 1 100 kronor för en liten kommun på 1 900 invånare. Det är praktiskt folk, i direkt kontakt med både jordbruket och kontrollanterna, som givit dessa utlåtanden, och då måste vi respektera dem.

Vi ha ju gång på gång fått bevittna, hur man diskuterat rätt oväsentliga belopp här i riksdagen. Det kan bli rätt långa diskussioner om ganska oväsentliga anslag. Även om de överläggningar som nu föras skulle resultera i att man anser sig ej kunna häva ransoneringen, så kunna vi väl göra en rätt väsentlig besparing i fråga om de kostnader, som skulle krävas för att vidmakthålla denna onödiga kontroll ända fram till hösten. Nu hoppas jag att dessa underhandlingar kunna giva ett snart resultat. I värsta fall kan dock ransoneringen bibehållas ända fram till hösten. Det är sålunda väsentliga belopp som man skulle kunna spara för både stat och kommun genom att helt sonika slopa denna kontroll.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAFSSON i Borås: Herr talman! Det torde kunna sättas i fråga, om det under denna riksdag förekommit något spörsmål som det är så ofarligt och så riskfritt att yttra sig i som

just det föreliggande. Hela krisregleringen står ju på lut, och man synes gå in för att per omgående upphäva kött- och fläskransoneringen. Det är bara tidpunkten som man ännu bidar. I en sådan situation synes det mig vara en gärd av billighet och klokskap att bifalla motionen om slaktgodemannainstitutionens slopande.

Det har alltid och med rätta framhållits, att lagar och förordningar böra ha en stark förankring i folkets rättsmedvetande. Det gäller i varje fall i ett demokratiskt samhälle. Så många som möjligt böra förstå och erkänna, att detta är rätt och detta är nödvändigt för hela folkets väl. Jag tror att även krisregleringar och ransoneringar ha behov av att bygga just på denna grund. Sker ej detta står ransoneringsmoralen i fara. Kan ej respekten för lag och rätt och gällande förordningar upprätthållas ibland folket, är man, synes det mig, på väg att spoliera mycket viktiga värden. Detta är kanske något av det allra viktigaste vid denna frågas behandling.

Vart man än kommer här i landet har man under en längre tid mötts av en påfallande cynism och olust inför påbudet om slaktgodemännen. Många ha ansett att detta påbud varit detsamma som att trycka en mindervärdighetsstämpel på laglydiga medborgare och därjämte varit till sina verkningar ganska illusoriskt. I min valkrets, där vi ha 68 kristidsnämnder, saknas i 5 nämnder slaktgodemän helt och hållet; 6 nämnder ha tjänsten tillsatt, men de utvalda tjäna icke. I andra socknar har man icke tillräckligt antal, varför kontrollen ju blir en chimär. Inte mindre än 60 nämnder kritisera skarpt institutionen och framhålla, att den för länge sedan överlevt sig själv. Man yrkar på en avveckling av det hela. I stor utsträckning förekommer det, att de anslagsbeviljande myndigheterna äro ohägnade att lämna anslag till arvoden eller vägra blankt. Resultatet blir därefter. En kommun sänkte arvodet från en

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

krona per besök hos djurägare till 50 öre. Att slaktgodemännen sedan arbeta med 50-öreshämförelse är tämligen klart.

Jag tror att förhållandena i andra landsändar icke äro så värst olikartade. Trots åtskilliga kraftiga admonitioner från livsmedelskommissionen ha kristidsstyrelserna icke vidtagit de åtgärder som påfordrats, enär man helt enkelt icke vetat, vilka vägar man skulle gå. När man givit kristidsnämnderna upprepade påstötningar, har svaret blivit: När icke X, Y eller Z kommun ha slaktgodemän, varför skola vi då kosta på pengar på sådana?

Livsmedelskommissionen anmodade i skrivelse den 23 december 1948 kristidsnämnderna i de kommuner, där icke slaktgodemän voro tillsatta, att genom annonsering eller annat lämpligt förfarande söka anskaffa dylika. Det är icke underligt att resultatet blev mycket negativt. Ty det är få i detta land som låta sig lockas av 50 öre eller en krona per besök och gård, när man är ute och tjänar land och folk och därtill har att utföra ett så otrevligt arbete som detta.

Man lär väl icke skjuta över målet om man säger, att dylika skrivelser från högre myndigheter i rätt stor grad visa brist på kontakt med livet. De rapporter, som livsmedelskommissionen fått in i början av detta år, tyckas samtliga ha gått i den riktningen, att anledning fanns att snarast avveckla slaktgodemannainstitutionen. Man säger i skrivelse den 21 februari, att vissa kommuner ha icke tillsatt slaktgodemän, och dessa kommuner synas ha tillväxt i antal. Kontrollbesöken ske i många fall oregelbundet, ofta per telefon. Man tycker, att rapportmaterialet borde ha varit en tankeställare för myndigheterna att man snarast borde gå i författning om att avveckla hela saken. Påståendet att slaktgodemännens blotta närvaro verkat återhållande på handeln med svart kött är obevisbart och därför som argument ganska svagt.

Man kan icke annat än fråga: Om

alla förordningar efterlevdes så som dessa och om alla befattningshavare skötte sina tjänster så som här skett, hur skulle det då ha sett ut i vårt land? Det har till och med upplysts att det finnes provinser, där man icke lyckats få en enda sökande till befattningar som slaktgodemän. Men man har icke hört talas om att man där lider större brist på konsumtionsvaror för den skull.

Jag tror att vi alla skattat vårt ransoneringssystem högt. Det har varit utomordentligt väl utformat, i somliga fall rent av genialiskt, och det har räddat oss från de bittra upplevelserna åren 1914—1918. Detta goda system borde icke längre belastas med en så missbildad företeelse som slaktgodemannainstitutionen blivit. Hur litet än folk följer med i den ekonomiska debatten, har man i alla fall vid det här laget rätt väl reda på att, såsom det redan påpekats, institutionen kostar landet cirka en och en halv miljon kronor om året. Det kan hända, att denna summa ur statsfinansiell synpunkt icke är så märkvärdig. Men tillåt mig påpeka, att när man satt här i kammaren för någon månad sedan och lyssnade till debatten om hur omöjligt det var just ur ekonomisk synpunkt att få några ungdomskonsulenter för att biträda i den fria kriminalvården — inom parentes sagt ett av de problem som nästan hålla på att nöta sönder huden över livspulsådern — så tycker man i alla fall, att en och en halv miljon är en ganska vacker slant. Låt vara att det i stort sett är kommunerna som brandskattas på summan så är den i alla fall en del av den stora kakan. Jag tror att de pengarna skulle kunna användas för bra mycket bättre och nyttigare saker.

Utskottsreservanterna ha anført sina skäl. Väger man dessa skäl mot utskottets, så kan resultatet icke gärna bli mer än ett. Om slaktgodemannainstitutionen någonsin haft ett berättigande får man väl överlåta åt forskningen

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

att besvara. Den lär väl i så fall få användning för allt sitt skarpsinne för att hitta detta berättigande. Men i dagens läge borde det ej vara svårt att gå med på att institutionen överlevt sig själv. Jag tycker också att, även om det vore senkommet, så vore det dock ett vackert exempel på riksdagens måhbet om sparsamheten, om kammaren i dag beslutade i överensstämmelse med utskottets förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru NORDGREN: Herr talman! Slaktgodemännen ha ju, efter att under ganska lång tid ha figurerat i vissa tidningsspalter, flyttats över till den politiska diskussionen och förts inför riksdagens forum. Det stora intresse, som nu visas här i kammaren genom det stora antal talare som antecknat sig, ger vid handen att det tyckes vara ett ganska högaktuellt politiskt nummer det här är fråga om.

Vad har man nu för motivering för att man skall avskaffa slaktgodemännen? Jo, det har anförts två skäl här för. Det ena skälet är att det icke är någon verkligt effektiv kontroll som kommit till stånd genom slaktgodemanninstitutionens införande. Jag går gärna med på att det långt ifrån är någon hundra procentig kontroll. Men det har icke heller kunnat bli någon hundra procentig kontroll över slakterierna och handeln med kött- och fläskvaror.

Ingen i kammaren vill väl hävda, att det vare sig under kriget eller så länge vi haft ransoneringar varit möjligt att upprätthålla dessa utan någon som helst form av kontroll och utan att något som helst gjorts för att se till att bestämmelserna efterlevdes.

Det andra skälet är kostnaderna. I fråga om dessa är det givet att denna kontroll drar vissa kostnader. Men det gör det på alla områden, där vi lagstifta och där en kontroll är nödvän-

dig. Jag tycker nog, att man överskattar dessa kostnader en smula, när man gör dem till centrum och framhåller huru mycket annat, som skulle kunnat erhållas för dessa pengar.

Det var en kåsör i Stockholms-Tidningen häromdagen, som gjorde en liten resumé över hur dyra kristidsorganisationerna varit för landet under de nära tio år vi haft desamma. Han kom till en summa av 250 miljoner kronor, om jag icke missminner mig. Han räknade med att för hela denna tid blir det 4 kronor per capita i genomsnitt per år räknat. Man kan säga att detta är mycket pengar, men icke trycker det ned svenska folket på något sätt.

Slaktgodemännen äro ju ingen ny institution. Vi hade dem 1942—1944. Då fanns det slaktgodemän överallt i landet. Det var de s. k. blockledarna, som hade hand om detta kontrollarbete, men det bedrevs i ungefär samma omfattning som senare, efter det slaktgodemanninstitutionen kommit till igen. År 1944 avskaffade man emellertid slaktgodemanninstitutionen. Och varför gjorde man det? Jo, därför att då ansåg man, att vi hade ett så pass förbättrat försörjningsläge, att man skulle kunna medgiva slopande av denna kontrollverksamhet. Åtgärden var kanske förhastad, och vid flera senare tillfällen framfördes i livsmedelskommissionen den uppfattningen, att det varit klokare att bibehålla denna kontroll, då vi nu en gång infört den. Jag tycker för min del, att sloandet av slaktgodemännen 1944 visar att livsmedelskommissionen och regeringen varit av den åsikten, att så snart det ansetts möjligt att släppa en kontrollåtgärd eller en ransonering, så borde man också utan dröjsmål göra detta.

Varför kom då frågan om en återgång till slaktgodemanninstitutionen åter upp? Ja, som vi alla känna till skedde detta på hösten 1947, när vi hade relativt god tillgång på kött, och frågan var aktuell, om vi skulle kunna upp-

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

häva denna ransonering. Den gången hade vi emellertid ingen större tillgång på fläsk, och ingen ifrågasatte heller upphävande av fläskransoneringen. Detta innebar, att om man följt de råd, som gävos i tidningsspalterna och av organisationerna i branschen, skulle man ha upprätthållit hela institutionen med kontroll och övervakning av fläskransoneringen, men släppt köttet fritt. Under överläggningarna härom framkastade jag för min del frågan, om det inte vore tänkbart att släppa köttet fritt, men med bibehållande av normalpriserna, då jag ansåg prisfrågan vara av stor betydelse. Jag fick ett bestämt svar från vederbörande, att detta kunde man inte gå med på, utan att det var absolut nödvändigt att ha fria priser, om man skulle kunna tillgodose den efterfrågan, som framkommit på basis av de siffror i fråga om tillgången för beräknad konsumtion, som framlagts av livsmedelskommissionen och som på sakkunnigt håll inte bemötts, utan förklarats vara riktiga. Efter upprepade överläggningar kom man då fram till ett annat system, där man förklarade sig villig gå med på ett slags stoppris, ett pris som man emellertid förklarade sig själv vilja ha vissa möjligheter att ändra, då så ansågs behövt. För min del ansåg jag det omöjligt att gå med på ett sådant stoppris, därför att detta var olika på olika håll och för olika kvaliteter och olika för skilda slags kött- och fläskvaror. Det fanns med andra ord ingen möjlighet till kontroll över hur dessa priser komme att följas. Jag anförde emellertid i min reservation i livsmedelskommissionen, att, ifall det bleve svårigheter med lagring eller med hänsyn till handelns besvärigheter, man kunde tänka sig att eventuellt slopa ransoneringen men bibehålla normalpriserna. Regeringen, som ytterst bar och bär ansvaret för folkförsörjningen, fann att, med hänsyn till vad som framkommit om försörjningsläget på detta område, ett slopande

av ransoneringen var olämpligt vid denna tidpunkt.

Men det var en sak till som gjorde, att man måste ställa sig tveksam till ett frisläppande, och det var den omständigheten att det inom branschrådet förklarats, att det med mycken stor sannolikhet skulle bli nödvändigt att om köttet släpptes fritt man om någon eller några månader måste återinföra kött-ransoneringen. Ja, men hur ställer sig då allmänheten till en sådan åtgärd som att man, sedan en vara en gång släppts fri, återinför ransonering av densamma? Jo, en sådan åtgärd tar allmänheten inte emot med någon vidare hänförelse. Härtill kom den omständigheten att det kunde befaras att vi vid den tidpunkt, då ransoneringen troligen måst återinföras, skulle ha stått där med en mycket stor brist, ja, kanske varit utblottade på denna vara och följaktligen måst gå in för mycket små ransoner. Jag tror för min del, att ingen, och allra minst husmödrarna, skulle ha hälsat en sådan åtgärd med någon större tillfredsställelse. Det var under dessa förhandlingar man från branschorganisationernas sida, vilket jag måste bekräfta, i en skrivelse från den enskilda handelns representanter, från Kooperativa förbundet och från Slakteriförbundet, förklarade, att man, om ransoneringen återinfördes, vilket man beräknade kunde ske, var villig att godtaga alla de skärpta bestämmelser i kontrollen, som kunde anses nödvändiga för dess upprätthållande om köttet släpptes fritt. Detta ansåg regeringen sig emellertid, som sagt, inte kunna gå med på med hänsyn till de stora konsumentgrupperna med små inkomster.

Ransoneringen skulle alltså bibehållas, varvid en skärpt kontroll var absolut nödvändig, och förslag härutinnan utarbetades.

De skärpta föreskrifterna blevo ganska stränga för slakteriidkarna. Jag vill framhålla, att man drog in en hel del

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

slakteritillstånd, varvid vederbörande blev hänvisad till s. k. slakteristationer och fick trafikanttillstånd, medan de, som fingo tillstånd att slakta i egna lokaler, få underkasta sig en kontroll, som de själva få betala alla kostnader för. Det var väl då rimligt, ansåg man, att själva produktionen blev kontrollerad och att slaktgodemannskapet återinfördes. Denna skärpta kontroll ingick så att säga som ett led i en stor uppgörelse. Här föreligger den skillnaden, att medan man kräver att slakteriföretagen, utan några som helst bidrag, skola betala kontrollkostnaderna, ha statsmakterna när det gäller jordbruket och dess producenter gått med på att kontrollen skall bekostas av det allmänna.

Nu invändes här från något håll, att dessa organisationer, framför allt då Slakteriförbundet och jordbruksnäringens representanter, inte alls gått med på slaktgodemännens återinförande, men gentemot detta vill jag genmäla, att innan cirkuläret med de nya bestämmelserna utsändes diskuterades dessa gemensamt med representanter för jordbruksorganisationerna, vilka ansågo sig kunna vara med om dessa bestämmelser och förklarade sig skola verka för en riktig tillämpning av dem. Det torde inte heller vara obekant, att RLF:s ordförande, herr Bernhard Ekström, uppmanade organisationerna att lojalt ställa sig till efterrättelse de bestämmelser, som utfärdats angående slaktgodemannainstitutionen, och jag finner det ganska märkvärdigt, att det nu rests en sådan stark opposition från jordbrukarnas sida. Jag har nämligen den uppfattningen, att det är ett de lojala jordbrukarnas intresse att de illojala producenterna, de som man kan tänka äro de, som furnera den svarta handeln, hållas efter; de lojala producenterna ha ingenting att frukta av denna kontroll.

Vi funno också i livsmedelskommissionen, att institutionen med slaktgodemän fungerade ganska bra fram till

hösten 1948 och att den var ett gott stöd för ransoneringen under denna tid. Det var först därefter som en våldsam agitation uppstod i tidningsspalterna och på en del RLF-möten mot detta organ, och jag finner det inte förvånansvärt, att man på sina håll dragit sig för att påtaga sig detta slaktgodemannaskap, när man i tidningsspalterna förlöjligas och betecknas som fläskspioner m. fl. mer eller mindre vackra och, som jag finner, föga värdiga benämningar. Jag anser för min del, att hela denna agitation fått en viss politisk bismak, en agitation, som beredvilligt föres fram i en hel del av den borgerliga pressen. Den har, som sagt, fått till följd, att det tätt sig föga uppmuntrande för folk att åtaga sig dessa grannlaga och besvärliga uppgifter, bara för att mötas av hån och förlöjlighande.

Första kammaren har som bekant uttalat sig för att slaktgodemännen skola avskaffas. Men vad är det som härvidlag skett, och är detta något överväldigande ställningstagande i frågan? Om jag inte läst voteringsciffrorna fel var en tredjedel av kammarens ledamöter frånvarande eller brydde de sig inte om att ge sin mening till känna. Av dem som deltog i röstningen voro 54 för och 50 emot ett avskaffande, alltså en övervikt på 4 röster. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott förordar nu, att andra kammaren skall följa första kammarens beslut och alltså gå in för avskaffande av slaktgodemännen. Jag vill då erinra om att det för närvarande pågår undersökningar om hur man inom prisstabiliseringens ram skall kunna komma ifrån köttransoneringen; det är ju detta som är det väsentliga i det här sammanhanget och inte frågan om slaktgodemannainstitutionen skall försvinna eller inte. Ganska stor enighet råder därom, att denna ransonerings bör avskaffas snarast möjligt, men det råder meningsskiljaktigheter om tidpunkten härför. Inom livsmedels-

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

kommissionen anser man, att hösten är den lämpligaste tiden, och detta därför att dels blir det större slakt till hösten, och dels kan det vid den tiden finnas större möjlighet till import av kött än nu för att fylla det behov, som ingen bestrider då kommer att anmäla sig åtminstone beträffande köttet. Andra anse, att ransoneringens avskaffande bör ske snarast möjligt. Undersökningar pågå, som nämnts, om möjligheterna till en köttimport och om åtgärder till förhindrande av en prisstegring samt om de utvägar man i det avseendet skall kunna använda sig av.

Det har sagts här, att andra kammaren bör följa första kammarens beslut. Jag skulle för min del vilja säga, att det vore den folkvalda kammaren värdigt att låta det sunda förnuftet råda och låta de pågående undersökningarna äga rum i lugn och ro. Det är väl ändå fullt motiverat att så länge vi ha denna ransonering kvar bör också kontrollen finnas, och det inte bara för handeln och slakterinäringen, utan även för produktionens del. Jag vill deklarerat att det är min varma förhoppning att de pågående undersökningarna skola kunna leda till det resultatet, att vi snarast möjligt skola kunna komma ifrån denna besvärliga ransonering. Men jag anser, att detta måste ske under den bestämda förutsättningen att de uppostringar, som arbetare och tjänstemän ålagt sig genom att gå med på lönestopp, inte skola ha skett förgäves och att den ekonomiska stabilisering, som ur hela landets intresse är nödvändig, inte äventyras genom några prisförhöjningar. Jag tror att man bäst verkar härför, om man undviker att blanda in politik i denna fråga och avvaktar resultatet av överläggningarna i densamma. På det sättet få vi fortast bort ransoneringen och därmed både slaktgodemännen och annan kontroll.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Det är alltid med mycket stort intresse jag i utskottet brukar lyssna till herr Andersson i Linköping, och jag gjorde det också nu i kammaren, när han förde reservanternas talan och framträdde som försvarsadvokat för slaktgodemännen. Jag måste emellertid för min del säga, att med allt beaktande av de synpunkter herr Andersson i Linköping och fru Nordgren framfört på frågan det dock synes mig som om skälen för ett avskaffande av slaktgodemannainstitutionen vore de alldeles övervägande.

En sak äro vi väl då alla först och främst överens om, nämligen att institutionen inte är effektiv; detta ha samtliga remissinstanser vitsordat och till och med livsmedelskommissionen medgivit. Även kristidsstyrelserna vitsorda detsamma, och det torde inte vara fru Nordgren obekant, att Skaraborgs läns norra och södra kristidsstyrelser i skrivelse till livsmedelskommissionen yrkat på avskaffande av slaktgodemannainstitutionen. Jag tyckte mig också kunna höra, att till och med herr Andersson i Linköping höll med om att institutionen inte är effektiv. De överträdelser, som beivrats av slaktgodemännen, äro enligt upplysningar, som jag inhämtat hos livsmedelskommissionen, så få, att de praktiskt taget kunna lämnas ur räkningen. Nu menar visserligen livsmedelskommissionen, att slaktgodemännens blotta närvaro skulle skrämja jordbrukarna från att överträda bestämmelserna, men det är nog inte många i detta land, som tro på den saken. Anledningen till att det inte skett flera överträdelser än som varit fallet är att de stora grupperna av jordbrukare i vårt land äro så lojala som de faktiskt äro.

Vi ha alltså här en kontrollinstitution, som är så bristfällig att, om en jordbrukare skulle vilja gå förbi den, institutionen i fråga inte kan hindra ho-

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

nom från att göra detta. Under sådana förhållanden borde väl det sunda förnuftet som fru Nordgren nyss talade om säga oss, att vi borde se till att institutionen antingen revideras eller försvinner. Jag undrar emellertid, om det finns någon i denna kammare, som vill rekommendera en sådan ändring av slaktgodemannainstitutionen att den blir effektiv. Alla förstå väl nämligen, att det skulle innebära en sådan detaljerad övervakning och ett sådant angiverisystem, som man hittills brukat finna endast i länder med ett helt annat statskick än vårt.

Jag instämmer i stort sett med utskottets värderade ordförande, särskilt då i hans påpekande om den stora kostnad, som institutionen drar. Fru Nordgren sade, att man inte skall överdriva dessa kostnader, men de uppgå dock enligt de uppgifter statsrådet Kock själv lämnat till 1,5 miljoner kronor om året. Som herr Gustafsson i Borås nyss framhöll, hade vi i början av denna riksdag inte råd att betala ett par hundra tusen kronor för övervakning av villkorligt frigivna och dömda för att hjälpa dem till en bättre existens, och ha vi då verkligen råd att kasta ut dessa 1,5 miljoner kronor, som stat och kommun tillsammans få betala för övervakning av slakten av kalvar och grisar, en övervakning som dessutom inte är effektiv?

Här ha nu herr Andersson i Linköping och fru Nordgren uttalat sin rädsla för att handelsorganisationer skulle kräva upphävande för sitt vidkommande av kontrollen, om denna nu försvann beträffande producenterna. En sådan inställning vore ju förstäelig, om det funnes en verklig kontroll från slaktgodemännens sida. Jag tror att även om herr Andersson i Linköping och fru Nordgren och även regeringen skulle stå upp och anförda kören och försöka övertyga kammaren om att institutionen är effektiv, skulle ni aldrig lyckas övertyga folket ute i landet, att den är det. Alla i denna kammare känna väl till

H. C. Anderssens saga Kejsarens nya kläder, så jag behöver inte rekapitulera den. Vi minnas, att det var en stor folkhop, som stod och låtsades beundra kejsarens nya kläder, kläder, som han i själva verket inte hade på sig. Det blev ett barn som räddade situationen genom att ropa: Men han har ju ingenting på sig! Jag är övertygad om att om vederbörande statsråd eller en representant för det socialdemokratiska partiet skulle stå upp och säga: Se, vilken utomordentligt bra och fin institution slaktgodemännen är, så skulle nästan vartenda barn ute i landet säga: Ja, men den gör ju ingen nytta! Av den anledningen yrkar jag också, herr talman, bifall till utskottets förslag, och jag gör det mycket frimodigt. Herr Andersson i Linköping menade, att riksdagen inte skall lägga sig i sådana här saker, utan att detta helt är en Kungl. Maj:ts och livsmedelskommissionens angelägenhet. Det må vara herr Andersson i Linköping obetaget att hysa den åsikten om den svenska riksdagen, men jag tror för min del att vi allesamman ha anledning att slå vakt om vår yttrandefrihet i detta fall.

Fru NORDGREN (kort genmäle): Herr talman! Till den senaste ärade talaren vill jag säga, att det är klart att kristidsstyrelserna påverkas av den allmänna opinion, som härvidlag skapats — i vilket syfte vill jag här lämna osagt. Jag tror för min del, att om man verkligen i de lojala jordbrukarnas intresse velat slå vakt om ifrågavarande kontroll, skulle man fått en ganska tillfredsställande sådan. Men det är klart, att om den saboteras från alla håll och jordbrukarna dagligen och stundligen få både läsa och höra, att den innebär ett misstroendevotum mot dem, och slaktgodemännen att den gör dem löjligen, då är det nästan omöjligt att en kristidsstyrelse skall få annat än en snedvriden uppfattning av det hela. Det

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

har vidare sagts, att livsmedelskommissionen borde ha effektiviserat denna kontroll. Hur skall man kunna göra detta, så som man handskats med den ute bland oansvarigt folk? Jag tycker, att det är en ganska allvarlig anklagelse, som här framföres emot slaktgodemännen. Dessa ha väl ändå inte varit en samling figurer, som bara tagit emot betalning och druckit kaffegök och ringt i telefon, som det stått i pressen, utan det har väl funnits någon ansvarskänsla hos dem. Om dessa beskyllningar vore riktiga, respekterar jag mera dem som inte velat åtaga sig uppdraget.

Jag tycker att hela denna argumentering verkar enbart tillskapad därför att man vill ha bort själva ransoneringen, som man är trött på, och det har jag ingenting att erinra emot; det kan jag förstå. Men jag kan inte förstå, när det görs allvarliga försök att skydda de lojala producenterna, genom att söka komma de illojala till livs, att man söker göra det hela till något löjeväckande, något som man till varje pris skall spolia, därför att man genom detta indirekt vill rikta en stöt emot själva ransoneringen och kanske ytterst och sist emot dem, som bära ansvaret för denna ransonering och för folkförsörjningen.

Herr ÖSTLUND: Herr talman! När man blev uppmärksam på att statsrådet och chefen för folkförsörjningsdepartementet icke upptagit något anslag i staten för slaktgodemännens verksamhet, hade man självfallet intet att erinra emot detta. Men då statsrådet samtidigt erinrade om att dessa kostnader skulle få betalas av kommunerna, var man självfallet inte belåten. Av naturliga skäl är det ju landsbygdens kommuner som ha anställt slaktgodemän, och det blir också dessa, som få betala kostnaden.

Då man inte kunde anse detta vara riktigt med hänsyn till kontrollens allmänna syfte och karaktär, var man först

inne på den tanken att man skulle framlägga en motion om att det i staten skulle upptagas ett anslag för detta ändamål. Då det emellertid från alla grupper sida, och inte minst från statsrådets sida, hade framhållits angelägenheten av att söka begränsa statsutgifterna och då man även själv var besjälad av en god vilja att främja denna strävan, kunde man inte framlägga en sådan motion. Då man å andra sidan inte kunde vara med om att landsbygdens kommuner ensamma skulle svara för dessa kostnader, hade man intet annat val än att framlägga en motion om att institutionen skulle avskaffas, detta så mycket hellre som institutionen inte hade varit till någon nytta. Den är fullständigt onödig och även ineffektiv.

Vi ha många kontrollsystem i detta land, om vilkas nytta och gagn man kan diskutera, men jag tror inte jag tar fel om jag söker göra gällande, att denna institution är den mest ineffektiva och onödiga av alla. Det kan inte bli fråga om att jag nu skulle taga kammarens tid i anspråk med att anföra en mångfald exempel, som belysa hur ineffektiv denna institution är. Jag är redan förekommen av flera talare. Jag vill endast erinra om att det finns stora områden i detta land, där slaktgodemannainstitutionen ännu inte införts. Det finns trakter, hela län, där den nu också upphört fr. o. m. nyåret. Jag vill erinra om norra Kalmar och Östergötlands län, där slaktgodemannainstitutionen upphört från och med nyåret enligt uppgifter, som jag fått här för en stund sedan. Det kan under sådana förhållanden inte vara rimligt och riktigt att upprätthålla en sådan institution. Livsmedelskommissionen har också medgivit, att det blivit allt svårare att tillsätta nya slaktgodemän och även att få behålla de redan tillsatta, trots att dessa ha en relativt god avlöning för sitt arbete. Att så är fallet torde vara beroende på att slaktgodemännen själva finna den kontroll de utföra vara ineffektiv och att

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

det inte blir någon kontroll att tala om. Livsmedelskommissionen har i sitt ytt-
rande sagt, att nyttan av dessa slakt-
godemän mindre tar sig uttryck däri
att de upptäcka olaga slakt än däri att
de genom sin existens förhindra olaga
slakt. Det kan ju hända att det finns
någon aktiv slaktgodeman, som kunnat
rädda någon enstaka liten spädkalv,
s. k. hushållskalv, från att dö utan li-
cens, men det är väl ändå inte det som
det är fråga om, och det var väl ändå
inte det som institutionen syftade till.
Syftet var väl ändå att mera söka för-
hindra att kött och fläsk såldes på
svarta börsen.

Det stora flertalet jordbrukare äro lo-
jala mot de av myndigheterna utfärda-
de föreskrifterna. Men om en jordbru-
kare säljer ett djur till en djuruppkö-
pare eller slaktare och tar kvitto på
detta enligt gällande föreskrifter, så är
det ju inte möjligt för vare sig slaktgode-
mannen eller jordbrukaren att följa dju-
rets väg och kontrollera, att det sedan
inte slaktas och säljes på svarta börsen.
Vi få komma ihåg i detta sammanhang
att livdjurshandeln är fri, och det är ju
inte förbjudet för en jordbrukare att
sälja levande djur. Det är ju så det går
till, när kött föres på svarta börsen, att
det är inte jordbrukarna som sälja kött
på svarta börsen, utan det är just dessa
uppköpare, som åka omkring och köpa
upp djur. Slaktgodemännen kunna icke
kontrollera dessa, och de ha ju inte hel-
ler den uppgiften.

Med hänsyn härtill kan man inte vara
med om att kommunerna skola betala
över en och en halv miljon kronor för
denna ineffektiva kontroll. Jag kan i
detta sammanhang erinra om att den
kommun, som jag bor i och som jag till-
hör, får betala över 12 000 kronor om
året för dessa slaktgodemän, och man
kan ju förstå att det inte uppfattas an-
genämt, särskilt som man överallt har
den uppfattningen att institutionen i
fråga inte är effektiv och icke har nå-
gon uppgift att fylla.

Herr talman! Jag skall inte nu uppe-
hålla tiden. Jag har blivit förekommen
av utskottets ordförande, och jag ber
att få instämma i vad han sagt beträf-
fande kötttransoneringens upphävande.
Jag skall sluta, herr talman, med att yr-
ka bifall till utskottets hemställan.

Herr FAST: Herr talman! Jag skall
söka fatta mig kort.

Jag måste säga, att jag har inte rik-
tigt blivit klok på vad man syftar till
med den igångsatta aktionen, som ju
närmast tar sig uttryck i en attack emot
slaktgodemännen. Jag har under debat-
ten lyssnat efter om det inte är något
annat, som man innerst inne vill. Jag
tror att jag tolkar motionärerna och den
allmänna stämningen på den kanten rätt
om jag säger, att det kan inte vara rim-
ligt att det bara är mot slaktgodemän-
nen, utan det är naturligtvis emot hela
köttregleringen, som man vänder sig.

Men då man är så fullständigt på det
klara med att man kan, såsom en talare
sade, utan några som helst vådor upp-
häva ransoneringen, varför sätter man
inte då klart och tydligt in stöten för
att kräva detta, i stället för alla dessa
kringgående rörelser som man gör? Jag
för mitt vidkommande är ingalunda så
säker, att jag vågar uttala sådana be-
stämda uppfattningar om huruvida och
när vi kunna upphäva regleringen på
detta område, men en sak vill jag all-
varligt erinra kammaren om, och det är
den överenskommelse, som har träffats
med Landsorganisationen och tjänste-
mannaorganisationerna om att man
skall ha en stabilisering av lönerna un-
der innevarande år och att förutsätt-
ningen för denna överenskommelse är
att priserna inte stiga. Här har man
mycket litet talat om vilka konsekven-
ser som kunna följa. En eller annan ta-
lare har snuddat vid detta problem, men
jag frågar: Våga ni här i kammaren taga
på ert ansvar att ett upphävande av
köttregleringen i nuvarande läge icke

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

skulle medföra prisstegringar på ett mycket ömtåligt område, då det ju här gäller frågan om sådana livsförnödenheter, som hushållen inte kunna undvara? Jag skulle inte våga göra ett sådant uttalande. Det är möjligt att ni skulle kunna få rätt, men jag tror att där kan det ena påståendet vara värt precis lika mycket som det andra, och då är det bäst att inte vara för tvärsäker.

Det skulle nog vara för framtiden ganska ruinerande, om inte statsmakterna försökte att på ett redbart sätt infria de överenskommelser, som äro förutsättningen för överenskommelserna med dessa löntagare- och tjänstemannorganisationer. Jag tror att vi kunna behöva en fortsättning av det stabiliseringsarbete, som vi haft under ett par tre år, även för ett kommande år, men vad det betyder att sätta sig vid förhandlingsbordet med ett sådant utgångsläge förstå damerna och herrarna lika väl som jag.

Nu äro vi emellertid ganska överens om att vi hoppas och tro att det skall kunna finnas förutsättningar för att upphäva ransoneringen på höstsidan, men läget i fråga om den s. k. ransoneringsmoralen, speciellt då det gäller köttregleringen, är av den beskaffenhet att man bör undersöka, huruvida icke detta upphävande kan ske tidigare. Däröfver pågår just i dagarna en undersökning. Men förutsättningen är att man skall finna några utvägar, varigenom man får godtagbara garantier för att det icke sker en prisstegring. När man befinner sig i detta läge, frågar jag: Kan det då vara reson i att man börjar arbetet med hela denna reglerings avskaffande genom att först avskaffa kontrollen, innan man vet, vid vilken tidpunkt som man kan upphäva själva ransoneringen, hela regleringsapparaten? Hur skulle det verka utåt i landet, om riksdagen i sin helhet skulle göra ett sådant här uttalande? För det första fäster jag uppmärksamheten vid att i fråga om

handeln komma alltjämt nuvarande långtgående kontrollåtgärder, som handeln själv får betala, att stå kvar. Det är således enbart på producentsidan, som man skulle upphäva alla dessa kontrollåtgärder. Jag tror inte att det är möjligt. Då måste vi såsom en konsekvens av upphävandet av kontrollen på den ena sidan upphäva den även på den andra, och det betyder ju att vilka förutsättningar som än skulle finnas, hur dåliga de än vore, skulle man vara tvingad att handla på ett annat sätt än kanske statsmakterna i övrigt önskade göra.

Nu säger man: Allt detta må vara, men denna kontroll är ju så meningslös, ty den är så ineffektiv. Jag undrar: Förhåller det sig verkligen på det sättet? Är det verkligen så, att man har så litet kännning med slaktgodemännen ute på landsbygden? Vad är det då egentligen som man väsnas så mycket om? Här har vitsordats från ett par talareshörsal, att en lojal jordbrukare icke har något obehag av dessa slaktgodemän. Å andra sidan har man sagt, att systemet icke fungerar, och skola vi ha en kontroll, skola vi ha en fullgod sådan. Nu frågar jag: När man står i det läge, vari vi nu befinna oss, när man överväger upphävandet av hela regleringen så fort som möjligt och senast i höst, kan det då vara tänkbart att man under mellantiden bygger upp en ny kontrollapparat som blir effektiv? Herrarna som här yttrat sig ha sagt att det är otänkbart. Men då få vi väl i rimlighetens namn ha kvar det vi ha, även om det råkar vara bristfälligt! Om det ställningstagande, som andra kammaren gör om en liten stund, går i riktning mot ett bifall till utskottets förslag, skulle det betyda att man har sagt ifrån, att nu kunna ni ute i landet handla och vandla litet hur som helst, ty nu tänker man inte längre upprätthålla ransoneringen. Då frågar jag: Vilket utgångsläge få vi då för den fria handeln vid den tidpunkt, då vi verkligen skola

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

upphäva hela denna reglering? Det är väl ändå meningen att vi skola göra det under så goda förutsättningar som möjligt och inte då lagren äro fullständigt uttömda.

Jag tycker verkligen att man bör taga sig en funderare på den här saken, i synnerhet som det från alla håll vittnats om att jordbrukarna inte ha några olägenheter av detta och att det bara här är fråga om kostnaderna. Låt oss, mina damer och herrar, gärna komma överens om att vi haft ofantliga kostnader för att komma över de brydsamma åren med beredskapsåtgärder på skilda håll, men man talar bara om de åtgärder, som skett på detta område, och jämställer dem icke med andra åtgärder, som vi också äro tvungna att betala. Jag tror inte det går att så enkelt förklara denna sak som genom att säga, att här är det en och en halv miljon kronor i kostnader, som man kan undvara, kostnader som inte betalas av jordbrukarna utan av samhället. Är man så säker på att inte dessa kostnader, om vi förfara på ett mer eller mindre välbetänkt sätt, komma att bli för samhället ofantligt mycket högre? Därom veta vi ganska litet i dag, om vi skulle följa utskottets utlåtande.

Jag tror, herr talman, att det finns så många goda skäl för att taga sig en allvarlig funderare att jag vågar vädja till andra kammaren att börja i rätt ända och först upphäva ransoneringsen och samtidigt med detta den kontroll, som behövs för att hålla regleringen vid makt. Detta ärende behandla vi inte i dag, men vi veta att det är en sak som måste ske under innevarande år. Jag förenar mig med dem som hoppas, att det skall ske så snart som möjligt och att det då skall finnas förutsättningar för att vi inte skola få en ökning av priset, som rubbar överenskommelsen med löntagarna.

Herr JÖNSSON i Rosshol (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara erinra

herr Fast om att vi hade kötttransonerings från den 18 juni 1944 till den 22 februari 1948, sålunda nästan i fyra år, utan att vi hade slaktgodemän under denna tid. Denna institution fanns till från augusti 1942 till den 18 juni 1944. Sedan avfärdades den. Slaktgodemännen fingo fortsätta och ha några uppgifter med spannmålsregleringen, men de hade ingen funktion som slaktgodemän under nästan fyra år fram till februari 1948, och vi hade ändå ransonerings under hela tiden. Det visar väl att ransonerings och slaktgodemän inte äro avhängiga av varandra. Man införde då den s. k. nya given, därför att människorna voro trötta på ransonerings. De respekterade den inte. Vi hade ett väldigt besvär med att kunna få folk i charkuteributikerna. Personalen blev dödstrött på det ständiga tjatet från kunderna att de inte kunde presentera kort och att de ville ha bort ransonerings. Det var konsumenternas enorma tryck som föranledde, att ransonerings då höll på att gå sönder.

Beträffande herr Fasts uttalande, att man här möjligen syftar till att få fria priser och höjda priser, så vill jag säga, att ifrån vårt håll, ifrån producenternas alltså, äro vi gott införstådda med de strävanden till stabilisering, som man infört och som man vill vidmakthålla. Vi äro således inte alls benägna för att det genom en fri prisbildning skulle behöva uppstå oskäligt höga priser. Men jag kan inte underlåta att i detta sammanhang erinra om att ett ökat pris av 20 öre per kilogram kött utgör inte mer än 0,3 enhet i levnadskostnadsberäkningen, således inte fullt $\frac{1}{3}$ enhet. Det är rätt obetydliga verkningar således av en så pass stark ökning som 20 öre per kilogram.

Jag har ingen fullmakt att ge något utlåtande, men jag vill säga med den erfarenhet och kännedom jag har om tankegångarna i producentleden, att vi icke eftersträva att få vilka priser som helst, men vi äro samtidigt fullt på det

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

klara med att den bundna prisbildning, som vi haft, har medverkat till den lägre produktion av kött, som vi de facto ha i landet, en väsentligt lägre produktion sålunda än vad vi haft i tidigare skeden.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Herr Fast tycktes vara överens med oss alla om att slaktgodemannainstitutionen i alla fall inte är fullt effektiv, men han menade ändå att vi måste behålla den.

Jag nämnde i mitt första anförande, att anledningen till att det inte skett flera överträdelser än det verkligen gjort är att de stora grupperna av jordbrukare äro så lojala som de faktiskt äro. Jag hörde nyss en mycket aktad ledamot av denna kammare, som själv är jordbrukare, säga att han hittills aldrig sett en enda slaktgodeman, men detta hade inte hindrat honom från att följa de bestämmelser som finnas. Vad väsnas man då om? säger herr Fast. Ja, 1 500 000 kronor om året gäller det ju i alla fall i kostnader, och vi ha ju blivit allvarligt tillhållna från regeringen, som representerar det parti som herr Fast tillhör, att se på slantarna, och detta belopp är ju inte någon så liten summa.

Det gäller alltså här i dag att endast fatta beslut om slaktgodemännen. Kött-ransoneringen är en sak som kommer upp i helt andra sammanhang. När jag därför yrkar bifall till utskottets förslag gör jag det i den lugna förvisningen, att detta icke kommer att menligt inverka på prisstabiliseringen. Det kan det näppeligen göra, om vi bespara staten och kommunerna en kostnad av 1 500 000 kronor.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Hela mitt resonemang byggde på att det måste ligga någonting annat bakom kravet på slaktgodemännens avskaffande än vad som kommit till synes, och jag tror alltså att så är förhållandet.

Annars är hela saken för liten för att föras så mycket väsen om som man har gjort i jordbrukarkretsar. Här får jag ytterligare ett belägg för att jordbrukarna inte ha några olägenheter av slaktgodemännen och att det bara är en kostnadsfråga.

Jag vidhåller att det beträffande beredskapsåtgärder på det ena eller andra området är orimligt att säga, att man skulle ha kunnat undvara någon viss åtgärd. Sedan en tid har gått, skola vi kanske kunna säga, att vi hade kunnat göra ofantliga besparingar på försvarets område, men vad visste vi om det tidigare? Under den period, då det inte fanns några slaktgodemän som utövade kontroll, sades det från herr Jönssons i Rossbol håll, att ransoneringsmoralen var undergrävd. Ja, då ansåg man sig tvungen att återinföra denna institution. När vi ha dessa erfarenheter och nu slå så nära slutet, finns det väl ingen anledning att börja med nya experiment, utan då få vi väl ändå tåla oss tills vi få se slutet på kötttransoneringen. Jag tror man handlar både klokt och ekonomiskt försvarbart om man förfar på det sättet.

Herr ANDERSSON i Linköping (kort genmäle): Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg anförde, att jordbrukarna äro mycket lojala, och ett samtal som han nyss hade haft med en jordbrukare hade styrkt honom i den uppfattningen. Jag har också haft ett samtal med en jordbrukare i denna kammare, en partivän till herr Gustafson i Göteborg. Den mannen sade, att det inte vore mer än rimligt att en jordbrukare, som har två anställda och som har svårt att klara mathållningen för dem, slår ihjäl en kalv extra.

Denna inställning kunna vi inte acceptera på vårt håll. Den inställningen tycker jag inte hör hemma i ett rättssamhälle. Herr Gustafsson i Borås sade, att ett bibehållande av slaktgode-

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

männen försvagar respekten för lagar och förordningar. Men det finns två sätt, herr Gustafsson i Borås, att vinna respekt för lagar och förordningar. Det ena sättet är att avskaffa de lagar och förordningar, som inte godtas av alla medborgare — till den metoden ansluter sig tydligen herr Gustafsson i Borås. Det andra sättet är att alla ansvarskännande medborgare hjälpa till att skapa förståelse för de förordningar och lagar, som ha skapats för det allmännas bästa. Det har inte skett i detta fall. Det har i stället förts en systematisk förtalskampanj ute i bygderna, och det är för dennas följd som de ansvariga myndigheterna i dag skola ge vika enligt utskottsmajoritetens uppfattning.

Utskottets ordförande levererade här en historieskrivning, men var det någonting annat än ett bevis för att det bland annat var partitaktiska spekulationer som avgjorde såväl ordförandens slutliga ställningstagande som även högermotionärens i samma utskott, när man från det hållet förklarar sig vilja gå med på ett avslag på motionen under förutsättning att det blev enighet härom? Man ville alltså inte lämna åt folkpartisterna att driva denna agitation och reklam ute i bygderna. Vad är detta, herr Jönsson i Rosshol, annat än partitaktiska spekulationer?

Jag vill också fråga herr Jönsson varför han var med om att återinföra slaktgodemannainstitutionen, som hade avskaffats 1944, om den var så ineffektiv.

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Då min granne till höger, herr Andersson i Linköping, höll sitt trevliga jungfrutal, var det en av kammarens ledamöter som viskade i mitt öra: »Nu måste du väl som högerman vara belåten, när de unga socialdemokraterna äro så oerhört samhällsbevarande.» När sedan min vän herr Fast och fru Olivia Nordgren med sin mera fullmogna vishet sällade sig till denna ungdomens dårskap, borde

jag naturligtvis bli ännu gladare över denna konservativa frammarsch. Men jag måste säga, att ett försvar för en fullkomligt omöjlig sak, som enligt vad som allmänt vitsordas är oduglig att fylla den funktion man tror att den skall fylla, det är sannerligen ingen konservatism som vi gilla inom mitt parti. Skola nu socialdemokraterna ta upp den gamla manteln, som reaktionära människor ha burit i äldre skeden här i landet, och med all kraft försvara vad som gjorts någon gång tidigare, även om utvecklingen hela tiden har visat, att det var en dumhet, då uppstår det en rätt egenartad situation.

Jag kände inte riktigt igen min vän herr Fast i dag. Han brukar låta motioner gälla för vad de äro, men nu sade han tydligt ifrån, att han inte trodde, att denna motion bara syftade till borttagande av slaktgodemännen. Han sade att motionen syftar till någonting annat än vad som står i den, och i det sammanhanget drog han fram denna historia, att vad vi nu komma att besluta har inflytande på stabiliseringspolitiken och allt det där.

Herr Fasts resonemang bygger på den felaktiga tron, som jag förmodar herr Jönsson i Rosshol har berövat herr Fast, att slaktgodemännen ha någon som helst betydelse för ransoneringen. Jag har här ett litet kvitto, som är en integrerande del av slaktgodemännens möjlighet att kontrollera, om en djurägare har lämnat ett djur eller inte. Jag skall be att få lämna det till herr Fast. Han kan själv kontrollera, att vilken illojal människa som helst kan komplettera kvittot med så mycken boskap och så många större kalvar och svin han vill, ty här är det bara en rad med två mindre kalvar som är upptagen. När vi veta, att hela detta kvittenssystem inte det ringaste hindrar den illojale och att detta är det viktigaste papperet som slaktgodemännen ha att se på när de komma till gårdarna, då förstå vi, att denna kontroll inte betyder någonting.

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

Det är sant att kontrollen inte är det ringaste farlig för den lojale, men den är inte det ringaste farlig för den illojale heller, och därför anse vi att den skall bort. Nu kan jag säga herr Fast, att trots att det är ett så viktigt papper, kan han få behålla det för evärdlig tid, ty i min kommun, som styres av en mycket klok socialdemokratisk majoritet, beslöt man i höstas att inte bevilja några pengar till slaktgodemännen. Det skedde sedan en socialdemokrat, som varit slaktgodeman under den första perioden, vitsordat, att det inte spelade den ringaste roll om man hade en man som for omkring till gårdarna. Skulle statspolisen fråga efter papperet, har jag andra åtkomsthändingar i form av kvitto från slakteriföreningen, så jag riskerar inte att råka illa ut.

På så lösa boliner går denna verksamhet. Det är ingen partipolitik i detta, herr Andersson, och inga fula baktankar att vi skulle få höjda priser om ransoneringen slopades. Jag har för resten erfarenhet av hur det gick till när vi äntligen sluppo äggransoneringen. Då inledde vi det skede, varunder äggen blevo 80 öre billigare per kilo än under ransoneringen, så varför inte släppa köttet fritt och uppmuntra produktionen, så att det kan bli billigare?

Sedan vill jag säga, att det inte är därför att slaktgodemannainstitutionen är obehaglig för landsbygden som vi vilja ta bort den. Tvärtom skulle glädjen på landsbygden väsentligt minskas den dag slaktgodemännen försvinna. De ha berett oss glädje vid alla kalas under senare år. Jag tänker på en slaktgodeman jag känner, som var hemma hos en mycket ordentlig lantbrukare, som rotade i sina böcker och räknade mycket omsorgsfullt för att han skulle få med alla djur första gången han deklarerade. Då sade slaktgodemannen till honom: »Du tar dig väl inte för nära, så att du inte klarar dig i framtiden?»

Dessa hyggliga människor ha berett

oss mycken glädje, men de kosta oss en och en halv miljon kronor, herr Fast, och så mycket är inte den glädjen värd, som slaktgodemännen kunna bereda oss. Det är underligt att herr Fast och jag skola stå på olika linjer här. Herr Fast säger, att en och en halv miljon kronor är inga pengar när det är fråga om beredskap. Nej, inte om de äro till någon nytta, men när vi av den praktiska erfarenheten måste vara absolut övertygade om att pengarna inte äro till någon nytta, då är en och en halv miljon kronor jämnt en och en halv miljon kronor för mycket. Det är inte något fel om riksdagen i detta läge ger efter för sparsamhetskraven — nu kunde vi kanske dra fram den ekonomiska stabiliseringspolitiken — och att vi skola spara med statens medel är minst lika viktigt som de andra synpunkterna. Riksdagen bör ge uttryck åt att detta är fel använda pengar och att det är slöseri med allmänna medel att ha kvar slaktgodemännen.

Herr JÖNSSON i Rosshol (kort genmäle): Herr talman! Herr Andersson i Linköping insinuerade att mitt ställningstagande skulle vara dikterat av partipolitiska hänsyn. Till detta vill jag bara säga, att jag anser denna fråga alldeles för liten och billig att skaffa sig några politiska meriter på. Det är rent praktiska synpunkter som varit vägledande för mig, och jag förutsätter att de varit vägledande även för utskottets övriga ledamöter.

Nu kan jag säga till herr Andersson, att man brukar inte i riksdagen tala om vad som förekommit i utskotten, ty det skulle i hög grad försvåra arbetet i utskotten. Jag förordade ett uppskov, ty jag trodde att vi skulle kunna skaffa oss litet bättre informationer om hur saken låg till. Jag har inte fäst mig så mycket vid denna fråga i min hemtrakt tidigare, men jag har under påsklovet deltagit i stämmor där hundratals jord-

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

brukare från olika bygder varit församlade, och jag har då passat på tillfället att resonera med dem om denna sak. Jag har då fått det enstämmiga svaret, att slaktgodemännen inte ha någon uppgift att fylla. Det var efter detta som jag, alldeles oberoende av partipolitiska hänsyn, stärktes i min uppfattning, att man inte bör upprätthålla en kontroll, som jordbrukarna själva anse värdelös och onödig.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Egentligen hade jag inte behövt begära ordet efter herr Hæggblooms anförande. Han har avslöjat en del som jag inte gärna velat gå in på. Tiden medger inte att jag gör det nu heller, men jag noterade med ledsnad herr Hæggblooms uppgift, att man inte anser deklARATIONER i sådana här ting vara förtroendesaker. Jag hade annars trott att deklARATIONER av vad slag det vara må inte äro sådana saker som man skämtar om vid kalas. Jag förstår då den dåliga ransoneringsmoral, som kommit att sprida sig. Jag beklagar vad herr Hæggbloom sade om detta kvitto, och jag har inte anledning att ta tillbaka någonting.

När herr Hæggbloom gör jämförelser mellan ägg- och kötttransoneringarna, talar han väl ändå mot bättre vetande. Herr Hæggbloom, som ju är utomordentligt sakkunnig i dessa frågor, vet mycket väl, att man kan få upp en hönsstam mycket snabbt. Vi fingo en foderskörd, som räckte till att utfodra höns med, och dessutom hade vi från början möjlighet att från Danmark importera stora kvantiteter ägg. Däremot är det inte så lätt att skapa fram en nötkreaturstam som är tillräckligt stor för att man skall kunna upphäva kötttransoneringen. Jag anser att man skall vara litet försiktig i det fallet.

När herr Hæggbloom sedan talar om att man har begått en oerhörd dumhet, måste jag svara, att jag inte är expert på utformandet av föreskrifter för den-

na kontroll men finner det egendomligt att man skulle vara så fullkomligt utan sakkunskap i livsmedelskommissionen, som består av medborgare från olika kategorier, även jordbrukare, och där man har så mycken annan sakkunskap till sitt förfogande. Att livsmedelskommissionen så fullständigt skulle ha haft huvudet under armen vägrar jag att tro.

Fru NORDGREN (kort genmäle): Herr talman! Jag måste uttala min förvåning över herr Hæggblooms påstående, att slaktgodemännen skulle vara sådana glädjemännen i jordbruksbygderna och att de, som åtagit sig detta förtroendeuppdrag mot betalning, skulle handskas så lättsinnigt med sitt uppdrag som herr Hæggbloom illustrerade med ett exempel. Jag hoppas och tror bättre om den svenska jordbrukarbefolkningen än att den tar så lättvindigt på denna sak som herr Hæggbloom. Om detta emellertid skulle vara en allmän anda, är det sannerligen påkallat att både yngre och äldre socialdemokrater bli samhällsbevarande i den meningen, att de slå vakt om lagar och förordningar, som skapas i samhällets intresse. Men jag tror, som sagt, icke om de svenska jordbrukarna i gemen, att de ta så lättsinnigt på denna sak att de anse slaktgodemännen vara glädjemännen.

Herr ANDERSSON i Linköping (kort genmäle): Herr talman! Jag bara konstaterar, att herr Jönsson i Rosshol liksom högermannen i utskottet hade varit med om ett avstyrkande av motionen under förutsättning att det blev enhälligt. Jag förstår så väl, att konstaterandet av detta faktum kan kännas obehagligt för dem som stå i den ställning, som t. ex. herr Jönsson står i, men det rör inte jag för.

Det har i debatten i dag talats om att slaktgodemännens kontroll inte är effektiv, men konsekvensen av detta kon-

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

staterande borde väl vara att man föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att denna institution effektiviseras. Det vore den naturliga konsekvensen, men det går väl inte i stil med de ritningar man har gjort upp.

Herr HÆGGBLOM (kort genmäle): Herr talman! Herr Fast skall inte komma ifrån detta kvitto så lätt, att han låtsas att det skulle tyda på någon allmän omoral. Jag sade att detta kvitto kan av en illojal människa användas på sådant sätt, att man inte har någon kontrollmöjlighet. Den saken är väl ostridig, och vi veta ju, att det finns illojala människor. Funnes inte det, behövde vi väl aldrig någonsin ha slaktgodemän. Vi opponera mot att sådan den föreliggande förordningen är utformad ger den möjlighet åt illojala människor att utan någon som helst svårighet utnyttja sin illojalitet. Det ligger någon logik i vad herr Andersson säger om att vi borde begära en strängare kontroll, men det finns ju ingen möjlighet att genomföra det på den svenska landsbygden.

Vi ha ett annat slag av kvitto också. Det är gjort enligt livsmedelskommissionens cirkulär, och det användes vid försäljning av livdjur. Om jag köper ett livdjur i en annan socken, så får jag papper på det, men om jag — jag vill inte säga jag, ty jag har inte gjort det — men om en illojal människa får ett sådant papper och inte för in det i sina journaler för att saken icke skall bli uppdagad, skulle egentligen slaktgodemännen rapportera sådant sig emellan. Man skulle ha en förteckning över alla slaktgodemän i hela landet och kunna skicka sådana meddelanden till alla. Ett sådant system vore ganska hopplöst. I stället få vi lita till människors lojalitet, och jag tycker inte att svenska folket har anledning att klaga över jordbrukarnas lojalitet under de gångna åren. Man må emellertid inte förtänka oss, att vi inte tycker det är nödvändigt

att kasta ut 1½ miljon kronor på en kontroll, som ingenting är värd, när lojaliteten varit så stor som den varit och fortfarande är.

Sedan kan jag inte hjälpa, fru Nordgren, att uppfattningen om vad som är tråkigt här i landet skiftar litet grand. Jag förstår, att fru Nordgren, vars långa och hedrande tjänst inom livsmedelskommissionen säkerligen har varit det svenska folkhushållet till stort gagn, tycker att det är tråkigt att släppa en kontroll över den illojala handeln, då hon av hennes anförande att döma tydligen var övertygad om att det skulle få allvarliga följder. Denna kontroll är emellertid en ren nullitet, något, som man skrattar ganska hjärtligt åt, därför att den inte har någon betydelse. Den har det inte vare sig man skrattar eller gråter åt den.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Bara ett ord. Jag vill säga till herr Hæggbloom, att han knappast förbättrade saken genom sitt senaste anförande. Jag måste ju ändå konstatera, att han i sitt första anförande fällde sitt yttrande och företedde sitt kvitto i helt annat sammanhang. Det skedde då för att visa, hur ineffektivt kontrollsystemet var och hur roligt man hade åt denna dåraktiga kontroll och att man kunde handla fritt utan vidare. Nu säger herr Hæggbloom, att det är för dem, som handla kriminellt och inte känna någon heder, som de möjligheterna äro till finnandes. Att någon kontroll inte hjälper mot sådana element vet ju herr Hæggbloom lika väl som jag.

Till sist vill jag säga till herr Hæggbloom med anledning av att han försöker förlöjliga dessa bestämmelser, att även lantbruksförbundet för två månader sedan inte ansåg sig kunna tillstyrka borttagandet av dessa slaktgodemän.

Herr HÆGGBLOM (kort genmäle): Herr talman! Vi behöva ju inte tvista om under vilka former jag företedde det

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

där kvittot. Jag är övertygad om att när kammarens protokoll kan läsas, kommer där att stå, att jag i omedelbart samband med att jag redovisade detta kvitto yttrade, att det kunde användas av illojala människor. Då få vi i alla fall se, att jag inte sedan har vridit mig.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag skulle vid denna sena timme kunna inskränka mig till att instämma i vad utskottets vice ordförande har sagt, men som jag råkar tillhöra den yrkesgrupp, som är mest direkt berörd av denna slaktgodemannainstitution, skall jag be att få tillägga några ord.

Det var säkert en ganska kuslig stämning i det svenska folkhushållet, när vi tvingades införa dessa slaktgodemän. Hundratusentals köttlösa hudar bildligt talat svävade omkring oss. Det var väl av den orsaken vi voro tvingade att införa slaktgodemännen. Jag skulle till min gode vän och granne på jämtlandsbänken vilja säga, att den omständigheten att de köttlösa hudarnas antal har minskats är väl ett bevis för att slaktgodemännen inte varit så alldeles ineffektiva som här säges. För oss lojala jordbrukare utgör denna slaktgodemannainstitution ingalunda något irritationsmoment. När man läser motionen, får man det intrycket att motionärerna bli mycket beklämda och irriterade, när en slaktgodeman kommer. Jag kan inte förstå orsaken till det. Man kan kanske gissa sig till det, men man kan inte förstå det. Vi reservanter äro överens om att slaktgodemannainstitutionen inte varit hundra procentigt effektiv, men vi äro av den bestämda uppfattningen, att deras blotta närvaro ändock har betytt mycket för våra möjligheter att klara den besvärliga kötttransoneringen och att denna institution verkligen varit en stödjande hand när det har gällt att klara den saken.

Att motionärerna med den nyckfulla

fru Fortunas hjälp vilja hugga av denna hand och kasta den på ransoneringsledans offeraltare må ju från vårt håll beklagas. Vi ha haft glädjen att från alla håll få det erkännandet, att vår slakteriorganisation har betytt mycket för att samla den tillgängliga slakten och föra den ut i den legala handeln och på så sätt bidra till en rättvis fördelning. Jag tror att om vi nu skulle avskaffa den kontrollen skulle vi få sälja dessa erkännanden, som helt säkert ha framtidsvärde, för — om uttrycket tillåtes mig — en grynvälling. Att i förtid lämna fältet öppet för de illojala tror jag inte skulle vara klokt. De skulle få ännu större möjligheter — jag åsyftar medlemmarna i slakteriorganisationen — att svika sin leveransplikt.

Vidare nämnes här kostnaden. Javisst är kostnaden stor, det må erkännas, men om vi slå ut den på hela Sveriges befolkning, blir det ändå inte en spårvägsbiljett på var och en, om jag har räknat rätt. Den synpunkten kan man alltså lämna å sido, fastän man kan tycka, att en och en halv miljon kronor verkar rätt mycket. Jag tror att så länge tillgången på kött är knapp och vi måste bibehålla ransonereringen — tillgängliga uppgifter visa att vi fram på sommaren och höstkanten få knapphet — skulle vi begå ett fel, om vi ginge motionärerna till mötes och slopade slaktgodemännen.

Jag delar fru Nordgrens och herr Fasts uppfattning, att det otvivelaktigt har gått en smula politik i detta. Man har en känsla av att man här vill försöka underminera stabiliseringspolitiken. Det är för visso ingen trotylladning, som lagts under, men det är ändock en knalldosa, som vi ha anledning att observera. Skulle vi komma dithän, att prisstegringen på denna vara finge alltför stor omfattning, skulle det inte kunna undgås, att den planerade stabiliseringspolitiken ramlade sönder.

Jag skall inte trötta kammaren. Jag tror att om vi vänta några månader,

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

kanske bara någon vecka, kunna vi hålla dubbelbegravning på dessa bägge institutioner, och jag är säker på att det bleve högtidligare än om vi här i dag skulle ta ut halva gravölet i förskott.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! När jag tog del av detta utskottsutlåtande, tillät jag mig att till min hänkkamrat uttala en stilla undran, huruvida reservanterna skulle ha moraliskt mod att gå upp och försvara sin ståndpunkt. Jag finner emellertid till min förvåning, att reservanterna själva ha gjort det, och att de även ha mobiliserat andra framstående krafter här i kammaren för att försvara ifrågavarande institution. För mig framstår hela det resonemang, som här har förts, som en strid om påvens skägg. Det är, som vi allesammans veta, obefintligt.

Slaktgodemännen finnas ju på papperet, men i praktiken ha de inte haft och komma under nuvarande förhållanden inte att få den allra minsta betydelse. Här har vittnats om att i vissa delar av Norrland har man inte ens valt några slaktgodemän. I stora delar av landet har man upphört att välja sådana.

Det har också vittnats om hur kontrollen sker. Personligen får jag säga, att jag aldrig har sett den slaktgodeman, som skulle besöka den gård jag äger i egenskap av sådan. De uppgifter han eventuellt har fått från denna gård har han inte inhämtat av mig. Möjligen har han skaffat sig sådana per telefon. Jag känner också till andra slaktgodemän, som ha gott om tid och som gå omkring i stugorna och dricka kaffe med folket och på det sättet skaffa sig sina uppgifter.

Jag blev något förvånad, när jag hörde fru Nordgren med så pass stor energi försvara slaktgodemännen. Teoretiskt kan jag förstå henne. Skall man

upprätthålla kötttransoneringen, böra naturligtvis samtliga djur komma in under kontrollen. Jag får säga, att Sveriges jordbrukare, de som äro anslutna till våra organisationer på detta område, ha på ett hedrande sätt fullgjort sina leveranser och endast tack vare detta har det varit möjligt att under de gångna åren upprätthålla ransoneringen och förse vår svenska befolkning med nödvändiga födoämnen. Men denna slaktkontroll har inte den allra minsta inverkan härvidlag. Tyvärr har den, som eventuellt vill fuska på detta område, alldeles oerhört stora möjligheter att göra det vare sig slaktgodemän finnas eller ej.

Därtill kommer att slaktgodemannainstitutionen helt förlorat förtroendet ute hos folket i bygderna, och jag frågar mig: Är det rimligt att upprätthålla en organisation, som inte åtnjuter förtroende bland dem, som den närmast har att syssla med? Fru Nordgren sade, att det vore andra kammaren värdigt att följa reservanterna. Jag får säga, att jag kan inte anse, att det vore kammaren värdigt att följa reservanterna och behålla en institution, som har förlorat förtroendet, som har förlorat all praktisk betydelse och som finns endast på papperet men inte har den minsta inverkan på vår försörjning.

Herr Fast sade, att vad man syftar till är att komma åt ransoneringen. Ja, herr Fast, jag har förut sagt, att denna institution har enligt mitt förmenande — jag har något litet sysslat med dessa problem — inte den minsta betydelse för ransoneringens vara eller inte vara. De solidariska jordbrukarna komma med eller utan slaktgodemän att ställa sina djur till förfogande för det allmänna. De osolidariska, i den mån sådana finnas, kommer man inte åt. Slaktgodemännen kosta dock våra kommuner en och en halv miljon kronor. Det är pengar, som vi kunna spara. Det är detta som gör, att jag, herr talman, i detta fall utan den minsta tvekan tar

Upphävande av bestämmelserna om slaktgodemän.

ansvaret — det har talats om ansvar här — att rösta för utskottets förslag i denna fråga.

Herr von SETH: Herr talman! Jag skall som vanligt inte tala länge. Vad som uppkallade mig att begära ordet var herr Fasts yttrande, och jag skulle först till protokollet vilja foga det uttalandet, att jag betraktar min kamrats på länsbänken, herr Fast, verksamhet i konstitutionsutskottet och riksdagen med den största aktning och förtroende och att jag har funnit, att herr Fast under sin långa parlamentariska gärning har sökt bevara lagarnas och statsmakternas auktoritet.

När herr Fast nu talar för slaktgodemännen, så kan jag inte finna annat än att herr Fast innerst inne talar mot sin egen åsikt. Slaktgodemännen ha fått ett löjets skimmer över sig. Slaktgodemannainstitutionen har visat sig vara i högsta grad ineffektiv. Slaktgodemännen draga en kostnad på över en och en halv miljon kronor, som i dessa tider, när vi behöva spara, äro onödigt utkastade pengar.

Vad som emellertid är kärnpunkten för mig i denna fråga är, att när riksdagen och de förvaltande högsta myndigheterna skapa lagar och förordningar, måste de enligt min åsikt se till, att dessa efterföljas och att de inte få ett löjets skimmer över sig. Min ståndpunkt, herr talman, är, att om riksdagen fattar beslut i denna sak i enlighet med reservationen, göra vi det mot den stora allmänhetens åsikt och fatta ett beslut, som går stick i stäv mot vad den anser klokt och nyttigt. Då äro vi ute på farliga vägar. Vi skola se till att de lagar och förordningar, som äro nödvändiga, kunna upprätthållas och vi skola hålla hårt på dem, men de lagar och förordningar, som ha överlevt sig själva, skola vi inte hålla på längre. Det är därför min förhoppning, att andra kammaren i dag biträder utskottets förslag.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag har varit kristidsnämndsordförande under alla de år, vi ha haft ransoneringarna. I höst blir det tio år sedan vi började med dem, och det är då inte underligt, om människorna i gemen börja tröttna på ransoneringarna. Nästan alla länder runt omkring oss ha upphävt ransoneringarna. I Sverige bli de visserligen mindre och mindre, men vi ha fortfarande kvar en del ransoneringar.

I fråga om slaktgodemännen sade herr Fast, att kostnaderna för dem bestridas av det allmänna. Jag interpellade en gång folkhushållningsministern, om vi inte skulle kunna få särskilt statsbidrag till dessa kostnader men fick då negativt svar. Dessa kostnader drabba helt och hållet landsbygden. Storstäderna Stockholm, Göteborg m. fl. ha inga kostnader på detta område.

I min hembygd ha vi haft kvar slaktgodemän ända till mars månad. När vi då hade kristidsnämndssammanträde, sade de bägge slaktgodemännen, att de inte ville vara det längre. De undrade, varför vi skulle ha slaktgodemän, när man på många andra håll inte hade sådana. Utskottets utlåtande bestyrker också, att man på en del håll inte har haft några slaktgodemän. Det visar, att de inte ha fyllt den uppgift, som de ha haft sig ålagd. Jag vill i det sammanhanget framhålla, att största delen av jordbrukarna, kanske 90 % — jag kan inte dock ange en säker siffra därvidlag — äro anslutna till slakteriorganisationer. I fråga om dem, som stå utanför och sålt sina slaktdjur till auktoriserade slaktare vilkas antal bort tillåtas då behov förelegat, ha vi i kristidsnämnderna vid flera tillfällen hemställt hos livsmedelskommissionen att deras slakteritillstånd då det ej förelegat behov bort indragas, men livsmedelskommissionen har avslagit hemställan. Om allesammans hade gått till slakteriföreningarna, hade vi kanske

Undanröjande av tekniska hinder i valordningen.

inte behövt hålla på på detta sätt. I fråga om dem, som stå utanför, har jag inte något bevis för något, de ha säkerligen också följt förordningarna, så att jag kan inte säga något om dem. Jag är för min del säker på att det icke skulle bli någon omvälvning, om vi toge bort slaktgodemannainstitutionen.

Jag vill också fråga de riksdagsledamöter här, som äro kristidsnämndsordförande, hur de tänka sig kunna få några slaktgodemän. Det går icke. Ingen vill bli det. När vi under åren mellan den första och den andra perioden begränsade deras uppgifter och allting gick bra då, är det säkerligen ingen fara å färde, om vi nu helt och hållet slopa institutionen. Det hela ordnar sig för övrigt självt på det sättet, att ingen vill bli slaktgodeman. Jag känner en person som varit slaktgodeman i flera år. Nu har han förklarat, att han icke vill vara det längre. Och så är det överallt. Jag tror som sagt i likhet med den siste talaren, att det vore klokt om riksdagen nu beslöte upphäva bestämmelserna i detta avseende, och jag kommer att ge min röst för förslaget härom.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Linköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 100 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan och biträtt första kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 3.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en handelsöverenskommelse mellan Sverige och Frankrike.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.**Undanröjande av tekniska hinder i valordningen.**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående utredning i syfte att undanröja vissa tekniska hinder i den svenska valordningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken VINGE: Herr talman! Den motion, som behandlas i detta utlåtande, grundar sig icke på några skrivbordsreflexioner utan på erfarenheter hos personer, som på grund av de tekniska hinder, varom vi tala i motionen, icke ha varit i tillfälle att utöva sin rösträtt.

Tag t. ex. svenskarna i utlandet! Konstitutionsutskottets ärade ordförande berättade i dag på förmiddagen en liten solskenshistoria om en svensk sjöman i utlandet, som visade ett ovanligt stort intresse för svenska inrikespoli-

Undanröjande av tekniska hinder i valordningen.

tiska förhållanden. Och han är säkerligen icke ensam. Det har ofta omvittnats, att svenskar i utlandet ha ett starkt intresse för förhållandena här hemma. Nu ha de under senare år haft möjlighet att rösta på legationer och konsulat, men erfarenheterna säga, att dessa tillfällen äro för få. Därför vore det önskvärt med en utredning rörande möjligheterna att utöka tillfällena att rösta på beskickningar och konsulat.

Sedan ha vi den kategori, som utskottet kallar hemvändande emigranter. Det är icke riktigt att kalla dem så. De personer, som i motionen avses, ha kanske icke farit utomlands i akt och mening att bosätta sig där för framtiden men ändå för så lång tid, att de haft anledning att taga ut flyttningsbetyg till utlandet. I motionen talas om Abessinienvenskar. När en del av dessa efter ungefär två års arbete kommo hem till Sverige det är det var valår, voro de icke upptagna i röstlängden och kunde icke få rösta. Vilka ansträngningar de än gjorde i den vägen, voro de förgäves. Vad vi i vår motion föreslå är, att någon myndighet, exempelvis länsstyrelserna eller häradsskrivarna, skall få rättighet att under tiden mellan mantalsskrivningen och den tidpunkt, då röstlängden skall överlämnas till valnämndsordföranden, införa vederbörande i mantalslängden och följaktligen också i röstlängden.

Utskottet framhåller, att det är fråga om en så liten grupp, att det icke är så mycket att bry sig om. Jag är litet överraskad över att man finner att man icke behöver taga hänsyn till en liten grupp. I varje fall kommer denna grupp med all sannolikhet att bli större till följd av de utvidgade kommunikationerna. I allt större utsträckning söka sig särskilt våra ungdomar till främmande länder för några års yrkespraktik för att sedan komma hem igen. Och är gruppen liten, kan det heller icke vara så mycket besvär att vidtaga den lilla förändringen.

Så ha vi ett annat farande folk, de nomadiserande lapparna. Det har berättats, att en grupp renskötande lappar en kort tid före valet befann sig vid en postanstalt, där de skulle ha kunnat rösta, men att de strax före valet voro tvungna att bryta upp — det är ju renarna som bestämma när de måste flytta vidare. De blevo därför icke i tillfälle att rösta. Det vore en ganska enkel åtgärd att låta denna grupp människor, som utgöra en bestämd yrkesgrupp — det är icke fråga om ett folkslag utan om personer, som ägna sig åt renskötsel — likställas med de andra yrkesgrupper, som ha möjlighet att rösta på postanstalt inom aderton dagar före valdagen. Det är icke svårt att fastställa, vilka personer som skola ha dessa rättigheter. Kammarrens ledamöter veta, att vem som helst icke får lov att ägna sig åt renskötsel. Man skall vara renskötselberättigad, och lappfogdarna ha reda på vilka som äro detta. Vi föreslå nu för denna grupps del den ändringen i vallagen, att den — liksom vederbörandes hushållsmedlemmar — skall likställas med de andra yrkeskategorier, som ha nämnda möjlighet.

Vidare är det en kategori människor, som på valdagen vistas i ett annat valdistrikt än sitt eget men inom samma kommun. Vi veta, att om en person i Stockholm, som t. ex. är hemmahörande i Hjorthagen, skulle vara i Norra Ängby på valdagen, får han icke rösta på postanstalt där utan måste resa hem till sitt eget valdistrikt och rösta i den vallokalen. Men i skärgårdskommunerna eller de stora norrlandskommunerna med besvärliga kommunikationer kan det vara omöjligt för personer att förflytta sig från den ena ändan till den andra av kommunen på valdagen. Vi mena, att det borde intagas en bestämmelse om att dessa personer skulle ha rättighet att rösta på postanstalt i den del av kommunen, där de befinna sig.

Undanröjande av tekniska hinder i valordningen.

Nu säger utskottet, att generalpoststyrelsen har utfärdat bestämmelser — man skulle kunna kalla dem för tilläggsbestämmelser till vallagen, fastän de formellt icke kunna benämnas så — om röstning i vissa fall på postanstalt. Enligt generalpoststyrelsen skulle man kunna få tillämpa dessa regler i vissa kommuner men icke i andra. Hur går det då ibland? Det finns fall, då personer, som ha röstat på postanstalt inom sin kommun, ha fått sin valsedel kasserad av länsstyrelsen, därför att de icke ha ägt rätt att på valdagen rösta på postanstalt inom sin hemkommun. Hur skall man då veta, i vilken kommun man har rättighet att rösta? Mig förefaller det naturligaste vara, att länsstyrelserna få bemyndigande att var och en för sitt län tillkännagiva, i vilken kommun det är tillåtet och i vilken kommun det icke är tillåtet. Det vore en ganska enkel reform detta också.

Sedan ha vi problemet om de sjukas rösträtt. Detta är naturligtvis det svåra problemet. Jag medgiver att det därvidlag finns många tveksamma fall. För några år sedan genomfördes möjlighet för sjuka, som vistas på sjukhus, att få rösta på sjukvårdsanstalten. Men för det första finns denna möjlighet icke annat än just på vissa sjukvårdsanstalter. För det andra finns denna möjlighet icke för alla sjuka på vederbörande anstalt. Som vi alla veta är det nu så, att de sjuka knappt få stanna kvar på sjukhusen så länge att de kunna stå på sina ben. För en hel del sjuka gäller i varje fall, att de måste föras ned till vallokalen. I vissa fall är det svårt för personalen att hinna med detta, i vissa fall ligga vederbörande i sådana sjukdomar, att det icke är lämpligt. Därför mena vi att det borde utredas, hur man skall förfara. Jag vill icke taga upp tiden med att gå in i detalj härvidlag.

Vi hade slutligen i vår motion en liten passus om valsedlarnas innehåll. Vi ha föreslagit, att det skulle finnas

möjlighet att på valsedeln angiva, vilken valkrets valsedeln avser. Anledningen till detta är den masskassering av valsedlar, som förekom i Stockholms län vid senaste valet på grund av att många människor, särskilt personer som bodde i förorterna men hade arbete i Stockholm, använde valsedlar för Stockholm i stället för sådana för länet. Men också när folk rösta på postanstalt är det svårt för vederbörande, när de äro i en annan del av landet än sin hemort, att få reda på rätt valsedel. Det är, som kammarens ledamöter säkert veta, en mycket större kassationsprocent bland poströsterna än bland andra röster, och skälet till dessa kassationer är många gånger, att man har använt ogiltig valsedel, en valsedel som hör till en annan valkrets.

Utskottet tänker sig att man möjligen skulle kunna införa en bestämmelse, att valkretsarnas namn skulle stå på valsedlarna, men att denna anordning borde vara fakultativ. Jag får säga att det gör detsamma om den är fakultativ eller obligatorisk. Jag är övertygad om att de flesta komma att begagna sig av denna möjlighet. I varje fall kvarstår det faktum, att detta icke kan ske utan att det blir en ändring i vallagen, och härför fordras riksdagens medverkan.

Herr talman! Jag vill för dagen icke framställa något yrkande, men jag ber att få meddela kammaren, att såvitt på mig ankommer skall denna fråga tagas upp på nytt vid en följande riksdag. Jag hoppas, att konstitutionsutskottet då skall vilja taga hänsyn till de — som jag tycker — starka skäl som finnas för att vidtaga vissa ändringar på detta område.

Herr andre vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr HALLÉN: Herr talman! Motionären avstod från att yrka bifall till motionen med den långa rad projekt som däri framföres. Jag skall därför icke taga upp kammarens tid vid denna sena

Upplysningsarbete om produktion och export.

timme med att söka gendriva henne. Jag vill endast i korthet säga, att vi måste inse att 1944 års vallagsakkunniga ha varit besjälade av tanken att utöka rösträtten så långt det är möjligt. De kategorier det här är fråga om äro fåtaliga, och ett genomförande av motionärernas önskemål skulle på många punkter äventyra valsäkerheten. Och den är ett ännu större värde att taga vara på.

Vad t. ex. beträffar lapparna, kunna vi icke gå så långt, att vi skola ha en kommission som reser efter lapparna, följer dem över fjäll och myrar, för att övertala dem att avlämna sina valsedlar. Det har gjorts så många lättnader, att man icke kan fortsätta i all oändlighet.

Jag skall icke gå in på detaljer. Efter som intet annat yrkande har ställts, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Det är egendomligt att konstatera, hur okunniga människor i allmänhet äro om lappmarksförhållandena. Här sitter en representant för Stockholms län och har bättre reda på lappmarksförhållandena än jag, som är representant för folket där uppe! Jag har träffat många renskötande lappar och talat med dem om den sak, som nu är föremål för debatt, men det är icke en enda, fröken Vinge, som beklagat sig på något sätt. Jag undrar om fröken Vinge har hört några klagomål.

Vad de stora norrlandskommunerna beträffar är det numera ingen fara. Icke är det någon svårighet med rösträttens utövande t. ex. inom Vilhelmina socken. Då där finns 17 postanstalter och 43 valdistrikt måtte det väl icke vara någon svårighet för folk att utöva sin rösträtt.

Jag borde väl egentligen vara glad över att Lappmarken fått en ny, intresserad förespråkare men det är jag inte.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsatsets fullgörande; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tandläkarhögskolorna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.; och

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till oförutsedda utgifter.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.**Upplysningsarbete om produktion och export.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor.

I propositionen nr 141 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen att till Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor under tionde huvudtiteln anvisas dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 100 000 kronor, dels ock för

Upplysningsarbete om produktion och export.

budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor under tionde huvudtiteln anvisa

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

b) för budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Heiding, Lundgren, Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*;

2) av herrar *Malmberg* i Skövde och *Ståhl*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, är det till detta utlåtande fogad en blank reservation, och jag vill angiva vad som ligger bakom densamma.

I propositionen begär man dels 100 000 kronor för innevarande budgetår, dels 1 miljon kronor för nästa budgetår, vilka belopp skulle användas för propagandaverksamhet. Man vill motivera denna propaganda därmed, att den skall tjäna till att öka produktionen och exporten, så att man skall kunna få in valutor till landet. Vi som stå för reservationen ställa oss tvivlande till att det kan vara någon nytta med en sådan propaganda. Vi ha fastmer den meningen att det är helt andra faktorer, som påverka denna export och denna produktion. Beträffande exporten är det ju framför allt prissättningen på de varor, som utlandet skall köpa, som är bestämmande för huruvida vi få någon avsättning för dessa varor eller inte. I det hänseendet tror jag knappast att denna propaganda har det ringaste att betyda.

Vi tro inte heller att den kan på-

verka produktionen inom landet så mycket. Även i det avseendet kunna helt andra faktorer inverka. Då man nu på snart sagt alla områden försöker göra besparingar på utgifter, som inte kunna anses så särdeles nödvändiga, ha vi funnit att det på denna punkt borde vara möjligt att ändå spara 1 100 000 kronor. Därför ha vi inte velat vara med om utskottets utlåtande utan ha i stället ansett att detta belopp bör kunna sparas in.

Med dessa korta ord ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr STÅHL: Herr talman! Efter mönster av herr Rubbestad skall jag be att få redovisa anledningarna till reservationen nr 2, som är avgiven av herr Malmberg i Skövde och mig. Två blanka reservationer ha sålunda avgivits, och detta kan kanske se en smula egenomligt ut.

Vid utskottsbehandlingen av detta ärende anmälades ifrån det håll herr Rubbestad representerar betänkligheter mot förslaget av ekonomiska skäl. Ifrån vår sida anmälades likaledes betänkligheter, men framförallt av principiella skäl. Vi ställa oss tveksamma till att staten skall igångsätta en propaganda, som riktar sig till en allmänhet inom landet, en propaganda, som visserligen formellt skall ta sikte på produktionsökning men som måste komma att medföra att även politiska faktorer dragas in, att det i varje fall blir omöjligt att hålla någon klar gräns mellan det s. k. sakliga innehållet och det politiska inslaget. Därmed är man inne på en princip, som kan leda till mycket betänkliga konsekvenser.

Tiden är så långt framskriden, herr talman, att jag inte närmare skall utveckla denna tankegång. Jag är övertygad om att kammarens ledamöter förstå

Upplysningsarbete om produktion och export.

innebörden av resonemanget, att det rent principiellt måste sägas vara betänkligt att med statsmedel igångsätta en propaganda av denna art.

Jag ber därför, herr talman, att utifrån dessa utgångspunkter få yrka avslag på utskottsförslaget.

Häruti instämde herr *Hjalmarson*.

Herr **WARD**: Herr talman! Det är uppenbart att man inte kan åstadkomma några underverk genom att anslå pengar till propaganda eller upplysningsverksamhet på detta område. Jag tror för övrigt, att man helst bör använda ordet upplysningsverksamhet. Men riksdagen har ju i andra sammanhang anvisat medel för upplysning såväl inom landet som i utlandet utan att det har riktats några anmärkningar emot sådana förslag och beslut. Tvärtom har det sagts att riksdagen egentligen borde vara mera generös när det gäller sådana utgifter än den har velat vara. Jag tror för min del att dessa pengar kunna bli mycket väl använda. Det fordras en objektiv upplysning inom landet och utom landet angående våra förutsättningar i skilda hänseenden, och nog vore det väl ganska anmärkningsvärt, om riksdagen skulle ställa sig avvisande till vad regeringen här har begärt. Man behöver ju inte falla på knä för regeringen för att säga, att regeringen, som i alla fall har att brottas med de svårigheter det här gäller i högre grad än riksdagen, har förutsättningar att rätt bedöma denna fråga. Jag tycker därför, herr Rubbestad, att det inte skulle finnas anledning att yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Herr **Ståhl** var inne på en annan sida av saken. Han antydde att det i detta sammanhang kan uppkomma en konflikt i rent principiell mening. Jag fick när frågan behandlades inom utskottet det intrycket, att man på sina håll tycktes föreställa sig, att regeringen hade äskat medel av riksdagen för att i en

allmän propaganda kunna framställa sin egen förträfflighet och på det sättet gynna sina egna strävanden. Men det förklarades då, inte minst ifrån den socialdemokratiska sidan, att om den minsta anledning att misstänka något sådant skulle föreligga, skulle naturligtvis anslaget inte utgå. Jag tror att under sådana förhållanden icke en enda socialdemokratisk röst skulle ha kunnat uppbringas för förslaget. Men det är ju inte meningen att det här skall bedrivas någon propaganda eller någon informationsverksamhet av tendentiös natur, utan här är det i stället fråga om en fullt objektiv upplysning, som jag tror skulle kunna bli till fromma för vårt folk.

Jag skall, herr talman, inte säga mera i denna fråga utan ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 122, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen.

Anslag till vattendomstolarna.

Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 76 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.**Anslag till vattendomstolarna.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till vattendomstolarna jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln (punkterna 23 och 24) föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas under budgetåret 1949/50, dels ock för samma budgetår såsom förslagsanslag under rubriken Vattendomstolarna anvisa till Avlöningar 775 000 kronor och till Omkostnader 119 200 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 139, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementetsärenden för den 18 mars 1949, föreslagit riksdagen att — med ändring av vad i förenämnda proposition nr 1 föreslagits beträffande anslagen till vattendomstolarna — dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för vattendomstolarna, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50, dels ock för samma budgetår såsom förslagsanslag under rubriken Vattendomstolarna anvisa till Avlöningar 844 500 kronor och till Omkostnader 125 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle B-avdelningen vid Norrbygdens vatten-

domstol utbrytas till en självständig domstol, benämnd Mellanbygdens vattendomstol.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förcheft en motion.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 271

a) godkänna i utskottets hemställan intagen personalförteckning för vattendomstolarna;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

c) till Vattendomstolarna: Avlöningar för budgetåret 1949/50 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 844 500 kronor;

d) till Vattendomstolarna: Omkostnader för budgetåret 1949/50 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 125 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr DICKSON: Herr talman! Utskottet har i denna fråga sagt sig vara tveksamt. Det är sällan man ser ett uttalande från statsutskottet, som är så pass tveksamt som det som här föreligger. Jag tror att detta hedrar utskottet. För min del är jag ändå mera tveksam än utskottet.

Jag hade inte trott att några faror för byråkratiens utveckling kunde hota ifrån domstolarnas sida. Men här demonstreras ett intressant sätt för ett ämbetsverk att fortpanta sig, som man förut kanske inte har sett exempel på. Man har till vattendomstolen i Norrland fått ett bihang, en B-avdelning. Denna har nu vuxit sig så stark, att man vill göra den till en självständig vattendomstol. Jag har tänkt, herr talman, att yrka avslag på förslaget om inrättandet av en ny vattendomstol och vill ha kvar B-avdelningen, detta ur den synpunkten, att

Ersättning till I. L. Homman för olycksfall i arbete.

om det skulle bli mindre att göra där — det är ju detta som även har varit anledningen till statsutskottets tveksamhet — kan man få bort en B-avdelning men man kan aldrig få bort en vattendomstol, som en gång är inrättad. Sådana ting ha vi tråkiga erfarenheter av förut här i riksdagen.

Jag har lovat talmannen att vara klar med mitt anförande före halv tolv och därför skall jag inte fortsätta längre. Jag skall be att få ställa mitt yrkande så, att riksdagen må med frångående av tanken på en ny självständig vattendomstol men i övrigt med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I:271 a) godkänna osv. i enlighet med utskottets förslag.

Jag betonar att regeringen får disponera pengarna och att domstolen kan fungera precis lika bra som utskottet har tänkt sig, men vi slippa det nya ämbetsverket. Det är detta jag är rädd för, och det är därför, herr talman, som jag har framställt detta yrkande.

Herr **MARTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Det är riktigt som herr Dickson har framhållit, att utskottet har varit tveksamt på den punkt, som gäller inrättandet av en ny vattendomstol. Men på grund av de sakskalet, som ha framförts till förmån för detta förslag, har utskottet inte ansett sig kunna gå emot detsamma. Herr Dickson är rädd för att vi här skola få ytterligare en domstol, som inte går att avskaffa i framtiden. Men för att säkra sig däremot har utskottet i sin motivering kraftigt strukit under, att man inte skall uppföra alltför många tjänstemän på ordinarie stat utan i stället uppföra dem på extra stat. Därigenom har man ju sökt få den säkerheten, att i den mån som arbetet inom en vattendomstol minskas kan en överflyttning av personal ske på ett smidigare sätt ifrån den ena domstolen till den andra.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Dickson under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till utgivande av lagsamling; och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ersättning till I. L. Homman för olycksfall i arbete.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ebba Eriksson i anledning av olycksfall i arbete, dels ock väckt motion om ersättning av statsmedel till I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete.

I propositionen nr 144 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen medgiva att till Ebba Vendla Vilhelmina Eriksson finge av statens järnvägars driftmedel utbetalas en livränta å 1 200 kronor för år, räknat fr. o. m. den 19 december 1946, så länge hon levde ogift.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Ersbacken väckt motion (II: 234), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att ersättning av statsmedel efter riks-

Ersättning till I. L. Homman för olycksfall i arbete.

försäkringsanstaltens grunder måtte till-
erkännas Ivar Lennart Homman från
Brötjärna i Kopparbergs län.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte medgiva, att
till Ebba Vendla Vilhelmina Eriksson
av statens järnvägars driftmedel utbeta-
lades en livränta å 1 200 kronor för år,
räknat fr. o. m. den 19 december 1946,
så länge hon levde ogift;

b) att motionen II: 234 icke måtte till
någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande
hade avgivits av herr Boman i Kieryd.

Utskottets hemställan föredrogs; och
yttrade därvid:

Herr **PETTERSSON** i Ersbacken: Herr
talman! Jag har i denna kammare väckt
eu motion, nr 234, angående ersättning
för olycksfall i arbete åt en person,
vars ansökan därom har avslagits av
riksförsäkringsanstalten. Jag tänker att
de, som äro intresserade av denna frå-
ga, ha läst motionen, vilken i allra
största korthet innehöll följande:

En person uppe i Gagnef hade en
liten cirkelsåg, med vilken han brukade
såga virke åt grannarna. Då gick det i
regel så till, att virkesägaren själv eller
därför lejd person undanskaffade det
försågade virket. Innehavaren av sågen
hade endast sågare och hjälpsägare an-
ställda. Vid ifrågavarande olyckstillfälle
var den skadade personen i änkefru
Anna Perssons tjänst. Nu var det så,
att sågägaren hade en son med sig vid
sågningen här uppe i Gagnefs socken i
Kopparbergs län. Virkesägaren anställ-
de därför honom. Det deklarerades
emellertid av riks-försäkringsanstalten,
att den skadade var i tjänst hos sin
fader, alltså icke hos virkesägaren, som
i verkligheten hade anställt honom och
betalade honom 60 öre i timmen. Vid
överklagande hos försäkringsrådet de-
klarerade detta, att den skadade Len-
nart Hommans fader »vid olyckstillfäl-

let var att anse som hans arbetsgivare,
i följd varav ersättning icke kunde till-
erkännas den skadade».

Detta beslut har överklagats hos såväl
försäkringsrådet som hos Kungl. Maj:t
gång på gång, men det har icke varit
möjligt att erhålla rättelse härutinnan.

Riks-försäkringsanstalten säger också
att den »avslagit gjorda framställningar
om ersättning enligt olycksfallslagen i
anledning av olycksfall, som drabbat
hemmavarande barn eller föräldrar. Ett
bifall till den föreliggande motionen
torde, med hänsyn till vad ovan sagts,
kunna komma att medföra svåröver-
skådliga konsekvenser.»

Det talas också i utskottsutlåtandet
om att ett bifall till motionen skulle bli
så prejudicerande, att utskottet för den
skull icke har vågat gå med på detta.
Men vad prejudikatet angår, så ha vi
ju redan brutit mot den principen. Vi
ha här i kammaren varit med om —
efter anförande av herr Mosesson — att
bevilja pension åt en vaktmästare hos
statsrevisorerna. Vidare ha vi beviljat
pension till en italiensk ministerfru,
som inte hörde Sverige till. Hennes man
blev mördad av en italienare. Hon har
av Sveriges riksdag beviljats pension.
Vad det prejudicerande angår är därför
principen redan bruten.

Den person det här gäller är nu 32
år gammal, och han ser ut att vara
dömd till fattigdom för hela sin åter-
stående livstid. Han har fått högra han-
den bortsågad och försörjer sig nu på
skogsarbete och litet diversearbete. Man
förstår att det inte är så lätt för en
person, som har mist högra handen, att
försörja sig på sådant arbete. Han är
därför, som jag sade, dömd till fat-
tigdom.

Jag har talat med kommunalnämnds-
ordföranden i Gagnefs kommun, och
han har sagt, att den skadades taxera-
de inkomst var ungefär 1 500 kronor
om året. Jag frågade då hur en person
med endast vänster hand i behåll kunde
komma upp till en sådan inkomst. »Ja»,

Ersättning till I. L. Homman för olycksfall i arbete.

svarade han, »det har ju varit ganska goda konjunkturen på skogsavverkningens område, och det är det som har gjort att han har kommit upp till denna inkomst.»

Men om konjunkturen dala igen och det blir sämre villkor för skogsarbetarna, hur skall det då gå med denne stackars enhänte man att försörja hustru och familj? Han befinner sig alls inte i goda ekonomiska omständigheter, utan han hyr en stuga och lever där under mycket knappa förhållanden.

Detta är alltså ett mycket ömmande och mycket behjärtansvärt fall, vilket också vid polisutredningen intygades av landsfiskalen. Den kommunalman, som jag förut citerade, säger, att det är det mest behjärtansvärda fall som har förekommit under hans tid som kommunalnämndens ordförande.

Herr talman! Jag skall med hänsyn till den sena timmen inte uppta tiden längre, trots att det kunde vara mycket att tillägga i denna sak. Men jag vill, i likhet med vad herr Mosesson gjorde för några veckor sedan, forma mitt anförande till en vädjan till kammarens ledamöter att vara med om att rädda en person undan fattigdom för sin återstående livstid. Jag vill rikta en varm vädjan till kammaren att behjärta detta fall, ty det är verkligen mycket behjärtansvärt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 234 i denna kammar.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Det fall, som omnämnes i här förevarande motion, är mycket behjärtansvärt, men trots detta är det nog bäst att även här följa det sunda förnuftet, ty i annat fall kan man inte överblicka vart det hela kan leda. Jag vill endast hänvisa till ett par rader, som riksförsäkringsanstalten har skrivit i sitt yttrande. Anstalten skriver bl. a.:

»Anstalten vill dock framhålla, att anstalten under år 1948 i 346 fall av-

slagit gjorda framställningar om ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen i anledning av olycksfall, som drabbat hemmavarande barn eller föräldrar.»

Riksförsäkringsanstalten har alltså under bara ett år måst avslå 346 fall liknande det, som herr Pettersson i Ersbacken har motionerat om. Hur många fall skulle det då inte bli, om vi räknade längre tillbaka i tiden, låt mig säga 10 à 15 år? Ja, med all säkerhet skulle det bli åtskilliga tusental. Det är just med hänsyn till dessa konsekvenser som utskottet icke har kunnat yrka bifall till förevarande motion.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **VIGELSBO**: Herr talman! Jag känner också till detta fall något, och jag förstår att utskottet icke har kunnat handla på annat sätt än vad som framgår av det yrkande, som utskottet har gjort.

Utskottets talesman har dock sagt, att detta är ett tveksamt fall, och med hänsyn till de förhållanden, under vilka denne man lever och som här ha återgivits av motionären, vill jag understryka den vädjan som här har framställts, att kammarens ledamöter måtte låta sina hjärtan tala även denna gång och bevilja mannen i fråga den hjälp, som han så väl behöver i den olyckliga situation, vari han befinner sig.

I fråga om fallets prejudicerande betydelse menar jag, att vi ha sådana prejudikat på andra områden — vilket också har påtalats här — som jag anser vara mera betänkliga än om vi bevilja ett anslag till denne fattige skogsarbetare, som har förlorat sin hand under arbetet.

Överläggningen var härmed slutad. På därå av herr talmannen given proposition blev till en början utskottets hemställan i punkten a) av kammaren bifallen.

Beträffande *punkten b)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till

Ersättning till I. L. Homman för olycksfall i arbete.

utskottets i punkten gjorda hemställan dels och på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Ersbacken begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten b) i utskottets förvarande utlåtande nr 126, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammaréns ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 129, i anledning av väckt motion angående utredning om statligt stöd vid upprättande av särskilda ålderdomshem för dövsamma m. m.; och

nr 130, i anledning av väckt motion angående uppmjukning av upphandlingsförrådningens tillämpning i fråga om till statsbidrag berättigade vatten- och avloppsföretag m. m.

Kammarén biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs ett från första kammarén överlämnat protokollsutdrag, nr 387, innefattande delgivning av nämnda kammaréns beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om utredning rörande reglerna för enskild vägs överförande till allmänt vägunderhåll; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN som anförde: Det beslut av första kammarén som genom det nu föredragna protokollsutdraget delgivits andra kammarén, sammanfaller med ett förslag, som vid innevarande riksdag andra kammaréns tredje tillfälliga utskott i utlåtandet nr 6 med anledning av motionen II: 34 förelagt andra kammarén. Andra kammarén har vid sitt sammanträde den 6 sistlidna april i enlighet med utskottets hemställan avslagit denna motion.

På grund av vad sålunda förekommit tillåter jag mig hemställa, att den nu gjorda delgivningen ej måtte föranleda någon andra kammaréns åtgärd.

Denna hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs ett från första kammarén överlämnat protokollsutdrag, nr 390, innefattande delgivning av nämnda kammaréns beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående direktiven för priskontrollnämnden; och yttrade därvid

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN Herr talman! Det beslut av första kammarén, som genom det nu föredragna protokollsutdraget delgivits andra kammarén, sammanfaller med ett förslag, som vid innevarande riksdag andra kammaréns andra tillfälliga utskott i utlåtandet nr 7 med anledning av motionen II: 229 förelagt andra kammarén. Andra kammarén har vid sitt

sammanträde den 4 denna månad i enlighet med utskottets hemställan avslagit denna motion.

På grund av vad sålunda förekommit tillåter jag mig hemställa, att den nu gjorda delgivningen ej måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 131, i anledning av väckta motioner angående intensifierad medicinsk undervisning och forskning rörande folksjukdomarna;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till universiteten och karolinska institutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till tekniska högskolan i Stockholm;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1949/50 till skolöverstyrelsen m. m.;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till yrkesundervisningen;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Förenta Nationernas organisation för uppföstran, vetenskap och kultur (Unesco) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, i anledning av riksdagens år 1948 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1947—den 30 juni 1948 m. m.;

nr 144, i anledning av väckta motioner om åtgärder för förbättring av kommunikationsförhållandena i Norrland;

nr 145, i anledning av väckt motion angående Norrbottens försörjningsproblem;

nr 146, i anledning av väckt motion angående utredning om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis; och

nr 147, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde.

§ 14.

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 214, angående godkännande av Sveriges anslutning till Europarådet tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 15.

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 415, av herr *Norup m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

nr 416, av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl., likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212.

Dessa motioner bordlades.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.58 em.

In fidem

Gunnar Britth.